This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

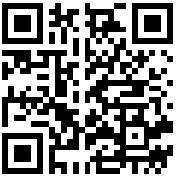

NORTHWESTERN
UNIVERSITY
LIBRARY

The Gift of
Borivoj R. S. Franko-Filipasić

Digitized by Google

II. 2

Digitized by Google

Digitized by Google

LOVORIKE

GRADIŠKOGA NARODNOGA GRANIČARSKOGA PUKA Br. 8

OPJEVAJU

NARODNE PJESME

KOJE JE SABRAO I RAZJASNIO

LUKA ILIĆ ORIOVČANIN,

BIVŠI VOJNI DUHOVNIK, SAD ŽUPNIK.

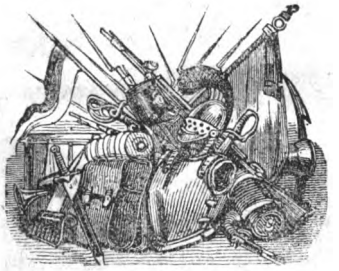

U ZAGREBU.

TISKOM DRAGUTINA ALBRECHTA.

1874.

Digitized by Google

891.8308
069ℓ

Digitized by Google

Pozdrav štiocu!

Baveći se od mnogo godinah sabiranjem narodnih pjesamah, podje mi za rukom njekoličinu skupiti, koje se na junačtvo i ratovanje gradiških vojakah protežu i njekim načinom složene i razjasnene, poviestnicu pukovnije sačinjavaju.

Iste sam uzporedio sa povjestnicom, za tim sa rukopisom župnika Relkovića o nasliednom i sedmogodišnjem ratu; sa dnevnikom mojega djeda stražmeštra Nikole Ilića o devetogodišnjem francezkom ratu; sa službenimi dopisimi pukovnije; i inimi u pukovničkom Arkivu nalazećimi se službenimi dokazi.

Navedena, i još njekoja druga vriela rabeći, podje mi za rukom nazočne narodne pjesme u toliko razjasniti, da sam mogao vrieme opjevajućih činah, kao i imena odlikujućih se osobah naznačiti; koja novu vriednost pjesmam daju.

Gdje mi neizporučiše pjesme, onde sam u kratkom naveo iz moje Povjestnice, koju sam o Gradiškoj pukovniji podupiran pukovničkim arkivom pisao, znamenitije čine, imenito postanak vojne Granice i važnije promjene gradiške pukovnije; što se ima kao prvi odsiek smatrati; dočim razjašnene pjesme drugi, sa kratkim opisom razvalinah sačinjavaju a to sam zato učinio, što je ova zbirka gradiške pukovnije našoj braći, bivšim do danas Graničarom posvećena; te kao vjekoviti spomen, pomoću mnogih vojnih prijateljah školskoj domaćoj mladeži namjenjena, u kojoj se sve, što se domaće pukovnije i zavičaja tiče, u kratkom naći može.

Osim toga iz ove knjižice mogu oni, koji su proti Granici, viditi, gdje su sve, kad i kako Graničari, imenito pako Gradišćani vojevali, te će možebiti drugog mnienja ali kasno biti.

Moj će trud dovoljno nagradjen biti, ako moji zemljaci, imenito mladež, ovu moju sbirku dobrovoljno primi, u njoj bo se imena zaslužnih naših predjašah nahode, koja i nas njihove potomke na slične čine obodravaju.

U Novskoj, stražnjeg rujna 1873.

Luka Oriovčanin.

94.32

850308

Digitized by Google

Digitized by Google

Postanak i ukinuće vojne granice.

„Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo"
Virgil Eclog. IV.

Dok je Slavonija pod turskim jarmom, lišena svake susjedne pomoći, čamila, dotle je i već prie za posestrimu Hrvatsku skrbljeno; naime: pričimavši Turci od g. 1521. sve to silnije u naše krajeve navaljivati, bi nadvojvodi Ferdinandu kasnije kralju i cesaru — sliedeće godine dozvoljeno: Klisu, Krupu, Senj, Bihač i njekoje druge gradove s njemačkom pomoćnom vojskom oboružati, dočim je narodna hrvatska vojska uzduž turske medje stražila, davši tim poduzećem prvi početak vojničkoj krajini, koju je nadvojvoda Karlo podigavši karlovačku tvrdju u dva generalata i to u Slovinski sada varaždinski i hrvatski, sad karlovački, razdielio.

Malo kasnije t. j. g. 1597. ustanoviše bjegunci iz današnje gradiške pukovnije i požeške gradomedje, medju Kupom i Unom tako zvanu petrinjsku granicu, koja je skoro u turske ruke pala, a g. 1696. iz nova po vojnički ustrojena, dobivši bana za upravitelja, radi čega je i banskom prozvana.

Medjutim su Turci u sedmogodišnjem od g. 1683. do 1690. krvnom ratu iz Ugarske i Slavonije izćerani, te su već g. 1691. nalik hrvatske, kraj Save, Tise i Maroša, buduć je Banat još u turskih rukuh bio, komisari grofovi Marsigli i Rabata graničarski kordon uveli, koji je sa bjeguncih iz Bosne i Srbije znatno uzmnožan. Nu već po karlovačkom g. 1699. ugovorenom miru; pričeše inostranci, od vlade poslani, puk izobražavati, gorje nego što su Turci, haračiti, što je prouzrokovalo, da je priko 2000 ljudih iz Slavonije u Bosnu pribjeglo. To je cesara Ladislava prenudilo poslati novu iz grofa Marsiglia i dvorskieh savjetnikah Rabate, Herbersteina i Vildensteina sklopljenu komisiju, da bolji red u granici uvedu, dočim je barun Schlichting njeki ustav sačinio, koji je od dvornobojnog vieća odobren i god. 1712. u Slavoniji uveden. Važnije su sliedeće točke:

Digitized by Google

a) karlovački i varaždinski generalati biše bojnom vieću u Gracu; a banalski, slavonski i bački onom u Beču podčinjeni, čim je za ove stražnje General-Commanda u Osjeku podignuta.

b) generalati su u okružja tako razdjeljeni, da je svako okružje 3200 piešakah u 6 satnijah, i 666 konjanikah u dvie satnije, uzdržavati imalo.

c) Pojedinim satnijam su predstavljeni bili: kapetan (satnik) Vojvoda (poručnik), Barjaktar, narednik (Stražmeštar:) i njekoliko kupnikah (desetnikah Corprale). — Konjaničtvo je istog imena častnike iznim vojvode, koj je kod njih Adnadj zvan, imalo.

d) Svaka je satnija vlastiti barjak (zastavu), koji je kod satnika čuvan, posjedovala. S cielim je okružjem upravljao podpukovnik.

e) Svaki prosti vojnik od naredника nižje, posjedovao je 12 danah poljodjelstva, Barjaktar 24, Poručnik 30, Satnik 72 računajuć dan sa 2400□ hvatih. Buduć da častnici, koje je General-Commanda postavljala, nisu plaće primali, to jim je svaka kuća na godinu tri poslenika davati imala. Od tog su davanja bile proste kuće podčastnikah.

f) Graničari su bili obvezani o svojem trošku i sa vlastitim oružjem kordon držati i unutarnju službu činiti, toga radi su bili prosti od svakog poreza, bivši podpuni vlastnici svoga zemljišta.

g) Graničari ne vojnici, pripadali su kameralskoj ili komitatskoj upravi.

Ova stražnja točka prouzrokovala je puno nesklada, jer su civilni i vojnički častnici u neslogi i nesporazumljenju živili, toga radi izasla cesar Lavoslav I. mješovitu komisiju sastojeću od civilne strane iz grofa Franje Nadaždia, Stjepana Kosa i Škendera Nedeckia; a od vojne grofa Marsiglia i generala Schlichtinga, koji su granicu konačno od komitatske uprave odciepili, bez da je i taj posao sa žudjenim plodom urodio. Još manje je sretan bio grof Herberstein god. 1711. s njegovimi uredbami, a grof Rabata se je do g. 1729. izprazno sa uredjivanjem bavio i u granici god. 1722. porez uveo, ustanovivši, da svaka graničarska kuća od 30 jutara, 24 for. na godinu plaćati ima. Ta je uredba, kao i zloupotreba od strane tudjinskieh častnikah, koji ni našeg jezika znali nisu, veliko nezadovoljstvo imenito u Hrvatskoj, gdje je i do sukoba došlo, prouzrokovala, da je cesar Dragutin VI. generala grofa Kordovu g. 1732. u Hrvatsku, a generala grofa Khevenhillera god. 1735. u Slavoniju

Digitized by Google

poslao, koji su pod nadzorničtvom principa od Hildburgshausa novi red pričeli uvadjat.

Na temelju Hildburgshausnova izkustva u Granici, složi baron Engelshofen podupiran od Khevenhillera i Kordove, koji su već g. 1735. njeki ustav uveli bili, novi ustroj za prvih osam pukovnijah do godine 1746, kojeg su bitne točke sliedeće:

a) Vojnička vježbanja se imadu narodnim jezikom u cieloj granici preduzimati, kao i sva uprava voditi.

b) Graničarske kuće imadu svojim vojnikom jednake boje i skroja odjelo priredjivati.

c) Mjesto domaćeg vlastitog oružja, dobivaju vojnici carske puške i remenje.

d) Svaka pukovnija ima 16 satnijah uzdržavati, i to dvie konjanikah, dvie grenadirah i 12 piešakah.

e) Pukovnika imenuje Nj. Veličanstvo, a od podpukovnika pričimav sve ine častnike dvorno-bojno vjeće (Hofkriegs-Rath).

f) Sa 1. studenim 1747. pričimaju svi graničarski častnici plaću (Gage) od carstva primati, toga radi do 1. studena 1750. imadu se odreći svieh zemljištah, buduć im se poslenici konačno oduzimaju.

g) Graničarski častnici dobivaju medjusebni promicaj sa liniaškimi, kao što su i graničarski vojnici onim od linije kao lagane čete, uzporedjeni.

Uslied u kratko navedenih nazorah biše hrvatske pukovnije do god. 1747. podpuno ustrojene i reguliranje u slavonskoj granici započeto, te g. 1749. kroz presidenta ugarske komore grofa Antuna Gražalkovića i FZM. barona Engelshofena medja med provincialom i granicom točno opredjeljena.

Tri su slavonske pukovnije nalik hrvatskih sa 1. studenom 1750. u život stupile, dočim je istim danom tisko-maroška granica, buduć je Banat god. 1717. i 1718. konačno od turakah očistjen, provincialu povraćena.

Dok su ova u Hrvatskoj i Slavoniji uvadjana, počeo je već g. 1724. FM. grof Merci u Banatu granicu snovati, koja je istom g. 1767. uslied mnogieh zapriekah k svrsi privedena.

Sedmogradsku je granicu godine 1761. konjanički general baron Buccov ustrojavao, a sliedeće ju je godine FML. baron Šišković dokončao, ustrojivši četiri pješačke pukovnije i sikulske konjanike.

*

Digitized by Google

Napokon gledeć na šajkaše, koji u sačinjavajućem kroz Tisu i Dunavu bačkom kutu u 14 selah obitavaju, odlikujući se već od god. 1747. sa dvie satnije od Mitrovice do Pančove vodom, biše na naročitu zapovied carice Marije Theresije g. 1764. kroz pukovnika Mathesena petrovaradinske pukovnije, regulirani.

U ostalom već g. 1753. biaše tako zvana petrinjska granica sa banalskom ujedinjena, a od g. 1765. do 1769. kroz mješovitu komisiju medja med granicom i provincialom obnovljena i Karlovac g. 1777. od granice, postav slobodnim kraljevskim gradom, odciepljen, kao i njekoji predjeli banalskoj granici priklopljeni, tako g. 1800 zagrebačkoga biskupa spahiluk, dočim je biskup skupa sa kaptolom u Banatu naknadu dobio.

Rečenim se je graničarskim ustrojenjem austrianska vlada, obalivši sve domaće suprotivštine, od jadranskog mora do Karpatah u duljini od 863¼ □miljah proti osmanlijskim napadom živim zidom ograničila i osjegurala; koj je iz 17 pješačkih pukovniah, šajkaške čete i sikulskih konjanjikah sastojao.

Graničarske su pukovnije od g. 1769. pričimav, regularnim četam gledeć na vodeći broj tako priklopljene, da su od broja 60 do 76 sve do g. 1798. u vodećem redu uvrstjene bile, dobivši rečene godine posebne još do razvojačenja obstojeće brojeve i to stranom iz starinskog, stranom iz zemljopisnog obzira, dočim su u ratno vrieme pukovnije iz mješovitih graničarskih četah sastojale, što je g. 1808 prestalo, kada su pojedine pukovnije odlučive boje sa dugmetih, koje su do razvojačenja obstojale, dobile, kako sliedeći obrazac pokazuje:

Generalat	Broj	Naimenovanje pukovnije	Podignuta	Obrubi	Dugmeta	Pukovničko mjesto
Križevački u Zagrebu	1	Lička	1746	kaisergelbe	žuta	Gospić
	2	Otočka			biela	Otočac
	3	Ogulinska		orangengelbe	žuta	Ogulin
	4	Sluinska			biela	Karlovac
Varaždinski u Zagrebu	5	Križevačka		krebsrothe	žuta	Belovar
	6	Gjurgjevačka			biela	
Slavonski u Petrovaradinu	7	Brodska	1750	bleichrothe		Vinkovci
	8	Gradiška			žuta	Nova-Gradiška
	9	Petrovaradinska		lichthechtgraue		Mitrovica
	—	Šaikaši	1764	scharlachrothe	biela	Titel
U Zagrebu	10	Prva banalska	1746	carmoisinrothe	žuta	Glina
	11	Druga banalska			biela	Petrinja
U Tamišgradu	12	Niem.-banatska	1767	himmelblaue		Pančova
	13	Vlaško-ilirska		lichthechtgraue		Karansebeš

Digitized by Google

Generalat	Broj	Naimenovanje pukovnije		Podignuta	Obrubi	Dugmeta	Pukovničko mjesto
U Hermanstadtu	14	Prva	Sikulah	1762	rosenrothe	žuta	Ozik Szerdi
	15	Druga				biela	Kezdy Vašarhely
	16	Prva	vlaška		pappelgrüne	žuta	Orlat
	17	Druga					Nasod
	...	Sikulski konjanici			zeleni klobuci i škuro-modre atile	biela	Sepši Szent György

Sa navedenim uvedenjem posebnih brojevah, dugmetah i obrubah, bijaše takodjer odlučeno crno-škuro sukno za odore, a modro za hlače izuim šajkašah, koji su modro za oprave dobili, odabrano.

Ovo je uredjenje sve do novijih vremenah u bitnosti ostalo, bez da su mu uredi od g. 1808. mnogo škodili. Nu g. 1838. biaše ilirsko-banatska četa na predlog generala Mihaljevića podignuta, sastojeć iz odcienljenih selah njemačko-banatske i vlaško-ilirske pukovnije. Ova stražnja je tom prilikom vlaško-banatskom prozvana, a već g. 1845. bi ilirsko-banatska četa na čast pukovnije, dobivši još njekoja sela od rečenih susjednih pukovnijah sa brojem 18 podignuta; dočim je vlaško-banatska pukovnija g. 1848. opet svoje ime promienila prozvav se rumunjsko-banatskom, a malo kasnije bi ilirsko-banatska pukovnija srbsko-banatskom prozvana.

Sa carskom odlukom od 24. siečnja 1851. biaše sedmogradska granica ukinuta, te sikulski konjanici u 11. husarsku pukovniju pretvoreni, dočim su: prva sikulska pukovnija pod br. 5 kneza Lichtensteina; druga sikulska pukovnija pod br. 6. grofa Coroninia; prva vlaška pukovnija pod br. 46. grofa Jelačića; a druga vlaška pukovnija pod br. 50. kneza Thurn-Taxisa pukovniju sačinjavati pričele. Navedenim je ukinutjem ilirsko — banatska pukovnija dne 14. veljače 1951. broj 14. dobila.

Isto je tako šajkaška četa dne 26. sječnja 1852. u titelskn graničarsku četu preobrnuta i granica generalatom u Zagrebu i Tamišgradu podčinjena.

Sa odlukom 29. svibnja 1859. bi prva banska pukovnija na vjekovitu uspomenu »Grofa Jelačića prvom banskom pukovniom« prozvana, kao što je malo kasnije Njih. Veličanstvo ukrasio ličku pukovniju svojim imenom: Franje Josipa prva Lička pukovnija.

Ovako ustrojene graničarske pješačke pukovnije, nisu od dugog postanka bile, što bo je skoro provincijaliziranje i razvojačenje sliedilo, i to:

Digitized by Google

Sa dne 8. Lipnja 1871. izdanim manifestom biše gjurgjevačka i križevačka pukovnije provincialisirane sa nalogom, pukovniju pod br. 16. uzdržavati; dočim banatska sa titeljskom četom god. 1872. a za ovimi hrvatsko-slavonske pukovnije sa manifestom od 8. kolovoza 1873. sa 1. listopadom iste godine biše dignute. Ove stražnje t. j. hrvatsko-slavonske pukovnije i to od br. 1. do 4. imadu otočku na sve vieke ime bana Jelačića noseću, a od br. 7. do 11. petrovaradinsku s imenom ruskog maršala grofa Berga pukovnije ustrojiti. Otočka je pukovnija dobila br. 79. a petrovaradinska br. 70. Osim rečeue dvie pukovnije moraju bivše hrvatsko-slavonske pukovnije napokon pet domobranskieh četah u buduće uzdržavati, izmed kojih će jedna u Novoj Gradiški obitavati.

Ovoliko u kratkom o graničarskom vojničtvu i njegovom razvojačenju; sad pako sliede njekoja o bivšem političko-ekonomičkom graničarskom ustroju.

Carica Marija Teresija upoznavši u nasliednom ratu vrle graničarske sposobnosti, da ih nagradi, naloži FM. Neippergu, da za granicu prikladan ustroj izradi. Nu rečeni državnik nije za taj posao dorastao bio, zato je sa velikom mukom, i još većih troškovih tako zvano Graničarsko pravo (Grenz-Recht) na temelju onieh poslovah, koje su dvorno-bojni savjetnik Jenko i grof Kordova za granicu pričeli izradjivati, sa 18. lipnjom 1754. u granici uveo. Važnije su točke sliedeće:

a) Graničarska zemljišta, koja su svojina graničarah bila, pretvaraju se u lehno, te imadu od takovieh nesamo porez, nego i desetinu, zatim vojnike razmjerno davati.

b) Djelidba je samo onda dozvoljena, ako obe podjeljene strane vojnike davati mogu; izumrvše obitelji zemljišta pripadaju vladi; jer jih graničar nikom oporukom ostaviti nemogaše.

c) Častnici nesmiju zemljištah posjèdovati, kao ni strani se u granici nastanjivati.

d) Lehno pješačko u karlovačkoj granici sastojalo je iz osamdnevne obrade, iliti iz 45 jutarah; a u inieh pukovniah iz desetodnevne obrade iliti iz 33. jutra. — Konjaničko pako lehno sastojalo je u gornjoj granici iz 18, a kod drugieh pukovniah iz 24. jutra. Od svakog je lehna davan vojnik, a od više, tri ili dva konjunika.

e) Svi su javni poslovi bezplatno obavljani.

f) Vojnici su izvan pukovnije dobivali kruh i 3. novčića, a izvan Generalata nalik inieh liniaških pukovnijah plaću, dočim su

Digitized by Google

u okružju pukovnije svaku službu bezplatno o svojoj hrani činiti morali. i. t. d.

U navedenom smislu izradjeno graničarsko pravo, može se s punim pravom graničarom krivo nazvati, što je i pobuna god. 1755. imenito u karlovačkoj granici potvrdila, koju je F. M. grof Neupperg sa oružjem, kao pravi uzrok iste, ustranio.

Carica Marija Theresija uvidivši stranom da joj želja nije izpunjena; stranom da se slični prizori neponavljaju, izruči brodskom pukovniku Beku granicu urediti. Ovaj već kao gradiški podpukovnik upoznao je značaj i želje graničarah, te je od Neupperga uvedenu desetinu za navjek ukinio, a porez samo u tolikoj svoti ostavio, da su iz njeg častnici i podčastnici izplaćivani mogli biti.

Osim toga se je Beck, imenito kao general, trsio granicu od dosadnih pustaijah očistiti, ceste, putove i mostove praviti, škole uvadjati, u pazarišta zanatlije i trgovce naseljivati, kao i cielu granicu mapirati. Carica je sve njegove promjene odobrila naimenovavši ga F. Z. M. i vrhovnim nadzornikom ciele granice, koj' je sliedeće t. j. 1764. godine točno medje nesamo pukovniah i satniah, nego i selah i istieh obiteljah opredjelio i tim mnogom neporazumljenju konac učinio.

Budući su pako rečeni i mnogi drugi Bekovi uvodi, po njegovoj smrti, kroz razne rescripte silno patili, i graničari sve to nezadovoljniji bivali, bi sa koncem god. 1777. odredjeno, novi ustroj za granicu složiti. Posao je iz ništetnih uzrokah sve do god. 1783. prekinut, koj' je 9. Kolovoza rečene 1783. godine general Geneyne nastavio i tako zvani Kantons-Regulativ izradio, koj' je sa 1. Svibnjem 1787. poslovanjem i težnjom upravljajućeg hrvatskog generala — de Wins u život stupio, radi čega se i De Wins-ki sistem zvaše, koji je, djeleći vojno od političko-ekonomičkog, iz devet odsjekah sastojao, kao su:

a) Stališ i uredjenje pukovniah. Svaka pukovnia sastoji iz 12 satnijah u dvie čete. Osim toga daju pojedine pukovnije po 343 topčije, 256 šicarah i 40 jašućih knjigonošah.

b) Vojno vježbanje. Isto se dva put u godini po 14 danah o carskom trošku imadjaše preduzimati.

c) Odjelo. U mirno doba imadoše vojnici u domaćem odjelu sve službe obnašati.

d) Nagrada. Graničarske su kuće dobivale 12 godišnjih forintah kao nagradu za domaće odjelo. (constativa)

Digitized by Google

e) Služba. Kordunsku su stražu i druge unutarnje službe vojnici bezplatno obnašati imali.

f) Rabota. U banatskoj je granici plaćana, a u inieh pukovniah bezplatno davana.

g) Porez. Graničari su ga plaćali, dočim su rukotvorci od svojeg zanata njeku svotu davati imali.

h) Uprava. Pukovnie su prozvane Cantonih, i već god. 1785. svaka u četiri okružja razdjeljena. Sa Cantonih su upravljali obično četnici od vojne uzimani, sa kantonskih okružjih stranom satnici, stranom častnici, a sa pojedinih selih podčastnici.

i) Računovodstvo je stražnji odsjek sačinjavalo.

Ov' sistem nije punih trinaest godinah obstojao, jer je vrhovni nadzornik F. Z. M. grof Koloredo već god. 1800. novi uveo, spojivši iznova vojno sa političko-ekonomičkim, koji je iz glavnijih točakah sastojao, kao su:

a) Kantonski častnici prestaju, a mjesto ovieh dolaze u satnije 4 nad- i 4 poručika, za tim 4 barjaktara.

b) Pukovnik je u vojnom i administrativnom smislu upravitelj.

c) Kod General-Commandah su uvedeni graditeljni upravitelji (Bau-Director) sa pomoćnicih i pisarih, a kod Brigadah po jedan zidar i jedan tesač.

d) Od jutra je bez razlike dobrote, 24 novčića poreza plaćano; kao što je od jutra i po jedan rabotar i pol kola davano.

e) Vojničko je odjelo iz domaćeg sukna pravljeno o trošku graničarah.

f) Naselnici su kroz deset godinah od svake daće prosti bili itd.

Medjutim niti Koloredov sistem nije kadar bio graničare usrećiti, toga radi je cesar Franjo po sklopljenom god. 1801. sa Francezih miru, naložio nadvojvodi Karli, da za granicu povoljniji ustav uredi, koji je god. 1802. sve u granici sposobne žitelje pozvao, da svoja mnenja o ustrojenju granice prostodušno pismeno izraze, da tim lašnje žudjenu svrhu postigne. I zbilja priko dvie stotine dobi iz granice dopisah, koji su svi na poboljšanje granice smjerali, a da se ta razna mnenja dobro udostoje, odredi nadvojvoda u proleću god. 1803. iz sledećih članovah sastojeću komisiu, kao su: gm. i dvornobojni savjetnik Klein; gm. Martini; dvornobojni savjetnik i graničarski referent Beeg; Pukovnik Devčić; dvornobojni tajnici Pidol i Engl; komisar Stalmeyer; satnik Schwind i koncepista Ritter. Komisija je do mjeseca

Digitized by Google

kolovoza uzporediv sva razna mnenja, temelj budućem ustavu postavila, te gm. Klein i Pidol u granicu poslani, da u sjednicah nesamo pukovnijah, već i istieh satnijah od komisie izradjena predlože i razne opazke pobilježe. Ovi se dvojica poslie osam i pol mesecah iz granice u Beč obogatjeni novimi mnenjih povrate, te novoj komisiji pod predsjedničtvom nadvojvode Ljudevita svoje poslovanje izruče. Komisia je god. $180^4/_5$ sve najvećom marljivostju pregledala, i actuaru Kleyle izručila, da izradbu u sistematički red pod naslovom: »Temeljni zakoni za Karlovačku — Varaždinsku — Banalsku — Slavonsku i Banatsku vojnu granicu« stavi, što je ovaj takovom točnostju i vještinom u 155 točakah izradio, da joj prigovora nije bilo.

Tako izradjeni graničarski temeljni zakoni biše dne 7. kolovoza 1807. od Njih Veličanstva cara Franje I. s' nalogom potvrdjeni, da još iste t. j. 1807. godine sa 1. studenom u život stupiti imadu. —

Granica jih je sa velikim veseljem pozdravila i obiručki poprimila nemisleći, da će se čovikoljubivog nadvojvode Dragutina blage težnje, bio bo je duša cielog tog podhvata, skoro izopačiti i to kroz razne tolkujuće reskripte i mnoge norme, s kojimi su uvadjane nove daće, kao: mlinarina, rabota, arende, travarina i t. d. Riečju: do god. 1850. težko je sjena rečenih temeljnih zakonah ostala, kada je na predlog neumrlog Jelačića Bana Njih Veličanstvo Franjo Josip I. za granicu dne 7. svibnja 1850. novi statut sa kasnijimi organičkimi podjelenjih izdao, s' kojim je graničar vlastnikom svojih zemljištah, kao i ini državljani postao, nemoravši više vojnika odjevati, a nit vojnik bezplatno, ma i kod kuće, služiti. i t. d. Napokon

Prije nego je razvojačenje uredjeno, biše graničarske njeke šume za prodanje opredjeljene, a preostatak med bivše graničarske obćine i erar podjeljen. U koliko će u ostalom hasne iz rečene prodaje i po Nj. Veličanstvu veledušno naredjene djeobe sad već popaureni graničar crpiti, budućnost će kazati, a mi zbilja sa naših krajiških neprijateljih reći možemo upravo sa ponosom:

»Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan.«

Digitized by Google

Vojničtvo sa promjenami u gradiškoj pukovniji br. 8.

„Rusticorum mascula militum proles.
Horacij.

A.

Pješačtvo.

Predsjednik odbora za granicu F. M. L. Baron Engelshofen podiže gradiško okružje u ime Njih Veličanstva kraljice Marije Therezije dne 1. Svibnja 1748. na čast graničarske narodne gradiške Regimente i to na istom mjestu gdje se danas pazarište Nova-Gradiška nalazi. [1])

Medjutim je ustrojavajući odbor, imavši stan u starogradiškoj tvrdji, već god. 1746. gradiški kotar nalik hrvatskim pukovniam u šestnaest satniah razdjelio i svakoj pojedinoj satnike predpostavio, koji su kako u vojničkom, tako i političko-ekonomičkom smislu sa satnijami upravljali. Dodani su jim bili podsatnici, nad- i podporučici i jedan narednik (stražmeštar), koj' je dopisavanja rukovodio. Častnici u pojedinih selih obitavajuć, krojili su posebce pravdu i svake nedilje jedanput o djelovanju satniku izvjestje donašali. Svaka je satnija 250 pješakah uzdržavala, a sve su skupa 333 konjanika i 400 grenadirah stavljale.

---

[1]) Na vjekovitu uspomenu podignutja pukovnije, naloži F. M. L. Engelshofen, da se na plodonosnoj ravnici, na kojoj je taj svečani čin obavljen, za novoimenovanu pukovniju štop podigne, koji je od prvog pukovnika Fridrika Šmita „Friedrichsdorf" nazvan. Nu kada bi god. 1750 sa 1. Studenom gradiška pukovnija uzakonjena i u broj inieh stavljena bila, te štop ovamo prinešen, bi Fridrichsdorf u Gradišku priobraćen, i to da se od tvrdje Gradiške razluči, sa pridavkom Nova Gradiška naimenovan, dočim je pridavak Stara tvrdji dodan. — Pukovnik Šmit, koji je u Rešetari obitavao, imadjaše se za gradju starati, dočim je u Bogićevci stanujućem podpukovniku Beku ustrojenje i podizanje novog mjesta povjereno, koji je najpre crkvicu onde podići dao, gdje se sada Fusarova kuća nahodi, u kojoj je jedan iz Cerničkog samostana umoljeni Franciškan službu Božju obavljao. Po zazvanju Duha svetog u rečenoj kapeli dade Bek za pukovnika i podpukovnika kuće, zatim veliku stražu sa reštanom i gostionu (sagradita je bila, gdje je prie stajala gostiona k' Orlu) podići. Ova stražnja je izručena krčmaru Meišu, nuz koju su se dva pekara i kovač Franjo Gasnek nastánili, koji se kao prvi stanovnici Nove Gradiške smatrati imadu. Takim za ovimi priseliše se iz Cernika Gjuro i Janko Mandrovići, kojim je pukovnija kod

Digitized by Google

S prvim je dakle provisornim ustrojenjem pukovnija brojila 4733 vojnika. Istom je prilikom jednolično iz domaćeg sukna vojničko odjelo odredjeno, i obična vojnička vježbanja naravno u narodnom jeziku, uvedena. Za što skorije naredjena oživotvoriti moći, biše sliedeća sela za satničke stolice sa dotičnih satnicih odabrana:

Broj	Satnije		Satnik
	vrst	mjesto	
1	Grenadierah	Dragalić	Grof Accugnia
2		Lipovljane	Ilija Miljević
1	Konjanikah	Mašić	Mirabelli
2		Oriovac	Ilić
1	Pješakah	Lužane	Božić
2		Slatinik	Grgić
3		Gornji Raić	Kalabić
4		Deanovac	Ivanović
5		Kukunjevac	Ivo Miliević
6		Svinjar	Relković
7		čaglić	Pavić
8		Vrbova	Diaković
9		Kobaš	Stevanović
10		Orubica	Ljubinčić
11		Novska	Gregorović
12		Bogićevci	Tomo Ljubibratić

njeke trgovačke kuće u Gracu kredit od 3000 fr. otvorila. Malo kasnije pride Ivan Todorović sa trideset obiteljah iz Bosne, a Mandrovići pozvaše svojih šest bratje iz Macedonije ovamo. Poslie su pojedine obitelji tako često dolazile, da je god. 1763 dakle poslie 15 godinah u Novoj Gradiški 39 carskih i 70 privatnih kućah sa 11 dućanah stajalo. — Uslied god. 1776 držanog popisa brojila je Nova Gradiška 54 zanatlinske i 89 privatnih kućah sa 366 stanovnikah, izmed kojih je 90 dušah grčko-iztočnoj crkvi pripadalo.

Crkva S. Theresiji posvećena, sazidana je god. 1754, a župna u slavu s. Stjepana podignuta, pričeta je god. 1811 a dokončana istom god. 1828. Car Franjo putujući god. 1819 kroz Granicu pokloni za dovršenje rečene crkve 14000 f. i 5 topovah za slievanje velikog zvona. God. 1841 dne 17. ožujka izgorila je. te iznova sa 18,271 f. 49 nč. popravita.

Iztočnog vjeroizpoviedanja stanovnici podigoše god. 1755 bez tornja crkvu neimav dovoljnog troška, što jim je istom god. 1773 za rukom pošlo. God. 1824 bi rečena crkva porušena i sadašnja podignuta.

Na predlog B. Beka bi god. 1755 Nova Gradiška slobodnom vojnom občinom proglašena, nu to joj pravo bi god. 1788 oduzeto, te vojničko-graničarska uprava uvedena.

Digitized by Google

Spomenuto ustrojenje bi god. 1750. s' malimi promjenami od kraljice Marije Theresije nesamo potvrdjeno, nego i u život sa prvim studenom službeno uvedeno. Promjene su u sliedećem sastojale: za vlastnika pukovnije bi Baron Saint André naimenovan i štop u novu Gradišku prinešen, koji je sastojao iz pukovnika: B. Šmita; podpukovnika B. Beka; četnika Hieronima Ljubibratića; poručnika Quartierskog, Franje Auriantšiga; poručika auditora, Ignje Maurovića; Barjaktarah: Ilie Simića; Mate Stefanovića; Petra Radića; Joze Gregorića; Ivana Šmita; Ivana Jovića; Ivana Halcera i Mate Relkovića, zatim iz narednika poručnika Dragutina Trese; liekara (felćera) Andrie Roth, sa dva pomoćnika; deset Fourirah, i Profusa sa svojimi pomagači; ukupno 28 osobah. K' štopu su takodjer pripadali za onda: 8 suvišnih i 14 jubiliratih častnikah, ukupno dakle 50 osobah.

Gledeć na satnije, ove su sa 1. studenoga 1750. od 16 na 10 obaljene, poslie kako bi konjaničtvo i artileria ukinuta bila, mjesto kojih su neslužeće 4 divisie samo na papiru iz 679 momakah sastojale. Satnička su mjesta sa častnicih i brojem vojnikah sa 1. studenom sliedeća bila:

Digitized by Google

Satničko mjesto	Broj vojnikah	Upravitelji satnijah	Plaća u forintih	Podsatnici	Plaća	Nadporučnici	Plaća	Podporučnici	Plaća
Nova Gradiška	335	Pukovnik	250	Kokanović	20 for. sa dodatkom od 7 for.	Diaković	15 for. sa dodatkom od 4 for.	Benedeti	12 for. sa dodatkom od 4 for.
Gornji Raić	334	Podpukovnik	160	Leća		Belegardi		Grgić	
Dernovac	334	Četnik	125	Klaić		Fišer		Šimić	
Novska	333	Peić	27 for. sa dodatkom od 11 for. 20 novč.	barun Braun		Ivo Kalabić		Antun Miljević	
Gornji Bogićevci	329	Ivo Miliević		Wachtenberg		Pustaić		Mihailović	
Svinjar	327	Relković		Grof Königsmark		Arić		Hostemira	
Čaglić	334	grof Aocugnia		Dimić		Marko Kalabić		Smoljanović	
Lipovljane	332	Leceni		Kovačević		Špoljarević		Troger	
Kukunjevac	333	Ilija Miljević		Laue		Lazarović		Joso Diaković	
Orubica	334	Mirabelli		Baron Amelauxen		Dugoević		Kelbshra	
Ukupno	3325	momakah skupa sa častnicih,							

a med ovimi su bili kod svake satnie 3 narednika (stražmeštra) svaki sa plaćom od 4 f. i jednom forintom dodatka; 14 kupnikah (desetnikah, kapral) sa 1 f. i jednom forintom dodatka; 5 sviračah ili bubnjarah sa 1 f. i forintom dodatka; 2 služitelja sa forintom; i 28 razvodnikah (Freitah)bez plaće.

Digitized by Google

Na rečeni način ustrojeno vojničtvo primi dne 1. Studena 1750. kao štopsku, tako i kordonsku i unutarnju službu. U službi stojeći su dnevnu nagradu u hlebu dobivali, i to: satnik i podsatnik 6 obrokah (Portionen) na dan; nad-i podporučnici, kao i barjaktari dva i pol obroka, od narednika pako pričimav svi ini samo po jedan dnevni obrok. Ova je nagrada već god. 1753. posve ukinuta, te je svaki pojedini bez razlike časti i dostojanstva tiam do god. 1850. službu bez svake nagrade u okružju pukovnije činiti morao, kad je odredjeno, da u službi stojeći vojnici plaću dobivaju.

U isto su vreme najme god. I750 za uzdržanje medjusobne uzajemnosti 9 jašećih knjigonošah uvedeni, izmed kojih su 3 u Novoj Gradiški, 4 u Rešetari, a 2 u Adžamovcih osamdnevnu službu činili. Već god. 1753 bi broj knjigonošah na 16 uzvišen, došav 7 u Novu Gradišku, 2 u Adžanovce, 2 u Košutaricu, 3 u Staru Gradišku, a 2 u Batrinu. Malo kasnije su jašući knjigonoše ukinjeni, a piešački uvedeni, da sa odlukom od 4. ožujka 1786 opet jašućim mjesto ustupe, koji su iz jednog narednika i 33 momka sastojali, dobivajuć na godinu 33 f. plaće uslied odluke od 1. veljače 1787. Nu već sa uredbom od 30 lipnja iste godine bi narednik ukinut, a knjigonoše na 40 momakah uzmnožani, koji su na vlastitih konjih služiti morali. Napokon su rečeni knjigonoše sa odlukom od 21. Sječnja 1803 konačno ukinjeni, a odpravljanje službenih listovah vojničtvu izručeno, koje se je na tu službu kod svake satnije osmodnevno pod imenom Ordinacia naredjivalo.

Napokon je sa 1. Studenom 1750 tako zvana pustainska patrola sastojeća u svakoj satniji iz 1. Kupnika, 5 Razvodnikah i 8 prostih uvedena, bez da se radi pomanjkanja dokazah znade, kada je ta patrola ukinuta.

1751.

Mjeseca Travnja su držale obe čete vojna vježbanja, dočim su neslužeće divisie službu činile. Po dovršenom vježbanju bi iz ciele pukovnije jedna iz 707 glavah sastojeća četa složena i pod upravom četnika Ljubibratića dne 26. Svibnja u peštanski logor odpravljena, gdje je sa inimi četami do 1. studena ostala, te dne 15. istog mjeseca u Novoj Gradiški pregledana (Revisiu pasirala) i kući odpuštena bila.

1752.

Biše dvie satnije Grenadierah svaka sa 120 momakah uvedene, koje su poslie 17 godinah t. j. 1769 konačno ukinjene.

Digitized by Google

S ovom su prilikom kod pukovnije dva Hautboiste ustanovljeni, koje su častnici kroz ostavljanje jedne krajcare od forinte uzdržavali, i to sve do god. 1787, kada su svakom 3 mjesečna forinta iz državne blagajne dozvoljena. Godine pako 1806 sa propisom od 1. lipnja biše pukovniji 8 Hautboistah dozvoljeni.

1753.

S početkom Svibnja je novu djelidbu vojničtva komisariatski častnik Echinger uveo, i to 10 obstojećih satnijah razdjelio je u 18 tako, da je pukovnija iz dvie grenadierske satnije, sastojeći svaka iz 124 glave skupa sa častnicih, zatim iz tjelesne, pukovnikove, podpukovnikove, četnikove i 12 satničkih satnijah sastojala; dočim su satnije od tri narednika na jednog, od 14 kupnikah na 6; od 5 sviračah na 4; od 28 razvodnikah na 16; i od 270 do 278 prostih na 202 do 203 momka obaljene. Tim je pukovnija ukupno 4108 glavah brojila, neslužeće su divisije ukinute i satničkim god. 1746 opredjeljenim mjestom Nova Gradiška i Kapela dodane.

Napokon su i častničke plaće, koje su dotičnim svake pol godine izplaćivane, iznova uredjene i povekšane. Nu god. 1785 bi sa odlukom od 15 Travnja nova uredba gledeć na plaće uvedena, koja je odsele svake četvrt godine izdavana. — God. 1794 bi uvedeno mjesečno izplaćivanje, a god. 1818 pričeše častnici mjesto papirnog novca, u srebru plaće dobivati; god. 1820 pako biše plaće od šeina na srebro podignute t. j. koliko su forintah u šeinu dobivali, onoliko odsele u srebru. — God. 1838 sa prvim studenom povekšana je od podsatnika pričimav svim nižjim častnikom plaća; dočim je god. 1840 od pukovnika nižje svim poboljšana kao i god. 1851. Napokon god. 1870 biaše stražnje znatno poboljšanje plaće.

1754 i 1755.

Vojničtvo je stranom kod satnijah, stranom kod štopa izuzimav kratke odmore, neprestano u oružju vježbano.

1756.

Nastavše pomanjkanje vojničtva od god. 1752 bi kroz ukinutje dvieh satnijah popunjeno, zatim kod svake satnije tri bubnjara i jedan svirač ustanovljeni. S ovim uredjenjem prestadoše satničkimi mjesti Kapela i Deanovac biti. Ovom su prilikom kod štopa brojeći se vodnici (Führeri) satnijam dodani.

Digitized by Google

Po rečenom uredjenju bi iz ciele pukovnije jedna četa sastojeća iz 967 glavah pod upravom četnika Milievića u moravski Preran u logor dne 5. kolovoza poslana, koja je sa početkom sedmogodišnjeg pruskog rata prvom kolonom prozvana; dobivši iz domovine 1 satniju grenadierah t. j. 120 glava.

1757.

S početkom ožujka bi druga iz 504 glave sastojeća kolona pod upravom pukovnika Riedta; a treća dne 8. lipnja sa 498 glavah s' satnikom Grofom Accugniom pred nepriatelja odpravljena. S' dolazkom rečenieh kolonah brojila je vojujuća gradiška četa 2089 glavah, bivši sa 1. studenom u jednu grenadiersku i devet pješačkih satnijah razdjeljena. Duhovno pastirstvo je kod katolikah ove čete obavljao kapelan Luka Čakara, a kod grčko-istočnjakah Wukašinović.

S' koncem prosinca biše grenadierska satnija sa satnikom B.-Amelunxenom, zatim satnije: podpukovnikova, satnikah: Peića, Wachtenberga i Filipovića kući odpravljene; dočim su satnije: Pukovnikova, i satnikah: Kulundžića, Königsmarka, Diakovića i Leuthnera još na dalje pred neprijateljom ostale.

S' početkom je ove godine odredjeno da pukovnik 11; podpukovnik 9; četnik 8; satnik 4; a ini častnici po 2 konja u vojni imati moraju. Ova je uredba s' malimi promjenami sve do turskog stražnjeg rata ostala, kada je cesar Josip II. samo štopskim častnikom jahače, a inim častnikom pripregu dozvolio. Ova je zapovied poslie više putah opozivana i opet uvadjana.

1758.

Dne 10 siečnja bi četvrta pod upravom podpukovnika Ljubibratića iz jedne satnije Grenadierah i iz 499 glavah sastojeća kolona podnjevši dne 18. u Osjeku revisiu; a za njom dne 26. Veljače peta kolona sa 498 glavah u rat odpravljena.

Osim toga je pukovnija dne 25 siečnja 1 kupnika, 5 razvodnikah, i 22 prosta u brodsku posadu poslala, koji su koncem ožujka kroz jednog nadporučnika, 2 kupnika, 1 bubnjara, 4 razvodnika i 42 prosta izmjenjeni; dočim je satnik Amelunxen sa 1 podporučnikom, 2 narednika, 3 kupnika, 2 bubnjara, 2 svirača, 5 razvodnika i 86 momakah uslied 5. travnja dobivene zapoviedi ugarske i sedmogradske novake iz Osjeka u Budim pratiti morao, odkud se je po

Digitized by Google

godišnjoj posadnoj službi dne 9. srpnja 1759 u Novu Gradišku povratio.

Medjutim su šesta kolona na dvaput, i to 1 i 18 svibnja, a sedma sa početkom lipnja u rat odpravljene. Ona je 529, a ova 953 glave brojila. Iz navedenih je viditi, da je gradiška pukovnija osim ostavših prošaste godine pet satnijah u ratu, tečajem ove godine 2479 momkah od kuće odpravila, nespominjajuć kordonsku i unutarnju domaću službu. Može se dakle reći, da je priko 4000 momakah što u, što izvan domovine u službi ove godine stajalo. Doista znatan teret.

Dne 16 lipnja povrati se 186 ljudih, a u srpnju 54 iz neprijateljskog sužanjstva u domovinu, koje su iz rata četiri odpuštene 495 glavah brojeće satnije, i to: četnikova, zatim satnikah; Königsmarka, Grofa Gyeneša i izpraznjena (vacante) sliedile.

Već s' početkom ove godine biše u miru živećih častnikah mirovine (penzie) tako ustanovljene, da je satniku 300 f.; nadporučniku 150 f., a poručniku i barjaktaru 100 f. godišnjih odredjeno. Godine pako 1771 biše rečene mirovnice iznova uredjivane, a god. 1785 povekšane. Napokon sa 1. siečnjom 1856 bi uvedeno, da se mirovnice u razmjerju služećih godinah t. j. poleg petogodišnjicah (Quinquenien) djele.

1759.

Kraljica Marija Theresija dade pred neprijateljom stojećim momkom četvrte i pete kolone po dva dukata, da si oštetjeno odjelo poprave.

Već prie t. j. 22. siečnja bi odpravita osma 722 glave brojeća kolona u rat, a za ovom je sliedila deveta kolona sastojeći iz 1597 glavah pod upravom četnika Leuthnera, bivši 8. ožujka u Osjeku pregledana, te dospi na bojno polje 1. svibnja. Iz ove su kolone 4 satnije ustrojene, a preostavšim ljudstvom ine tako popunjene, da su gradiščani dvie grenadierske i 18 pješačkih satnijah, koje su iz 4755 momakah sastojale, pred neprijateljom imali, neračunajući ovamo ufaćene i bolestne.

S' koncem studena biše jedna grenadierska, zatim pukovnika Ljubibratića, četnika Sečujca i satnikah: Filipovića i Kavedžie satnije kući odpravljene, dospievši dne 15 siečnja 1760 u Novu Gradišku.

Digitized by Google

1760.

Deseta je kolona s'početkom prolieća otišla, bez da se njezin broj službeno znade, nu uzet ćemo ga samo na 305 glavah, prem je morala mnogo više brojiti, jer se je šnjom opet pukovnik Ljubibratić u rat povratio.

Malo poslie je sliedila jedanaesta kolona, sastojeći iz Berengauerove grenadierske satnije, zatim iz satnijah: četnika Sečujca, i satnikah Kovačevića i Belegarde. Ove su tri stražnje iz 764, a grenadierska kao obično iz 120 glavah sastojale. S'ovim su popunjenjem gradiščani pred nepriateljom u ovogodišnjoj vojni jednu grenadiersku i 12 pješačkih satniah imali.

1761.

Sa 1 siečnjem biše satnije pukovnika Ljubibratića, podpukovnika Dimića, četnika Leuthnera, zatim satnikah: Wachtenberga, Gjeneša, Špoljarevića, Ljubibratića i Böhra kući odpuštene; dočim su pod upravom četnika Sečujca njegova, zatim satnikah: Kovačevića, Bellegarde i izpraznjene satnije sa grenadierskom Breengauerovom pred nepriateljom ostale.

Mjesto u domovinu odpuštenih satnijah, biaše već dne 9. ožujka dvanaesta iz 851 glave sastojeća kolona u rat odpravljena, koja je iznim Miloradovića grenadierske satnije, iz satnijah pukovnika Milievića i satnikah: Wachtenberga, Filipovića i Kavedžie sastojala i u Česku poslana, gdje je sa koncem travnja dospila, te je tim četa iz dvie grenadierske i osam pješačkih satnijah sastojala.

Marija Theresija je pred nepriateljem stojećim gradiščanom za nabavljenje odjela dala 2035 fr. 40 nč. podjeliti.

1762.

Trinaesta 253 glave brojeća kolona bi dne 6. veljače pod upravom satnika Špoljarevića; a četrnaesta, imavši jednu satniju grenadierah, i 883 glave u rat odpravljene. S'ovimi je tako vojujuća pukovnija popunjena, da je iz jedne grenadierske i deset pješačkih satnijah sastojala.

Za ovimi je dne 26. srpnja petnaesta kolona na put odpravita, ostavši njeko vreme u Trenčinu, odkud se je istom u prosincu vojujućoj pukovniji krenula. Brojila je 399 glavah. Medjutim su šestnaesta i sedamnaesta kolona iz sve tri slavonske

Digitized by Google

pukovnije, valjda svaka sa 102 glave u pojedinih kolonah zastupane, jer se broj vojnikah u gradiških spisih nenalazi, u rat odpremljene.

Sva ova u račun uzmavši, vidimo: da je gradiška pukovnija 720 grenadierah, 94 štopu pripadajuće i 10.332 glave, ukupno 11.146 glavah u sedmogodišnji rat odpravila, ako ne više, jer nenalazimo u spisih pukovnije od 10, 16 i 17 kolone izvjestni broj, te smo ga sa malom malinom uzeli, prem je svakako mnogo višji morao biti. To će možebiti s'vremenom druge dvie slavonske pukovnije popuniti.

Tečajem sedmogodišnjeg rata padoše njeki častnici u sužanjstvo, iz kojeg su pod uvjetom, da će se na prvi pruske vlade poziv natrag povratiti, u domovinu odpustjeni, gdje jim 2. travnja poziv prispi, da u Magdeburg dojdu, odkud su po ugovorenom miru kući odpušteni.

Da su se gradiščani u spomenutom dugotrajnom ratu hrabro borili, i junački ponašali, pokazuju med inimi četiri Marije Theresije krsta, izmed kojih su jedan pukovniku Riedtu, drugi pukovniku Ljubibratiću, treći podpukovniku Dimiću od Papilla, a četvrti četniku Sečujcu zaslužili. Osim toga opjevaju narodne pjesme medju mnogimi inimi Salkovića i Miloradovića kao osobite junake, koji su se mnogovrstno u ovom ratu odlikovali.

1763.

Po ugovorenom dne 5. veljače u Hubertsburgu toli žudjenom miru, povratiše se, ovjenčani novimi lovori hrabrosti i pohvale gradiščani u domovinu, dospivši 1. svibnja u Novu Gradišku, odkud su kući razpušteni.

1764.

Dne 27 ožujka bi nadvojvoda Josip za rimsko-njemačkog Cesara odabran i 3. travnja krunisan. Dne 18. kolovoza 1765 t. j. isti dan preminutja cesara Franje I nastupi vladu, bivši od svoje matere Marije Theresije dne 13 rujna 1765 za skupvladara u Ugarskoj i Trojednoj kraljevini odabran.

1765.

Bi pukovnija iznova tako uredjena, da je sa stališem od god. 1753 od 16 na 18 satnijah podignuta i prostom vojničtvu sablje podjeljene, koje su god. 1788 oduzete. S istom odlukom bi ove godine modro odjelo kod graničarskih vojnikah uvedeno, i svim

*

Digitized by Google

častnikom oštro zabranjeno brkove nositi. Ova je zapovied istom god. 1848 opozvana, a god. 1869 i brade nositi dozvoljeno.

Sa uzmnožanjem satnijah, biše i satnička mjesta iznova tako uredjena, da su god. 1764 ustanovita njekoja mjesta izostala, a u ine nove satničke stolice prinešene, kako sliedi:

Broj	Satnijah		Satnik
	vrst	mjesto	
1	Grenadieri	Dragalić	—
2		Nova-Gradiška	—
1	Pješaci	Lipovljane	Tjelesna
2		Stupnik	Pukovnikova
3		Okučane	Podpukovnikova
4		Rešetare	četnikova
5		Mašić	Grof Accugnia
6		Petrovoselo	Wachtenberg
7		Gornji Raić	Kovačević
8		Lovska	Kiesling
9		Lužane	Quadriolle
10		čaglić	Filipović
11		Kapela	Gyeneš
12		Novska	špoljarević
13		Oriovac	Kavedžia
14		Godinjak	Ljubibratić
15		Gornji Bogićevci	Tšerner
16		Vrbova	Balabić

1767.

Pukovničko je upraviteljstvo do sada remenje (Lederwerk) i druge vojničke stvari (Feldrequisiten) na vladin račun nabavljalo, odkud je velika neličnost kod graničarskih vojnikah sliedila, zato je ove godine naredjeno, da se odsele rečene potrebоće od za odjevanje složenog odbora (Monturs-Commission) primati imadu. Skupa je sa 1. studenom manjkani stališ vojničtva popunjen.

1768.

U granici su uvedeni topčije (Artilleristi) i streljci (Scharfschützen). Ovi su god. 1846, a oni 1857 ukinjeni.

Zapovjedjeno je, da se odsele imadu vojni brijači (Feldscherer Chyrurgi zvati.

Digitized by Google

1769.

S' ukinutjem grenadierskih satnijah prestadoše Dragalić i Nova Gradiška satničkimi stolicami biti. S' prve četiri satnije upravljali su podsatnici, kako je već god. 1753 naredjeno, a sa inimi satnici, izmed kojih su od god. 1765 do sada četiri otišla, a na mjesto njih satnici: Šimić, Miloradović, Sunstenau i B. Abfaltern došli.

Buduć je do sada graničarsko vojničtvo u narodnom jeziku vježbano i upravljano, bi ove godine njemački jezik uveden, što je za posliedicu imalo, da je ciele jeseni i zime vojničtvo vježbano, da se s' njemačkom zapoviedju upoznade.

S' ovim uvedenjem dobiše sve graničarske pukovnije brojeve, i to od broja 60 do 76 tako, da je gradiška pukovnija 68 broj dobila. Nu uslied vrhovne odluke od 10 lipnja 1798 biše graničarskim pukovnijam posebni brojevi podjeljeni, koji su stranom iz zemaljskog položaja, stranom od starine tako uzeti, da je gradiška pukovnija br. 8 dobila, koji je do dignuća granice zadržala.

1770.

Sa odlukom od 15 siečnja bi naloženo graničarskim pukovnijam po jednu četu sa trećinom streljacah i trećinom konjanikah u Osjek na vježbanje odpraviti, dočim se je topničtvo kod svojih štopovah vježbati imalo.

Uslied te naredbe krenu se dne 3 travnja četnik Riedt sa osam iz ciele pukovnije sastavljenih satnijah put Osjeka, odkud se je dne 15 rujna u Novu Gradišku povratio.

1771.

U peštanski logor odpravi pukovnija dne 23 srpnja topničtvo sa divisiom pješakah, koju su sačinjavali satnici Sunstenau i Kovačević sa ukupnim brojem od 339 glavah. Momci od narednika nižje, dobiše za uzdržanje odjela po jedan forint.

Ove su godine ženidbeni zalozi (Heiraths-Caution) kod služećih častnikah uvedeni, dočim su već od god. 1750 kod linie obstajali, te odlukom od 14 travnja 1756 sve od poglavarstva nedopuštene ženidbe nezakonitimi i nevaljanimi proglašene. — God. 1777 bi u miru živućim graničarskim častnikom bez zaloga dozvoljeno ženiti se, nu brzo je ukinuta ta dozvola. God. 1812 dne 12 kolovoza

Digitized by Google

izdane su nove uredbe gledeć na ženitbe, koje s' malimi promjenami još i danas obstoje. Medjutim graničarskim je častnikom, koji deset godinah u granici kao častnici služe, u novije vreme ženidba bez svakog zaloga dozvoljena, ako uzima kći častnika, koj je takodjer kao častnik u granici deset godinah služio. To je sa razvijačenjem prestalo. Napokon je novijem vremenu zahvaliti, da se u miru živući častnici bez zaloga ženiti mogu.

1772.

U nasliednom je ratu B. Franjo Trenk prvi tako zvanu tursku bandu kod svojih pandurah uveo, koju su poslie malo po malo sve pukovnije uvadjale. Uslied toga dobi i gradiška pukovnija ove godine kapelmeistera, koji je bivši sa 12 f. mjesečno od erara plaćan, u sviranju za to odredjene mladiće podučavati imao, imenito pako već od god. 1752 obstojeće svirače i dobivene Hautboiste. Kasnijih je vremenah pukovnička banda raznim promjenam izvržena bila, dok nije sa odlukom od 18 svibnja 1852 iznova uredjena, a sa razvojačenjem razpršena.

1773.

Biše u granici plaće ostavci (Gage-Carenz) uvedeni, i pokojnički četvrt (Sterb-Quartal) dozvoljen. Obe su ove vrste sa odlukom od 24. lipnja 1853. ukinjene.

Kao ove, tako i sliedeće tri godine, bila su od pol ožujka do pol travnja vojnička vježbanja preduzimana, kojim se je sa osobitom marljivostju pukovnik Schilling tako posvetio, da je radi neuzkolebane revnosti i napriedka nesamo pohvaljen, nego i redom carice Elisabete nagradjen.

1776.

Usljed statističkog izvjestja, brojile su tri slavonske pukovnije sa šajkaškom četom 174.985 obojeg spola dušah, izmed kojih je 14.292 u vojsci služilo.

1777.

Nadvojvoda Maximilian posjetio je pukovniju i u pojedinih satnijah vojničtvo pregledao.

1778.

Po smrti (dne 30. prosinca 1777.) babarskog Churfirsta, tako se je politički obzor uzburkao, da je rat neizbjegljiv bio, usljed

Digitized by Google

toga je gradiška pukovnija dne 10. ožujka u Česku krenula sastojeći iz 2108 glavah, med kojimi je bilo 685 topčija pod upravom satnika Oesterreihera, i 107. streljacah sa satnikom Ljubitratićem, kojoj su dodane dvie divisije, i to brodska sa 297, a petrovaradinska sa 288 glavah, bivši kako sliedi sklopljena. Pukovnikova četa sastojala je iz satniah: pukovnikove, zatim satnikah: Filipovića, Stupana, Simonovića, Kovačevića i Sunstenaua; a četnikova t. j. druga iz satnijah: četnikove, zatim satnikah: Cendislavića, od vlastite pukovnije, od brodske pako pukovnije iz satnijah Vinciana i Relkovića; a od petrovaradinske, iz Milutinovića i Klebera.

Polazećim u rat prostim vojnikom poklonila je vlada kabanice, dočim su podčastnici iz vlastitog je nabaviti morali. Osim toga je vlada svim od narednika nižje u rat polazećim obično odjelo platila, dopustivši da se vojnici na maršu sa opanci, iznim močnog vrcmena, služiti smiju. Napokon je istom odlukom zabranjeno častnikom svoje supruge u rat voditi, dozvolivši jim stan u carskieh quartierih.

Od navedenih 2108. glavah, bi već sa koncem listopada 6 častnikah i 386. momakah od narednika nižje kući odpušćeno, mjesto kojih je takim u studenu jedna iz 508 glavah sastojeća divisia pod upravom podpukovnika Taussainta sa satnikom Leukaufom u rat otišla.

1779.

S početkom ove godine moradoše u miru živući častnici službu poprimiti, što je osim u rat odaslanih, satnik Špoljarević sa 204 momka u osječku, a 54 čovjeka u staro-gradišku posadu otići moralo. Tim je načinom gradiška pukovnija priko 2500 momakah izvan domovine imala, neračunajuć one, koji su kordon i domaću službu obnašali. Nu već sa koncem kolovoza povrati se sve ljudstvo u domovinu, imenito ono iz rata sa novih lovorih slave.

1780.

Mjeseca ožujka bi manjkajući stališ vojničtva popunjen, te nuz 16 pješačkih satnijah, topčije, streljci, i jedan odjel konjanikah ustrojen, za koj je od mjesečnog 125 for. pukovniji dozvoljenog paušala 22 for. 30 novč. opredieljeno.

1781.

Biše podsatnik Šniter u Beč, da topničtvo, a jedan konjanički nadporučnik sa tri kupnika u Peštu grevskoj konjaničkoj pukov-

Digitized by Google

niji, da konjanička vježbanja tako izuče, da jih kod kuće predavati mogu, poslani, koja su već 17. rujna pričeli u Novoj-Gradiški predavati.

Medjutim je uslied iste naredbe pukovnija poručnika Nikolu Joanovića sa kupnicih Markom Smolićem, Vasom Hercegom, Vasom Stojanićem i razvodnicih: Mijom Jozićem i Andriom Banom u Josefstadt odpravila, koji su nadzorničtvo kod udaranja opekah (cigle) za tvrdjavu obavljati imali.

Napokon bi sa 1. studenom uredjenje pukovnije priduzeto i pješačtvo u tri reda, a strieljci pako, topčije i konjanici u dva, klasificirani sa ukupnim stališom od 4270 glavah.

1783.

Usljed uredbe uvedeni su satnijah brojevi prva, druga itd. izpustiv pridavajuće ime satnikah. Ista je uredba kasnije ukinuta a prvašnji običaj uveden, da u novije vreme opet brojevom mjesto ustupi.

1784.

Kod uredjivanja vojničtva bi sliedeći broj podčastnikah odredjen i to:

Narednikah	16	kod	pješak.	;	1	kod	topčija	;	1	kod streljacah. Ukupno 18
Kupnikah	128	»	»		16	»	»		8	» » » 152
Razvodnik.	256	»	»		32	»	»		16	» » » 304
										Ukupno 474

1785.

Buduć dosadašnje razdjelenje nije svrsi odgovaralo, bi pukovnija brojeća kod štopa 43 osobe, a kod satnijah skupa sa 256 streljacah i 343 topčije, sa 2828 glavah u dvie čete razredjena, svaka je četa iz tri divisije iliti 6 satnijah sastojala; a švadron konjanikah je za sebe 223 glave brojio.

S ovim uredjenjem biše štofu dva zastavo-kadeta sa 12 for. 51 novč. mjesečne plaće i 6 c. k. kadetah sa mjesečnih 7 for. 30 nv. dodani. Buduć su zastavo-kadeti vojnu akademiju prošli, biše god. 1793., a c. k. kadeti god. 1851 kod pukovnijah ukinjeni.

Sa istom odlukom bi za kantonsku službu 722 glave upisano, tim je pukovnija 3816 služećih glavah brojila, doista veliki broj za mirno vreme.

Digitized by Google

1787.

Bi vojničtvo popunjavano, i satnička stolica iz Godinjaka u Petrovoselo prenešena, zatim je ustanovljeno, da svaka satnija iz 160 prostih ima sastojati.

1788.

Budući je dne 9. veljače Turčinu rat navjestjen, biše podignute dvie brano-divisije (Defensions-Division) sastojeće iz 7 častnikah i 885 prostih, te stadoše skupa sa pukovnijom na kordon.

1789.

Vojujuće su dvie čete s početkom svibnja na 3433 glave podignute, dočim su brano-divisije na 700 ljudih obaljene.

Mjesto običnih za junačke čine novčanih nagradah, ustanovi Josip II. savjetovanjem FM. barona Loudona zlatne i srebrene medalje, kojiuh su pravila dne 25. srpnja cieloj vojsci sobćena, med kojimi se imenito ono odlikuje, da posjedaoc zlatne medalje cielu plaću, a srebrene, pol plaće, koju je zasluživši medalju imao, dosmrtno dobivati ima. God. 1873 je novom uredbom ta blagodat samo do god. 1876 dozvoljena, te onda prestaje. God. 1848 ustanovio je Franjo Josip I. drugog reda srebrenu medalju za proste bez svake ine nagrade.

1790.

Dne 13. ožujka ode jedna četa pod upravom podpukovnika Brodanovića u Moravsku, odkud je već 22. studena u Novu-Gradišku prispila. S nastavšom krutom zimom bi jedan djeo vojničtva s kordona kući odpušten.

1791.

S koncem veljače bi odpušteno vojničtvo opozvano, nu po dne 4. kolovoza ugovorenom sistovskom miru, biše obe čete kući odpravljene, a brano-divisie dignute, i oružje im oduzeto.

1792.

Budući je francenski konvent. već u travnju kralju Franji I. rat navjestio, to su tri slavonske pukovnije dobile nalog jednu četu složiti i u rat odpraviti. Gradiška je pukovnija, toj četi satnike Zeca i Sunstenaua, zatim dva nad- i dva podporučnika 2 barjaktara i 397 momakah, med kojimi je i 9 topčija bilo, dala, koji su 20 svibnja na put otišli.

Digitized by Google

U lipnju biše odpravljeni c. k. kadeti u ratu stojećoj divisiji, a u rujnu je 20 momakah za popunjivanje divisie poslano.

Mjeseca studena je satnik Gerhard sa jeduim odjelom posadu u Brebiru primio, bivši u veljači 1793. kroz satnika Jovića izmjenjen. — Napokon je pukovnija sa početkom listopada što su se Turci suprotivili uredjivanju granice, drugoj banalskoj pukovniji pomoć poslati morala, koja se je istom 27. prosinca 1795. povratila.

1793.

Sa 1. siečnjom bi u Belovaru iz svieh slavonsko-hrvatskih pukovnijah jedna pukovnija streljacah složena i za upravitelja joj podpukovnik ogulinske pukovnije Franjo pl. Jelačić dan, koji je prvu četu predvodio, dočim je druga četa gradiškom četniku Davidu pl. Ollin povjerena. Gradišćani su toj pukovniji osim četnika, satnika Gerharda, mjesto koga je u Brebir sat. Jović otišao, zatim podporučnika Tacu sa 12 podčastnikah i 100 streljacah dali. Prva je četa već 28. a druga 29. siečnja iz Belovara u dolnju zemlju odputovala.

Buduć je prva franceska vojna mnoge žrtve proždrla, to je pukovnija već sa 1. siečnjom 67 momakah za popunjenje divisie odpravila.

Malo kasnije bi sklopljena druga četa, kojoj je gradiška pukovnija dala satnike: Jovića, koji je u Brebiru upravu položio, i Sečujca; nadporučnike: Pogasnika i Gvozdanovića; poručnike Kaisera i Ivanovića, zatim barjaktare: Špoljarevića i Hibšića sa 500 momakah od narednika nižje. Ova je divisia 23. ožujka u Požegu došla, i sa stranimi dviemi divisiami 25. pregledana, krenuv se priko Pakraca, Zagreba, Klagenfurta i Insbruka u Njemačku.

S istom zapoviedju bi sklopljena treća četa pod upravom gradiškog pukovnika Kovačevića, kojoj su gradiščani osim 8 štopskih osobah, satnika Chevaliera Gramonta; podsatnika Ogorelicu; nadporučnike: Kieslinga, i Popovića; poručnike: Matu Kovačevića i Basila Ivanovića, barjaktare: Joakima Berića i Kiliana sa 392 prosta dali. Ova je četa u Požegi dne 1. travnja pregledana i u Njemačku odpravljena.

Taki za ovimi četami odpravi pukovnija sa satnikom Rodicki 45 topčijah u rat.

Četvrta sklopljena četa imadjaše 27. travnja u Osjeku pod upravom gradiškog četnika Despota Lukića biti, da se 1. svibnja

Digitized by Google

u Njemačku krene. K ovoj je četi gradiška pukovnija dala satnike: Pokornia i baruna Sturma; nadporučnike: Mihaljevića i Mihića; poručnike: baruna Secaua i Salkovića; barjaktare: Jambrešaka i Grima sa 385 momakah.

Medjutim su u ratu stojeće divisije toli štetovale, da jim je popunjenje nuždno bilo, i to 1. lipnja bi 13 momakah; 8. srpnja sa poručnikom Milinovićem 35; dne 20. istog 6 streljacah i 14 momakah; dne 23. rujna 24; a 1. studena sa poručnieih Novakovićem i Milinovićem, zatim barjaktarom Šljivarićem 47 momakah poslano. Iz navedenih je viditi, da je pukovnija osim posade u Brebiru, i Banalcem dane pomoći 2025 glavah u rat do sada odpravila.

1794.

Za popuniti pred nepriateljem stojeće četiri divisije, posla pukovnija dne 1. siečnja 33 momka; dne 1. veljače 67; dne 19. travnja 50; dne 18. kolovoza 66; a u prosincu 67, ukupno 283 glave.

1795.

I ove je godine pukovnija u četiri odjela sastojeću iz 218 momakah popunovinu domaćim divisijam slala, i to: dne 1. ožujka; dne 20. travnja; dne 15. svibnja i dne 29. kolovoza. Iz navedenih je viditi, da je pukovnija do sada 731 glavu popunovine poslala.

1796.

Uslied sa Turčinom ugovorenog mira, bi dne 1. siečnja Brebir turkom izručen, a posada kući odpuštena, od koje je dne 30. kolovoza 14 momakah sa satnikom Konstadinovićem kao popuna u rat otišlo.

Medjutim su vojna gibanja uskorila nalog, uslied kojeg su Brodjani i Petrovaradinci petu i sedmu četu poseb, a gradiščani šestu podigli. Naša je pod imenom šesta slavonska graničarska četa iz 1388 glava ustrojena, i već 16. rujna pod upravom brodskog pukovnika Sunstenaua u Njemačku otišla.

Sutra dan po odlazku rečene čete posla pukovnija za osmu sklopljenu četu 8 častnikah i 447 momakah, s kojom je upravljao četnik grof Kolovrat, devetu su četu Brodjani i Petrovardinci složili, a za desetu skljopljenu četu pod upravom našeg četnika Gramonta dade pukovnija 451 glavu, koja je 1. listopada u Njemačku krenula.

Digitized by Google

Izvjestje pukovniji iz rata poslano, pokazuje domaćeg ljudstva pred nepriateljem sa 1. studenom 1796 stališ; sa sliedećim obrazcem

Vrst	Kod čete	K a o	Ostavši stališ	Poslana popunovina	Ukupni broj otišavših	Obstoji sa 1. Listopadom 1796	Ukupno	Manjak krozsmrtil nesposob.
Pješaci	1	Četnik				1	376	462
		Častnici i momci	405	433	838	375		
	2	Pukovnik Prechern				1	488	42
		Castnici i momci	508	22	530	487		
	3	Častnici i momci	409	·	409	351	351	58
	4	Častnici i momci	393	134	527	367	367	160
	6	Častnici i ljudstvo	1388	·	1388	1388	1388	·
	8	Častnici i momci	455	·	455	455	455	·
	10	Četnik Gramont				1	451	·
		Častnici i momci	451	·	451	450		
		Ukupno	4009	589	4598	3876	3876	722
Strelji	1	Častnici i momci	33	40	73	33	33	40
	2	Četnik Ellin				1	176	72
		Častnici i momci	176	72	248	175		
		Ukupno	209	112	321	209	209	112
Topčije u Talijanskoj i Njemačkoj		Častnici i momci	156	42	198	156	156	42
		Ciela ukupnost	4374	743	5117	4241	4241	876

1797.

Slavonske pukovnije oslabljene s mnogim davanjem vojnikah, biše prinudjene kod svojih deset vojujućih četah popunovinu iz ugarskieh novakah primiti.

U Travnju pod upravom četnika Pavića morade pukovnija 7 častnikah i 893 momka od narednika nižje Brigadi GM. Jelačića poslati, koji su se pod imenom četiri obrambene satnije ili dvie obrambene divisie već sa 5. siečnom 1798. povratili, i kući razpušteni bili.

Medjutim su radi mnogog nesporazumljenja i iz toga otežkujuće službe slavonske kombinirane čete ukinute, i iz ljudstva pojedinih pukovnijah po tri čete sa 1. studenom ustrojene. Tim je ustrojenjem gradiška pukovnija sa podpukovnikom Nicatti kod prve

Digitized by Google

čete pod upravom četnika Gramonta imala 23 častnika i 1278 od narednika nižje momakah, ukupno 1302 glave.

Druga četa pod upravom četnika grofa Kolovrata, brojila je 21 častnika i 1323 momaka; ukupno 1345 glavah. Napokon:

Treća četa pod upravom četnika Greta imadjaše 26 častnikah i 1317 momakah, ukupno 1344 glave; dočim su sve tri čete 3991 glavu brojile.

Osim toga je gradiška pukovnija izvan domovine imala

kod prve strieljačke čete	112	glavah
kod druge » »	84	
kod topčijah u Talianskoj	156	
kod Jelačića dvie obrambene divisie	901	
Napokon u posadi staro-gradiškoj	87	
Ukupno	1340	

Svega dakle ukupno imala je gradiška pukovnija 5332 glave izvan domovine, neračunajuć kordon i domaću unutarnju službu, od kojih su 4344 osobe pred neprijateljem stojale.

1799.

S odlukom od 6. veljače, posla pukovnija drugoj četi, mjesto davanih graničarskoj katanskoj br. 12, pukovniji, 121 momka.

S odlukom od 30. ožujka bi odlučeno, da svaka graničarska četa iz 1250 glavah odsele sastojati imade, te iz četiri satnije sastojeća streljačka četa ukinuta, a ljudstvo medju pješačke čete razdieljeno.

Malo poslie je druga četa u lipnju 122, a u prosincu 308 momakah; a treća u svibnju 123, a u listopadu 149 momakah popunovine dobila.

Osim rečenih 823 momakah popunovine, neračunajuć na svaku četu pridošavših 57 streljacah, morade domaća pukovnija u srpnju iz četiri satnije sastojeću i 892 glave brojeću četu podignuti, koja je kantonskom upraviteljstvu podvržena. Već u rujnu bi ovoj reservnoj četi 60 streljacah i 30 topčijah tim dodano, da imade u pripravi za popunjenje vojujućih četah biti.

U listopadu je sa 43 glave pomnožana posada u Staroj-Gradiški, što je tamo priko 400 zasužnjenih francezah prispilo.

Ove je godine Jakob pl. Svetić, vlastelin spahilukah Velike i Pleternice, jednu iz 150 momakah sastojeću satniju streljacah pod imenom: »nadvojvode Ferdinanda streljačka satnija«

Digitized by Google

podigao, koja je sve ratove gradiškoj pukovniji priklopljena, na njegov trošak ratovala. (Vidi Danica Ilirska g. 1843. br. 44 i 45 gdje sam podignutje i svršetak Svetićevih streljacah pisao.

1800.

S početkom ove godine bi 14 momakah popunovine u rat poslano, ukupno dakle ove i prošaste godine 837 momka, koji sa 4344 osobe, koje smo koncem g. 1797. pred neprijateljem ostavili, ukupnost od 5181 glavu iznašali. Ako pako uzmemo, što nikako nije bilo, da su se sve tri čete računajuć ovamo streljce i topčije, kojih je takodjer dosta palo, podpuno t. j. sa 1250 glavah svaka kući povratile, to je gradiška pukovnija u ovieh stražnjih bojevih 1079 momakah izgubila.

Vojničtvo od druge banske pukovnije iz selah: Jasenovca, Drenovaboka, Krapja i Puske bi skupa sa rečenih selih gradiškoj pukovniji priklopljeno, nu sa odlukom od 29. listopada 1807, biše rečena sela banskoj pukovniji povratjena, te na mjesto istieh sela Sibinj, Andrievce, Odvorci, Kaniža, Šumeće i Sbig od brodske pukovnije opet oduzeta i gradskoj priklopljena, dočim je Slobodnica istom g. 1808. sa 4. siečnjom k nami pridružena, da se opet sa odlukom od 8. studena 1810. sa 5 kupnikah, 3 razvodnika i 47 prostih brodjanom povrati, jer je jasenovačka satnija s istom uredbom gradiškoj pukovniji pripala. Napokon sa odlukom od 15. srpnja 1823. bi jasenovačka satnija sa 135 momakah banskoj pukovniji povrnuta, a Slobodnica sa 58 vojakah konačnč gradiškoj pukovniji priklopljena.

1801.

Po povratku trieh četah sa početkom Svibnja u domovinu, bi pukovnija u dvie čete sa 1250 glavah uredjena, a ino ljudstvo kući odpušteno, uslied čega su kao suvišni izpali: 1 četnik; 2 satnika; 8 podsatnikah; 9 nad- i 9 podporučnikah i 11 barjaktarah. Nu već su sa prvim studenom tako obe čete uzmnožane, da su brojile 3010 glavah. Istom su prilikom kaškete (Casquets), torbe i kabanice (Roquelaurs) koje su u stražnjoj vojni nosili, natrag dane.

1803.

Sa 1. ožujkom bi na neizvjestno vreme 480 momakah odpušteno, nu već sa odlukom od 24. ožujka biše odpušteni 63 streljca i 66 topčijah opozvani, a mjesto njih još 129 prostih odpušteno.

Digitized by Google

Sa umalenjem topčijah malo kasnije, biše obe čete na 1717 glavah obaljene.

1804.

U peštanski su logor četiri iz obe čete složene satnije pod upravom četnika Rebrovića otišle, te su prie sa toliko brodskih i petrovaradinskih satnijah u Vukovaru od 18. lipnja do 15. srpnja vježbane, i onda istom u peštanski logor otišle, iz kojeg su se dne 7. rujna u Novu Gradišku povratile.

Kroz to sve vreme imala je pukovnija u Petrovaradinu dvie satnije, a u Staroj-Gradiški jedan odjel, koje su takodjer 7. rujna kući odpuštene.

1805.

Uslied nastavše skupoće, bi od podsatnika niže častnikom dozvoljen mjesečni dodatak od 5 for. 4 for. i 3 for.

Novo reguliranje vojničtva je u tom srstojalo, da su tri vojne, jedna reservna i jedna domaća četa, sastojeći svaka iz četiri satnije, sa ukupnim stališem od 3339 glavah ustrojene.

Tri su vojne čete dne 26. kolovoza, poslie kako bi pojedine satnije sa 20 momakah uzmnožane bile, put Talijanske skupa sa streljci krenule; dočim je jedna divisia reservne čete od 13. kolovoza u osječkoj tvrdji, a ino ljudstvo iste čete izmjence u Staroj-Gradiški posadu držalo. Kordon i unutarnju službu zauze domaća četa, koja je skupa i u oružju vježbana.

Medjutim su nesretna u' Njemačkoj vojna pripetjenja novu pomoć iziskavala, uslied čega je reservna četa u vojnu četvrtu preobratjena, i u tvrdjah boraveće ljudstvo, kroz novo podignute rezervne iz 831 glave sastojeće čete izmjenjeno. Tim je načinom gradiška pukovnija prvi put pet četah iznim domaće, imala, popunivši iznova sve satnije sa 20 momakah, a streljce sa 50 ljudih. Na zahtjevanje Palatina nadvojvode Josipa, ode podsatnik barun Gvozdanović sa poldrugom satnijom reservne čete u domaćem odjelu u Peštu.

Tim načinom lišenaj granici poslenikah, biše, kao i u devetogodišnjem ratu svakoj obitelji, koja je pred nepriateljom vojnika imala, sa 1. listopadom 4 for. plaćena.

Iste je godine i obći ustanak (Landsturm) u pripravi držan, da nebi proti Crnom Gjorgji vojujući Turci i na naš kraj prodrli, koji su se u Brebiru kupili.

Digitized by Google

Napokon je mnogo brige prouzrokovala zapovied, s kojom je svim vojnikom perčine odrezati naloženo, kojoj su se mnogi suprotivili. Nu i taj je posao iznim manjih odporah sretno svrsi priveden.

1806.

Dne 29. siečnja povratiše se sve čete u domovinu, koje su sa odlazkom 5173 glave brojile, te je pukovnija iz nova u dvie sa šest satnijah čete uredjena, a sve ino ljudstvo došav iz tvrdjah odpušteno. S ovom su prilikom svirači kod satnijah ukinjeni i novo bubanje, koje i sad obstoji, uvedeno.

1807.

Buduć se je buna u Bosni iz nova pojavila, pojači posadu u Staroj-Gradiški podsatnik Martini od svieh satnijah sa 182 uzeta momka.

Dne 23. travnja bi pod upravom pukovnika Gretha i četnika Pavića iz 1265 glavah sastojeća četa za odlaz priredjena.

Osim te čete pojači dne 2. srpnja satnik Milašinović sa 189 glavah posadu u Staroj-Gradiški. Isti je dan četnik Mihić sa Semseiovom i Papušovom satnijah (brojile su 375 glavah) u brodsku tvrdju otišao. — Malo za tim t. j. 22. srpnja diže se iz Stare Gradiške posada, i sdruži dne 26. s onom iz Broda, te ciela četa ode u Osjek, da bnnu, koja je u spahiluku kneza Odeskalkia buknula, uguši. Četa se je 16. rujna u Novu Gradiškn povratila i takim kod oružnog vježbanja ostala.

Medjutim su od pukovnika pričimav svi častnici sa 1. srpnjom uslied nastavše skupoće mjesečnu podporu dobili. Ove je godine nadvojvoda Ljudevit kroz pukovniju prošao, i za utemeljiti se imajuću častničku knjižnicu 500 for. poklonio. S raz: vojačenjem je god. 1873 bogata knjižnica na više stranah poklonjena.

1808.

Biše mašale (Allarmstangen) u raznih selih i to 31, i 9 mužara (Allarmböller) u pukovniji postavljene.

Sa 1. svibnjom je vojujuća pukovnija na 2570 glavah obaljena.

Služitelji (Fourierschütze) biše sa ustrojenjem pukovnije samo štopskim častnikom dozvoljeni, god. 1777 biše i satnikom, a god. 1801. svim častnikom pod imenom Privatdiener dani, nu već god. 1802. izgubiše jih suvišni častnici, a ove su godine iz nova uredjivani, te u novije vreme dobiše i posebno modro odjelo..

Digitized by Google

1809.

Do dne 16. veljače podiže pukovnija rezervnu i domaću četu što su prve dvie čete već dne 25. veljače put Njemačke krenule, a 8. ožujka otišla je reservna četa u Osjek pod upravom četnika Tacce, dobivši iz Budima staru zastavu, koju je nadporučnik Mirčetić donio. Prve su dvie čete 2433 glave; reservna 2022, a domaća 1100, ukupno 5555 glavah brojile.

Medjutim je reservna četa iz Osjeka radi srbske pobune u Zemun morala ići, kamo su prve tri satnije 27. travnja, a druga tri 2. svibnja pod upravom satnika Kokanovića, jer je četnik u Njemačku odazvan, dospile, koj je malo zatim upravu četniku Ivanoviću predao.

U lipnju je pukovnija 649 momakah popunovine priko Zemuna poslala, gdje ju je satnik Kokanović primio i 29. istog put Njemačke nastavio. Isti dan je podpukovnik Milutinović domaću upravu ostavio i u rat pohitio, dočim se je četnik Tacca, koj je putujući k vojni na zapovjed FML. Krpana jedne iz samih graničarah sklopljene čete u Krmendu upravu primio bio, u domovinu povratiti morao.

Što se tiče domaće čete, ova je sa satnikom Pašenthalom 430 momakah u Staru Gradišku već u ožujku dala, a ini su u Požegu, Kutievu i Pleternicu otišli zarobljene Franceze čuvati. Domaću su službu obnašali u mir stavljeni častnici, te je podpukovnik Milutinović pri odlazku sva sredstva priredio, da Turci ovamo neprodru, koji su već gornje četiri pukovnije opustili bili.

Osim rečenih naporah posla dne 21. kolovoza pukovnija 300 katanah, i 231 momka popunovine. Nadalje biše iz jubiliranog stališa 9 kupnikah, 13 razvodnikah i 1 bubnjar sa 315 graničarah, ukupno 338 glavah u službu uzeti, od kojih je takim jedan dio pojačio staro-gradišku posadu; dočim su rabadžije t. j. prosti graničari sa dnevna 4 novč. kordon zauzeli, a reservna i domaća četa sa istim danom t. j. 21. kolovozom u bojni stališ (Kriegsfuss) stavite i dotičnim dvostruka obična plaća podieljena. Tim je, neračunajuć ovamo rabadžie iliti kako se obično veli populace, pukovnija 6440 oboružanih glavah brojila.

Napokon je s istom odlukom od 21. kolovoza obći ustanak (Aufgebot en massa) naredjen, i to tako; da su svake dvie satnije jednu četu staviti morale, a svih šest četah je 12000 ljudih brojiti imalo, koji bi imali turske napade odbijati.

Digitized by Google

Nu već prije dobi zapovied reservna četa iz Zemuna u Novu Gradišku žuriti, kamo je 4. rujna prispila, te se sa konjaničtvom i domaćom četom sdružila, da u Rešnicu, gdje je nadvojvoda Ivan novu vojsku kupio, putuje. Medjutim u dobar čas dospi nova zapovied, da reservna četa u Požegu ide, i onde novu zapovied čeka, a od domaće čete satnije Bulatovića i Orozova u Staroj Gradiški, ine pako četiri u Osjeku posadu prime.

Buduć da domaća četa, nebiv još nigda izvan domovine, nije vlastite zastave imala, to je ovom prilikom novu dobila, i reservnoj četi ustupila, jer je bila u Staroj Gradiški i Osjeku razkomadana, uzmavši nje staru. Reservna četa došav 6. rujna u Požegu, dade dne 10. novu zastavu kroz požeškog župnika Pejakovića blagosloviti, bivši kuma gospoja Špun, koja je dragocieni vrpac na zastavu stavila.

Malo poslie prouzrokovaše bosanski nemiri, da je nesamo kordon podvostručen: nego i treći djeo populaca na Savi bdio; dočim je na suvoj granici FML. Gjulaj sa više četah stajao. Malo kasnije je kordon na prvašnji stepen obaljen.

Medjutim je ovogodišnja vojna dovršena i uslied dne 14. listopada ugovorenog bečkog mira sve priko Save Francezu ustupljeno. To je prouzrokovalo, da je reservna četa u Osjeku služeću domaću četu izmjenila, koja je na francezkoj granici stala, i to: treća satnija dojde u Lonju; Miklićeva u Jasenovac, a Ferića i Sekova ostaše u Novoj Gradiški, dočim su prve dvie kao i prije u Staroj Gradiški službu činile. Malo poslie ode satnik Miklić sa pol satnije u Petrinju, odkud se je 13. prosinca u Lonju povratio.

1810.

Prve dvie čete dospiše iz rata dne 10. siečnja u Novu Gradišku. Za ovimi su dne 20. obe satnije domaće čete iz Stare Gradiške, a dne 21. ine iz Lonje i Jasenovca sliedile; napokon je dne 30. reservna četa iz Osjeka prispila: dočim su već 20. Svetićevi streljci u Pleternicu odpravljeni i svi iz mira uzeti častnici i podčastnici odpušteni. Napokon dospiše oni vojnici kući dne 11. veljače, koji su kod uhlanske najvojvode Milutina pukovnije služili.

Po povratku svega ljudstva, bi iznova pukovnija u dvie 2570 glavah brojeće čete uredjena, a ini svi kući odpušteni, dočim su 62 častnika suvišni izpali.

Digitized by Google

1812.

Po odlazku dne 18. travnja jedne, iz ciele pukovnije 1324 glave brojeće pod upravom četnika baruna Simbšena složene čete u Galiciju, morade populaca preostavšoj četi pomagati kordonsku službu sa dnevna 4 novč. obnašati.

1813.

Bi kordon sa 1. sječnjem do stražnjeg lipnja sa 1222 čovjeka uzmnožan, bez da se zna uzrok, zašto.

Dne 4. srpnja ode druga četa pod upravom pukovnika Milutinovića i četnika Popovića u rat; dočim je reservna četa već dne 1. srpnja kordon i unutarnju službu primila. Spomenute tri čete brojiše 4039 glavah.

Dne 24. kolovoza ode reservna četa u Jasenovac, a kordon i unutarnju službu primiše rabadžie i u miru stojeći častnici.

Sa presidialnom zapoviedju od 13. kolovoza, biše svi oni vojnici, koji su se iz Ruske povraćajuć gradiškoj četi u Galiciji priklopili novo-ustrojavajućim banalsko-varašdinskim pukovnijam odpravljeni.

Sa koncem rujna primi upravu domaće pukovnije u miru živući podpukovnik Mihić.

1814.

Bi 16. veljače četvrta iliti domaća četa ustrojena i sa potrebitimi iz stališa mira častnici obskrbljena. S podignutjem ove čete iznosio je ukupni stališ vojničtva 5315 glavah, osim populace, koja je nuz dnevna 4 nvč. kordon i unutarnju službu držala. Medjutim je koncem travnja vojujućim četam popunovina poslana i to prvoj četi 158, a trećoj 182 momka, bez da znamo koliko je druga dobila.

Ne dugo za tim povratiše se vojujuće čete u domovinu, i to: druga i treća dne 12. a prva dne 30. srpnja; dočim su već dne 15. domaća, a stražnjeg srpnja reservna četa skupa sa iz mira služećimi častnici razpuštene.

Po povratku ukupnog vojničtva, bi pukovnija sa dvie iz 2570 glavah sastojeće čete iznova uredjena, a ino ljudstvo odpušteno. Budući su 322 momka u raznih bolnicah ostala, to su mjesto ovieh sa 1. rujnom drugi uzeti.

Uslied poduzetog uredjenja izpadoše četnici: Gjurgjević, Rebrača i Laug sa 6 satnikah, 3 podsatnika, 8 nad- i 10 poručikah i 8 barjaktarah suvišnimi.

*

Digitized by Google

1815.

Koncem ožujka ode prva iz 1325 glavah sastojeća četa pod upravom četnika Vukasovića u rat. Ova četa nije, kao što je dosad obično bilo, iz ciele pukovnije složena; nego iz prvih šest satnijah, toga radi je gornji djeo pukovnije vojničtva lišen bio, nu tomu je tim doskočeno, da je sedma domaća Mamulina satnija u lipovljanskoj satniji; osma Bulatovićeva u novskoj; deveta Čolićeva u raičkoj; deseta Vrkleinova u čaglićkoj; jedenaesta Šumarskiova u okučanskoj, a dvanaesta Sühulova u mašićkoj satniji službu primila; dočim je sa 1. svibnjem iz 1479 glavah podignuta reservna četa iz sliedećih satnijah sastojala; kao su: prva izpražnjena u Novskoj druga izpražnjena u Raiću, treća Babićeva u Mašici; četvrta Rakičevićeva u Rešetari; peta izpražnjena u Kapeli; a šesta Mihačevićeva u Stupniku.

Takim po ovom uredjenju dobi druga četa nalog, da se za odlaz pripravi, nu mjesto da u Taliansku putuje, morade ići u kutinskom i pakračkom spahiluku podignutu bunu krotiti; odkud se je četnik Laug sa četiri satnije u svibnju, a satnik Čolić sa 8. i 9. satnijom istom 6. srpnja povratio. Dok su se ova zbijala reservna je četa pomoćju populacah kordon i unutarnju službu obnašala.

Budući pako da se je u Bosnoj kuga pojavila zauzeše obe čete u rujnu kordon, dočim je druga četa njekoliko častnikah i podčastnikah u Novoj Gradiški ostavila da novake vježbaju.

1816.

Dne 3. siečnja dospi prva četa iz rata, a 10. je reservna razpuštena, i tim 34 častnika suvišni ostali.

Dne 5. lipnja bi kod štopa 51 osoba, a kod satnijah, pojedine su 160 prostih brojile, 26 častnikah sa 50 topčijah ustanovljeno.

1820.

Dne 8. kolovoza otišao je jedan odsjek u Osjek, koj je poslie tri mjeseca izmjenjen s drugim, i to je trajalo sve do 11. veljače 1821.

1821.

Krenu se dne 1. travnja jedna iz 1363 glave sastojeća četa pod upravom četnika Khevenhillera put Talianske, odkud se je već 24. lipnja povratila.

Digitized by Google

1822.

Kakogod je po dokončanih francezkih ratovih svim u ratu god. 1813. i 1814. bivšim vojnikom dozvoljeno bilo nositi topovske iz francezkih topovah slivene krstove (Kanonen-Kreuz): tako je ove godine uvedeno službeno odlikovanje, i to: koj je 14 godinah služio, dobio je prvog reda; a koj' 20 godinah služio, drugog reda odlikovanje, koje je na prsih nosio. Godine 1849. biše rečena odlikovanja ukinuta, a mjesto njih zaslužni krstovi za sve od narednika nižje, koji 8 ili 16 godina služe, uvedeni; dočim častnici koji 25 godinah služe sa srebrenim, a koji 50 godinah služe, sa zlatnim orlom rečeni krst dobivaju.

Ponovljen je zakon, da plemići u granici od vojne nisu izuzeti.

1831.

Dne 29. veljače ode prva četa put Ljubljane, brojeći kod svake satnije 180 momakah skupa sa streljcih. —

Druga je četa pod upravom pukovnika Martinia i četnika Kručaja dne 10. svibnja za prvom otišla, dočim je reservna četa kordon i domaću službu podpomagana od populaca obavljala.

1835.

Dne 25. ožujka prispi prva, a dne 30. druga četa iz Kranjske u Novu-Gradišku, a reservna bi sa 1. travnjem razpuštena.

1837.

Jedna je satnija na tri mjeseca izmjence sve do 18. svibnja god. 1841. u osječku posadu slana.

1838.

Bi naslov »barjaktar« sa stražnjim listopadom ukinut, te mjesto njega »poručici manje plaće«; a prvašnji podporučici »poručici višje plaće« prozvani. U novije vrieme prozvani su ovi prvog, a oni drugog reda.

1847.

Dobiše obe čete puške sa perkusiom, koje su 7. ožujka razdjeljene.

1848.

Dne 12. siečnja ode prva četa pod upravom četnika Rampa u Taliansku. Nju je sliedila druga četa dne 15. svibnja pod upra-

Digitized by Google

vom pukovnika Gramonta i četnika Urma put Hrvatske, odkud je sa Jelačićem u Ugarsku putovala. —

Treća četa pod upravom satnika Milenkovića, a četvrta pod rukovodstvom satnika Carena odoše 29. kolovoza proti Dravi, imeníto u Našice. Ove je dne 12. rujna sliedila pod upravom u miru živućeg četnika Kušmiša peta četa. Vrhovnu je upravu tieh triuh četah imao podpukovnik Musulin. Tim je gradiška pukovnija u ovieh pet četah osim 97 štopskih osobah, 6540 glavah brojila.

Po zlokobnoj katastrofi, koju je hudo izdajstvo dne 7. listopada kod Ozore privuklo, povrati se svetriuh četah ljudstvo kući, dočim su častnici u sužanjstvu ostali. Iz nadošavšeg ljudstva, bi treća četa složena, i dne 14. studena u domaćem odjelu u Ljubljanu odpravljena.

1849.

Dne 2. sječnja ode jedan iz 70 momakah sastojeći odsjek četvrte čete sa nadporučnikom Andrašiom kordon na Vuki primiti; kamo je pod upravom pukovnika Van-der-Nülla ciela četvrta četa imav dne 17. sječnja revisiu u Brodu, krenula.

Peta četa ode u svibnju u Osjek i to satnija, za satnijom. Prvi put je odkad pukovnija obstoji, peta četa granice domovine prekoračila, i sa nepriateljom se ogledala. Istina, peta četa biaše i god. 1809. ustrojena, ali nije pred neprijatelja vodjena.

S odlazkom rečenih pet četah moradoše prošaste i ove godine rabadžie kordon i domaću službu obnašati. Napokon je bila i šesta iz četiri satnije sastojeća četa ove godine podignuta, ali je skoro uslied povraćenog mira razpuštena

S odlukom od dne 3. studena, biše General-Commande ukinute, a mjesto ovih domaćo-vojnička-upraviteljstva (Landes-Militär-Commando) uvedena.

Jedna satnija četvrte čete dospi dne 20. rujna sa barjakom pod upravom satnika Miška Tomića u Novu Gradišku; dočim su ine satnije Honvede na odlučena mjesta pratile, te se jedna po jedna kući vraćala.

Peta četa dospiv 21. rujna u Novu Gradišku, bi takim razpuštena.

1850.

Dne 23. siečnja dospi treća četa pod upravom četnikom Froma iz Istrije.

Digitized by Google

Dne 4. listopada prespiše tri satnije druge čete iz Osjeka, nu već dne 7. studena krenuše natrag, odkud je ciela četa sa četnikom Fromom s' parobrodom proti Pruskoj odplovila. Dospiv do Požuna, dobi zapovjed natrag se povratiti, podnesav dne 29. prosinca u Novoj Gradiški revisiu.

Uslied odluke od dne 26. prosinca, biše nadziratelji oružja (Waffen-Inspectoren) uvedeni.

1851.

Sa odlukom od 27. veljače, biše kod svake satnije po dva horniste uvedeni.

1852.

Dne 7. travnja prespi prva četa iz Talianske pod upravom satnika Zečića u Novu Gradišku, koj se je već dne 15. istog, s drugom u Taliansku krenuo, i u Mletcih upravu četniku Rebrači, koji je i sa prvom upravljao, izručio.

S odlukom od 18. svibnja biaše kod graničarskih pukovnijah ustanovljeno, da odsele imade štop iz 118 osobah, a satnije iz 3729 momakah sastojat, tim je pukovnija ukupnost od 3847 glavah sačinjavala. S' istom odlukom bi i banda sa 31 čovjekom ustanovljena.

S patentom od 19. listopada biaše reservna četa odredjena i ustrojena.

1853.

Dne 7. veljače ode prva četa pod upravom četnika Froma u Hrvatsku. Došav do Topuske, povrati se poslie dva dana natrag, ostavši od 15. ožujka do 15. travnja u Novoj Gradiški u pripravi, kada je kući odpuštena.

Medjutim je od druge u Padui stojeće čete, jedna divisia pod upravom satnikah Spilauera i Grabrića u domovinu odpuštena; dne 10. veljače u Novu Gradišku prespila, i kući razpuštena.

Dne 21. rujna dospi druga četa sa četnikom Rebračom u Novu Gradišku bivši sutradan raspuštena.

Dne 6. prosinca primi prva četa u staro-gradiškoj i brodskoj tvrdjavi posadu.

1854.

Druga četa krenuv dne 24. svibnja iz Nove Gradiške podnese dne 28. revisiu u Brodu, te ukrcav se u parobrod odplovi Savom i Dunavom put Sedmogradske, do Oršove, odkud je dalje marširala.

Digitized by Google

1855.

Druga se četa istim putem povrati iz Erdelja natrag, i dospi dne 9. kolovoza iz Stare — u Novu Gradišku.

1857.

Prestade po vojničkom vježbanju u Brod davanje posade; dočim je i na dalje jedna satnija u Staroj Gradiški ostala.

1858.

Budući se je med Turci i Krstjani buna u Bosni pojavila, zauzeše obe čete dne 11. srpnja kordon, ali već dne 14. istog biše odpuštene.

S odlukom od 8. prosinca utemeljite su pukovničke učione za mladiće, koji se za vojničtvo izobrazavati imadu. —

1859.

Dne 16. travnja ode prva četa preko Osjeka parobrodom do Beča, gdje se je sa drugom sastala i put Talianske krenule. Po mnogom krviproliću vrati se pukovnija dne 18. kolovoza u Novu Gradišku.

1861.

Dne 3. travnja ode prva, a za ovom i druga četa preko Zagreba u Polu, odkud se je dne 28. listopada kući povratila.

1866.

Dne 6. svibnja odoše tri čete iz Stare Gradiške put Talianske, odkud su se iste godine povrnule.

1871.

Sa carskim propisom od 8. lipnja biše sliedeća ustanovljena, i to:

a) Propis, kojim se za vojnu Krajinu uredjuje način vršenja vojne dužnosti.

b) Propis o domobranstvu i o narodnom ustanku.

c) Ustanove za provedbu vojnih propisah.

d) Ustrojstvo krajiških četah.

1873.

Sa 1. listopadom je ukinuta granica, te je uslied toga ukinuća već 18. kolovoza t. j. na rodjeni dan Njih Veličanstva cesara

Digitized by Google

i kralja Franje Josipa I. pukovničku zastavu, pratjenu od dvie satnije vojnikah pod kojom su od godine 1750., dakle 123 godine Gradišćani vojevali, upravitelj pukovnije četnik Ernst Purgarić na suze ganjenim govorom pred župnom crkvom župniku Ferdi Relkoviću predao; koj ju je sa isto tako liepim govorom primio i u crkvi svetog Stjepana sahranio. Ova je riedka, a žali bože i strašnja vojnička svečanost, koju je Gradiška pukovnija kao takova doživila, suznim okom ne samo od nazočnog vojničtva, nego i od mnogobrojnog sakupljenog stanovničtva sa gromovitim klicanjem: »Živio kralj! vječna slava bivšoj pukovniji, i uviek hrabrim Gradišćanom« dovršena.

B.

Grenadieri.

S privremenim uredjenjem vojničtva god. 1746. podiže gradiška pukovnija dvie satnije grenadierah, svaka sa 200 glavah, bivši sa konačnim ustrojenjem slavonske granice g. 1750. ukinjeni.

Kod novog god. 1753. uredjivanja vojne pukovnije, biše iz nova dvie satnije brojeće 248 glavah grenadierah podignute, i to pojedine su sastojale iz 1 satnika, 1 nad — i 1 podporučika; zatim iz jednog narednika, 6 kupnikah, 2 svirača, 1 služitelja, jednog tesača i 110 prostih.

Graničarski su grenadiri u ratu ili posebnu pukovniju sačinjavali, ili pako iniem grenadirom priklopljeni bili, bez da su sa piešaci igda mješani.

Poslie šestnaestgodišnjeg obstanka dne 1. kolovoza 1769. biše konačno ukinuti, što su od mnogog tereta graničarskim kućam bili.

C.

Konjaničtvo.

S prvim početkom slavonske granice god. 1691, stavi gradiško okružje dvie satnije, po 130 katanah. Odjelo jim biaše: zeleni kožusi i kamizole, s' bjelimi dugmeti i gajtanom; hlače pako i obajlie crvene boje. Oružje sastojaše iz dva pištola, handžara i duge puške. Zadaća konjanikah biaše putnike štititi, i iz Bosne dolazeće pustaije proganjati; zatim službena pisma na opredjeljena mjesta nositi.

Buduć da nije ustanovljeni broj konjanikah svrsi odgovarati mogao, bi već god. 1702 na 666 glavah podignuto; te god. 1750.

Digitized by Google

opet konjaničtvo sa uredjenjem pukovnije ukinuto; da već sa koncem iste godine sve tri slavonske graničarske pukovnije jednu podignu, koju su sve do ožujka god. 1801. uzdržavale, dajući joj novake, skupa sa odjelom i konji. Rečena je pukovnija pod br. 12 izprva iz 1000 momakah sastojala, a god. 1798. brojila je 10 švadronah, dočim je god. 1800 na 1600 glavah obaljena. Odjelo biaše: crni klobuci a kožusi, dolame i hlače svitlo-modre boje sa bjelimi dugmeti.

Osim ovog konjaničtva bi dne 20. svibnja 1780. zapovjedjeno da pukovnija kod kuće jedan odjel konjanikah sa vlastitim oružjem podigne, koj' je god. 1781. iz 180 konjanikah sa 130 konjah sastojao, dočim je vlada 50 konjah dodala. Osim navedene svote doprinela je pukovnija još 2 trumbetaša, 1 vodnika, 1 kovača, i 1 remenara. Tako je dakle pukovnija 185 momakah, osim 4 častnika, 1 računovodje i 1 liekara, staviti imala.

God. 1782. biše za svakog konjanika dozvoljena dva godišnja forinta; bez da su ipak izplatjivani, dok svaki konjanik 60 fr. u državnoj kasi nebude imao, za moći u nuždi drugog konja nabaviti.

God. 1785. bi domaći švadron na 223 konjanika podignut, prouzrokovavši graničarskim kućam nove troškove, što su odjelo kao i oni br. 12 imati morali. Istom što su troškovi učinjeni, stiže zapovied, da se sa stražnjim travnjem 1786. ukidaju, te pješačtvu uvrstiti imadu, odkud je opet novi trošak sliedio, jer su graničarske kuće mjesto konjaničkog, pješačko odjelo nabavljati morale.

Od ovog vremena sve do god. 1809. bi granica prosta od stavljanja konjanikah, dobivši zapovjed, da sve tri slavonske pukovnije do 21. kolovoza 1809. dva švadrona u Petrovaradin postaviti imadu. Gradiška je pukovnija 5 narednikah, 28 kupnikah i 300 prostih, ukupno 333 momka staviti imala. S' istom odlukom bi zapovedjeno, da graničarske kuće odjelo i konje takim nabaviti imadu. Čim su sva za odlaz pripravna bila, dojde zapovjed da od Gradiške pukovnije samo nadporučik Berkić, poručik Trombetaš, 1 narednik, 7 kupnikah i 74 prosta konjanika 5. rujna u Petrovaradinu kod slavonsko-sriemske kojaničke divisie biti imaju. S istom je zapoviedju gradski četnik Br. Simbšen za upravitelja divisii dan.

Nu istom što su svi troškovi učinjeni, bi rečeno konjaničtvo dne 17. prosinca 1809. razpušteno, te se B. Simbšen sa gradiškim ljudstvom kući povrati.

Digitized by Google

Napokon god. 1848. dade gradiška pukovnija Rotovoj vojsci 12 konjanikah, koji su se po nesretnoj ozorskoj katastrofi kući kao pješaci povratili, a god. 1859 bijaše stražnji put nalagano njekoliko konjanikah staviti, bez da je to svrsi privedeno.

D.

Topničtvo.

Gradiška pukovnija podiže god. 1768. jednu satniju topčijah, koja je sastojala iz 1 satnika, 1 podporučika, 1 narednika, 3 kupnika i 170 prostih topčijah. Već ju je sliedeće godine satnik Br. Abfalten u Osjek na vježbanje vodio.

God. 1771. dobi pukovnija jednu bateriu, povisivši stališ topčiah na 365 momakah, te posla jedan odsjek u peštanski logor, dočim su ini u Novoj Gradiški sa dnevnim grošem vježbani. Sa 1. studenom iste 1771. godine bi stališ topčijah na 972 momka podignut, te nadporučik Janda sa prilogom od mjesečna 4 f. 30 kr. u kolovozu, a jedan narednik u listopadu sa prilogom od 13 mjesečnih forintah pukovniji za podučavanje topčijah poslani.

God. 1772. podiže pukovnija stališ topčijah na 1037 glavah, koji su na troje razdjeljeni, redom po mjesec danah sa dnevnim grošem kao i sliedeće tri godine vježbani. Godine 1778. pako bi topničtvo na 1139 glavah podignuto, te 685 topčijah, otišav u rat, njemačkom topničtvu priklopljeno, koji su se već sliedeće godine kući povratili.

Toli teretni stališ topničtva obstojao je sve do god. 1781. kada je na 320 momakah obaljen, i u dva reda tako razdjeljen, da je u prvi red 257 a u drugi 63 momka došlo; te je god. 1784. jedan narednik, 16 kupnikah i 32 razvodnika izmed njih imenovano, i narednička plača od 13 f. na 10 f. obaljena. Nu već god. 1785. bi topnički stališ na 343 momka povišen, kojem je god. 1787. kočiaškog topničtva (Fuhrwesen) 26 ljudih i 52 konja, a god. 1788. druga topnička pukovnija 22 čovjeka dala. Nasuprot pako posla gradiška pukovnija 126 momakah k' ugarsko-slavonskoj topničkoj reservi, koji su se istom god. 1791. po dokončanju turskog rata kući povratili, poslie kako bi tudje ljudstvo skupa sa konjih odpušteno bilo.

Po povratku rečenog topničtva biše vježbanja preduzeta, a sliedeće godine odoše topčie u rat.

Digitized by Google

Po dokončanom devetgodišnjem ratu bi vježbanje poručniku Lechmanu sa jednim od treće topničke pukovnije gradišćanom prinešenim narednikom poduzeto, a god. 1803. topnički stališ od 343 momka, na 50 obaljen.

Buduć pako da je do sada graničarsko topničtvo i za gradjenje mostovah i kopanje šanacah i t. d. upotrebljavano, to je sa istom odlukom od 25. lipnja 1803. ustanovita, da se odsele samo sa topovi baviti imadu, dok napokon nebiše sa propisom od 26. rujna 1857. sa 1. studenom u Granici posve ukinuti i topovi u gradove odveženi.

E.

Streljci.

Gradiška je pukovnija skupa sa topčijami god. 1768. i 83 strieljca podigla, koji su s dvocjevimi štucevi i kopji oboružani bili. Ovo stražnje je i zato služilo, da se u zemlju zabada i šnjega iz štucevah puca. Već sliedeće godine u srpnju bi 1 kupnik sa 4 prosta u Beč poslani, da tamo dotično vježbanje izuče, i ine onda kuće podučavaju. Povrnuli su se u prosincu.

God. 1771. kao i sliedeće tri držaše s topčijami obična vježbanja, koja su sa četničkim dovršivana.

God. 1778. biše topčie i streljci od pješačtva oddjeljeni i streljci na 282 momka podignuti, kod kojih je 1 narednik, 8 kupnikah i 16 razvodnikah ustanovito. Poslie su priklopljeni iznova piešačtvu, i s ovim vježbanja držali.

God. 1791. imali bi bili streljci jednocievne štuceve primiti, nu u tom jih priprieči nastavši francezki rat, te su istom god. 1807. kopja, a god. 1812. dvocievke oddali.

Sa odlazkom god. 1792. u rat, bi streljcem dozvoljen tako zvani dnevni streljački krajcar, koji su sve do njihovog ukinutja primali.

God. 1793. biše streljci znatno umnožani što je pukovnija osim kod svake čete prepisanog broja, 112 momakah i tri častnika za graničarskn streljačku pukovniju dati morala. Domaćoj pukovniji sa koncem rujna god. 1796. poslano izvjestje pokazuje, da su gradišćani kod prve streljačke čete 33 momka, a kod druge sa četnikom Ellinom 175 glavah, ukupno 208 streljacah brojili, odkud sliedi, da su za 94 glave uzmnožani. — Osim ovih je u ratu stojećih divisijah 420 streljacah bilo, izim 80 momakah, koji su u

Digitized by Google

domovini na odlaz čekali. Ukupni je dakle broj skupa sa častnici 709 glavah streljacah sa koncem rujna 1796. bio.

Po dignutju druge streljačke čete, bi domaće ljudstvo sa odlukom od 29. studena 1797. drugoj erdeljskoj vlaško-pješačkoj četi; a sa-zapovedju od 1. svibnja 1798. trećoj brodskoj četi priklopljeno, odkud je god. 1799. drugoj domaćoj četi povraćeno. — God. 1799. bi i prva sklopita streljačka četa razpustita, te ljudstvo medju tri domaće čete tako razdjeljeno, da je odsele svaka graničarska 50 streljacah s jednim narednikom, 2 kupnika i 4 razvodnika imala.

Od rečenog vremena sve do god. 1851. ostade stališ streljacah skoro nepromienljiv, nu rečene godine sa odlukom od 27. veljače bi svakoj satniji po 16 streljacah s novimi puškami (Kammerbüchsen) dodano, a već god. 1856. uredbom od 22. rujna biše streljci u granici sa uvedenjem pušakah sa kapslom ukinuti.

F.

Odjelo.

Prvi je bio kralj franczezki Karlo VII., koji je god. 1445. kod vojničtva jednako odjelo uveo. Njega su malo po malo i druge vlade tako sliedile, da su god. 1672. kod vojničtva jednoličnost postigle. Što se napose vojne imenito slavonske granice tiče, ova se je kao pod, tako i po iztjeranom Turčinu sa običnim domaćim odjelom služila, koje je iz mrkog sa crvenimi gajtani urešenog gunjca, modrih hlačah i prsluka, opanakah, crvene kabanice, i nizkog šešira sa širokim prvazom, ili crvene kapice sastojalo. Buduć da je rečeno odjelo bilo domaće, dakle nebiaše ni teretno.

Nu kada bi god. 1750. gradiško okružje na čast pukovnije svetčano podignuto i vojničtvo već prie inim reguliranim četam uzporedjeno bilo, morade graničarsko vojničtvo prvi put propisano odjelo o svojem trošku nabaviti, i to: crne klobuke, kratke sa gajtani i dugmeti crne rekljice, crvene hlače, i kabanice i napokon obične opanke. Buduć pako da je graničarskim kućam naloženo i u rat polazećim vojnikom rečeno odjelo dati. to je vlada sa 1. lipnjom 1756. odredila, dotičnim kućam mjesečnih 30 kr. plaćati. Taj je prinesak samo za ratno vreme valjao, nu god. 1785. bi i na mirno tako protegnut, da je vojnika uzdržavajuća kuća mjesečni forint pod imenom Constitutivum odsele primala, te ga još i danas prima.

Digitized by Google

Medjutim nebivši rečenim prvim zapovedjenim odjelom izjednačenje sa regularnimi četami postignuto, zato bi zapovedjeno graničarskim kućam drugo odjelo god. 1765. nabaviti, i to iz modrog sukna, kao i kod regularnih četah. Ova je promjena nesamo mnogo troška; nego i neprilike prouzrokovala, što su trgovci u pretjeranu cienu modro sukno pričeli prodavati, da su ista poglavarstva posriedovati morala. — S' ovom su prilikom i častnici modro odjelo nabaviti imali.

Poslie pet godinah t. j. 1770. bi modro odjelo zabacito a posve bjelo uvedeno, da se tobož graničari s' ugarskimi četami izjednače, s' tom ipak razlikom, da su ugarske čete i na dalje crne hlače zadržale, dočim su graničarom bjele pripisane bile. S' ovim su trećim odjelom mjesto crnog, bjelo remenje dobili, koje žudjenoj svrsi ni najmanje, osobito glede kordona, nije odgovaralo, što se bjela boja najdalje vidi jedno; a drugo što je muzganju najlakše podvrgnuta. Istina, vlada je jedno odjelo neplatnim razvodnikom, tesačom, i prostim platila, ali su drugo, što je svaki vojak dva odjela imati morao, iz domaćeg sukna nabaviti imali. Rečeno je odjelo na vrat na nos šiveno, jer su ga vojnici u osječki logor, koji je ove godine tamo obdržavan, poniti morali.

Naknada od jednog odjela bi već god. 1780. i to prie nego je četvrto mjenjanje zapovjedjeno, ukinuta. Ovo je pako u tom sastojalo, da su mjesto bjelih, crne hlače uvedene.

Peto mjenjanje odjela bi već god. 1783. zapovjedjeno, koje je iz modre boje kamizolah i hlačah sa žuto-crnimi gajtani sastojalo. Častnikom pako biše mjesto vunenih gajtanah, zlatni ili srebreni pripisani, da se tim od počastnikah i prostih razlikuju. Ovom odjelu biše god. 1786. prsluci takodjer iz modre boje dodani. Njeku su polašnicu god. 1787. one kuće dobile, iz kojih su častnički služitelji uzeti, što je ovim pričimav od 1. srpnja 1785. godišnjih 10 f. u ime odjela opredjeljeno bilo.

Modro odjelo, koje je podpuno zvanju graničarskog vojničtva odgovaralo, bi sa odlukom od dne 31. siečnja 1797. u Heidelbergu izdanom, opet zabačeno i šesto poduzeto t. j. opet bjelo, sa grizdelinskimi obrubami (Aufschläge) i bjelimi dugmeti, dočim su streljci violetne obrube dobili, koje su već god. 1799. sa grizdelinskimi izmjenili. Napokon god. 1800. dobiše graničari mjesto običnih klobukah kaškete (Helme) koje su već god. 1801. oddali i opet klobuke poprimili.

Digitized by Google

God. 1805. izdana zapovied, nametnu još veći trh graničarskim kućam, sa podjeljenjem crnog remenja, s kojim je bjelo sukno tako garačeno, da se bjelo odjelo nije u čistom stališu uzdržavati moglo; zato bi sa zapoviedju od 23. kolovoza 1808. sedmo mjenjanje odjela poduzeto, koje je iz zagasito mrkih frakovah, modrih uzkih hlačah i bjelih prslukah sastojalo. Ujedno je s' ovom zapoviedjom razlika kroz žuta i bjela dugmeta i obrube med pojedinimi graničarskimi pukovnijami, koja još dan danas obstoji, uvedena. Ovo je odjelo, iznim malih promjenah sve do god. 1849. obstojalo, kada su graničari mjesto frakovah iste boje kaputе dobili, zadržavši i na dalje modro-uzke hlače s tom ipak velikom razlikom, da je vlada nabavljanje odjela, lišiv graničarske kuće tog trha, koj' su punih 99 godinah, neračunajući ovamo domaće odjelo, s' kojim su se u vojni do god. 1750. vojnici služili, na sebe uzela. Ovom su prilikom čast naznačujuće iz bjelog sukna izrezane zviezdice na okovratnom obrubu s obe strane uvedene i to za narednika po tri, za kupnika po dvie, a za razvodnika po jedna.

Što se graničarskih častnikah tiče, imali su jednakog kroja i boje sa prostimi odjelo. Istom odlukom od 4. siečnja 1791. biše jim sivi (graue) kaputi, i to samo pred neprijateljem dozvoljeni. Od prostih su samo kroz šešire razlikovali, a malo kasnije, kako je već napomenuto, kroz zlatne, ili srebrene gajtane. Nu s odlukom od 15. studena 1806., dobiše mjesto rabljenih šeširah, klobuke, iznim štopskih častnikah, koji su sve do god. 1852. šešire sa crnimi perjanicami zadržali, primivši rečene godine klobuke s jednom širokom iz tri odjela sastojećom zlatnom ili srebrenom partom. Godine 1815. bi častnikom naložen sive boje frak, sa iz modrog sukna zlatnimi ili srebrenimi partami urešenimi hlačami; zatim imadoše kaiše na sablji (Säbelkupel) četiri palca s' velikom orlatom prečicom (Schnalle) široki biti, nu već su sliedeće t. j. 1816. godine sa palac širokimi kaiši izmjenjeni, kao što su i fraci iz zagasito-mrkog sukna sa jednim redom žutih ili bjelih dugmetah uvedeni skupa sa zlatnimi ili srebrenimi liceni na ručnih obrubih.

Rečeno je častničko odjelo ostalo bez znatnih promjenah sve do god. 1837. kada su u svibnju i ostrag na krilih od fraka obrube staviti imali, te mjesto dosadašnjih poviš koliena visokih štiflah, izpod koliena nizke ozgor sa zlatnim ili srebrenim gajtanom i ružicom urešene čižme pričeli nositi. Istom su prilikom sive boje za svakdanju nošnju hlače i gvozdene kore mjesto kožnjih za sablje

Digitized by Google

uvedene. — Napokon su god. 1851. klobuci u toliko promenjeni, da su nad- i podporučici mjesto dvostruke zlatne parte, jednostruku, a satnici dvostruku široku partu pričeli nositi, te su modre pantalone bez zlatne ili srebrene parte uvedene i urešene čižme ukinute.

G.

Dobrovoljci.

Po prognanom iz Slavonije Turčinu god. 1687. uzdržavali su pojedini vodje dobrovoljne čete (Frei-Corps) s kojimi su poleg potreboće sad ovd' sad ond' vojevali. Što se gradiškog okružja tiče, znamo da je Ivan Sekula već g. 1685 četu dobrovoljacah imao, s kojom je sve do g. 1699 proti Turkom vojevao. S istom se je četom Sekula od g. 1703. do 1711 proti Rakociu vojujuć odlikovao. Sravni pjesme.

Nespominjujuć turske od g. 1716. do 1718. i od g. 1737. do 1739. ratove, u kojimi su svi bez iznimke graničari sudjelovali, znamo iz narodnih pjesamah, da je iznim uredne pod četnikom Ljubibratićem gradiške čete u talijanskoj od god. 1733. do 1735. priko 2000 gradiških dobrovoljacah vojevalo, a u nasliedni od god. 1741. do 1748. krvni rat, odvede jih mnogo više baron Trenk.

Po uredjenju g. 1750. pukovnije, prestade dobrovoljno vojničtvo, sve do g. 1785, kada je jedan odjel u slavonskoj Granici podignut, kojem se je priko 400 gradišćanah priklopilo. Ovom odjelu dade gradiška pukovnija njekoliko častnikah, te jih četnik Blaž Kovačević odvede u Budim i upraviteljstvu dobrovoljacah predade.

God. 1792. biše u Jablancu, Novoj Gradiški, Svinjaru i Kobašu dobrovoljci za grofa Gjulaja četu kupljeni, kojoj je 650 gradišćanah pristupilo, bivši sve do g. 1801. popunjavana, bez da u pukovničkih spisih broj popunjavajućih najti možemo. Nu ako uzmemo, da je kroz devet godinah samo 350 momakah popunovine otišlo, to je i kod dobrovoljacah gradiška pukovnija sa 100 momakah zastupana.

Napokon biše sa odlukom od 19. travnja 1809. u Kobašu, Svinjaru i Staroj Gradiški odredjena skupišta za dobrovoljce, koji bi imali dalmatinsku dobrovoljnu četu popuniti, bez da je ovaj par uzpiešno kupljenje bilo, jer je pukovnija, što je za oružje bilo, već u rat odpraviti morala.

Digitized by Google

H.

Kordon.

Sa uvedenjem granice god. 1691. bi u savskieh selih kordon iliti straža proti Turkom uvedena. Nu god. 1750. sa 1. studenom biše i medju savskieh selih čardaci; i to 38 u gradiškoj pukovniji podignuti, i sa ljudstvom od 8 do 8 danah izmjence oboružani. Kasnijih su vremenah čardaci tako uzmnožavani, da jih je 92 u pukovniji bilo, kojih je broj na 73 nu tako obaljen, da su za vrieme onostrane kužne bolesti med čardaci tako zvane potajnice podizane. Po god. 1851. čardaci su, a i šnjimi straže umaljivane dok napokon god. 1872. nebijaše tegotni kordon ukinut, koji je državu manje stajao; nego li sad uvedena financija.

S kordonom su uvedene kontumace, u kojih su u kužno vrieme ljudi, marva i roba čistjeni, i to po 10, 21, do 42 dana. Rastele su pako mjesta, u kojimi je sa inostranci trgovina vodjena, bez da su se smjeli mišati. Oba su ova tegotna zavoda sa odlukom od 5. ožujka 1872. ukinjena.

Digitized by Google

Političko-ekonomičke promjene u Granici.

„Dvostruka ti dakle hasna,
Austrianska kućo jasna!
Ko težak, ko vojak prava
Slika orla tvog dvoglava
Silni, hrabri Graničar.“
Topalović.

S prvim uredjenjem granice, više se je mislilo na obrambu; nego li za razvitje naroda i njegovo materijalno stanje, a to je, bi reći, sve do današnjeg dana s malimi promjenami i pokusih uzdržano načelo. Najme već g. 1691. bi Graničarom naloženo osim kordonske službe, častničke zemlje obradjivati, a ekonomičkim upraviteljom desetinu davati. Od obradjivanja poljah biše god. 1747., a od desetine već god. 1700. lišeni, prem je ovu stražnju FM. Neuperg god. 1754. uveo, da ju već sliedeće godine general Beck ukine.

1747.

Uslied Hildburgshausenova načela biše u gradiškoj pukovniji pet šumarah ustanovljeni, koji su sa drvi plaćani bili. Ovim su god. 1763 dodani: nadziratelj, (Waldbereiter) sa 16 for. 40 novč. i 4 šumska desetnika sa 1 for. 30 novč. mjesečne plaće. Nu kad i ovi nisu svrsi podpuno odgovarati mogli, biše god. 1767 još nova dva šumara sa mjesečnih 6 for., i 4 bezplatna desetnika dodana. Godine pako 1780 bi nuz već obstojeća četiri plaćena desetnika, još 12 sa jednakom plaćom postavljeno. Medjutim je u dolnjem predjelu pukovnije gustom šumom prostrti Jelas tiam do Broda; a u gornjem od Mlake do Gradiške obstojeća šuma za žganje opekah i ine potrebite gradje za novo zidajuće se tvrdjave Staru Gradišku i Brod tako izsječena, da joj se sad ni za trag nezna. Ovo je izkrčenje broj šumarah, nu samo za kratko vrieme umalilo, jer je šumarstvo raznim promienam podvrženo, i napokon kod pukovnije sliedeći stališ proizvelo, kao kod štopa; 1 nadziratelj i 1 lugar (Förster); kod satnijah pako, 2 jašuća i 33 bez konja šumara, ukupno 37 osobah. Šumarstvo je kod pukovnije uslied odluke od 15. svibnja 1836 za-

Digitized by Google

stupao ekonomički satnik kao referent. — Napokon bi sa odlukom dne 22. srpnja 1858 šumarstvo u cieloj granici iz nova sa znatno uzmnožanim stališom regulirano, te dosad u Zagrebu, Tamišgradu, Karlovcu i Petrinji obstojeće direkcije u toliko ukinute, da sad samo u Zagrebu i Tamišgradu obstoje, dočim je kod svake pukovnije osim obstojećih domaćih šumarah, više lugarah pod upravom nadlugara, koji je referent, uvedeno. Istom su prilikom plaće sa odjelom regulirane.

1748.

Kad što dan današnji u gradiškoj pukovniji tako zvana na brežuljcih kućišća pokazuju, bila su sela neuredno bez svake skoro uzajamnosti raztrkana. Podpukovnik barun Beck došav ove godine u pukovniju, poduze najpre gradjenje današnje kroz gradišku pukovniju vodeće liepe ceste i priselivanje kućah sa brežuljakah nuz drum. Što on nemogaše dovršiti, to je Ljubibratić kao pukovnik sve do god. 1770 popješavao. Preseliv sada obstojeća sela nuz drum, med inimi je mjesto obične turske oke, ($2^1/_4$ funta) uveo požunsku mjeru u pukovniji, koja je sa odlukom od 1. studena 1854. bečkoj mjesto ustupila.

Što radi nedostatka vremena i inieh pripriekah nije Ljubibratić dokončao, to je pukovniku Gvozdanoviću za rukom pošlo, koji je započeti kroz pukovniju drum od god. 1779. do 1788. dovršio i sa potrebitimi mostovi obskrbio. S obe je strane istog šance prokopati, i stabla posaditi dao, koja danas umorenom putniku ne samo debeli hlad pružaju, već i na krasotu služe. Osim toga je još njekoje neuredno postavljene kuće u sistematički red preveo, i krnadski sip od Orubice do Bodovaljacah podigao, koj dan današnji mnogu štetu odvraća. Gvozdanovića je u svieh poduzećih učeni i izkusni poručnik Gjuro Vitić umom i djelom podupirao.

Ne manja hvala pripada pukovniku Milutinoviću, koj je god. 1809. do 1813. sa postojanom revnostju mnoge močvare osušiti, i nuz Savu toli hasnoviti sip podići, zatim onaj od druma do Save nuz Orljavu, koj je već god. 1764. započet, ali kasnije zanemaren, god. 1810. dovršiti dao. Napokon je i častničke kvartire gdje su manjkali, zidati učinio. Njega dan današnji narodne pjesme opjevaju, jer je znatno pukovniju poliepšao.

Ne manje zaslugah imade pukovnik Jakobs, koj je kobnieh godinah 1848. i 1849. poremećeni red uveo i točni krajobraz pukovnije sam izradio.

*

Digitized by Google

1752.

Graničari su se u talijanskom ratu sa loteriom upoznali, koja je sa 1. travnjom 1752. u austrianskih državah na štetu prostog puka uvedena, i u najam njekom Cataldiu na 10 godinah dana, koji ju je i dalje sve do godine 1786. zadržao, kada ju je vlada pričela rukovoditi.

1754.

Bijaše sa 18. lipnjom već spomenuto graničarsko pravo po FM. Neuppergu u granici uvedeno.

1763.

Donesoše iz pruskog rata vojnici prve križaljke iliti krompire u pukovniju, koje su u kratko vrieme obilno razprostranjene.

1764.

Nukovana je pukovnija njekoliko dječakah u Berchtoldsdorf poslati, da uče tokarstvo (Drechslerei), da li su koji išli nije znano.

Najprije su u Tiso-Maroškoj granici njemačke škole uvedene, nu sa ukinutjem granice biše i škole ukinute, te tim osta granica sve do ove godine bez učionah, kada je odredjeno, da se u štopskom mjestu jedna, a u svakom četničkom okružju po jedna njemačka škola podigne. Troškovi su za te tri u pukovniji podignute učione stranom iz dragovoljnih graničarskih prinesakah; stranom iz onieh novacah koji su za razne arende i šumske kvarove plaćani uzimani. Deset godinah kasnije t. j. 1774. dospi sa 1. veljače zapovied, da se graničarske učione jednako onim austrijskih pokrajinah ustrojiti imadu, te da svaka pukovnija jednog učitelja u Beč pošalje, učiti pedagogiju, koju je svojim sudrugovom kod kuće predavati imao. Po dovršenom rečenom izobraženju zapoviedi Cesar Josip II. god. 1780. u svakoj satniji njemačku učionu podići, koje su zbilja do god. 1799. obstajale i iz graničarskog proviant-fonda uzdržavane. Nu rečene godine bi na dvie satnije jedna učiona opredieljena, te učione u Lipovljanih, Novskoj, Okućanih, Novoj Gradiški, Petrovom selu i Oriovcu s carskim troškom zadržane, ine pako ukinjene. Malo kasnije je u Novoj Gradiški i nadučiona ustrojena, kao i sa propisom od 31. siečnja 1799. i od 17. rujna 1800. za ženske posebna učiona. Osim toga su pojedine većje obćine kao: Kobaš, Kapela, Svinjar, Stara Gradiška na svoj trošak njemačke škole podigle, koje su u novije doba druge povećje obćine sliedile.

Digitized by Google

Napokon biše uslied dvorno-vojnog propisa od 19. rujna 1829. u svih selih narodne učione uvedene, koje narod uzdržaje, te u kojih se obojeg spola djeca u vjerozakonu štivenju i pisanju poučavaju. — God. pako 1872. i 73. u većih selih, kao Lipovljani, Novskoj, Okućanih, Petrovuselu, uvedene su ženske učione; dočim u Oriovcu već od god. 1868. milosrdne sestre žensku mladež poučavaju. God. 1872. uvedene su u štopskih mjestih gradjanske škole, i učiteljem plaće povekšane.

Ove je t. j. 1764. godine uvedeno exarendiranje žirovine, lova, ribarije i točenja pića, te častnikom strogo zabranjeno piće iztakati. S uvedenjem arende podiže vlada u svakoj satniji po jednu gostionu, koje su u novije vrieme privatnim prodane. God. 1850. bi žirovina graničarom poklonjena.

Napokon je već s početkom god. 1764. odredjeno, da svaka graničarska kuća u buduće do božića tri svračje i 30 vrebčih glavah satniji pokazati mora, tobož da ta životinja mnogo usivom škodi. Ta je inače nespretna zapovjed s vremenom izumrla.

1768.

Prošao je kroz gradišku pukovniju cesar Josip II. pohvalivši revnost pukovnika Ljubibratića, i pivši vode u Vrbovi iz tako zvanog vrela Markovca, kako to latinski nadpis urešen sa vojničkimi odlikovanji sviedoči, koji naški glasi: »Josip II. rimski cesar jest g. 1768. u naše srietno doba, sa napitkom iz ovog zdenca, vodu sa svojim carskim imenom uzkrisio.« Njegov je primjer sliedio brat mu nadvojvoda Maksimilian g. 1777. kako sliedeći ponašeni nadpis kaže: »Maksimilian nadvojvoda austrinski jest g. 1777. sliedeći primjer bratov, iz istog zdenca pio, i tim zdravonosnoj vodi dužnu pohvalu izkazao.« — Treći je bio ljubimac graničarah nadvojvoda Karlo, koji je god. 1801. iz istog zdenca vodu pio, bez da mu je smio petrovoselački župnik Antun Vukasović spomenik podići.

1770.

Uslied vrhovnog naloga posla pukovnija pod nadzorničtvom nadporučnika Kieslinga njekoliko mladićah u Beč, gdje su do g. 1782. razne graničarom potrebite zanate učili i onda se kući povrnuli.

Digitized by Google

1771.

Biše u satničkih mjestih voćnjaci i dudinjaci uvedeni, i stanovnici na odhranjivanje bubah, koje je već g. 1761. u granici uvedeno, obodreni, te u Okučanih, Novoj Gradiški i Oriovcu svilane podignute. Istina, već prie turskog, od g. 1737. do 1739. rata, bi svilarstvo u Slavoniji ne bez znatne koristi rukovodjeno, ali je kroz dugotrajne krvave ratove prestalo bilo, te ga je Josip II. istom g. 1773. na znatni stepen popeo, a kasnije se je to sve više razvijalo, dok nepade špekulantom u ruke, kojih grabežljivost svilarstvu mnogo škodi, što se osvjetljeni sviet nedade više varati.

1772.

Bi iz Beča pukovniji primalja iliti babica poslana, koja je u Novoj Gradiški obitavala. God. 1811. biše u pojedinih satnija primalje uvedene, te odlukom od 18. studena 1818. oštro zabranjeno selske žene porodicam zvati, dočim je već 21. listopada 1812. ustanovito, da se primalji za njezin trud samo forint platiti ima, a kod siromašnih ženah ima bezplatno pomoć pružiti. Nu polag svieh uredbah ostaju primalje u granici s vekšinom bezposlene, te su za to i umaljene. Sa 1. svibnjom 1859. biše satničke primalje u občinske sa stanom i godišnjih 200 for. pretvorene, dočim se ona kod štopa sa naslovom pukovničke primalje, kiti. Sa 1. kolovozom 1873. prestaše občinske primalje, a mjesto njih su kotarske sa 150 for. godišnje plaće uvedene.

1773.

U raznih selih obitavajući zanatlije stupiše u novoustrojene u Novoj Gradiški cihove (Zunft), a g. 1829. dobiše detići iliti kalfe putne knjige (Wanderbuch). U novije su vrieme u većih selih, kao Oriovcu, Petrovomselu, Okučanih i Novskoj posebni cihovi uvedeni.

Pokloni vlada pukovniji pet ždriebacah (Bescheller) kojimi je god. 1777. dodan upravitelj (Gestütmeister) sa mjesečnih 16 for. plaće. Nu već g. 1787. biše na državne troškove uzdržavani ždriebci ukinuti, poslje opet na graničarske troškove uvadjani i ukidani, a g. 1818. opet dva od vlade poklonjena i opet prodana. Tako dan danas još obstoje obći ždriebci, koji su toliko putah ukidani i opet uvadjani, imenito u Novskoj i Oriovcu na državne troškove.

Digitized by Google

1774.

Buduć je poljodjelstvo slabo obstajalo, bi kod pukovnije jedan častnik odredjen, koji je usjeve nadgledati i neuke u poljodjelstvu podučavati imao. Prvi je bio četnik Miloradović, bez da se njegovi nasliednici u tom poslu znadu.

1776.

Odpravi pukovnija osam mladićah u Klosterneuburg, da uče ladje graditi, koji su zbilja taj zanat dobro naučili i u posavskih selih tako razprostranili, da se dan danas osobito Dubočani sa gradjenjem žitaricah bave.

1780.

Bi naredjeno, da se izvjestje o pčelami svake godine poglavarstvu davati imade; kao i to, da svaki šumar kroz godinu šest kurjakah, a svako selo po dva ubiti imade. Kako je dugo ova zapovied obstajala, nezna se. Sad se nagrada za ubijene kurjake pojedinim daje.

1783.

Odpravi pukovnija njekoliko dječakah pekariju učiti, bez da je kakva hasna od ove zapoviedi proiztekla, što se u Slavoniji izključivo žene sa miesenjem i pečenjem kruha bave.

Ove je godine cesar Josip II. strogo zabranio ženskom spolu midere nositi, valjda ne prostim graničarkam, nego izobraženim njemicam.

Već mjeseca travnja naseli se u Mašićku satniju 127 mužkih, i 123 ženske osobe, a god. 1785. dojde u istu satniju 8 mužkih i 6 ženskih osobah; dočim su u kapelačku satniju 3 mužke i jedna ženska glava iz Bosne došla. Naselnikom je godišnja hrana od vlade poklonjena.

1784.

Josip II. je oštro zabranio na oblak zvoniti. Ova je zapovjed kasnije opetovana, a morala bi se i sad u mnogieh selih opetovati, jer zvonenje više škodi nego li hasni, kako to razni primjeri sviedoče, buduć zvona na sebe oluju navlače.

1785.

Uslied kantonskog uredjenja biše kantonu kod štopa dodani: četnik kao upravitelj, 1 računovodja, 2 pòdljekara i 2 fouriera,

Digitized by Google

a kod satnijah: 2 satnika, 2 podsatnika, 4 nad- i 4 podporučika, 4 barjaktara, 4 narednika, 2 vodnika, 16 kupnikah, 4 služitelja, 4 tesača, 30 razvodnikah i 640 prostih, ukupno 722 glave.

Buduć je ova uredba samo privremena bila, to je sa koncem veljače sliedeće godine četnik Sunstenau upravu kantona primio; dočim su častnici i podčastnici po selih razdjeljeni, a prosto ljudstvo samo na papiru zabiljeno ostalo. Istom god. 1787. kada bi uslied previšnje odluke sa 1. svibnjem konačno kantonski regulativ u život stupio bio, biše njekoje promjene kod služećih uvedene i to: da je prosto ljudstvo izpušteno, te ponajviše tim stališ kod kantona služećih od navedenih 722 osobe na 168 glavah obaljen. — Skupa je cieli kanton, iliti gradiška pukovnija u četiri kantonska okružja i to: u Novsko, Novogradiško, Godinjačko i Oriovačko razdjeljen. Svako je okružje 1 satnika, 1 nad- i 1 podporučika, 1 barjaktara, 3 narednika, 6 kupnikah i 25 razvodnikah dobilo. U ovo je vrieme gradiški kanton, uslied službenog izvjestja od 29. kolovoza 1791. sa 1. svibnjem 1787. brojio 125 selah; dočim jih je sada 151. Sliedi dakle da je pukovnija sa 26 selah kasnije uzmnožana.

Kako je dugo četnik Sunstenau kantonsku upravu vodio, nije za stalno znati, vjerojatno je ipak, da ju je početkom god. 1791. četniku Despotu Lukiću predao, koj ju je sa 1. svibnjem 1793. pošav u rat položio, bez da se zna nasliednik. Istom sa 1. kolovozom 1796. dolazi postavši četnikom Pavić kao upravitelj, koj je već dne 5. travnja 1797. kantonsku upravu brodskom podpukovniku barunu Fronmülleru predao, otišav sa dvie divisije u Hrvatsku.

Buduć da se je uvidilo, da kantonski regulativ žudjenoj svrsi neodgovara, bi ustranjen, i Coloredov sistem 24. studena 1801. uveden, a suvišno osobje vojnim četam dodano; dočim je na njihovo mjesto ekonomički odsjek uveden, koj je sa novim 1. studena 1807. uvedenim graničarkim pravom ukinut, i sliedeće godine kod pukovnije novo ekonomičko poglavarstvo uvedeno, i to kod štopa: 1 satnik, i pobočik častnik, a kod satnija 6 nad- i 6 podporučika sa 12 narednikah, ukupno 26 glavah, dočim su kupnici i razvodnici polag potreboće u selih uzimani.

God. 1816. poslie kako bi ekonomičko osobje kod štopa i satnijah na 168 glavah podignuto bilo, bi nazov e k o n o m i j a sa riečju V e r w a l t u n g izmjenjena, god. 1850. pako bi i ovo stražnje naimenovanje izostavljeno, te je a d m i n i s t r a t i j a u porabu došla, koja

Digitized by Google

je sa zapovedju od 11. svibnja 1858. opet naimenovanju Verwaltung mjesto ustupila.

Medjutim su god. 1822. dodana 4 barjaktara, a izpuštena 2 nad- i 2 podporučika. Po ukinutju barjaktarah zauzeše opet upravu kod satnijah nad- i poručici. Ekonomički su častnici sa odlukom od 28. srpnja 1851. s vojničkimi spojeni, dočim su prije posebni stališ sačinjavali, kao što ga i od god. 1858. opet sačinjavaju. Verwaltungs-Referent je od novijega vremena četnik sa dodatim mu satnikom, a po selih služeći kupnici i razvodnici ukinjeni, mjesto kojih su starešine iliti poglavari sa dodatim jim odborom, koje same obćine odabiraju do god. 1872. upravljali.

1788.

Bi sa 1. studenom uslied velikih ratnih troškovah bojni porez (Kriegssteuer) uveden, koji je do stražnjeg listopada 1790. plaćan. Od tog su poreza samo služeći i u miru živeći častnici koji priko 300 for. penzije nisu imali, iznimljeni bili.

1789.

Dne 7. lipnja naloži FM. baron Loudon kantonskim častnikom sa svimi oružje nositi mogućimi graničari, ako bi Turci u pukovniju prodrli, na odredjena mjesta staviti se i Turke odbiti. Do tog nije došlo.

1794.

Ove i sliedeće godine smrtonosni je glad trapio gradiški kanton, kojom se je prilikom Mijo Filipović iz Dubošca čovjekoljubivo kao trgovac osobito prama Šumećanom, i Zbižanom izkazao pomagajući jih hranom i novcem, radi čega je plemenštinom nadaren.

1795.

Nuz glad je biesnila kuga u cieloj pukovniji iznim Čagličke satnije, i to od 3. listopada, do svibnja sliedeće godine, nu nije toliko žrtvah pozobala kao god. 1722. kada je desetinu stanovničtva imenito u Batrini, Stivici, Lipovljanih, Piljenica, Petrovuselu, Vrbovi, Svinjaru, Pričcu, Malinu, Drenovcu, Oriovcu, Radovanju, Kujniku i Lovčićih pognjavila. U stražnja četiri sela postadoše 243 osobe žrtvom rečene kužne pošasti, dočim su i ina sela prilično mnogo patila.

Digitized by Google

Nu čim se je god. 1795. kuga u pukovniji pojavila, bi dvornovojni liekar profesor Gabrieli ovamo poslan, kojem su dodani petrovaradinske pukovnije liekar Kolly sa više podliekarah, te poslie kako bi zdravnički red (Sanitäts-Ordnung) dne 26. ožujka 1796. uveo, podje mu za rukom do konca svibnja, pomoćju brigadira Šulca i kantonskog upravitelja kužnu pošast ugušiti.

God. 1815. pokaza se po treći put u pukovniji kuga. Već u veljači bi selo Lužane stojeći u sumnji pomišanja zatvoreno, nu po izdržanoj kontumaciji jer se sumnja nije obistinila, bi uzajemnost povraćena. Isto tako su u travnju njekoje kuće u Novskoj i Jasenovcu zatvorene bez da se je sve jednako po Bosnoj bjesneća pošast pokazala. Medjutim što se nije ova dva puta slučilo, to je u prosincu žalibože dostiglo. Najme već s početkom rečenog mjeseca pade u sumnju smješanja više osobah u Jasenovcu, radi čega bi tamo četnik Rebrača odpravljen, koji pukovniju izvjesti, da se je dne 10. prosinca kuga pojavila. Jasenovac takim 512 ljudih obkoli, a nadliekar Roza sa 4 podliekara dospije u zatvoreni Jasenovac, da svietu ustrašenom pomaže.

Dočim su u Jasenovcu sva moguća sredstva za ugušiti kužnu pošast poduzimana, prouzrokova jasenovački stolar Brlić veliki strah u Kaniži, Novoj Gradiški, Okučanih, Bodegraju i Vrbovljanih, što je u spomenutih mjestih sa više osobah u doticaj došao bio. To prisili pukovničko upraviteljstvo u svilara Krnića dvie kuće bolnice prirediti, i spomenuta sela oštrim okom motriti, bez da se je ipak Bogu hvala, iznim Jasenovca; gdje kuga pojavila, a i u Jasenovcu je skoro ugušena.

1803.

Uslied prošaste godine poduzetog mjerenja pukovnije biše graničarska zemljišta točno opredjeljena, i tim dosadanjim medjašnim razpram konac učinjen.

1804.

Biše selski hambari uvedeni i podignuti, u koje je suvišna hrana stavljana, koja je u vrieme neplodnih godinah od velike pomoći bila. Hasnu hambarovah upoznade stanovničtvo ponajbolje 1816., prem su i sliedećih godinah sad u ovom, sad u onom predjelu pukovnije mnogi iz hambarovah živili. Nu god. 1848. dojdoše njeki na bjednu misao, da se selski hambarovi ukinu, bez da je to

Digitized by Google

primljeno, ali što onda nisu ti bjednici polučili, postigli su god. 1870. Hambarovi su prodani, a sviet glad trpi.

1805.

Moradoše nesamo vojnici, kako je spomenuto; nego i graničari rabadžije perčine (Haarzöpfe) koji su bez iznimke nošeni, odrezati, što je mnogo truda stajalo.

1808.

Bi tako zvani Unkosten-Fond u pukovniji i to za vojničtvo iz 2318 for. a za Verwaltung iz 1776 for. sastojeći uveden.

1811.

Kod pukovnijah biše uvedeni po jedan graditeljski satnik (Bau-Hauptmann) sa 1 zidarom i 1 tesačom kod štopa, a kod pojedinih satnijah 2 zidara i 1 tesač s mjesečnom forintom konstitutive. Mjesto satnikah su kod pukovnijah Ingenieri namješteni bili, koji su u novije vrieme umaljeni tako, da je za Slavoniju i Baniju samo jedan mjernik u Petrinji.

1815.

U mjesecu srpnju poplavi Sava sva posavačka sela uništivši sve usjeve. Malo zatim utamani gràd (Hagel) u inieh od poplave prostieh selih tako usjeve, da na žetvu ni misliti nije bilo. Glad je dakle očevidan bio, koj je tim većom opasnostju prietio, jer je u listopadu Sava i jesenske usjeve uništila. Jedino dakle ufanje staviše graničari u prolietne dojduće godine usjeve. Nu kada bi i ovi godine 1816. poplavljeni bili, nestade nesamo ove nego i sliedeće 1817. godine takav glad, da su na mjestih ljudi od glada umirali. Ovom se je prilikom najbolja hasna hambarovah pokazala.

1816.

Naloženo je graničarskim kućam, da na kordonu bdijeće vojničtvo hraniti imadu, što je obstojalo sve do novijeg vremena.

1817.

Prolazio je u rujnu car Franjo kroz pukovniju.

Digitized by Google

1822.

Sa odlukom od 24. svibnja b. 1971. bi naloženo u granici mline sa brojem kolesah popisivati.

1825.

Bi sa propisom od 31. listopada b. 3818. židovom u granici obitavati zabranjeno, no ipak trgovine radi dozvoljeno 48 satih u jednom mjestu ostati. U novije je vrieme ova zapovied dignuta.

1829.

Bi satnička pisarna iz Andrievaca u Sibinj prenešena a istom god. 1839. naimenovanje Andrievačke satnije sa Sibinjskom promjenjeno.

1836.

Pojavi se kolera najprije u selu Crnogovci osme satnije, odkud se je skoro u 49 selah razširila; dočim je u Lonji srdobolja bjesnila. Uslied službenog izvjestja razbolilo se je u pukovniji od 30. lipnja do 20. studena 867 osobah, izmed kojih 301 umre. God. 1848. pojavila se je kolera iz nova te je osobito u oriovačkoj i stupničkoj satniji bjesnila.

1848.

Sa patentom od 11. travnja biše graničari od carske robote oslobodjeni.

1850.

Sa zapovjedju od 2. kolovoza bi biljegovina (Stempeltaxe) u granici uvedena, koja je uredbom od 16. svibnja 1851. br. 2524, ponješto u granici ublažena. Isto je tako sa patentom od 29. studena uvedeni monopol duhana sa propisom od 11. veljače 1851. olakšan.

1852.

Sa odlukom od 15. veljače uvedena je dohodarina (Einkommensteuer), a sa patentom od 6. studena 1851. i zapovjedju od 26. sječnja 1852. novi Zolltarif.

Napokon je sa odlukom od 7. sječnja žandarmeria u pukovniju došla, koja je kao u granici suvišna g. 1859. iz granice dignuta.

Digitized by Google

1860.

Potrošarina (Verzehrungssteuer) bi u Granici uvedena.

1862.

Bi zakon so 24. svibnjem za občine uveden, koj je sa odlukom od 16. veljače 1868. popravljen.

1871.

Sa proglasom od dne 8. lipnja izidoše propisi o promjeni ustrojstva upravnih oblastih. (Okružnica od 28. srpnja 1851. i o pravilih za ustrojstvo upravne struke). Okružnica od 11. svibnja 1858.

Zakon o ustanovah za odkup prava drvarine, pašarine, i šumarine.

Občinski red za c. k. Krajinu.

Zakon o promjeni njekojih administrativnih uredbah.

Zakon o organičkih uredbah gradskih i seoskih občinah.

Red za gradove u Krajini.

1872.

S prvim sječnom su oživotvorena u bivšoj gradiškoj pukovniji tri kotarska ureda, i to u Novskoj, Novoj Gradiški i Oriovcu. Svakom kotaru predstoji satnik s jednim nadporučikom, dva pomoćnika (Accessiste) pisarom i služiteljem. Občinski su uredi u većjih mjestih uvedeni, s kojimi upravljaju načelnik i bilježnik, koji imadu pisara i 4 četnika. Svaki ured imade njekoliko vjećnikah koji u sjednice dolaze, i odlučuju što se raditi i poduzimati ima. Načelnika občina na tri godine odabira. U pojedinih selih izvršuju knezovi zapovjedi.

Pod nadzorničtvom glavnoga suda, u Novoj Gradiški tri su okružna sudišta i to u Okučanih, Novoj Gradiški i Kapeli, koji dotičnim pravdu kroje.

Njekoč u Granici obstojeći financi biše sa odlukom 4. srpnja 1860. ukinuti, da se sa odlukom od 8. lipnja 1871. opet uvedu, primivši dne 12. veljače 1872. od vojničtva kordonsku službu koju su vojaci od g. 1691. do 1872. dakle 181 godinu obnašali.

Daća od rakije bi uvedena sa odlukom od 2. travnja 1872.

Zapovjed, kojom se občinam nalaže daću kupiti, i predavati od 10. kolovoza 1872.

Njekoje promjene u obavljanju javnih poslovah, koje su ustupljene občinam od 17. prosinca 1872.

Digitized by Google

1873.

Zemaljska je uprava za hrvatsko-slavonsku Krajinu dne 15. lipnja ustanovljena dne 1. srpnja saobćena, a dne 1. kolovoza 1873. jest u život stupila. Razdjeljena je:

a) u središnju upravu (Central-Verwaltung) koja sastoji iz predsjedničke pisarne (Präsidial-Bureau), nutarnjeg odjela, te bogoštovnog i nastavnog odjela
b) u okružne oblasti (Distrikts-Behörden).
c) u kotarske urede (Bezirks-Aemter).

S ovim uredjenjem riešavaju se zapovjednici krajiških pukovnijah od do sada vodjenoga ravnanja političke uprave. Napokon je sa 1. listopadom uvedena u cieloj, imenito slavonskoj Granici, paurija, te smo opet ono, što smo prije turskog u ove pokrajine ulaza bili, najme P a u r i, a buduć da mi Gradišćani, kako se veli, požeškoj županiji pripadamo, to ćemo dakle biti u ime božje i . . . . . š i j a c i.

I.

Rieči, kojimi je četnik Purgović u nazočnosti vojničtva i mnogobrojnog skupljenog naroda zastavu župniku na crkvenih vratih predao dne 18. kolovoza 1873.

J u n a c i!

Poleg odluke Njih. Veličanstva, našeg premilostivog cesara i kralja prestaje ime krajiških pukovnijah sa 1. listopadom 1873. — ono se predaje povjestnici.

Za vašu hrabrost i junačtvo, za vašu privrženost habsburžkoj jasnoj kući, careva vam hvala.

Isto tako odredi Njih. Veličanstvo, da se za vjekovitu uspomenu, zastave u glavne crkve predati imadu. Uslied toga Junaci! predajemo u ovaj sveti hram našu staru, pobiedonosnu zastavu, pod kojom vojevahu naši pradjedovi i djedovi, naši otci, a i mi. Predavajuć ovu zastavu, hrlit nam je pod novu, da i pod njom lovorvienac, koj povenut neće, za dom i za cara vijemo, koj Živio!!!

Po gromovitom, dugotrajnom: »Živio cesar Franjo Josip«, primiv župnik Relković zastavu prosbori:

II.

»Nerazumljivi jesu putevi božji, i nedokučiva jest sudbina, kojoj se veći i manji narodi pokoravati moraju.

Digitized by Google

Ja ovu istinu podpuno shvaćam danas, kada na pragu crkvenom kao graničarsko diete, pak onda kao svećenik prvi i možebit zadnji put ovaj barjak pukovnije Gradiške u ruke prihvaćam. Ovo je anda ono uzvišeno znamenje vojničkog poštenja i junačtva! Za ovim znamenjem prohodila je Krajina najveći dio Europe. Za ovim znamenjem kao pčele za maticom svojom hrlila je Krajina u stotine i stotine bojevah za priestol carski za obranu svoje domovine. U ovih bojevih zasvjedočeno je krajiško junačtvo, zabilježila je povjestnica u svoje listove, te će se spominjati, dok je u narodu pjesamah i gusalah.

Danas kao koncu krajiškog zavedenja, po Višjem nalogu, a iz rukuh velemožnoga gospodina Nestora Purgarića majora i zapovjednika Gradiške pukovnije primam ovaj barjak, da ga na viečnu uspomenu sahranim na častnom miestu, u ovom svetom hramu božjem.

Ova visoka naredba rekao bi, da ogovara pravdi i nabožnom čuvstvu krajiškom: jer dok ste vi u daljini bojeve težke bili, mi smo u crkvi kao bogomolje na vas mislili, za vas se bogu molili, da vam Bog dade sretno putovati, sretno vojevati i sretno se kući povratiti.

Sada kada se Krajina na ustavnu preustrojava, jedna mi još preostaje želja:

Dao Bog, da krajišnici, kao što su dosada bili na oružju junaci, onako od sada budu čestiti, miroljubivi gradjani, odani vjerom u Boga, povjerenjem u cara, ljubavlju prema liepoj svojoj domovini. Ja barjak, ovu vašu bojnu vjerenicu, unosim u crkvu, a ti Krajino ostani mi zdravo, ostani mi sretno.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOJNE I ODLAZI GRADIŠČANAH.

Digitized by Google

Digitized by Google

Vojne i odlazi izvan domovine Gradiščanah.

Gradiško okružje, koje je narodnu graničarsku pukovniju broja osmog sačinjavalo, njekoč cieloviti djeo Ilirije, zatim Panonije i napokon Hrvatske iliti Slavonije, spadaše pred turskim u ovih stranah harajućim gospodstvom na požešku gradomedju, koja od prastarieh vremena do današnjeg dana stranu trojedne dalmatinsko-hrvatsko-slavonske kraljevine sačinjava.

Po konačnom pod Oktavianom (vladao od 30. godine pred Isusovim porodom do 14. godine po porodu) razorenju Ilirika, zavlada u ovieh stranah sve do konačnog god. 476. propada rimskog zapadnog carstva, glasoviti Rim.

Medjutim su već prije, a i kasnije skitalice ove krajeve harali, tako: Hreni, četvrtog; Gepide, petog; Longobardi, šestog; Avari, sedmog; Franki, osmog; Magjari, devetog; a Grci, desetog vieka; dočim su već okolo god. 634. Hrvati, pozvani od cara Heraklije (610—641) došav iz iztočne Galicije porazili Avare i ove pokrajine, združivši se sa našavšimi srodnimi stanovnici, zauzeli. — God. 800. podjarmi ove strane Milutin Veliki; ali već god. 827. podje za rukom Moislavu otresti se nesamo svakog grčkog upliva: nego i Franke iz Hrvatske iztjerati, s kojom je Trpimir prvi domaći knez zavladao.

Pod knezom Pribunjom su god. 865. Ciril i Metodio u našieh stranah sv. vjeru Isusovu uveli i Hrvate pokrstili. — Knez Držislav je god. 990. kraljevski naslov poprimio, a po smrti Stjepana II. (1084—1090), s kojim je Držislavićah pokolenje izumrlo, i dvanaestgodišnje bezkraljevsko nesložno hrvatskih velikašah vrieme, bi za kralja hrvatskog pod stanovitimi i naročitimi uvjeti god. 1102. kralj ugarski Koloman odabran.

Nu tašta oholost i huda nesloga ugarskieh boljarah s kojimi su neodvisni od njih Hrvati dobro i zlo bratinski djelili, sve to više podkapaše inače ratovi i drugimi zlokobnimi nezgodami oslabljeni predstol tako: da je napokon turskom samosilniku Solimanu II. za-

*

Digitized by Google

rukom pošlo dne 29. kolovoza god. 1526. smrtni mu udarac na muhačkieh poljanah doprinieti.

Po nesretnom muhačkom porazu do god. 1544. od primjere, boriše se imenito Slavonci za imanje i slobodu, svake susjedne pomoći lišeni. Nu buduć i dva loša obaluju Miloša, tako i silni turski poplavi neimavši svrhe, šaki junakah ne bez mnogog krvoprolitja konac učiniše, dočim je samo mali broj boljarah u slobodno susjedstvo imenito u Hrvatsku izmakao.

Mnogi gradovi i razne tvrdjave što izdajom, što oružjem padoše jedan za drugim u turske okrutne ruke, a podanici i inače slobodni ljudi postadoše kukavnom rajom, što bo jačji, kobači. Tim načinom, imenito uslied u Beču god. 1529. što je nadvojvoda Ferdinando I. za kralja hrvatskog odabran, držanog ugovora, pripusti i ista vlada Turkom Slavoniju, prem u to domaći vlastelini nisu pristali, boreći se i na dalje za krst i slobodu, ali bez žudjenog uspjeha, kako sliedeća pjesma sviedoči.

I.

Junačtvo Slavonacah sa Turci.

Bože mili i nediljo mlada,
I ti gospo kraljice nebesah,
Kakva j' buka, kakvo li veselje,
Kakvi žamor, kakvo li pjevanje?
Il' se care nuz Savu spustio,
Da on vidi ravnu Slavoniju,
I posjeti biele gradove
I nadari što dara trebuje?
Il' se ženi Bane gospodine,
Sa djevojkom jošte neljubljenom?
Il' junaci sobet sobetuju,
I sa rujnim vincem nazdravljuju,
Svim junakom roda vitežkoga,
Roda slavnog, roda slavonskoga?
Ni j' se care nuz Savu spustio,
Da on vidi ravnu Slavoniju,
I posjeti biele gradove,
I nadari, što dara trebuje,

Digitized by Google

Jer s' gradovi sa zemljom sravnjeni,
A od dara niti traga neima.
Nije caru do naše nevolje,
Već je caru do svojih Bečliah.
Care nas je skoro zadobio,
Da nas za Beč u zalogu dade. —
Nit se ženi Bane gospodine
Sa djevojkom jošte neljubljenom,
Jer je Bana zabolila glava,
Gledajući zemlje opušćene:
Već junaci sobet sobetuju,
I sa rujnim vincem nazdravljuju.
Nit' u moje, nit u tvoje zdravlje,
Već u zdravlje Tomašević Marka,
Silnog Marka na glasu junaka,
Koj je silno Turkom dodijao,
A i turske odsjecao glave
Kod Velike Kraljevića grada
Sa junacih Slunjaninom Banom
I s' misnikom Bakačova roda. [1])

---

[1]) Godine 1553. podigoše se sisački upravitelj tvrdjave kanonik Erdedi i grof Sluinski, te u družtvu sa Tomaševićem pobiše Turke u Kraljevoj Velikoj. (Sravni Istvanfi. lib. 19. str. 217 — Švear. Djeo IV., str. 364.) — Kraljeva-Velika, Rimljanom „Variana" drugim Urbs clara, Anastasiu, Balea; Theophilactu, Banges; Cedrenu, Balba, a kasnijim kao Du Frezne, Regia Magnana, ili naški, kao i danas Kraljeva-Velika bivši jedna od znamenitijih tvrdjavah u Slavoniji. Obstojala je već prije rimskog gospodstva, te ju je godine 9. po Isusovu porodu Germanik s velikom moću obsjedao. (Švear D. 2. — Fesler. B. 1. str. 3. — Chr. de Jourdan 7. 1. C. 2. str. 15.) Kasnije osim rimskih nalazećih se novacah i spomenikah ništa o Kraljevoj-Velikoj neznamo, sve do Cara Mauricia (582—602) za koga je vlade avarski Kagan preko Siska u Sirmium (sad Mitrovica) putujući, do Kraljeve Velike došao, iz čega sliedi, da je još sa koncem šestog vjeka znatna bila, bez da opet sve do 14. vjeka o njoj što nalazimo, bivši najme okolo god. 1342. (Fesler B. 3. str. 110) vlastitost Konstantina Draškovića; okolo god. 1412. posjedovao je Kraljevu-Veliku Nikola sin Beke Veličkog (Pray An. P. 2. str. 235) a kasnije je, nezna se kojim slučajem, na kraljevska dobra spadala, barem je ovdje, kako i narodne pjesme svjedoče, kralj Matija često boravio, i svojeg nezakonitog sina našeg poslie Bana, odhranjivati dao. Po smrti kralja Matije, dodje

Digitized by Google

Koj' Veliku jurišem oteše,
I množinu Turak pogubiše.
Njim je jednak Luka Senčeviću,
Silni junak roda junačkoga,
Koj pogubi pašu požeškoga,
I grad ote vesela mu majka.
Odtud ide bjelomu Osiku,
Te on penje svilene šatore,
Pa dozivlje Turke na divane,
Ali Turci ni slušati neće.
To je Luki i pomučno bilo,
Pa on skače na noge lagane
I on pali bjeloga Osika
I razganja po ravnici Turke.
Bježe Turci glavom bez obzira
Bježe Turci žalostna jim majka [1])

---

tvrdja u ruke Nadaždiah, kod koje je god. 1527. carski general Pekri, Zapoljinog vodju Frangopana hametom pobio, godine pako 1532. prošo je kroz Kraljevu-Veliku Ibrahim-Paša vraćajući se od kisečkog (Güns) obsjednuća, bez da je tvrdji nepriličan bio. (Istvanfi lib. 11. str. 115.) — Malo za tim t. j. g. 1535. vjećali su ovdje slavonski boljari; kako bi Jasenovac iz turskih rukuh najlaglje oteti mogli, a već god. 1544. pade Kraljeva-Velika Ulaman-Begu i hrcegovačkom Meleku ili Malku u ruke. (Hammer B. 3. str. 264.) Du Frezne (str. 183.) veli, da se je to god. 1543. pripetilo. Mnogo je ovdje zatvoreno roblje god. 1553. Tomašević oslobodio i tvrdju sa Erdediom znatno oštetio, koju su Turci opet popravili, da ju ban Erdedi i Ivan Sekula god. 1685., dakle poslie 141. godine, po osvojenju Virovitice i Bjele Stine, predobiju. Nu poraz generala Strasa kod Niša ohrabri na toliko Turke, da su iznova Brod, Požegu, i Kraljevu-Veliku zadobili, ali kada bi Vezir Kimperli (Ćuprilić) kod Slankamena dne 19. kolovoza 1691. hametom pobijen bio, ostaviše Turci Kraljevu-Veliku, u koju je podpukovnik Jugert došao, bez da je oštećenu tvrdju opravljao, baveći se sa pomoćnim logorom kordona, sve do god. 1750. kada je logor dignut, a tvrdja konačno tako zapuštena, da joj se sada težko za trag znade, prem se u okolici još i danas starine nahode. Tako su prije nekoliko godinah Radinovići izkopali frandjiu t. j. dugački starinski top, koji se još i sad kod njih nahodi. —

[1]) Srav ni Švear D. IV. str. 433. Senčević je sa Petrom Bakačom god. 1599. Požegu obsjedao i zapalio, a kada bi Bakač sa zarobljenim pašinim sinom Mustafom u Moslavinu otišao, zapali Senčević Osiek te obsjede Valpovo, gdje ga je ljuta kuga umorila. —

Digitized by Google

55. Sto uteče djordi Senčevića,
To pohara Mijate Zubića,
Kod Gradiške, i grada Kobaša,
I kod Broda i kod Odvoracah. [1])
Mali Mijat iz Malina sela [2])
60. Silan junak, silno Turke tuče,
Što netuče, to u Savu tjera,
Il' u Savu, il' brzu Orljavu.
Još je veći na mejdanu junak
Još je veći Marko Lapsanović,
65. Sa njegovim bratcem Matiašem
Sa sokolom od Raića grada [3])
Koji mnogo Turkom dodijaše,
A i mnogu ucviliše majku,

---

[1]) Odvoračku su tvrdju, u koju je samo s jedne strane ulaz moguć bio, obkoljivali u njekoj daljini jaki tornjevi, kojieh se još i sad tragovi u Erdefilu, Sircu, Cerju, Puavica i Mladoj-Vodici nahade, koji su oteščavali prolaz u požeško polje, odkud je i ime od otvoriti Odvorci postalo. Ortelio ovo mjesto u svojem krajobrazu bilježi Dobrovina, valjda od dobrieh vinah. — Iz našastog spomenika je zaključiti, da je u ovoj okolici Emilio Emilian god. 253. Gote pobio i od vojske za cara prozvan. — Čoka iz svojeg otca Abrama pripovjeda, da se je ovdje Ivan Morović (marot) okolo god. 1397. bavio, koji je ovdje Lackovića i Šimontornju pobio i prjeko Save pretjerao. — G. 1494 oteo je ovu tvrdju Vuk Branković od Ujlakia, a u vrieme turskog nasrta u požeško polje, bi tvrdja poharana. — Sada je selo na dvanaest brežuljakah raztrešeno, kao su: Krajačić, Grižić, Ivić, Jakačić, Prčivrag, Grgurović, Čeliković, Papazović, Brčina, Ravan, Brdjana i Mihaljević. —

[2]) U Malinu je dne 3. ožujka 1818. Manda Gašparić izkopala nuz kuću Ferića, bolje Krivića br. 4. zlatnu krunu, balčak od sablje i više dukatah cara Konstansa, koga su ovdje god. 350. Magnenciovi izaslanici ubili. Kruna je morala preko dva funta vagati, jer je 48 loti u Beč donešeno, dočim je ino njekom se za prste priljepilo, ponajviše pako Mándi Gašparić, kod koje sam i sam vidio više zlatnih ružicah.

[3]) Raić treće satnije, prije nego se je u Ravnicu priselilo, zvaše se Rajec selo sa tvrdjom, u kojoj je Ban Franjo Batjani god. 1538. sabor držao te odredjeno med inimi, da se živež za vojsku u Velikoj (kod Požege) položi. Turci su ovu tvrdju, koja je mnogo znatnija nego druge morala biti, god. 1540. osvojili, a bježeći god. 1687. iz Slavonije zapaliti. Taube pripovieda u bečkih novinah (1777.) da je ovdje dragocjeno oružje izkopano i u Beč odnešeno. Nalazi se i rimskieh novacah ovuda.

Digitized by Google

Goneć Turke od grada do grada,
Goneć Turke, žalostna jim majka:
Mnoge Turke oni sahraniše,
A i mnogu ljubu ucviliše [1])
Njim je sličan Ivane Iliću,
Mlado momče, ali silovito,
Koj' sahrani u gradu Dubošcu [2])
I bielom na Savi Kobašu [3])

---

[1]) Sravni Švear D. 4. str. 437. Lapsanovići su med imini tvrdje: Bjelu Stinu, Pakrac, Rušerje (sad Rešetare), Gradišku, Brod i Drenovac popalili.

[2]) Dubočac nuz Savu, imadjaše neku tvrdju, koja je okolo god. 1540. u turske ruke pala, god. 1604. ubivši Ilić upravitelja Sefer-Bega, upali tvrdju. Turci su ju kasnije popravili, da ju bježeći iz Slavonije godine 1687. sami zapale. Carstvo naše postavi u poharanu tvrdju jaki kordon, koji je god. 1690. morao pred Turci bježati, nu već sliedeće godine opet se naši u njoj nastane, dok nisu podkopani od Save tornovi pali. Tvrdja je bila vlastitost obitelji Obrov-a de Dobočac, a po smrti Petra Obrova, udade se njegova kći Barbara za Ladislava Deželia, kojem je u miraz tvrdju dala.

[3]) Kobaš je u stara vremena Kolban, ili Koblan, onda Kazan i napokon Kobaš prozvan. Iz ovdje našastih spomenikah zaključiti je, da je od prastarieh vremenah ova tvrdja znatna biti morala. Čoka pripovjeda, da se je ovdje Sigismundo kralj putujući iz Carigrada bavio, te da ju je Gara, u nadi, da će u tvrdji bježećeg sa uhvaćenimi kraljicami Horvata naći, jurišem zauzeo. Isto tako, da je kralja Matiju putujućeg u Bosnu vlastelin Gjorgja gostoljubivo podvorio. God. 1502. kada bi Turci kod Pričca ovamo došli bili, znatnu su štetu pretrpili, prem je i grad Kobaš mnogo patio. Od god. 1526. do god. 1540. hrabro su svi turski napadi odbijani, nu kada bi rečene godine grad poharan, (nadporučnik Maćkaš u svojem topografičko-statističkom pukovnije opisu bilježi, da je Kobaš pred turskimi nasrtaji 12000 kućah brojio) morade tvrdja kapitulirati. God. 1604. podje za rukom Ivanu Iliću vatru u barutanu baciti, uslied koje je tvrdja poharana. Turci tvrdju poprave da ju poslie tri godine najme god. 1607. Franjo Kolaković otme, i za kratko vrieme, budući se je 10.000 Turakah približavalo, zapali. God. 1687. ostave Turci iznova popravljenu tvrdju u kojoj je, bez da je popravljena sve do god. 1716. jaki kordon ukonačen bio. Stražnji se je toranj god. 1830. u Savu srašio. — Grad je sa tvrdjom pripadao Banu Ivanu Hrvatu, a po ovog na stratištu zadobljenoj smrti, proda kralj Sigismundo sve Lorandiću, od kojeg su Turci god. 1540. sve oteli. Ovdje izkopane starine spominje Taube, a dva je god. 1820. izkopana rimska spomenika kobaški župnik Martinaš, Čoki poslao. Nuz današnje selo Kobaš nahodi se u gotičkom ukusu sazidana Kloštar zvana crkva Uzašašću Majke Božje

Digitized by Google

Mnogo Turak' iz bojnih busijah,
Iz busijah i tankih čaršijah.
Sa Kajmićem iz Pričca junakom [1])
I sa Mitrom od grada Požege.
Junaci su, da jim para nije,
Grad Or'jovac oni osvojiše [2])
I iz njega Turke razbijaše,
I Kobašu pomoć donesoše.
Odtud idu do Rajića grada,

---

na nebesa, posvećena. Ovdje su Cistercite god. 1174. opatiju (Fukshofer To. 2. str. 188) podigli, koje naslov „Abbas de Kolban ili Koblau još i danas obstoji, a god. 1250. ustupiše Cistercite samostan Crkvenjakom, dočim su ga po dignuću ovieh Augustini dobili i sve do turskog dolaza zadržali. Osim opatie, bio je priorat sv. Ivana već god. 1468. i to u gradskoj sv. Ivanu posvećenoj crkvi, te iz Fukshofera doznajemo, da je spomenuti vlastelin Gjorgja iz Lorandića obitelji proizlazio.

[1]) Pričac je, kako iz jezuitičkog kataloga doznajemo, bio prije Levac ili Mlenac zvan, dočim ga ugarski povjestničari Malomfalva, a Fesler (B. 5. str. 809.) Mühlendorf zovu. Levac je nazvan, što je na lievoj obali Save, Mlenac od mlinah, a sadašnji Pričac dolazi od priko što su se sadašnji stanovnici iz prika t. j. iz Bosne ovamo naselili. Obraniteljni je toranj bio u čošku koji potok Crnac slevajući se u Savu sačinjava, i kojeg su se razvaline još god. 1700 vidile, dočim su ga Turci god. 1502. kada su požeško polje oplienjili, porušili.

[2]) Prije, kako iz jezuitičkog kataloga doznajemo: Orhovec, ili Oriov Orhovc ili Oriovc sad Oriovac. Od na sadašnjem Surduku obstojeće tvrdje toliko za stalno znamo, da je još god. 1501. u dobrom stališu bila, te da ju nije kako Švear (D. 4. str. 453.) hoće Nuri-Efendi-Baša sagradio, možebiti samo okolo god. 1628 popravio. Već godine 1529. pade Turkom u ruke, god 1628. pobivši Stjepan Bakić Turke kod Broda, ote oriovačku tvrdju, bez da ju je dugo držati mogao. Preobladan, da sramotno neumre pozva turskog vodju Husein-Agu-Vrančića na dvoboj, koji mu, nesmivši sam izići, Bega Ugrenovića na susret posla, da pogine, ali i Bakića Turci posjekoše. Od to doba osta tvrdja u turskih rukuh sve do god. 1687. kada su ju zapalili i do temelja, pri odlazku u Bosnu, porušili. Taube u bečkih novinah navadja jedan spomenik, koji je ovdje god. 1776. nadjen sa nadpisom Gabriel de Orhovec. Osim navedenog grobnog kamena, nadjen je prije nekoliko godinah pečat sa nadpisom BOGDASON, koji ja posjedujem. Osim toga je u okolici razno sriednjeg vieka oružje izkopano, a nalazi se i rimskih imenito bizantinskih novaca.

Digitized by Google

Do Rajića i do Bjele-Stine. [1])
Noćom hode, danom ćorde bruse,

---

[1]) Bjela Stina, kod ugarskih povjestničara Tejerkö i Belastona, kod Njemacah Palestina, a kod Ortelia Velastina, jedna od najznamenitijih tvrdjavah već pod Rimljani, kako to našasti spomenici i ine starine potvrdjuju. Od ove nam tvrdje ništa nije znano sve do turskih nasrtah, kada ju je grof Kegljević od Katarine rodjene Batjani, a udove despota Ivana Brankovića oteo i oboružao. Nu kada bi god. 1543. Ulaman-Balibaša budimski, sa sandžacih iz Požege i Muhača Batjaniovu tvrdju Athiu (Opatovac), i Baufiovu Sopronciu (Koprivnicu), oteo, uputi se proti Bjeloj Stini te i nju predobi. Godine 1595. stiže Cernički Beg robeći do Senja, gdje je ranah dopao, i u povratku težko do Bjele-Stine dopro, gdje se je liečiti dao. Nu kršćani se pod upravom Lovre Ilića sroče, u Bjelu-Stinu prodru, te sve Turke, skupa sa Begom izsjeku i upute se proti Cerniku, bivši od požeškog Baše na putu hametom pobijeni, bez da je i njemu bolje bilo sročivši se sa Ilićem, kojem kad bi se sablja u ruci prebila, vješto Bašu za vrat pograbi i utuši. — God. 1600. dopro Mato Lapsanović sa svojom četom Bjeloj-Stini, koju su Turci ponješto popravili, te ju jurišem ote i popali. Po Lapsanovićevoj smrti Turci tvrdju iznova poprave, da ju Ban Erdedi vraćajući se god. 1685. od predobića Virovitice sa pomoćju Ivana Sekule i Franje Ilića otme. Najme ovaj stražnji sklopiv prijateljstvo sa Begovimi slugami, bi u tvrdju pušćen da prenoći. Nu noćju odsječe Begu glavu i na bedemu tvrdjave na kolac natače, što kad bi u jutro Turci spazili pričmu bježati, bivši od Bana progonjeni. Tvrdja nije kasnije popravljena. Gledeć na posjedovanje ove tvrdje, rekli bi, da je po razorenju rimskog carstva njekom domaćem boljaru pripadala, ako nije na kraljevska dobra spadala, dok nedodje u ruke Crkvenjakom, koji su ovdje opatiju (Abbatia B. D. Mariae de Bela Stina) podigli, koje naslov dan današnji obstoji. Po dignutju Crkvenjakah god. 1311. spade tvrdja na kraljevska dobra, koju je kralj Sigismundo, sa inimi tvrdjavami god. 1455. Gjuri Brankoviću poklonio, u čijih je rukuh, izuzev spomenuto Kegljevićevo nasilje, u turske ruke došla. — Iz već navedenih je viditi, da je trojstruka branbena linija proti Turskoj obstajala, i to prva je bila nuz Savu, druga med Savom i brdinah, a treća na istih brdinah. — Gledeć na skrajnu t. j. prvu liniju prvo mjesto zauzima: Lonja prije Mitrovac zvano mjesto gdje je braniteljni toranj nuz u Savu salivajući se Trebež bio, kojem se sad ni za trag nezna. —

Mlaka, u jezuitičkom katalogu Maka ili Laka sa obraniteljnim tornjem kojeg su Turci god. 1717. porušili. —

Jablanac tvrdja pod imenom Jablonca znana po turskom odlazku spaljena, a god. 1717. konačno uništena. —

Strug u kutu uljeva velikog Struga u Savu, bijaše znatan toranj, koji je Ivan Sidovalić uzdržavao, bivši Strugec i Vivar zvan i god. 1717. konačno porušen. —

Digitized by Google

Da jih turska neprevari sila.
Kad su bili brdu na vrhuncu

O Gradiški nižje.

Mačkovac prije Govac ili Kovac sa jakim obranbenim tornjem, iz kojeg su naši još god. 1716. znatnu štetu Turkom učinili, a već sliedeće godine bi porušen. Kraj ove je tvrdjice zidana cesta preko Save u Bajnu-Luku vodila. God. 1869. u proljeću izorao je Jozo Jurašinović br. 25. na njivi Klupko mjedenih raznih stvarih važuće preko 120 funti. Stvari spadaju na mjedenu dobu i sačinjavaju bojno oružje i vojne urese, kao i alat. Preko 30 raznih komadah poslao sam u narodni muzej u Zagreb.

Orubica prije Orub sa jakim obranbenim tornjem, iz kojeg je god. 1716. mnogo štete Turkom učinjeno. Kasnije je u Savu strmoglavljen.

Svinjar pod Rimljanih Urbata, ili kako drugi hoće, Sinacum, još za turske vlade tvrdja, iz koje je god. 1716. Turkom mnogo štete učinjeno, a sliedeće je godine porušena, da joj se sad ni za temelj nezna, jer je god. 1750. sve u Savu strmoglavljeno. Uslied narodnog pridavanja prisilili su pastiri Turčina svinjsko meso jesti, odkud je mjesto Svinjar prozvano.

Od Pričca, Kobaša i Dubošca kao na ovu liniu spadajućih mjestah već je rečeno.

Drugu liniju sačinjavaše: Kraljeva Velika, o kojoj je rečeno.

Novska. Izpod sela se vide ostanci, imenito šanci velike i jake tvrdje, bez da nam je o njoj što bližje znano. Poviš sela, u tako zvanom starom selu, vide se šanci njeke zgrade na brdu, koji su polag mojeg mnenja opasivali tude bivšu crkvu, koja je kasnije dole u sadašnje selo prinešena.

Gorica, njekoč grad sa tvrdjom. Ortelio ju zove Wizeki t. j. Visoki od brežuljka na kojem bijaše tvrdja. Veli se, da se u okolici podzemljeni podrumi iz kamena zidani nahode poznati pod imenom grčkih podrumah, u kojimi su Grci kao jedini trgovci svoju robu pred Turci krili. Nalazi se ovdje i rimskih novacah. Grad je skupa sa tvrdjom god. 1535. poharan.

Prvča. U Žubren zvanim livadam nahode se tragovi dviuh tornjevah, ili većih zgradah, bez da možemo naznačiti, što su bile, kad jih ni Ortelio ni jezuitički katalog nespominju. — Kod Štivice, Sičah, Živikah i izpod Stupnika (Gradina i Ribnjak) i blizu Kaniže viditi je ostanke i tragove braniteljnih tornjeva, a tragovi njekieh šancevah i reduta nahode se nad Kraljevom-Velikom i Piljenicami (Mercidorf), kod Jablanca, kod Bunjavca, Kukunjevca, Smrtića i gornjih Bogićevacah, kod Mačkovca i kod uljeva Okrine u Savu u 12. Satniji. — O trećoj liniji nižje.

Digitized by Google

Pozdravi jih vatra od Turakah,
Al' junaci vatru odvratiše
I turskoga Bega ufatiše
I šnjim pobro do trista Turakah,
I dva Hodže sa Alaj-barjakom.
Barjak šalju od Šubića Banu,
Da ga Bane do Cara odpravi.
Turke sjeku nikom nepraštaju,
Osim Hodžam, vesela jim majka
Hodže šalju od grada do grada,
Da telale Turkom i Kaurom,
Da telale što Kajmiću radi,
I šnjim Mitar od Požege grada.
Malo tomu postojalo vrieme
Podiže se Bakiću Stjepane .
S četom malom, ali silovitom
Koja nezna milosti djeliti.
Sročiše se s' Nuri-Efendiom,
Efendiom silnom jogunicom.
Tukli su se od jutra do mraka
A od mraka do biela danka
Dok se Turci u bjeg nespraviše,
Al' u bjegu silni pogiboše.
Što ostade od Bakića ćorde
To u Savi biše sahranjeno.
Još nam kažu silnih kapetanah,
Kapetanah na glasu junakah,
Kojno su s' Turci vojevali,
A i Turske odsjecali glave.
Silni Trubić i Lovro Iliću
Ljuti zmaje Ante Pinojtiću,
I još ljući Gjuragje Matiću,
Koga Zemun još i danas hvali. [1])

[1]) Kao što su Tomo Bakić, Lovro Ilić, Luka Trubić, Franjo Ferić i mnogi drugi god. 1624. sa Šubićem Banom u Njemačku Valensteinu u pomoć otišli, nemogu ništa uspješna kod kuće opraviti; tako je i Gjuro Matić otev god. 1647. Vrhovce sa svojom četom Valensteinu otišo.

Digitized by Google

Lav ognjeni Ivan Matijević
I nuz njega silni Bošnjaković
Nuz Bošnjaka dva mlada Adžića
Nuz Adžiće, Pavle Mitroviću;
Pokaz ljuti sa tri svoja sina,
Sa tri sina žalostna jim majka
Sve tri bo su mejdane djeleći
Sve tri bo su dično poginuli.
Nje osveti Angjelića Pavle,
Na goilu na brdu vinovu. [1])
Kod Požege pogibe Mandića,
I nuz njega silni Strinoviću.
Dva Ljubića, dva ognjena lava,
U Odvorci rusvaj počiniše,
A Drenovac upali Jaiću, [2])

---

[1]) Na Goilu se još i danas vidi starinska crkva, dočim su sad u dolu Banova Jaruga i Medjurić sela. Odkud to ime Banova Jaruga, težko je pogodit: dočim je Medjurić (to jest medju ritovih) znatan od tvrdje, koja je na onom mjestu obstojala, gdje je sad župna crkva; i parokialni stan, kako to izkopane zidine dovoljno pokazuju. Čini se, da je ova tvrdja sa dolazkom Turakah poharana, jer ju jezuitički katalog nespominje. Prilikom gradjenja crkve i kuće više je starinah izkopano, ali surovim neznanstvom su spomenici opet uzidani, a rimske nadjene novce i jedno iz kararskog mramora kućno božanstvo (Lav) posla podjašprišt Stanko Babić u peštanski muzej. — U susjedstvu se nahodi spadajući na treću liniju i Subocki grad sa niekoč jakom tvrdjavom, koja je vlastitost Ivana Sidovalića bila, koj' je god. 1537. Nadaždiu pomagao Jasenovac oteti. Kasnije je tvrdja od Turakah zauzeta, koji su ju bježeći god. 1687. iz Slavonije popalili. U stara je vremena tvrdja zvana Strubatka, Zobotka, Sobotka i napokon Subocka ili Subocki grad. — Čoka spominje ovdje nadjeni mrtvački spomenik njekog Budimira sina Sudemirova od god. 1090. iz kojeg doznajemo, da je ova tvrdja na Sudomire spadala te da je Sudomir jedan od onieh dvanaest knezovah, koji su sa kraljem Kolomanom ugovor složili.

[2]) Drenovac, prije Mitrovac sa jakom tvrdjom spadaše na Ujlakia, od koga ju je god. 1494. Vuk Branković za Vladislava II. oteo. God. 1502. bi od Turakah znatno oštećena, i popravljena, da ju Turci iznova dobiju. God. 1596. stupajući Franjo Ilić proti Požegi, pohara tvrdju, a god. 1600. razoriše ju Lapsanovići. Turci ju ponješto opet poprave, nu kršćani ju dne 8. lipnja 1653. do temeljah tako razore, da joj se sad ni za trag nezna. Čoka misli, da su ovu tvrdju Crkvenjaci sazidali, te da je kasnije u ruke Hrvata došla, a po ovog smrti, da ju je Sigismundo

Digitized by Google

I pognjavi u Orljavi Turke.
Još nam kažu Filipović Matu,
Šarčevića, a i Djakovića,
Kneževića i mladog Ciprića,
I silnoga Jozića junaka.
Kobaš selo daje nam Sekulu,
A Sibinju sivoga Sokola,
Sokole je momče na oružju. [1])
A Sekula lave med Turcima.
To s' junaci roda vitežkoga,
Roda slavnog roda slavonskoga,
Jer su hrabro za krst vojevali,
I silene razbijali Turke. [2])

II.

Turski sedmogodišnji rat i Slavonci od god. 1683. do 1690.

Knjigu piše Sultan u zdvojenju,
U bielu gradu Carigradu.
Nepiše je s' čim se knjige pišu,
Već ju piše s krvcom iz srdašca.
Knjigu šalje od grada do grada,
I sa knjigom mladjana telala,
Da telali i da Turke budi,
Da se dižu, i da Beču gmižu.
Knjiga zove što se borit može,
Da na noge ustaje junačke,
Jer dva Cara, carevat nemogu,
Od dva cara jedan pasti mora.
Telal viče, a Turci se dižu,

Ujlakiju ustupio. — Gledeć na crkvu kao najstariju zgradu u gradiškoj pukovniji, moguće je, da u dobu Crkvenjakah spada, koji su pod Stjepanom III. (1161—1173.) u Hrvatsku i Slavoniju došli. — Raznih je starinah u okolici nadjeno.

[1]) Imbrišimovića fratra, o kom nižje, kao i o Sekuli.

[2]) Ova je pjesma izpisana iz pjesmarice gosp. Ive Šljivarića poštara u Oriovcu, koji je istu od svojeg otca baštio, i iz koje sam više pjesama u moju sbirku primio.

Digitized by Google

I oružje pregledaju skupo,
Ter se žure da u vrieme dojdu,
I carevu uzmnožaju vojsku.
Njim bjesedi Gajbia [1]) proroče.

---

[1]) Stara Gradiška, prije samo Gradiška ili Gradiscia, polag Katančića pako pod Rimljanih Servitium, bijaše važna tvrdja, i to tim važnija, što joj je na suprot bosanska tvrdja Brebir postavljena. Od gradiške tvrdje nam nije ništa poznano do god. 1535. kako je požeški župan Gjuro Baufi za upravitelja joj naimenovan, koji ju je tako oboružao, da su nasrtajući Turci posla imali, dok su ju predobili, i od ljutosti sa zemljom sravnili. Kapetan Grgić izmakav sa više obiteljih iz grada Gorice u šume, nastani se u gradiških razvalinah te se obšanca, podigavši bedeme, koji su sastojali iz dva visoka plota — medju koje je zemlja navežena, poduprti sa hrastovi. Čim su to Turci saznali, iztjeraju Grgića već god. 1537. i nastane se u toj ogradi. Godine 1553. bi ta samo ime noseća tvrdja od sisačkog upravitelja Petra Erdedia, i grofa Sluina, kojim se je Marko Tomašević sa svojimi Slavonci pridružio, po padnutju Kraljeve Velike, do temelja spaljena. Turci ju ipak obzidju, da ju Lapsanović god. 1600. iznova pohara, i iznova Turci poprave ostavši mirni sve do god. 1688. kada je Ljudevit princ Badenski upravljajući sa jednim odsjekom kapetana Makara, rodjenog Varaždinca, sa tri sto karlovačkih konjanikah pred sobom poslao, da tvrdju dok on dospije obsjedne. Turci začuv za dolaz Badenskog princa, pomisliše, da sa cielom carskom vojskom proti Gradiški stupa, pobjegoše preko Save u jaki Brebir, kojom je prilikom mnogo Turakah od Makarovih konjanikah pobijeno, dočim je u tvrdji njihov prorok Gajbia mrtav nadjen. — Nu već god. 1690. povrate se Turci i otmu tvrdju, da ju i po drugi put prevareni, mjeseca listopada 1691. ostave, misleći da Herceg Kroy sa cielom vojskom naprvo stupa. Došav Kroy dne 18. listopada u već zauzetu tvrdju, dade ju popraviti i sa znatnom posadom oboružat, dočim je nuz Savu kordon podignut. Prvi je upravitelj bio podpukovnik Guldinov, a za njim podpukovnik Vukvuk god. 1714. kojega je god. 1716. pukovnik Petraš izmjenio. Od to doba do god. 1755. mnogi su se zanatlije i trgovci ovdje nastanili tako, da je baron Bek za hasnovito vidio grad „slobodnom vojnom óbćinom“ naimenovati, koji je naslov god. 1785. oduzet. Isti je udes postigao i ovdašnji fratarski samostan. Najme već god. 1536. dodje u Grgićevu naselbinu nekoliko Fratarah iz bosanskog samostana Visoko, čineći ovdje službu božju za vrieme turske vlade, te god. 1688, podigoše Residentio, god. 1697. preobratiše ju u kloštar iliti samostan, koji su u novoj tvrdji sazidali, te već god. 1787. bi u kasarnu preobrnjen, a fratri u Cernik odpravljeni, izuzev jedinog Tome Veršića, koji je do god. 1792. u tvrdji službu božju činio, a rečene godine u Uskoke u Baščovanov stan došao, koji je u župnu kuću preobraćen. —

Digitized by Google

Vjerna sluga svetca Muhameda:
»Nebudal'te Turci Janjičari,
»Nebudal'te negubite glavah.
»Vi nećete Beča pridobiti,
»Nit' ćete se kući povratiti.
»Mladi ćete ludo izginuti
»I sa krvcom zemlju natopiti.«
Zlo slušali Turci Janjičari,
Zlo slušali Gajbin proroka,
Putujući k Mustafi u logor,
Da se više natrag nepovrate.
Tomu mnogo neprojde vremena
Car Muhamed (IV.) drugu knjigu piše.
Drugu knjigu Mustavi veziru,
I u knjigi liepo besjedio:

Već prije je stara tvrdja porušena, i novoj temeljni kamen god. 1762. postavljen. S podignućem nove tvrdje postadoše nova tri sela, što prvašnji stanovnici nisu u novoj tvrdji mogli obitavati, najme gornji- i dolnji-Varoš. Kada bi pako god. 1784. car Josip II. 40 u tvrdji privatnih kućah odkupio, stanovnici naseliše Novi Varoš prem jih je njekoliko i u novu Gradišku izselilo. Napokon po beogradskom miru god. 1739. priseliše mnoge obitelji iz Bosne, imenito iz sela Verbaske, stavši med gornjim varošom i tvrdjom te naselbinu pod imenom Uskoci (od uteći ili uskočiti) ustanoviše. — Gradiška je dobila pridavak stara god. 1750. kada je Nova podignuta. Tvrdja je nesamo odtud znatna, što je iz nje Laudon Brebirsko obsjednutje upravljao nego i od Gajbie proroka. Najme:

Pri koncu turskog gospodstva obitavao je u Gradiški njeki čovjek imenom Gajbia, koji je kao vračar i gatalac, kod Turakah u velikom poštenju stajao. Da li je bio Turčin ili kršćanin, nije znati, služio bo se je kod svojih vračanjah i sa znamenjem sv. križa. — Na skoro se je glas o njegovih gatanjah tako razpršio, da je isti veliki vezir Kara-Mustafa spremajući se god. 1682. proti Beču, iz Bjeograda k njemu stao, pitati ga, kako će mu poduzeće za rukom poći, dobivši za odgovor: da će do Beča sretno doći, ali u povratku mnogo patiti. Turke je pako, koji su iz Bosne i Slavonije u vezirov logor hrlili, odgovarao, jer jim očevidna smrt prieti. Oba su se proročanstva izpunila, jer je Kara-Mustafina vojska dne 11. rujna 1682. pomoćju poljskog kralja Sobieskog hametom pobijena, a ostanci progonjeni. — Kara-Mustafa izgubiv blagajnu, logor, vojsku i svoju prtljagu, pomoćju dobrog konja samo u jedinoj opravi izmakne u veliki Varadin, te odtud dade pitati Gajbiu, budući se je carska vojska sretno proti Turkom počela kretati, gdje će biti turska medja? dobivši od Gajbie lakonički odgovor: „Sava medja i moja ledja“ ili kako drugi hoće: gdje ostanu moja ledja,

Digitized by Google

»Cuj Mustafo, desno krilo moje!
»Skupio si svu carevu vojsku,
»Ako Beča bjela nedobiješ
»Derat ću te na četiri strane,
»Vješat ću te na četiri grane,
»Da te jedu orli i gavrani;
»Ako l' Beča ti bjela dobiješ,
»Dat' ću tebi pol ravne Ugarske
»I na morju tri biela grada,
»Jošte k tomu i Bosnu ponosnu,
»I po Bosni silene gradove,
»I Bjeograd zenicu u oku«
Kad je vezir lista proučio,
Kupi vojsku što još više može,
Pak se kreće Beču bielomu, [1]

ond' će biti turska medja. Prem medjutim utušeni Kara-Mustafa nije tog odgovora dobio, to je ipak Gajbia pogodio. Najme, kako je spomenuto, Turci uplašeni god. 1688. pred Makarom, pričmu u velikoj smeći u Brebir bježati, dočim se je Gajbia, nehtjevši iz Slavonije ići, skrio. To opaziv njeki Turčin imenom Hagja, ubije ga sprivarom sa sikirom, a Makar ga sa inimi pavšimi kraj Save pokopa. Tim se je i treće njegovo proročanstvo ako jih je zbilja prorokovao izpunilo, jer je karlovačkim mirom god. 1699. Sava med Turskom i Austrijom medjom učinjena, nuz koju je Gajbia pokopan. Poslie više godinah sjete se Turci, da su se sva Gajbina proročanstva izpunila, proglasi ga veliki Mufta prvim za Muhamedom prorokom s nalogom, da mu Turci isto tako kao i Muhamedu alduju i njegovom grobu hodočaste. Da što više, siromašnijim i bolestnim, koji u Meku ići nemogu Muhamedov grob pohoditi, da Gajbijin posjete, radi čega će isto tako kao i oni, koji u Meku idu, naslov Adžie, t. j. plemenitaša dobiti. — Po dokončanju nove tvrdje, bi na tursku molbu kod savske kapije grob Gajbiin tako podignut, da su ga Turci iz prieka mogli vidit, kasnije su iskali, da se Gajbiine kosti u Bosnu prinesu, što nije dozvoljeno, nego prilaz pod stanovitimi uvjeti bez kontumacie olakšan. God. 1820. zapovjedi car Franjo daskami ogradjeni grob obzidati, kasnije su ga najme god. 1832. Turci poliepšali, a brebirski kapetan Kozarac je oporukom ostavio, da svakog Petka kandilo gori. U novije je vrieme grob iznova obzidan sa limenim krovom, te sa gvozdenimi štaketami ogradjen. —

[1] Veliki vezir od Muhameda IV. sa dviesto hiljada vojske proti Beču poslan, kojem su se pridružili vlaški vojvoda i Tökeli sa svojimi četami, obsjede dne 14. srpnja 1682. Beč, koj je grof Starenberg branio. Ovom dojdoše u pomoć Herceg Dragutin Lotaringski, poljski kralj Ivan Sobiesky, i F. M. Rudiger, te dne 11. Rujna hametom tursku vojsku pobiše i logor sa svom prtljagom, zairom i peneznicom zadobiše.

Digitized by Google

Priko ravne zemlje Ugarie.
Kad je došo Beču bielomu,
I razpeo svilene šatore,
Knjigu piše Starenberžkom knezu:
»Starenberže, kurvino kopile,
»Šalj' mi ključe od biela Beča,
»Da se ludo krvca neproliva:
»U mene je sileno oružje,
»Skojim mogu ta i svjet predobit,
»A kam nebi Beča predobio,
»I sa Bečom cara njemačkoga.
»Ako li mi ključah nepošalješ,
»Derat ću te na četiri strane,
»Vezat ću te konjem za repove,
»Zubit ću te po bielom Beču,
»Neka vide Turci i Kauri,
»Kako Mustaf naplatjuje pravdu.«
Knjigu štije Starenberže kneže,
Knjigu štije pak cesaru daje.
Cesar štije, drugu navezuje,
I šalje ju poljačkomu kralju:
»Vjerna kruno poljačkie kralju!
»Dojde na me sva careva vojska,
»I sjedi mi okol' bjelog Beča,
»Išće Beča, ili moju glavu,
»A Turci su vjera i nevjera,
»Poželit će i oboje imat.
»Već ti kupi tvoje Poljačiće
»Poljačiće na glasu junake,
»Pa se žuri Beču bielome.
»Dok ga nisu Turci osvojili.«
Knjigu štije poljačkie kralju,
Knjigu štije, silnu vojsku kupi,
Pa se žuri Beču bielomu,
I popadé Turke iza ledja,
Te jih tuče od jutra do mraka,
Dok jih nije hametom pobio.
Bježi vezir, žalostna mu majka,
I za njime tko bježati može.

Digitized by Google

Osta blago, ostaše šatori,
I zaira sve careve vojske.
Koliko je polje okol' Beča,
Sve je polje Turcih pokriveno,
Ili Turcih, il' turskih šatorih,
A i silnim nakrcanim plenom,
Kojino su Turci zarobili,
Zarobili mnogog ucvilili.
Tud' s' rukuju do dva pobratima.
Starenberže i poljački kralju,
A kad su se dosta rukovali,
I za zdravlje junačko pitali,
Podigoše svoju silnu vojsku,
I pojdoše u ravnu Ugarsku.
U Ugarskoj mudro vojevaše,
Tursku silu svuda razbijaše,
I grad Budim na juriš oteše, [1])
I s' Budimom kraljestvo ugarsko.
Po tom su se vojske razdjelile,
Da iz gradov' izganjaju Turke,
I iz gradov' i bielih selah,
I varošah dostput popaljenih.
Jedna vojska Ugarskom putuje,
I otimlje sela i gradove,
I proganja Turke i Arape,
I uvadja cesarsko gospostvo,
Druga vojska Slavonijom kreće,
Š njom upravlja Bane gospodine [2])
I mladjani Lesle generale,
Sa Slavonci po izbor junaci:
Med njima je silni Matievič
Mladi Divič i sjedi Oklješa [3])

---

[1]) Dragutin Lotaringski po duljem obsjednutju ote god. 1686. Budim od Turakah, a dne 12. Kolovoza 1687. pobi hametom na muhačkih poljanah tursku vojsku, na istom skoro mjestu, gdje su prie 161. godine Ugri toli silno od njih stradali.

[2]) Nikola Bakač, koj' je od god. 1673. do god. 1693. banovao.

[3]) Pripovieda se: da je stari Oklješa bio iz Novog grada, njekoč tvrdja na jednoj strmini med sadašnjimi seli: Lovskom i Koriti u četvrtoj satniji.

*

Digitized by Google

Franjo Ilić, i vrli Marjanac,
I Pinojtić od sela Petrova. [1])
Oni Turke proganjat umjedu,
Tjerajuć jih od grada do grada
Matijević uze Virovit'cu [2])
Grad Stražeman mladjani Diviću.
Oklješa je Raić pridobio
I u Šagu junak večerao. [3])

Mjesto, gdje je ta tvrdja obstajala, zove se još danas Nova Gradina, dočim su ju Magjari Ujvar zvali. Jedino je od te tvrdje znano, da ju je Mato Lapsanović okolo god. 1600. popalio, a Turci po tom ostavili. Prie više godinah najden je ovdie lies i u njem zlatne mendjuše i prsten.

[1]) Pripovieda Čoka iz otca Abrama, da je grad Zapolje zauzimao svu ravnicu med potoci Rešetaricom i Maglajom kod Vrhove i protezao se od potoka Crnca do blizu Krnadi. Ov je grad najpre Kapol pa onda Zapolje zvan. Bugarskog kralja Huma tri unuka pridružiše se caru Basiliji (867—886) te poharaše Bulgariu, Srbiju i Hrvatsku tiam do jadranskog mora. Po tom se najmladji unuk imenom Kapol nastani u Slavoniji i podiže grad Kapol, bivši tim početnik nesamo grada Zapolja: nego i Zapoljcah obitelji, koja je osim tolikieh knezevah i jednog kralja Ugrom dala. Da je grad Zapolje zbiljam još god. 1532. velik morao biti, doznajemo i iz toga, što je oholi car Soliman vraćajući se iz Ugarske god. 1532. sa cielom vojskom kroz više danah ovde ukonačen bio. Grad je još god. 1602. obstajao, a kasnijih vremena tako obataljen, da mu se ni za trag nezna, iznim jedne kapele, koja je prie njekoliko godinah (1869.) iznova sagradjena, noseći dan danas ime Zapolje. — Ovde su dva nadgrobna kamena Zapoljiah najdena, kao i jedan buzdovan.

Na daleko od Zapolja kod Oštrogvrha biaše jaka tvrdja, koja je valjda grad štitila. Ovu tvrdju dadoše Zapolji svojem rodjaku Petru Petroviću, od kojeg je Petrovgrad ili Petervar prozvana. Kad bi se kasnije stanovnici iz brdinah u ravnicu na podrtine starog grada Zapolja priselili, prozvaše svoju postojbinu Petrovo selo, što bo su podajnici obitelji Petrovićeve njekoč bili.

[2]) God. 1684. obsjede Lesle Viroviticu, kojoj je u pomoć dohitio maročki baša. Ivan Matievć poslie kako bi turska vojska pobijena bila, zapali tvrdju i tim prisili posadu, da se predade.

[3]) Šag ili Šagovina, tvrdja na strmoj pećini, koja je još god. 1602. obstajala, prem ju je Lapsanović god. 1600 zapalio bio. God. 1685. zauze ju Ivan Sekula jurišem, nu kada bi Bjeloj-Stini otišao, nastane se u njoj iznova Turci, te ju bježeći iz Slavonije god. 1687. sami zapale. —

Istom je udesu morala sada zvana Gradina podvrgnuta biti, koje se ostanci kod sela Ratkovca (6. satnije) vide. Pripovjeda se, da je u razvalinah prie 40. godinah njeki graničar mnogo novacah izkopao.

Digitized by Google

Bjelu Stinu Ilić ugrabio [1])
Marjanac je u Subocku došo,
A Pinojtić u Pakracu stao,
Da u bjeloj on osvane Stini. —
Rešetare uzeše junaci [2])
I sa banom silnu Kostajnicu
A sa Leslom bjeloga Osika,
Grad Požegu, Gradišku i Kobaš,
Pleternicu, Našice i Erdud.
Grad Varadin, Ilok i Šarengrad.
A i druge slavonske gradove,
Osvojiše Slavonci junaci,
Osvojiše, zemlju očistiše
Od nesklada i meteža turskog.
Pa si čine za vojvodu Marka,
Silnog Marka od Or'jovca grada. —
Tomu malo postajalo vrieme,
Dobi Marko listak knjige bjele,
Od vojvode baburskoga kneza,
Da on kupi kitu od junakah,

Poviš Okučanah na desnoj obali potoka Sloboštine nahode se u jednom vinogradu ostanci ogromne njeke zgrade sada pod imenom V l a i s a v zvane, od koje nam ništa nije znano; osim da se nahodi opekah (cigla) sa nadpisom LEG. II. i VII. za tim rimskih novacah. God. 1812. najdeno je ovde jedno sa podpisom EQVEAS zvano rimsko božanstvo, koje je pukovnik Milutinović u Beč poslao, domaće pako božanstvo (Lar) cipelu dugo iz mramora ovde najdeno, pokloni parok Doič pakračkom vladiki Hranislavu koj ga u peštanski muzej odpravi. Sve dokazi da je to rimska zgrada bila.

[1]) God. 1685. obsjede ban Bjelu-Stinu, dočim se je Ilić u tvrdju uvuko i Bega ubio. Po tom su oteli Kraljevu veliku, Kostajnicu i Dubicu. God. 1687. pobi iznova ban Turke kod Kostajnice, dočim je Lesle Požegu i Osiek osvojio, i tim iz ciele Slavonije Turke iztjerao.

[2]) Kod Rešetarah nuz livade vidi se jedan prostrani okrug vodom iz podzidanog zdenca napunjen, bez da ikad presahnjuje. U prostom vodom obkoljenom stajaše njekoč tvrdja pod imenom R e š t a r o c sad R e š e t a r i, a njekoji ju i R u š e r j e valjda od r u š e n j a zovu. Jedino nam je od te tvrdje znano, da ju je god. 1600. Marko Lapsanović od Turakah oteo, a ovi ju po njegovom odlazku popravili, da ju već godine 1653. Krstjani konačno popale i razore, bez da je kasnije Turkom na um došlo, da ju popravljaju. Veli se da je ova tvrdja na obitelj Reštaroc spadala.

Digitized by Google

I da šnjime u Bosnu putuje,
Da u Bosni Turke proganjaju,
I osvete vjeru Isusovu.
A razore svetca Muhameda.
Kad je Marko knjigu proučio
K' seb' dozivlje Imbrišim sokola,
Pak ga pita za svete sovjete,
I šalje ga Ivanu Sekuli,
Da Sekulu u logor dovede,
Jer bez Ive neima junačtva. —
Čim je Ivo želju razumio,
Odma se je k' Marku uputio.
Pa govori Imbrišim Sokole,
Mudro zbori ovako govori:
»Poslušaj me Oriovčan Mato
»Poslušaj me, da ti jednu kažem;
»Kad ti budeš kod 'ne Trivanice,
»Gledaj Turkom da za ledja dojdeš,
»Turska bo je prisilena vojska,
»A vas malo pak bi mogli stradat.
»Neg ti Marko izza ledjah udri,
»Izza ledjah a Baburac spreda,
»Med dve vatre Turci će se sbunit,
»I u bjegu spasenje potražit.
»A kad budu za bježanje spravni
»Onda pobro ti na juriš udri.«
To je Marko pobru poslušao,
Pa se kreće priko Save vode,
Pa se kreće sa kitom junakah
I on dospi baburskomu knezu.
S' Baburcem se lipo pozdravio,
Za junačko propitao zdravlje,
Pak se dižu tursku tražit vojsku,
Najdoše ju kod ne Trivanice,
Silna vojska cara Stambulskoga,
Silna vojska, da bi je nebilo.
Sve po izbor Age i Spahije,
Janjičari i mladi veziri.
To Baburca nije uplašilo,

Digitized by Google

A Marka je samo razdražilo.
Sad zagrme puške i lumbarde,
I zaviču Turci i Kauri.
Turci viču sveca Muhameda,
A Kauri ime Isusovo.
Silno tuče baburskije kneže,
Silno tuče, da se zemlja trese,
Ali Turci još silnije biju,
I Baburca množtvom nadkriljuju.
Nit se naši, niti Turci miču,
Nit se miču, niti se pomiču.
Sad se sjeti Oriovčan Marko,
Na sovjete Imbrišim sokola,
Te dozivlje sebi kapetane,
I šalje je Turčinu za ledja.
Prvog šalje Ivana Sekulu,
Sa Ilićem i sjedim Oklješom,
Da obidu desno tursko krilo,
I za ledja da Turčinu dojdu.
Ljevo krilo obide Marjanac,
Sa Divićem i Matievićem.
Med dvi vatre Turci se sbuniše,
I u bjegu spasenje tražiše.
Na to naši jurišat stadoše,
I svu tursku vojsku poraziše.
Palo jih je priko šest hiljadah
Dvi hiljade bi jih ufaćeno,
Sa prtljagom i silnom zairom
I sa haznom i Alaj-barjakom. —
Odovud se vojska podignula,
I Bajnu je luku osvojila,
I do Drine Turke razganjala,
I napokon Savu prebrodila. [1])
To je Turkom i pomučno bilo,
Pa se kupe pod nove barjake,

[1]) God. 1688. predobi knez Ljudevit Baburski Jasenovac, te pride u Bosnu s' kapetanom Markom i pobi Turke kod Trivanice. — Sravni Švear D. IV. str. 471.

Digitized by Google

Slavoniju opet poplaviše,
A i mnogu ucviliše majku.
Nje dočeka Imbrišim Sokole
I pobi je, žalostna jim majka [1])
Mnogo pade malo jih uteče,
I bez ćorde i bez vojnog kopja. [2])

III.

Luka Imbrišimović sa Turci u boju.

Luka Imbrišimović rodom iz Sibinja, posvetio se je u mladosti naukom, stupiv u red s. Franje kapistranskoga. Od naroda je prozvan Sokolom, jer se je svakom prilikom proti Turkom odlikovao, da što više, i isti ga cesar Leopold u jednoj povelji radi njegovih prama dvoru učinjenih zaslugah Sokolom naziva. Kao uhodnik za carski dvor, kojem je kroz njekog Relju izvjestja u Beč slao, osobito je mnogo oslobodjenju Slavonije doprineo. Turkom izdan, morade sedam danah kolac držati, dok ga krstjani nisu izkupili; dočim je Relja pred njim na drugom kolcu nataknjen čamio.

Prognani iz Slavonije Turci, požele iznova Požegu, te jih se njekoliko hiljadah priko Save proti njoj god. 1688. uputi. Imbrišimović to začuvši, sa okolišnim stanovničtvom izide proti njimi, te jih na njekom brdu blizu Požege hametom pobije i grad oslobodi. Požežani su na vjekovitu uspomenu tog oslobodjenja brdo Sokolovcem prozvali, slaveći svake godine taj dan (12. ožujak) u vinogradih sa pucanjem iz pušakah i častenjem. Sravni Synopt, mem. Catal. s. Joannis a. Capist. str. 298. — Recensio Observ. Provin. s. Joannis str. 69. 463.

Mili Bože i mila Mario!
Mili Bože i nediljo mlada,
Koji uzrok, koje li ufanje,
Koje ti je nami očikanje,
Da su šume rano probrstale,
Probrstale i već prolistale,

[1]) God. 1688. pridoše Turci u Slavoniju, da Požegu otmu, nu dočeka jih fratar Luka Imbrišimović na brdu od njega prozvanom Sokolovcu, i hametom jih pobije. Sliedeće su takodjer godine bili Turci u Slavoniji ali bez uspieha. —

[2]) Izpisana je i ova pjesma iz pjesmarice Ive Šljivarića, c. k. poštara.

Digitized by Google

Prij' proleća još u zimi ljutoj,
Kada cvjeta ni viditi nije,
Kad lep gjurgjic i kukurik prvi
Još jednako u mrtvilu sniju
Sniju Pobro, pak se domišljaju,
Bili svoje pomolili glave. —
Znade šuma zašt' je probrstala,
Probrstala i već prolistala,
I pretekla gjurgjic i kukurik,
Koj' proletje navjestjuju slavno.
Gjurgjic cvate za liepe djevojke,
A kukurik za 'ne udovice,
Šuma lista za hrabre jnnake,
Za junake, i za slobodnjake.
Junaci su što se borit znadu,
Slobodnjaci što straha neznadu.
Njim je treba hlada i pokrova,
Za to j' šuma veće prolistala.
Iz šume se čuje pozivanje,
Pozivanje posestrime vile.
Čulo se je od Save do Drave
I Dunava, do Ilove rjeke.
Vila sbori i 'vako govori:
»Oj Slavonci sinci od junakah,
»Zlo sjedite, zlo vino pijete,
»Zlo će biti ako s' nedignete,
»Nedignete i nerazgledate
»Nad vami je šuma probrstala,
»Probrstala i već prolistala,
»Da sakrije silnu tursku vojsku,
»Silnu vojsku cara čestitoga,
»Koja će vam mnogo dodijati,
»Za to cvile Gjurgjic i Kukurik,
»Za to neće da pomole glave.
»Već se diž'te na noge lagane,
»I hajdete Turkom na susrjete,
»Turke ćete u gori susrjesti
»Nepripravne, za boj neuredne.
»Ako Bog da, da složni budete,

Digitized by Google

IV.

Ivan Sekula.

Rodom iz Kobaša [1]) nemogavši turski jaram dalje snositi, čim je začuo, da su Turci kod Beča i u Ugarskoj na njekoliko mjestah pobijeni, skupi četu dobrovoljacah, te jih priče u njihovih kulah uznemirivati. God. 1685 pomagao je Lesleu osječki most upaliti, a god. 1687. vojevao je sa Banom kod Kraljeve-Velike.

Po konačno iz Slavonije god. 1687. prognanom Turčinu, vojevao je Sekula sliedeće godine u Bosnoj sa baburskim knezom, bivši kasnije od generala Dinevalda vrhovnim kapetanom u Slavoniji naimenovan, i od Cesara u toj časti potvrdjen. God. 1692. odlikovao se je sa Slavonci kod Velikog Varadina, sudjelovao je god. 1697. u boju kod Sente, i predobio je još iste godine Bajnu-Luku i Zvornik.

Prem su već god. 1699. slavonski Graničari posebne upravitelje dobili, to je ipak Sekula vrhovno kapetanstvo vodio. [2])

Godine 1703. otišao je sa svojimi dobrovoljci proti Rakociu, koj se je proti zakonitoj vladi podigao bio, bivši radi osobitog odlikovanja god. 1711. generalom naimenovan; [3]) bez da se je dugo tom čašću služio, umrvši uslied zadobivene rane. Njega i njegova djela, opjevaju narodne pjesme. Evo dvieh, koje su mi do rukuh došle.

Princip Eugen i Ivan Sekula god. 1697.

Vojsku kupi principe Genia
Vojsku kupi i na Turke ide.
Kad je došo do ravnoga Broda,

---

[1]) Kačić. Razgovor naroda slovinskoga Djeo 2. str. 131. ovako pjeva

„Kamo li ti Sekula vojvoda,
Od Kobaša sela gizdavoga,
Koga slavi ravna Slavonija
A najveće Posavci junaci.“

[2]) Vidi Cath. Prov. s. Joannis a Capist. str. 201. gdje se još god. 1700. vrhovnim kapetanom spominje.

[3]) Kačić Djeo 2. str. 134. pjeva:

„Darova ga svomu gospodaru.
Po imenu Cesaru Josipu,
A on njemu daje Generalstvo
Za njegovo veliko junačtvo.“

Digitized by Google

K' seb' doziva Sekulu vojvodu,
K' seb' doziva, pa tiho govori:
»Čuj Sekula drago dite moje!
»Deder kupi tvoje vitezove,
»Vitezove, silne Graničare,
»Koino su Turkom dodijali,
»I mnogo jim štete učinili.
»Pak ti hajde priko tihe Save,
»Pa ti pali sela i varoše,
»Samo nemoj drago dite moje
»Samo nemoj ti kršćanah cvilit.
»Što je tursko to pod sablju meći,
»Što j' kršćansko gledajde pomoći.
»Al' kad dopreš do te Bajne-luke,
»Što se neće krstom prekrstiti,
»Sve ti sinko na djorde raznesi,
»I poruši kule i timare,
»I popali hrame i čaršije,
»I visoke haznadar čardake.
»Odtud sinko Zvorniku se kreni,
»Zvornik ti je gnjizdo harambaško,
»Gdje je mnoga prolivena krvca,
»Sve za Boga i našega Cara.
»Tam ćeš naći silenih Turakah,
»Tri stotine Agah i Spahijah,
»Koj' su njekoč u tvojem Kobašu
»Kruto s tobom postupali sinko,
»Sad je vrieme da jim se osvetiš,
»I da Zvornik ti porušiš Ivo.
»Za te znade Osik i Varadin
»A i Tisa [1]) naše proslavljenje.
»Pa nek znade i Bosna ponosna,
»Što j' Sekula kad s' Turci vojuje.«

[1]) To jest: boj kod Zente, gdje su Turci dne 11. rujna 1695. hametom pobijeni. — A Kačić D. 2. str. 135. pjeva:

„Pod Zentom je na mejdanu bio,
Svitlu sablju krvcom napojio,
Branio je krunu cesarovu
Svojim pobrom Sekulom vojvodom.“

Digitized by Google

Kad to čuo Sekula Ivane,
On mi skače na noge junačke,
Pa on kupi svoje Graničare.
U tri dana hiljadu skupio,
A četvrti Savu pribrodio,
Pa on pali sela i varoše.
Što je Tursko pod sablju okreće,
A kršćane tiši i pomaže.
Kad je dopro do te Bajneluke
Šest stò Turak' junak j' pogubio,
Malo manje u robstvo stavio,
Pa on penje svilene šatore,
U ravnici kod te Bajne-luke.
U Grad šalje mladjane telale,
Da telale Turkom i Kršćanom,
Da je došo Sekula Ivane,
Da je došo pokrstiti Turke.
Il' krstiti, ili je pobiti.
Za to Turci haju i nehaju,
Pijuć kavu pod bjeli čadori.
To je Ivi i pomučno bilo,
Pa on stade jurišati Turke.
Jurišo je od poldna do mraka.
Što se nehti krstom prekrstiti,
Sve raznese na brietkim ćordam
I poruši kule i timare,
I popali hrame i čaršie
I visoke haznadar čardake, [1])

[1]) Za ovim stihom umiće Jozo Bošnjaković Veličanin sliedeći čin:

„Sam neruši kule Spahićeve,
Gdje mu kažu ružicu rumenu.
To nebila ružica rumena,
Već to bila kćerka Spahićeva,
Koja nije kod majke ljubljena,
Nit ljubljena, niti zaručena.
Nju mi fata Sekula Ivane
Pa ju krsti na pol Bajne-luke,
Pa ju vjenča sa svojim sestrićem,
Sa sestrićem, mladjanim Terzićem,
Koja mu je porodila čedo,
Lepo čedo Marjana Terzića.
Odtud ide Ivane Sekula
Po vjenčanju bilom Zvornik gradu.“

Digitized by Google

Pa on ide do Zvornika grada,
Jurišem je na grad udario,
I sve Turke u njem izsjekao,
Samo nije mladjana vezira,
I tri Age njegove ortake,
Na njih meće težke lisičine,
I vodi jih principu Geniji,
Da jih vodi caru na uzdarje. [1])

V.

Sekula i Rakoci od god. 1703. do 1711.

Nije majka rodila junaka,
Što je majka Sekulu Ivana.
Sekula je Turkom dodijao,
A i Ugrom mnogo naškodio.
Pet put vojsku on potuče silnu,
Rakocie silnog haznadara.
Pet gradovah, do pet labudovah,
Osvojiše Slavonci junaci.
Silno roblje plemenite krvi
Caru svomu Jozipu pridaše,
Sam nemogu Rakocia mlada,
Koji bježi od grada do grada.
To j' Sekuli i pomučno bilo,
Pa on zove Omerbašić Ivu
Imenjaka od brižnoga Bučja, [2])

[1]) Ovu mi je pjesmu pjevao Pamuklić iz Mitrovice nuz Požegu.

[2]) Poviš sela Bučja u brdu Garavici bila je tvrdja pod imenom Garavica, od vlastelina Gare tako zvana. Poslie je dobila ime Buč, Bučan i Buća, a sad se selo zove Bučje. Tvrdju je kao i bližnji Drenovac Vuk Branković god. 1494. za Vladislava II. uzeo. Osam godinah kasnije t. j. 1502. navale silom Turci na tvrdju, ali bez uspieha, jer ju je hrabro branio Nikola Seljanin, kojem je radi toga kralj Vladislav plemeništinu podjelio i tvrdju poklonio. Što je poslie š njom bilo, nije znati, uzeti je medjutim, da je poslje godine 1536. u turske ruke pala, te da ju je valjda godine 1596. proti Požegi putujući Franjo Ilić poharao. Sad se težko mjesto pozna, gdje je obstajala. Tvrdja je najpre na Garu spadala, posle ju je posjedovao Osvald Bučan, kojeg Sibianin Janko u jednoj povelji spominje, zatim ju je imao Ujlak, te onda Nikola Seljanin sa predikatom de Bučan, kako to i jedna na-

Digitized by Google

Te je njemu tiho bjesedio:
»Čuješ Ivo desno krilo moje,
»Nis' Kuruci, što no ti su Turci,
»Turci nam se i od sjene boje
»A Kuruci težko i od ćorde.
»Zato treba da se osvjestimo,
»I s' Magjari drugčie počmemo,
»Ti na jednoj, ja na drugoj strani,
»Započmimo jurišati Ivo,
»Rakocia nebil' ufatili,
»I njegovu vojsku raztjerali,«
Mudar Ivo, mudro odgovara;
I Sekuli ovako nabraja:
»Nebudali Sekule Ivane,
»Nebudali i neharaj ljudih,
»Ti ufatit Rakocia nećeš
»Jer j' Rakoci vira i nevira,
»Koji bježi od grada do grada.
»Neg ti fataj mladjane Kuruce,
»I biele ugarske gradove,
»Ako misliš slavu zadobiti.«
To j' Sekula pobru poslušao,
Mladjane je Kuruce fatao,
I biele kule osvajao,
I silne vojske razbijao.
Tom nij' dugo postajalo vreme,
Dvi se vojske strašno udariše,
Pobi vojska Cesara Jozipa,
Pobi vojska Rakocia mlada.
Bježi mladjan, vesela mu majka,
Bježi mladjan u turske krajine.
Za njim čiči Sekula junače,
Što nemože rane osvetiti,
Koju no je junak zadobio,

djena nadgrobna ploča sviedoči. Nu pred god. 1536. spadala je tvrdja na Dežefie, od kojih je Turkom u ruke došla. — Isto tako je Dežefiom pripadala i ona tvrdja poviš sela Pavlovacah, gdje se sada vidi kapela sv. Vida. Tvrdja je bila poznata pod imenom Lipenje a kasnije Lipovo, od koje bi prozvano sadašnje selo Lipovac.

Digitized by Google

50. Zadobio i krvcu prolio.
Bog ubio svakog nevjernika,
Ponajprie Rakocia Bana. [1])

VI.

Boj kod Petrovaradina i Gradiščani u Bosnoj. Rat god. 1716. do 1718.

Turčin ubavješćen o slaboći austrianske vojne sile, prekrši dne 14. ožujka 1699. u Karlovcih ugovoreni mir, te odpravi velikog Vezira Ali-Kimurdžića (Kimurgi) sa 200,000 dne 28. srpnja 1716. priko Save. Ovaj je već prie dao travničkom paši zapovjed, da Slavoniju uznemiruje, koj je mjeseca srpnja u Kobaš prodro, bivši od barjaktara Margetića sa štetom kao i kod Svinjara od kapetana Relkovića suzbijen. Ništa sretniji nisu bili Turci jurišajuć na Dubočac, Orubicu, Mlaku, Jablanac, Strug i Mačkovac, jer su po svuda pobijeni. Nu sliedeće godine podje jim za rukom stražnje četiri tvrdje poharati i porušiti, bez da su dalje prodrti mogli. Malo kasnije t. j. 15. srpnja 1717. navali 250 konjanikah na Kobaš, a toliko na Svinjar. Ove raztjera kapetan Udwargl, a one kod Svinjara kapetan Relković, tim su napadi na naš kraj dokončani.

Knjigu piše Otmanović care,
Po imenu Ahmetu sultane.
Jednu piše, i do Beča šalje,
I ovako u njojzi nabraja:
»Carska kruna Beča gospodaru!
»Dosta dugo imaš Slavoniju,
»Slavoniju i ravnu Ugarsku,
»I grad Budim sve tursko ufanje.
»Testir mi je tražit očevinu,
»I vladati u gradu Budimu.
»Šalji meni od Budima ključe,
»Da se krvca zahman neproliva.
»Ako li jih ti poslati nećeš,
»Moja će jih potražiti vojska.
»Moja j' vojska silna, nebrojena,

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu Martin Gergašević iz Banovacah grad. pukovnije. — Sravni Kačić D. II. str. 133., koji takodjer Sekulu opjeva. —

Digitized by Google

»I istog će predobiti Beča,
»Donit će mi rusu glavu tvoju,
»I nuz tvoju vojvode Genia,
»Koj' je Turkom mnogo dodijao
»A meni je dosta zabrazdio.«
Kad je Ahmet knjigu nakitio,
Nakitio u Beč odpravio,
Drugu piše Kimurdži Veziru.
Drugu piše, i ovako zbori:
»Kimurdžiću desno krilo moje,
»Dodia mi zulum od Kaurah,
»Od Kaurah, i njihova Bana,
»Koji nama mirovat nedade,
»Vreme j' sinko, da se podignemo
»I svetčevu viru razširimo,
»Slavoniju našu da otmemo,
»Slavoniju i ravnu Ugarsku,
»I grad Budim, sve naše ufanje,
»I nuz Budim što je naše bilo.
»Već ti skači na noge junačke,
»Pa ti kupi što vojevat može,
»Pa se spremaj Budima oteti,
»I osvetit Svetca Muhameda.
»Al' ti pazi, moj sivi sokole,
»Al' ti pazi, kada Dunav prideš,
»Da nepadeš u švabske busije,
»Švabe su ti mudri i lukavi,
»Zavest će te, izgubit ćeš glavu,
»Zavest će te, poharat će vojsku.
»Ako li mi Budima neotmeš,
»I Slavonske, i ravne Ugarske,
»Odsjeć ću ti u ramenu ruke
»Žigom ću ti oči žigosati,
»I lanci te gvozdeni vezati,
»I kroz carstvo široko vodati,
»Neka vidi malo i veliko,
»Neka vide Turci i Kauri,
»Kako care pedepsati znade,
»Što nevalja, i vojevat nezna.«

Digitized by Google

Northwestern University 99 Library

Knjigu štije Kimurdži-Veziru,
Knjigu štije, druge sitne piše,
Te jih šalje od grada do grada,
I pozivlje Turke Janjičare,
Janjičare, Age i Spahije,
I Vezire od svih pokrajinah,
Kad je Vezir vojsku pokupio,
Malo više od dve stò hiljadah,
On prilazi Savu vodu hladnu [1])
Da potraži ključe od Budima.
Dok je Vezir Savu prébrodio,
I u logor vojsku postavio; [2])
Dotle došla i cesarska vojska
I pred njome viteže Genio.
Mudar starac, mudro j' bjesedio,
I ovako svoje svjetovao:
»Djeco moja sivi sokolovi!
»Eto na nas silna turska vojska,
»Silna vojska Otmanović Cara;
»Pred njome je Kimurdži Veziru,
»On bi rada uzet Slavoniju,
»Slavoniju i ravnu Ugarsku,
»I grad Budim njihovo ufanje,
»I nuz Budim, što s' Turci imali.
»Sutra ćemo bòjak zametnuti,
»I junački s' šnjima ogledati,
»Bog bi dao i sutrašnja Djeva,
»Da mi Turke nadvladamo silne,
»Nas je malo, a Turak množina [3])
»Nami treba trojstručiti sile,
»Junak jedan, na trideset Turak'
»I još ć' Turak ostati suviše.
»Već vi mene sivi sokolovi,
»Već vi mene poslušajte starca.

---

[1]) Dne 28. srpnja 1716.

[2]) Med Zemunom, Banovci i Petrovaradinom.

[3]) Pjesnik dobro naznačuje da je Turakah preko 200,000 bilo, dočim je Eugenio samo sa 60.000 naših kod Futoka čekao.

Digitized by Google

»Kad se sutra ljuti boj zametne,
»I kad Turci halajih navale,
»Vi se bor'te, — natrag povlačite,
»Dokle Turke k' nami izmamite.
»A kad Turci u tisnacu budu
»Onda djeco naprvo stupajte,
»I ognjenu vi sipajte vatru,
»Da se Turci medjuse pobune.
»Što ostane od vaših pušakah
»Lombarde će silne raztjerati,
»I još više Turke pobuniti,
»I nama će mejdan olakšati.«
Kad je sutra danak osvanuo, [1])
Susriše se do dvi silne vojske,
Susriše se i boj zametnuše.
Turci viču svetca Muhameda,
A Kršćani ime Isusovo,
I blažene djevice Marie;
Te se bore i natrag povlače
I s' tim Turke u jaz izmamljuju.
Kad su Turci u tisnacu bili,
Ljuti oganj iz pušakah daju,
Ljuti oganj, ljuto li harači,
Nemilice sve pred sobom tlači.
Jošte više djeluju lumbarde,
I sileni dugački topovi.
Kad to vidli paše i veziri,
Prvi su se u bjeg upustili,
Za njima su skokom janjičari,
Janjičari, Age i Spahije.
Zalud viče Kimurdži-Veziru,
Zalud viče žalostna mu majka.
Bježe Turci glavom bez obzira,
Al' ne brže od naših topovah,
Od topovah i od konjanikah,
I od silnih naših mejdandžijah.

[1]) Dne 5. kolovoza 1716. na dan s. Gospe od Sniga, trajaše boj od 5 do 12 satih pred poldana.

Digitized by Google

Kad to vidi Kimurdži-Veziru,
Da mu j' ludo vojska izginula,
Sve je misli, na jednu smislio,
Još je jedan juriš učinio,
Jurišajuć slavno poginuo
I carevu vojsku izgubio [1])
Kad j' Genio mejdan održao,
Pregledo je svoju malu vojsku,
Pregledo je pak je razabrao,
Da nij' mnogo izgubio vojske.
Pa on piše tri biela lista,
Jednog šalje caru gospodinu,
Sa barjakom svetca Muhameda,
Neka barjak za njega govori.
Drugog šalje banu Draškoviću,
Da po Bosni on proganja Turke.
Trećeg piše Petraš Oberštaru,
I ovako j' njemu bjesedio:
»Čuj Petrašu, ti stari vitezu!
»Dok ja idem do Tamiša grada, [2])
»I osvojim ravnoga Banata,
»I nuz Banat bogatu Erdeljsku;
»Ti mi čuvaj ravnu Slavoniju,
»I biele slavonske gradove,
»I odbijaj Turke zulumčare,
»Zulumčare, silne hasnadare.
»Gradiščani imadu junakah,
»Koji će ti vojevat pomoći.«
Kad je Petraš knjigu razumio,
Svoju j' vojsku lipo razredio;
Na tri mjesta Savu prebrodio,

[1]) Turakah je palo 6000, a 24.000 imaše što ranjeni, što ufaćeni. Od naših je 2108 palo, a 2301 ranjen. Turci su tom prilikom izgubili 168 topovah, 5 konjskih repovah, 160 zastavah i vezirov šator. Kimurdžić vidivši da je sve propalo, objesi na brist našeg generala Breunera, te jurišem još jednom pokuša sreću, nu pade. Brist na kojem je G. Breuner obješen, još obstoji, jedini živući sviedok kod kapele posvećene gospi od sniga nuz Petrovaradin.

[2]) Sada Temešvar.

Digitized by Google

I Drventu složno obsjednuo.
Tud j' kapetan silni Izaković
Ufatio brzog Hasan-Bega,
A Ludbega ufati Iliću
Sa zairom i turskom prtljagom.
Još nam kažu mlada Relkovića
Relkovića, a i Margetića,
Kojino su hrabro vojevali,
I Drventu na juriš uzeli [1])
Kad vidio Petraš oberštaru
Kad vidio, hrabrost Gradiščanah,
Na Brebir je šnjima udario,
I Brebir je skoro zadobio,
Pa on traži Fašlagića pašu,
I njegova nećaka Hasana.
Našo jih je u silnoj busiji
U busiji naše čekajući.
Tad govori Petraš oberstaru:
»Gradiščani djeco moja draga,
»Lasno ćemo Fašlagića dobit,
»I njegova nećaka Hasana,
»Samo djeco složno udarite,
»Udarite al' neuzmičite,
»To će Turke jako pobuniti
»Pobuniti i u bjeg spraviti,
»Turci b' nisu postojani momci,
»Oni dugo izdržat neznadu.«
Poslušali mladi Gradiščani
Poslušali Petraš oberstara,
Pa su složno napali na Turke,
Složno biju, ali neuzmiču.
Kad vidili Turci Janjičari,

[1]) Vidi moju pripoviest gradiške pukovnije. Dok su Margetić i Relković Turke odbili, i 8000 Graničarah u Eugeniov logor odputovalo; Petraš je turska mjesta Brod, Dubočac i Kobaš oteo i Bašlagić Bega dne 15. kolovoza 1716. pobio. Već dne 20. kolovoza pridje Petraš snova Savu, obsjede sa 200 Gradiščanah Drventu i dobi ju ufativši Hasan-bega, i Ludbega. Kapetan Izaković i Adnadj Ilić pobiše jedan čopor Turakah na livničkom polju, a Relković popalio turske privoze.

Digitized by Google

Da se naši s' mjesta nepomiču,
Nit pomiču, a niti uzmiču.
To je Turke brajno pobunilo,
Pobunilo i u bjeg spravilo.
Bježeć Turci ludo izgiboše,
I Petrašu mejdan ostaviše,
I njegovim mladim Gradiščanom [1])
Tad govori Petraš oberstaru,
Tad govori Jugertu junaku; [2])
»Čuješ pobro desno krilo moje!
»Evo tebi mladih Gradiščanah,
»Pa ti š njima razori logora,
»I popali te turske privoze,
»Pa se vraćaj na tvoju granicu,
»Pa ju čuvaj od Turskih napadah.
»Turci će se opet sakupiti,
»I tražit će Savu prebroditi,
»Da poruše biele gradove
»I da oni mlado roblje vode.
»No ti gledaj, da toga nebude,
»No ti gledaj i odbijaj Turke,
»A ja idem do starca Genia,
»Da na knjigu odgovor mu dadem,
»Da mu kažem što smo počinili
»I kako smo mi Turke pobili.«
Ljepo sluša Jugerte Petraša,
Pa on ruši turskoga logora,
I on pali tanene privoze,
Nuz privoze što m' u ruke dojde,
Pa se vraća s' mladi Gradiščani,
Pa se vraća na svoju granicu
Na granici straže razredio,

[1]) Vidi moju poviest: Dne 7. rujna 1716. pride podpukovnik Jugert sa 300 gradiških konjanikah kod Svinjara Savu, za njim je Petraš sa pješačtvom stupao, te sutra dan navale na turski logor i Turke stranom pobiju, stranom raztjeraju.

[2]) Podpukovnik Nikola Jugert upravljao je sa Gradiščani god. 1716. i 1717. da li je i dalje bio kod Gradiščanah nije znati, toliko je iz jedne sviedočbe viditi, da je god. 1722. četnik Marko Hrpača upravitelj bio.

Digitized by Google

I busije silne pometao.
Relkoviću Svinjar izručio
Da ga brani i Turke odbija,
Margetiću Kobaš povjerio,
A Dubočac silnom Izakoviću.
Nuz nje stavlja još više junakah,
Sve junakah mladih Gradiščanah,
Koji znadu Turke razganjati,
I njihovu silu odbijati.
Turcima su mnogo naškodili
A i turske odsjecali glave. [1])

[1]) Ovu mi je pjesmu pjevao Martin Grdašević sliepac iz Banovacah grad. pukovnije. — Eugenio je dne 15. kolovoza 1717. tursku vojsku pobio i već 18. kolovoza Beograd zadobio. — Sljedeće t. j. god. 1718. prije nego bi Eugenio do Nise, gdje je Damad Ibrahim veliki Vezir logorio, došao, bi dne 21. srpnja 1718. u Pasarovu mir ugovoren.

Opazka. Od talianskog rata, koj je od god. 1733. do 1735. trajao, nisam ćuo nikoga pjevati, prem su i u njem pod upravom četnika, Joze Ljubibratića Gradiščani sudjelovali.

Digitized by Google

Turski rat od god. 1737. do 1739.

Ruska carica Ana Ivanovna, navjesti sultanu Muhamedu već god. 1736. rat, u koj' se umješao i Cesar Karlo VI. uslied dne 6. kolovoza 1726. u Beču utanačenog ugovora, jer mu nepodje za rukom zaraćene vlade umiriti. Pod Hercegom Lotaringskim dakle podiže Cesar god. 1737. vojsku na granici i to po nesreći u četiri razdeljena odsjeka, da tim lašnje stradaju. Sa četvrtim je odsjekom mladi princ Hildburgshausen u Bosnoj upravljao, kojem je vojevanju vješti Ban Esterhazi sa 10.000 Hrvatah i Slavonacah podčinjen i s tim uvredjen bio.

Dočim je Ban izprazno sa svojom vojskom stajao; dotle je nevješti Princ Bajnu-luku bez svakog uspieha obsjedao i napok se sa štetom dne 4. kolovoza 1737. priko Save u Staru Gradišku povući morao. Od kolike bi mu hasne mogao Ban biti, pokazuje junačtvo Marjana Terzića, koji je pod Banovom upravom stajao, gradiško bo je okružje postalo u ovaj rat podpukovnika Ljubibratića sa četom pješakah i jednim odjelom konjanikah. Ništa sretniji nije bio grof Vallis, kojega bi Turci dne 28. srpnja 1739, kod Krožke porazili bili, da u dobar čas nedodje Neuperg sa Graničari, kojom su prilikom izmed naših Ljubibratić i Terzić ranjeni.

Ovaj trogodišnji nesretni rat bi sa dne 18. rujna 1739 u Beogradu ugovorenim mirom dokončan, i Beograd sa Srbijom Turkom ustupljen. —

Marjan Terzić,

Od prostih roditeljah u Kobašu god. 1702. rodjen (mati mu je bila pokrštena Turkinja) priče u osamnaestoj godini kod graničarskog konjaničtva služiti, bivši već god. 1737. barjaktar, te kao takav odè u turski rat.

Za vrême obsjednuća Bajne-luke, nalazio se je u tvrdji njeki Džombeg kapetan, rodom Arapin, oriaškog tjela i osobite jakosti. Ovaj je svaki dan iz tvrdje izlazio, i naše na dvoboj pozivao, nu

Digitized by Google

bilo jim je to strogo zabranjeno; što je Džombega tim drzovitijim činilo, te je svakom prilikom našu vojsku pogrdjivao.

Barjaktaru Marjanu Terziću pod Banovom upravom na strani stojećem dodija Džombegovo ruganje, te zaboraviv na strogu zapovjed, primi nudjeni dvoboj.

Džombeg, drugi Goliat, uzdaše se u brzinu arapskoga konja, u svoju velikoću, oklop i oružje; dočim je mali Marjan sve ufanje u Boga i svoju vještinu stavljao. Dvoboj sličan Davidovom sa Goliatom.

Dvoboj se na očigled naše i turske vojske zametne, te posle dulje borbe bude Terzić u desnu ruku lahko ranjen, bez da ga je rana smetala smrtni boj nastaviti, obletivši na kulaša stražnji put toli vješto nepriatelja, da mu je za rukom pošlo, odsjeći mu glavu. [1])

Mrtvog Džombega skupa s njegovim konjem odvede u logor, poklonivši konja Banu, a Džombegovo oružje ostavi za svoja dva sina.

Za ovo junačtvo, i ine zasluge bi Marjan Terzić od cesara Karla plemenštinom nadaren. Poslje je kao služeći satnik u Sibinju dne 22. travnja 1767. umro. Ostavio je dva sina izmed kojih je jedan kao General, a drugi kao pukovnik umro.

S njimi je Terzićevo pleme izumrlo. Marjan je još za života kuću sa cielim graničarskim gruntom svojem vjernom slugi poklonio, kojega je porodica takodjer izumrla.

Njegovo junačtvo opjevaju nesamo Katančić i Kačić (knj. 2. str. 135.); nego i narodne pjesme, izmed kojih evo i ja tri navadjam.

VII.

Marjan Terzić i Džombeg.

Vojsku kupi kruno cesarova,
Karlo šesti roda sokolova,

[1]) Katančić Fructus Auctumnales str. 46. opjeva sljedećim načinom spomenuti dvoboj:

„Zdvora vidiš viljenog nožićem slikovana kulaša,
Glavu nosi visoko, pridnje propinja noge.
Gled' konjanik na njemu, kako dizdume svitl poteže
Gled' kako vila leti, gled' kako ćorda brije!
Gled' kako rani Turak, katanu po desnici kruto,
Al' kako glavu, gledaj, Turčina siče vitez.
Baš na polju kod Bajne vitez tako Luke posiče
Džombega, ter veseo srid polja ravna piva.“

Digitized by Google

Po svoj zemlji ravnoj Ugariji,
I po ovoj Liki, Slavoniji.
Kad je care vojsku sakupio,
On dozivlje Jozu Banovića [1])
Pa bjesedi Jozi Banoviću:
»Davor pobro Bane Slavonije!
»Evo tebi sva ta moja vojska,
»Pa ti idi u Bosnu ponosnu,
»I osvoji po Bosnoj gradove,
»I raztiraj sveca Muhameda.«
Kad je Jozo Karlu razumio,
On sakupi jednu malu vojsku,
Pa ju vodi u Bosnu ponosnu,
Da osvoji po Bosnoj gradove,
I raztira sveca Muhameda,
Kojino je dodijo Kršćanom.
U toj vojsci silni junak biše,
Imenom se Marianu zvaše
Silni junak nalik Zrinoviću.
On nemore srdcu odoliti,
Već prepliva Verbas vodu hladnu
Na kulašu dobromu konjiću
Pa on ide izpod Bajne-Luke,
Pa se šeće po toj Bajnoj-Luci,
I poziva na mejdane Turke,
Koji njemu pobro izlaziše,
Oni s' doma više nevraćaše,
Jer bo ludo pogubiše glave,
To gledali Begi i Spahije,
I mladjani Age i Veziri,
Gledali su ter su bjesedili:
»Il' je nama uskrsnuo Marko,
»Ili Marko, il' vojvoda Janko?
»Da razgoni katana slavonski,
»Da razgoni naše vitezove,
»Kano sokol mlade golubove,
»Nije l' koga porodila majka,

[1]) Jozo Esterhazi Ban trojedne kraljevine.

Digitized by Google

»Da pogubi katanu junaka.«
Svi junaci nikom ponikoše,
I u crnu zemlju pogledaše,
Sam negleda Džombeg kapetanu,
Kapetanu roda tatarskoga,
Brci njemu biju do ramena,
Žute oči kano u sokola.
Kad je čuo, što Turci bjesede,
Pokloni se paši gospodaru:
»Na milosti paša gospodaru,
»Ev' ja tebi tvrdu viru dajem,
»Uteći će katana slavonski,
»Kad ugleda hata konja moga,
»I na njemu Džombega mnogoga,
»Kojino se neboji Kaurah.
»Radit ću ga živa ufatiti,
»I doniti u carevu vojsku.«
Kad to čuo paša gospodaru,
On govori Džombeg kapetanu!
»Boraj tebi Džombeg kapetanu,
»Ak' pogubiš il' dovedeš živa,
»Dat ću tebi blago nebrojeno,
»I k' otomu tri biela grada,
»Dva u Bosnoj, treći u Tatarskoj.«
Kad je čuo Džombeg kapetanu.
Kad je čuo, što bjesedi paša,
On se stisnu niz to polje ravno,
Gdje se šeće Terzić Mariane,
Da pogubi Terzić Mariana.
Prama njemu Terzić Mariane,
Od Kobaša slavni barjaktare.
Stoji junak kao bjela stina,
U ruki mu svitla sablja biše,
Za kalpakom pero trepetiše.
Trefiše se ter se udariše,
Kò dva zmaja u gustom oblaku,
Ljuto Ture obrani Marjana,
Po desnici, po njegovoj ruci.
Ali Marjan za to i nehaje,

Digitized by Google

Već obleti Džombega mnogoga,
Kao sokol orla velikoga,
On obleti, odsiče mu glavu,
Pa ju meće u svoju jankesu,
I ufati hata konja mlada,
Pa zapjeva na srid polja ravna,
Na srid polja baš pod Bajnom-Lukom:
»Pohvali se Džombeg kapetanu,
»Da si moju odsjekao glavu,
»Ev' ja tvoju jesam odsjekao,
»I odneso u slavonsku vojsku,
»I odvedo hata konja mlada.«
Podvikuje starče Milovane,
Iz daleka iz gorice crne:
»Udri pobro, tko na te navali.« [4])

VIII.

Drugčije Marjan Terzić i Džombeg.

Doletilo jato sokolovah,
Na ravnice od te Bajne-Luke,
Tud sokoli sjedom posjedali,
I svilene šatore razpeli.
Med njima je Marjane Terziću,
Silni junak od sela Kobaša,
Silni junak roda Sekulina,
Sekulina i Kraljević Marka.
On mi jaši malena kulaša,
Virna konja od mejdanah druga.
K njem' dolazi vira nekrštena,
Crni Arap Džombeg kapetanu,
Pa on viče i zove Marjana,
Da mu dojde na mejdan junački,
Da se š njime junački ogleda,
Da se vidi tko je junak bolji.
Govori mu Marjane Terziću

[4]) Pjevao mi je ovu pjesmu Jozo Prašnjak Mitrovčanin od Požege. Tiskana je u Nevenu god. 1854. str. 182. —

Digitized by Google

Govori mu, lipo ga svituje.
»Id' odtale viro nekrštena
»Crn Arape Džombeg kapetanu,
»Nisu došli Slavonci junaci,
»Da s'mejdanom bjele dane traju,
»Već su došli Slavonci junaci,
»Da na Bajnu jurišaju Luku.
»Bajnu-Luku gnjizdo pustainsko,
»Gdje se legu zmije i gušteri.
»To nebile zmije i gušteri,
»Već nesnosni Age i Spahije,
»Koji su nam mnogo dodijali,
»I kršćansku viru pogazili.
»Već ti idi u tu Bajnu-Luku,
»Pa sovjetuj Age i Spahije,
»Neka bježe, dok bježati mogu,
»Da negube u zaludu glavah.«
Odgovara crni Arapine,
Odgovara i grohotom se smije:
»Neb' mislio Marjane Terziću
»Neb' mislio, da si takva hulja.
»Tebe kažu najboljeg junaka,
»U silenoj cesarovoj vojsci,
»A ti sidiš pod svilnim šatorom
»A ti sidiš, nesmiješ na mejdan,
»Već se ludo s' izgovori hvališ,
»Kao neva kod tanke preslice,
»Nije za te konjić od mejdana,
»Niti ćorda, što junaci nose,
»Uzmi Mare preslicu za pojas,
»Pa se hvali na divnome prelu,
»Da ćeš boljeg ti napresti nita
»Boljeg nita od dieve mlade.
»Djeve će ti možda virovati,
»I na prelu kadšto poslušati,
»Al' junaci, koji mejdan djele,
»Moraju te Mare popljuvati.«
Kad to čuo Terziću Marjane,
Što bjesedi crni Arapine,

Digitized by Google

Skače junak na noge junačke,
Pa bjesedi cruom Arapinu:
»Arapine viro nekrštena,
»Još ti nisi mejdana dilio,
»Sa junaci, što su od mejdana,
»Jer bi ludu izgubio glavu.
»Nu poslušaj, što ću ti kazati,
»Danas ću ti ja odsići glavu,
»Neka vide Turci i Kauri
»Tko j' za mejdan, tko li je za prelo.«
To govori na kulaša skače,
Pa izlazi na to polje ravno.
S' kulašom je tiho govorio
Još tihije njemu je zborio:
»Čuj kulašu sve moje ufanje,
»Neostav' me danas na mejdanu.
»Danas kule valja ti pokazat,
»Da s' spretniji od 'nog Arapina,
»Da s' spretniji, a i konjić bržji,
»I da mejdan ti održat znadeš.
»Mi smo kule skupa vojevali,
»A i turske odsjecali glave,
»Naš je mejdan svagdi nam ostao,
»Jer si kule vješto oblitao,
»I kad j' treba, mudro poklicaò,
»Poklicao, ili propinjao.
»Ti i danas mudro mi se vladaj,
»Te poklekni, kad pokleknut treba,
»Il' poklekni, il' se propni kule,
»Ili propni, il' brzo obleti,
»Dok ja glavu Džombeg kapetanu,
»Dok ja glavu sa ramena skinem.«
Još je Marjan u rieči bio,
Doletio silni Tatarinu,
Na Arapu vilovitom konju,
Nakanio priskočit Marjana.
To j' vidio kulaš od mejdana,
Propeo se uplaši Alata.
Hat ustupa, a kulaš pristupa,

Digitized by Google

Dok junaci ćorde pograbiše,
Svitle ćorde, da bi jih nebilo,
Svitlie su od žarkog sunašca.
Silni Džombeg, silno navaljuje,
I sa ćordom silno razmahuje.
Mudar kulaš mudro poklekuje,
Još mudrije ćordi odskakuje.
To j' Džombega ljuto rasrdilo
Rasrdilo a i uvridilo;
Pa podbode hata vilovita,
Da je hate od boli pokleko.
Manu ćordom, zafati Marjana,
Zafati ga po desnici ruci.
To vidio kulaš od mejdana,
To vidio pak je obletio,
Kao munja za crni oblaci,
Kao munja tatarskoga hata.
Još je bržja Marjanova ćorda,
Š njom dofati Džombega po vratu.
Kako ga je lahko dofatio,
S' glavom ga je crnom rastavio.
Pade glava, ko prazna lubanja,
Pade glava hatu pred kolena.
Marjan fata hata od mejdana,
Pa on diže Džombegovu glavu.
Meće glavu u svoje jankuše
I priveza Džombega za hatu,
Pa on ode poljem pjevajući,
I prepliva Vrbas vodu hladnu.
Hata daje Banu gospodinu,
A Džombega u crnu zemljicu.
Onda bilo, sad se spominjalo,
Onda bilo, sad se nabrajalo. [1])

IX.

Ljubibratić i Marjan Terzić.

Vino piju Gradišci junaci,
U kraj Save hladjene vodice.

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu Jozo Dikan iz Kutah gradiške pukovnije.

Digitized by Google

Vino pïju medju se bjesede:
»Mili Bože i mila Mario!
»Jel' istina, što se Turci hvale,
»Jel' istina, i je li moguće,
»Da će Turci Savu prebroditi
»I opeta kod nas gospoditi?
»Da će naše crkve poharati
»I Slavon'ju ravnu poturčiti?«
Njim govori Marjane Terzića,
Njim govori, pa jim savjetuje:
»Nebudal'te moja braćo draga,
»Nebudal'te, Turak' s' neplašite,
»Turci nisu što su prie bili.
»Turci su vam gole hvalivdžie,
»U kavanah jezikom vojuju,
»I junačtva svoja nabrajaju,
»A u ratu pokazuju pleća,
»Nesmiju bo dieliti mejdana.
»Turci neće Save prebroditi,
»A još manje kod nas gospoditi,
»Dok je nami Ljubibratić Joze,
»Koj' je Turkom silno dodijao,
»A i turske odsjecao glave,
»I kod Kročke Turkom dodijao,
»Gdje je silne rane dopadnuo,
»A i mene ranjena spasio.«
K' tom dodaje Ljubibratić Jozo
K' tom dodaje i slobodi svoje:
»Nebojmo se moja braćo draga,
»Nebojmo se mi više Turakah,
»Kod Kročke smo Turkom pokazali,
»Da jih znamo lipo dočekati,
»Turska j' sila nama naškodila,
»A i ljutih ranah zadavala;
»Al' smo s' ipak lipo osvetili,
»I njihovu vojsku raztirali,
»Pogubismo množinu Turakah,
»Silnih Agah i mladih Spahijah,
»Arapinah, a i Karabogdanah,

Digitized by Google

»Janjičarah ni broja se nezna.
»To su Turci dobro zapamtili,
»Neće doći k' nami u pohode,
»Boje bo se Marjana Terzića,
»Koji kani osvetiti rane.
»A ja mislim, moja dico draga,
»Da su naše osvećene rane;
»Jer su rane brzo zacjelile,
»A i Turke lipo naučile,
»Kako znadu Gradiščani sjeći,
»Koji njima na mejdan izidu.«
To slušali priko Save Turci,
To slušali, pak su govorili:
»Nebudal'te Gradišci junaci
»Nebudal'te, neruž'te Turakah,
»Nisu Turci, kò što no su bili,
»Mi smo Turci, da se pomirimo.
»Tvrdu vama viru zadajemo,
»Da ćemo vas u miru pustiti,
»I da Save prelazit nećemo,
»Sava bo je duboka vodica,
»A u vas je silenih junakah
»Koj' od šale ni divanit neće.
»Već šaljite Ljubibratić Jozu,
»I nuz njega Terzića Marjana,
»Da se š njima lipo pomirimo,
»Pomirimo, a i pobratimo,
»Da komšinski odsele živimo,
»I da s' više zahman nebijemo.«
Odgovara s' Motaice vila,
Odgovara, i Turkom bjesedi:
»Boraj vama Turci Kraišnici!
»Zahman vam je uzdat se u Jozu
»A još manje u Terzić Marjana,
»Koj' su Turkom silno dodijali,
»Nećete jih primamiti mlade,
»Nit' ćete jih dobiti u ruke;
»Neg' ako ste od mejdana momci,
»Vi prodjite Savu vodu hladnu,

Digitized by Google

»Vino pijte s' gradišci junaci
»Vino pijte u kraj vode Save
»I slušajte o kročkomu boju,
»Gdje Slavonci hahor počiniše,
»Ponajviše Ljubibratić Jozo
»I nuz njega Marjane Terziću,
»Tako će vas uvik dočekati,
»I s' oružjem samo pozdravljati.« [1])

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu Sava Mikšić iz Kobaša.

Digitized by Google

Nasliedni rat od god. 1741. do 1748.

Maria Terezia zauze ugarski priestol po smrti otca Dragutina VI. (umro je 20. listopada 1740) usljed pragmatičke sankcie, te već dne 21. studena i. g. naimenova supruga hercega Franju Lotaringskog skupvladarom.

Ne dugo po tom zaboravi šest vladarah zadanu rieč, pohlepni za postojbinom Marie Terezie, a ti su bili Vilim II. pruski, Španjolska, Pfalz i Köhln, Saksonska, Francezka i Sardinia, kojim se je kao sedmi pridružio Karlo Albert baburski, jedini koji nije pragmatičke sankcie pripoznao. Ovi sklope u Vilingradu (Nymphenburg) dne 18. svibnja 1741. savez uslied kojeg su svi sedam proti Mariji Tereziji oružanom rukom ustali, i osmogodišnji krvni rat započeli, kojega je početak za Mariu Tereziu isto tako nepovoljan kao što je svršetak slavan bio.

U ovom je dugotrajnom ratu granica znatno sudjelovala, i svojim junačtvom pozornost vlade na svoje domaće stanje svrnula, koje je nuz silni tudjinski upliv nesnosno bilo.

Rat je po dne 18. listopada 1748. u Ahenu ugovorenom miru dokončan, bez da se je š njim tko koristio.

X.

Gradiščani u nasliednom ratu. *)

Rano rani starac Milovane,
Rano rani prie bile zore,
Ter dozivlje starca Radovana,
Radovana od starine vojna:
»Čuj starino, starče Radovane,
»Čujde glase, čujde žalost moju,
»Silne su se podignule vojske,

*) Pjevao mi je ovu pjesmu Stanko Janković, šicar iz Sičah god. 1843.

Digitized by Google

»Silne vojske od sedam zemanah,
»Da s' podile Carevinu našu,
»I osvoje naše pokraine.
»Na to se je vojska podignula,
»Da obrani kuću i kućišće
»Da obrani silene gradove,
»I Caricu mladu gospojicu.
»Mlada vojska hrabro vojevaše
»Sedam godin, jošte malo više,
»Dok obrani naše pokraine,
»I raztjera klete dušmanine.
»Al' nam skupa starče Radovane,
»Al' nam skupa ta borba biaše,
»Mnoga s' majka oplakuje sinka,
»Mnoga seka bratca mladjanoga,
»Mnoga ljuba svoga vjerenika.
»Mnogo čedo otca ubitoga.
»Kod Longave [1]) Mijo Stvorić pade,
»Mlad Feldbaba žalostna mu majka
»Š njim ostade Karalić Ivane,
»I mezinac Dragoja Stoiću.
»Dva kaprala dva mlada junaka,
»Koj' Francezom mnogo dodiaše.
»A od Praga i drugih bojevah
»Što da zborim starče Radovane,
»Gdje pogibe silenih junakah,
»Malo više od stotine pobro,
»Kojino su dično vojevali
»A i ruse odsjecali glave.«
Al' govori starče Radovane
Al' govori i tiši Milana:
»Netuguj mi starče Milovane,
»I nežali padnuvših junakah,
»Koj' za svoju padoše Caricu,
»I pristolje carsko sačuvaše;
»Već ti uzmi gusle javorove,
»Pa ti idi od grada do grada,

[1]) Langenau dne 24. ožujka 1742.

Digitized by Google

»I opjevaj našince junake,
»Kojino su dičnо poginuli.
»Po najprie Ivu Erpačića,
»Kapetana ti spomeni mlada,
»Za kim žali sva careva vojska,
»Ponajviše Angjelia ljuba.
»Oj Brunavo [1]) da bi te nebilo,
»Ti mi kriješ mlada kapetana,
»Koga ljuba prigoriti neće,
»Jer se suši ko trava u jesen.
»Drugo j' pobro Vuković Mijate,
»Mlad kapetan, jedinac u majke.
»On pogibe kod Bibera grada [2])
»Slavan junak još veći vojvoda.
»Nuz njeg pade Dojković Feldbaba,
»Mlado momče, jošte neženjeno.
»Nje mi žali cjela kumpanija,
»Po najviše Jozo Ljubibratić. —
»Treći ti je Iliću Andria [3])
»A četvrti Ivanović Pavle [4])
»Kapetani na glasu junaci,
»Koj' francezke odsjecaše glave.
»Oba pobro dičnо pogiboše,
»I caricu svoju osvetiše.
»Šesti pade kod Sorave grada [5])
»Mlad kapetan Ivo Pustaiću.
»Njeg mi žali cjela Slavonija,
»Sam' nežali njeg'va kumpania,
»Jer je junak jogunica bio,
»S' jogunluka j' glavu izgubio. —
»Još četiri imam kapetana,
»Spomenuti starče Milovane,
»Koji no su dičnо poginuli,
»A i krvce sijaset prolili.

---

[1]) Braunau dne 9. svibnja 1743.
[2]) Biberach dne 1. srpnja 1744.
[3]) Landshut dne 22 svibnja 1745.
[4]) Friedberg dne 4. Lipnja 1745.
[5]) Sohr dne 30. rujna 1745.

Digitized by Google

»Jedno ti je Kokanović Pavle,
»A drugo je Radmanić Ilia [1])
»Oba pobro dično pogiboše,
»I Caricu svoju osvetiše.
»Prvog žali ljuba nevjenčana,
»I starica tugujuća majka.
»Drugog žale dva sina nejaka,
»Koji no će osvetiti babu. —
»Još mi valja Bogdanović Marka [2])
»I mladoga Monasterlić Ivu, [3])
»Kapetane spomenut Milane,
»Kojino su dično vojevali,
»Vojevali kano vitezovi,
»I silene pobili Francuze.
»Oba biše na glasu junaci,
»Oba dično izgubiše glave,
»Oba žali sva careva vojska,
»Po najviše do dvi kumpanije,
»Jer s' junaci dobra srdca bili,
»Dobra srdca, a još bolje ćudi. —
»Još bi t' pobro spomenuti mogo,
»Dost' junakah mladih barjaktarah,
»I Feldbabah, a i korporalah,
»I junakah jošte neženjenih,
»Kojino su slavno vojevali,
»A i skupo život svoj prodali. [4])

[1]) Piacenca dne 16. lipnja 1746.
[2]) Boccetta dne 1. rujna 1746.
[3]) Campo-Fredo dne 15. listopada 1747.
[4]) Martin Grgašević Banovčanin dalje na sliedeći način ovu pjesmu svršuje:

„Med timi su dva mlada Adnadja,
„Dva Adnadja, dva siva sokola.
„Jedno ti je Kovačević Andro,
„A drugo je Pokazu Ostoja.
„Šnjim' padoše mladi Barjaktari,
„I Leutanti lipi Tulipani.
„Oj Leutanti cviće uzorito,
„Bud' vam lahka ta crna zemljica.
„Nitko groba neće vam obići,
„Niti cvitjem groblje nakititi.
„Te opjevaj starče Milovane,
„I njihovo poznato junačtvo,
„Nek se uče djeca od otacah,
„Kako valja vojevat za cara.“

Digitized by Google

»Ali tko bi travu pobrojio,
»Tko li morsku vodu pregrabio.
»Za to pobro Milovane Starče,
»Deder uzmi gusle javorove,
»Pa ti idi od grada do grada,
»I opjevaj našince junake.
»Po najprie deset kapetanah,
»Kapetanah na glasu junakah.
»Gdjegod bude pobro Milovane,
»Gdjegod bude našega naroda,
»Svaki ćete rado poslušati,
»Poslušati vincem napojiti.«
Kad je čuo starče Milovane,
Kad je čuo pobrinu bjesedu,
On uzima gusle javorove,
Pa on ide od grada do grada,
I opjeva našince junake,
Po najprie deset kapetanah,
Kapetanah na glasu junakah,
Kojino su dično poginuli,
Poginuli, carstvo osvetili,
I caricu, mladjanu kraljicu.

XI.

Junačtvo Gradiščanah u nasliednom ratu.

Vino piju Gradišci junaci
U mehani starca Milovana.
Piju vino, o junačtvu zbore,
I medju se ovako govore:
»Daj nam Bože samo ratovati,
»I s' Francezi dugo vojevati,
»Da nam britke nehrdjaju sablje,
»Da nam duga neplisnive kopja,

Kad to čuo starče Milovane,
On uzima gusle javorove,
Pa on ide od grada do grada,
Pa opjeva sve redom junake,
Da se uče djeca od otacah,
Kako valja vojevat za cara.

Digitized by Google

»Da s' u puškah nelegu stinice,
»Da s' nevlaži u fišecih barut.«
To slušao starče Milovane,
To slušao, pa je bjesedio:
»Nebudal'te djeco golobrada,
»Golobrada i puno nevješta.
»Nije za vas jošte ratovanje,
»Ni s' Francezi hrabro vojevanje.
»Francezi su na mejdanu vješti,
»A uz oto kò lije lukavi.
»Učite se prie vojevati,
»Od junakah na mejdanu starih,
»Kojino su mejdane djelili
»I mnogo se dima napušili.
»Jedno vam je Balunović Ivo,
»Mlad Feldbaba jedinac u majke.
»On je prvi na Rajkal [1]) jurišo
»Jurišajuć u varoš unišo.
»Pet dušmanah sam je porušio,
»I dva topa k' tomu osvoio. —
»Drugo vam je Lovro Šeatović [2])
»Slavan vojak, još slavniji junak
»On je djeco Ljubibratić Jozu,
»Koj' je rane kod Makova dopo,
»Iz sužanjstva oteo dušmanskog
»I Baburac devet ufatio.
»Njeg je Jozo lipo darivao,
»Sa barjakom i sa barjaktarstvom.
»To je junak od toga učite,
»Kako treba djeco vojevati. —
»Treći vam je Radinović Tunjo [3])
»Mlad kapetan a star mejdanžia
»On vojeva proti petorici,
»Dva pogubi, a troj'cu zasužnji.
»Još k' otomu barjak i dva topa,
»On sa robljem u logor doveze,

[1]) Kod Reichenhall-a dne 30. ožujka 1742.
[2]) Kod Monakova 6. svibnja 1742. gdje je podpukovnik Ljubibratić ranjen.
[3]) Kod Praga dne 11. prosinca 1742.

Digitized by Google

»To je junak toga naslidujte,
»Ako slavu doživit želite. —
»Četvrti je Šeatović Bartol [1])
»Junak djeco kakvih mal' imade,
»On je mnogo pofatao roblje.
»A i mnogog zemljom sastavio.
»U bitki je uvik prvi bio,
»Prem je ranah i sam zadobio. —
»Peti junak, tko ga nepoznade,
»Jurišić je na glasu odavna, [2])
»On se pobi kod Lancuta grada,
»I zarobi mlada kapetana.
»Kapetana i mnogo zaire,
»I dva topa sa cjelim sersanom.
»Njem j' u dio Feldbabia pala,
Feldbaba je, vesela mu majka. —
»Šesti junak Mitrović je stari [3])
»Star u dobi, a mlad na bojišću.
»On izbavi mrtva barjaktara,
»Barjaktara Bogunović Pavla,
»Koj' je s' ćordom u desnici pao,
»Otimajuć dušmanske topove,
»I raztjera Prusa nevjernika,
»I zarobi do deset vojakah,
»To je junak, u tog s' ugledajte,
»I od njega vojevat učite. —
»Još vam ima Pinojtić Adame,
»I Matošić i dva Jurovića,
»Mladi Tadić i Petar Šimunić,
»Milanović i dva Petkovića,
»Kojino su hrabro vojevali,
»I mejdane junačke djelili.
»Nje Francuzi i Španjolci znadu, [4])
»Znadu djeco, za se naopako.

---

[1]) Kod Lautenburga dne 3. srpnja 1744.

[2]) Kod Landshuta dne 22. svibnja 1745.

[3]) Kod Sohra dne 30. rujna 1745.

[4]) Ovi su u Talianskoj god. 1746. i 1747. vojevali.

Digitized by Google

»To s' junaci, to su naša dika,
»To su djeco pravi mejdanžie.
»Još i više imade deliah,
»Koje nisam sada spomenuo.
»A i tko bi ptice pobroio,
»Tko l' junake redom spomenuo.« [1])

XII.

Khevenhiller i Trenk.

Knjigu piše Andro Kneževiću [2])
Od starinah vitez i plemiću,
Nepiše je crniem divitom,
Već ju piše s' krvcom iz obraza,
Pa ju šalje Franji Trenkoviću, [3])
Svom od davna virnom pobratimu.
U knjizi ga lipo pozdravljaše,
I ovako njemu govoraše:
»Pobratime Franjo Trenkoviću!
»Zlo si sio zlo vino popio,
»Jer nehaješ za Andriu tvoga,
»Za Andriu i za carstvo naše,
»Ni za carstvo, ni mladu caricu,
»K'u Francuzi hoće da ufate.
»Njeno carstvo kane podiliti,
»I Baburca [4]) carem učiniti.
»Ustaj pobro ustaj diko naša,
»Ustaj Franjo i kupi Barunce [5])
»Te se žuri Beču bielome
»Da branimo carstvo i caricu.«
Kad je Franjo knjigu proučio,
On se skače na noge junačke,
Pa on kupi Slavonce junake,
Sve junake jošte neženjene,

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu Stanko Janković Šicar iz Sičah.
[2]) Ludvig Andria grof Khevenhiller Feldmaršal.
[3]) Vidi od mene „Baron Franjo Trenk i njegovi panduri."
[4]) Karlo Albert Baburski, koji je od god. 1740. do 1745. carevao.
[5]) Trenkovi su panduri i Barunci nazivani, jer je on Baron bio.

Digitized by Google

Neženjene i još neljubljene,
Neljubljene i još nedob'jene.
Š njimi ide Beču bielome.
A odtuda do zvizdogorice [1])
I postavi silene busije,
Te raztjera mnoge Baburčane.
Posle toga Kamengrad mu pade [2])
Sa tri grada u junačke ruke, [3])
Gdi se mnoga prolivaše krvca,
A i mnoga j' razcvilita majka.
Andro šalje po tom Barunovce,
U pol zime na svetog Vincetu, [4])
Da potraže Šegu [5]) generala,
I da otmu Linca starodavna.
To je Franjo težko dočekao,
Dočekao i Linc osvojio,
Prem j' i njemu loša srića bila
Jer je junak rane dopadnuo.
Pa i mnogi tud osta Barunac,
Koga stara oplakuje majka
Koga majka, a koga babajko,
Koga seka, koga virna ljuba.
Majka plače Matelić Iliu,
A babajko Strinović Martina,
Mlada seka Antuna Vašaru,
Virna ljuba Ivu Didovića
Sam' junaka Tomu Palkovića,
Nitko nema da oplače mlada,
Jer je junak bez otca i majke,
I bez seke, i bez virne ljube.
Njega žale panduri junaci,
I sva bratja na vojski carevoj,

[1]) Sternberg u prosincu 1741.
[2]) Stein u prosincu 1741.
[3]) Klaus, Windišgarten i Špital u početku siečnja 1742.
[4]) Gradiščani su kao i panduri dne 17. siečnja 1742. pod Khevenhillerom kod Linca proti baburskom generalu Törringu vojevali i pobjedu održali, a dne 22. siečnja dobi Trenk Linc.
[5]) Segur, francezki general.

Digitized by Google

Jer je junak od mejdana bio,
I Francezah dosta pogubio,
I još k' tomu Šegu generala,
U srid bila ufatio grada.
Malo za tim postajalo vrime,
Dojde knjiga Franji Trenkoviću,
Od Andrie virna pobratima,
Koja njemu oštro zapovida,
Da on kupi svoje vitezove,
Te da ide do Isrice rike, [1])
Da on pali sela i varoše,
I proganja Babur i Franceze.
To je Franjo rado poslušao,
Poslušao i četu skupio;
Pa on pali sela i varoše,
I proganja Babur- i Franceze.
Mnogu j' ljubu u crno zavio,
Mnogu majku ljuto razcvilio,
Da osveti mladu cesaricu,
I junake što su poginuli.
Po tome je Rajnu prebrodio [2])
I gradove mnoge osvojio
I caricu mladu osvetio,
A i krvce silu prolivao,
Prem j' i njemu loša srića bila,
Jer j' u vatri skoro izgorio, [3])
I pandurah mnogo izgubio,
Koj francezke odsicaše glave,
Kod Dunava Lovro Ilić pade, [4])
Sa četiri Bogom pobratima.
Adžić pade kod Novoga Mjesta [5])
S arambašom Jozom Bošnjaković.

---

[1]) To jest: potok Izer priko kojeg je most napravio i grad Blatingu sa koncem siečnja 1742. oteo.

[2]) Dne 1. srpnja 1744. kod sela Šröka, Rheincabernu na suprot.

[3]) U Dizensteinu 22. srpnja gdje se je u njekom podrumu kod pregledanja barut zapalio.

[4]) Jurišajuć na Cham.

[5]) To jest Neustadt, koj' su dne 10. svibnja Gradiščani i panduri jurišali.

Digitized by Google

Balunović i dva Zdelarića,
Ostadoše kod Makova grada, [1])
Silni Zjalić pade kod Dižkama, [2])
Blaž Matošić kod varoša Kama. [3])
Posle malo pet harambaš pade,
I šnjim' pobre do triest pandurah, [4])
Kojino su hrabro vojevali,
I dušmanske odsicali glave.
Med njimi je silni Rokoniću,
Harambaša na glasu junače,
Koji pobi do trista Francuzah,
I k' otomu dvista Baburacah.
On je bio Trenkova desnica,
A dušmanska silna haralica.
Nuz njeg pade Vojkiću Ilia,
Harambaša na glasu junače,
Kojino je kod Maiburga grada [4])
Zlatni barjak hrabro osvoio.
Njega žali sva careva vojska,
Po najviše Trenkoviću Franjo. [5])

XIII.

Trenkovci.

Još zorica nije zabilila,
Ni danica pomolila lica,
Viče vila s' brda Motaice,
Viče vila i dozivlje Trenka:
»Gdi si Trenku, gdi li si zasio,
»Gdi boraviš prognaniku danke,
»A neznadeš što po svitu biva,

---

[1]) To jest München dne 6. svibnja.
[2]) Dizenstein gdje je i Trenk upaljen.
[3]) Jurišajuć na Cham.
[4]) Tjelesna Deringova straža imadjaše kod sebe dragocieni barjak, koj' je Karle VII. supruga carica vlastoručno vezla; taj bi kod Meiburga otet, a straža poražena.
[5]) Ovu mi je pjesmu pjevao Jozo Bošnjaković Veličanin s' dodatkom, da je još mnogo dulja, nu da je ostalo zaboravio.

Digitized by Google

»Što li biva, što li s' krivo radi.
»Krivo rade zemlje gospodari,
»Krivo rade otimlju nam carstvo.
»Naše carstvo kane podiliti
»A caricu u kloštar hititi.
»Brže hodi, te kupi pandure,
»Sve pandure po izbor junake,
»Pa ti hajde Beču bielome,
»I bjesedi carici gospoji:
»Ej carice, mlada gospojice,
»Što si sila, što si nakanila,
»Eto na te vojska nebrojena,
»Sedam kraljah, od sedam zemaljah,
»Kane tvoje otčinstvo oteti,
»Tebe mladu u kloštar hititi.
»Već ti kupi vojsku nebrojenu,
»Sve po izbor ugarske katane,
»I topčie Švabe šaljivdžie,
»Čehe silne, Poljake viteze,
»Virne Kranjce, i hrabre Hrvate,
»A ja evo s' Slavonci panduri,
»Sa panduri koji strah neznadu,
»Strah neznadu, vojevat umidu.«
Kad je Trenku vilu razumio,
Iz proganstva on je izmakao, [1])
Izmakao i četu skupio,
Kakve jošte kralji neimaše.
Sve junake, po izbor vojake,
Struka tanka kao vita jela,

[1]) Franjo Baron Trenk rodjen god. 1711. prvog siečnja, u napuljskoj varoši Reggio, gdje mu je za onda otac u posadi bio, bi u Brodu slavonskom odhranjen, a u Požegi je školu polazio. God. 1727. stupio je u vojničtvo kao častnik, nu morade ga radi mnogih dvobojah i nemirna duha ostaviti, te kasnije u Ruskoj službu uzeti, gdje je poslie mnogih hrabrih činah uapsen i napokon u domovinu poslan. Kao spahija Brestovca, Velike, itd. razganjao je za ono vrieme opasne pustaije, što se njegovim nepriateljem nije dopadalo htjevši ga poraziti. Nu on o svem ubavješćen, izmakne u Beč, te se kod Kapucinah skloni i kod njih ostane dok se rat nepodiže.

Digitized by Google

Pa se vraća Beču bielome,
I bjesedi carici gospoji:
»Ej Carice, mlada gospojice!
»Što si sila, što si nakanila,
»Eto na te nebrojena vojska
»Sedam kraljah, od sedam zemaljah.
»Kane tvoje otčinstvo oteti,
»Tebe mladu u kloštar hititi.
»Već ti kupi vojsku nebrojenu,
»Sve po izbor ugarske katane
»I topčije Švabe šaljivdžie,
»Čehe silne, Poljake viteze,
»Virne Kranjce, i hrabre Hrvate
»A ja evo s' Slavonci panduri,
»Sa panduri, koji strah neznadu,
»Strah neznadu, vojevat umidu,
»Da branimo tebe i otčinstvo,
»Od zuluma i nevire krive.«
Kad j' Carica Trenka razumiła,
Silenu je vojsku sakupila,
Sve po izbor ugarske katane,
I topčije Švabe šaljivdžie
Čehe silne, Poljake viteze
Virne Kranjce, i hrabre Hrvate,
K' njim dodaje Trenka sa panduri,
Sa panduri, gizdavim' Slavonci,
Koji brzo Pruse dostigoše,
I kod Cote [1]) zairu oteše.
Posle malo Kotu [2]) upališe,
I množinu Prusah pogubiše.
Ovd' pogibe harambaša Ivo,
Silni junak od Svinjara grada.
Nuz njeg pade Relković Andria,
I dva brata mladjana Vladića,
Adžić Ivo i Gabriću Stanko.
Ran' dopade Iliću Stipane,

[1]) Zottenberg.
[2]) Kotten.

Digitized by Google

Harambaša na glasu junače.
Lovrić Mato, i Adam Nikšiću
Silni Matok i dva Polinčića
Ferić Stojan, i Petar Klariću.
Kad to vidi Franjo Trenkoviću,
Da njegovih rana dopadoše,
On se skače na noge junačke,
Pa pohiti u prusku potjeru.
Kod Svidnice [1]) a i Niša [2]) grada
On dostiže Pruse nevirnike,
I osveti krvcu prolivenu,
Pobi Pruse, zarobi jim tabor,
Trista konjah i silnu prtljagu.
I zairu, koja vojski treba.
Al' j' i njeg'va postradala četa,
Izgubivši Vinka Ostojića
I silnoga Matu Pečurlića,
Koji biše na glasu junaci.
Ostojića oplakuje majka
Pečurlića majka i ljubovca,
Njim govori iz gorice vila:
»Netugujte dvi starele majke,
»Ni ti mlada Pečurlića ljubo!
»Još junakah u Stupniku ima,
»Koji će vas lipo osvetiti
»I Prusima glave odsicati.« [3])

XIV.

Nasliedni rat od god. 1741. do 1748.

Što se ono za oblake diže,
Il' je vila, il' je ljuta guja?
Il' je ono Perlušić Ilia,
Sa svatovi po divojku ide?
Il' su ono Turci janjičari?
Il' Slavonci na glasu junaci,

[1]) Schweidnitz.
[2]) Neisa.
[3]) Pjevao mi je ovu pjesmu Jozo Bošnjaković Veličanin.

Digitized by Google

I pred njima Ljubibratić Jozo,
Što vojuje i što pobiedjuje?
Nit je vila, nit je ljuta guja,
Da je vila, u gori bi bila,
Da je guja, u travi bi bila;
Nit je ono Perlušić Ilia,
Nit svatovi po divojku idu.
Perlušiću nije do svatovah.
Nit su ono Turci janjičari.
Da su Turci u Bosnoj bi bili.
Već su ono Slavonci junaci,
I pred njima Ljubibratić Jozo.
U njega je hiljadu pješakah,
Nuz pješake dvi stò konjanikah.
A za njimi Franjo Trenkoviću,
Sa hiljadu hrabrieh pandurah [1])
Oni idu, Carica jih zove,
Oni idu da mejdane dile,
I da carstvo od zuluma brane,
Od zuluma i od napadanja.
Lipo jih je srića poslužila,
U pol zime na dan Antunova [2])
Sročiše se s nemirnim' Baburci
Sročiše se, pa je i pobiše.
Na Vincetu osvojiše Linca [3])
Sa zairom i drugom prtljagom,
Malo za tim uzeše Pasavu
Gornju-kuću, Monakov i Reihaln, [4])

[1]) Trenk je dne 11. travnja 1741. iz domovine put Beča, i dalje na bojište krenuo; dočim je podpukovnik Ljubibratić dne 1. rujna iste godine iz Gradiške stare u Babursku pošao.

[2]) F. M. Khevenhiller posla F. M L. Mercia, kod koga su Gradiščani bili, noću na 31. prosinca 1741., priko potoka Ens-a kod Losensteina, što je nepriatelja prinudilo, da se je g. Minucci do Steiera, a Segur do Linca povukao, gdje je ovog stražnjeg dne 11. siečnja 1742. Khevenhiller obkolio. Medjutim je g. Bernklau dalje stupao i dne 17. generala Törringa kod Šördinge pobio, gdje je satnik Hieronim Ljubibratić ranjen te Pasavu oteo, što je Segura prinudilo, da je dne 23. kapitulirao.

[3]) Dne 20. siečnja 1742.

[4]) Oberhaus. — Bili su 14. veljače u Monakovu (München), tukoše se dne 24. ožujka kod Langenaua, gdje je stražmeštar Mijo Stvorić pao, a 30.

Digitized by Google

35. I Langava znade pripovidat,
Od junačtva Ljubibratić Joze,
Koji no je rane dopadnuo,
U Monaku, da bi ga nebilo.
Degendorfa biaše krvava,
40. Jer je mnogo ljudih pozobala.
A Prag zlatni znade Gradiščane,
I njihovo lijepo junačtvo,
Koji slavno svuda vojevaše,
A i mnoga miesta zadobiše,
45. Baburcem su mnogo dodiali,
I kod njiuh lipo zimovali. [1])
1743. Kad proljeće 'e novo nastanulo,
I vojska se lipo odmorila,
Odmorila a i popunila,
50. Da hiljadu nefali pješakah,
Te prilaze Inu vodu hladnu,
I biju se od jutra do mraka [2])
Kod Branave smrviše Baburce,
I njihovu uništiše vojsku.
55. Te baburske uzimlju gradove,

---

ožujka jurišaše Reichenthal, odkud je jedan djeo Gradiščanah sa Khevenhillerom u Česku odputovao, a drugi osta u Baburskoj.

[1]) Bilježke o nasliednom ratu župnika Stjepana Relkovića podpuno se s' ovom pjesmom sudaraju. Evo jih:

Dne 1. rujna 1741. ode pod upravom podpukovnika Joze Ljubibratića 1000 pješakah i 200 konjanikah proti nepriatelju.

Dne 24. ožujka 1742. pade kod Langenaua momakah	18
Dne 6. svibnja bi kod Monakova Ljubibratić ranjen, a padoše	2
Dne 6. rujna pade kod Deggendorfa	17
Dne 10. prosinca pade kod Praga	10
Raznimi zgodami padoše	103
Ukupno . .	150

Osim ovieh 150 momakah, nestalo je 110 ljudih, dakle je ovogodišnja šteta u 260 momakah sastojala.

Kod Praga se je odlikovao kapral Antun Radinović, koj' je tri nepriatelja s' barjakom ufatio, a dvojicu oborio.

[2]) Dne 9. svibnja 1743. pride Khevenhiller kod Šerdinge In, kojom se je prilikom barjaktar Mato Becić odlikovao, obalivši sam devet nepriateljah.

*

Digitized by Google

I Baburce proganjaju ljuto.
Nije bilo u Baburskoj grada,
U kom nisu Gradiščani bili,
A i rujnu prolivali krvcu,
Za caricu mladu gospojicu.
Dingelfingu jurišem uzeše,
Dingelfingu a i grad Landavu
Nuz Landavu stolni grad Monakov,
S' Monakovom babursko kraljestvo. [1])
U Ingolu u logor padoše,
Da s' odmore, i da opočinu!
Odtud kreću priko Moguncie, [2])
I silnoga jakog Filipgrada, [3])
Te dospiše u lipu Hiningu,
Bez da Rajnu preplovit mogoše. [4])
Odtud s' kreće Ljubibratić Jozo,
Odtud s' kreće u ravnu Gradišku.
Ostavljo je malu šaku ljudih.
Ostavljo je u Filipu-gradu, [5])
Da mu čuva tope i prtljagu,
I da brani od prilaza Rajnu,
Dok on vidi bijelu Gradišku,
I dok nove on pokupi čete. [6])

---

[1]) Cesar Karlo VII. morade bježati, poslie kako bi se kao Cesar samo šest nediljah u Baburskoj bavio.

[2]) Mainz.

[3]) Philippsburg.

[4]) Pod Naddaždiom.

[5]) Za ovu su vojnu Gradiščani dobili sa 1. ožujkom 260 momakah popunovine, podigav četu na 1200 glavah. Sa koncem vojne odvede Ljubibratić 792 momka kući, tako je u Filipsburgu 383 čovieka ostati moralo, jer je u ovoj vojni 26 poginulo, med timi jedan častnik.

[6]) Relkovića bilježke od god. 1743. ovako glase:

Dne 1. ožujka bi u rat popunovina odpravljeva.	
Dne 9. svibnja kod Simpaha pade momakah	13
Isti dan kod Branave pade satnik Erpačić sa. . . .	2
Dne 18. svibnja kod Landave pade	7
Od 27. do 30. kolovoza kod Ingolstata	3
Ukupno . .	25

Digitized by Google

1744. Sretno došo Jozo Ljubibratić,
Sretno došo u bilu Gradišku.
Tud je momčad svoju razpustio,
A drugu je brzo pokupio.
Skupio je hiljadu junakah,
I š njima se o pokladah kreće,
Rano se je junak potežao,
Još ranije k ostavšim došao;
Za njim ide kapetan Zečiću
S' sedam stotin mudrom Festetiću,
Da od Prusah Česku oni brane,
I vojuju za mladu caricu. [1])
Dok je Zečić po Českoj hodio,
Kod Horžlice hrabro vojevao,
I kod Praga Pruse razganjao;
Dotle pride Ljubibratić Rajnu,
Sa prianom Franjom Trenkovićem, [2])
I njegovim silenim panduri.
Bjelobrdski tud su meterizi,
Koje brani sva francezka vojska,
Tud se silne sudariše vojske,
Jedni brane drugi jurišaju.
Al' j' Francezom loša srića bila,
Meterize oni ostaviše, [3])
I našima mejdan ustupiše.
Krvav mejdan, takvoga nebilo,
Tude pade množina junakah,
Sve junakah jošte neženjenih.
Ran' dopade Ljubibratić Jozo,

Dne 2. prosinca ode Ljubibratić sa 792 čovieka u domovinu:

Dne 9. svibnja odlikovao se je barjaktar Mato Brizić obalivši pet neprijateljah.

Kod Ingolstadta su deset Svinjaracah ufatili 17 neprijateljah a sedam su obalili. —

[1]) Festetić je dne 14. kolovoza 1744 došao Horžlici (Horzelitz) a dne 6. rujna pobi G. Harkca. Nu kada bi FM. Šverin dne 10. rujna Žiškino brdo zauzeo, morade se Festetić natrag povratiti, pustivši mu Prag.

[2]) Dne 1. srpnja kod sela Šreka na suprot Rhein-Zabernu.

[3]) Dne 3. srpnja uzeo je Nadaždi Lauterburgske i Weisenburgske meterize (Linie) na juriš.

Digitized by Google

I sa njime do trista junakah.
Po tom naši dobiše u ruke
Hagenau i Zabernu jaku [1])
Proganjajuć od mista do mista,
Proganjajuć francezke čopore,
I njihove mlade generale,
Po najposle silnoga Harkuta [2])
Bježi Harkut glavom bez obzira,
Bježi Harkut vesela mu majka. —
To je Prusom i pomučno bilo,
Da j' francezka pobijena vojska,
Pa se dižu u lijepu Česku
I u Českoj Praga osvojiše. [3])
To prenudi nadvojvodu Karla,
Rajnu prići [4]) u Česku hititi.
Lipo ga je vojska zastirala,
Po imenu gradiški junaci,
I panduri sileni Trenkovci,
Sa Nadaždom mudrim generalom.
Kad to čula ta prusinska vojska,
Da se Karlo Českoj približava,
Brže bolje ostavljaju Česku,
I sa Českom bieloga Praga.
Za njima su brzi Graničari,
Graničari i silni panduri,
Nedadu jim jadnim odahnuti,
A još manje umornim odmorit. [5])

---

[1]) Hagenau i Elsas-Zabern.

[2]) Maršal Harcourt bi od Nadaždia razbjien.

[3]) Pruski kralj Miroslav II. poboja se za Šlezku, koju je usljed Brandenburžkog dne 17. lipnja 1742. ugovorenog mira dobio, sklopi novi ugovor sa cesarom Karlom VII. dne 10. kolovoza u Frankfurtu, i navali još mjeseca kolovoza u Česku. To je prisililo Hercega Karla Lotarinskoga, natrag preko Rheine u Česku hititi, kamo je već 22. rujna dospio.

[4]) Dne 23. kolovoza.

[5]) Dne 2. listopada sdruži se Herceg Karlo sa Baćaniom i Festetićem, a dne 22. dospi k njim saksonska vojska, kroz što je Friderik II. od Elbe odrezan i prinudjen u Šleziju bježati, ostavivši Česku sa Pragom i u ovom 132 topa.

Digitized by Google

135. Tud ostade mnogo rusih glavah,
A još više ufaćeni biše,
Prem j' i naših mnogo poginulo,
Poginulo i ranah dobilo,
Ganjajući Pruse nevirnike,
140. I njihova nestalnoga kralja.
Po tom vojske na ziminu staše,
Da se trudne ponješto odmore.
Gradiščani Tropav zauzeše.
I vojničtva nješto odpustiše. [1])
145. S' novim litom, nova vojska dojde,
Nova vojska šest stotin momakah.
K' njoj dolazi još osam stotinah,
Sve po izbor mladih Graničarah,
S' dvi hiljade da vojuje Jozo,
150. I osveti dobivene rane.
Novo mjesto brzo j' zadobio [2])
A za ovim Kozel osvojio [3])

---

[1]) Reljkovića bilježke od g. 1744. vele:
„Dne 1. veljače 1744. krenu Ljubibratić sa 1000 ljudi u rat i dodje dne 1. ožujka preostavšim. (Dakle je imao pod svojom upravom 138 čoveka).
Dne 1. srpnja ode sa satnikom Zečićem 700 ljudih u rat. (Ovi su sa Festetićem u Česku otišli. Ukupno su dakle Gradišćani 2083 čovjeka na bojnom polju imali).

Dne 1. srpnja pade kod Biberaka satnik Vuković sa 8 ljudih	
Dne 3. srpnja bi kod Lautenburga Ljubibratić ranjen, a palo je 215	
Dne 6. rujna pade kod Horžlice	8
Mjeseca studena i prosinca izgubiše	103
	Ukupno 334

Stražnjeg prosinca bi 665 ljudih kući odpušteno.
Dne 3. srpnja uhvati Bartol Šeatović dva neprijateljska častnika.
Budući da je sa početkom ovogodišnje (1744) vojne na bojnom polju 2082 Gradišćanah bilo, od kojih je usljed navedenih Reljkovićevih bilježakah 765 glavah kući otišlo, a 335 poginulo, tako bi sliedilo, da su u Tropavi 982 čovjeka ostati morala, što se neslaže sa brojem buduće (1745) vojne, jer je za ovu vojnu 600 ljudih iz domovine došlo, i četu na 1200 glavah popunilo. Uzeti je dakle, da su još 382 čojeka ili kući odpušteni ili u bolnicah čamili, dočim su samo 600 ljudih u Tropavi ostali.

[2]) Neustadt dne 10. svibnja 1745.

[3]) Kossel dne 26. svibnja.

Digitized by Google

Kod Landshuta Pruse poharao [1])
Al' je i on mnogo požalio.
I Strigova znade kazivati [2])
A i druga glasovita mista,
Kak' vojuju mladi Gradiščani
Kak' vojuju i kako se biju.
Kod Gore su Pruse obkolili,
I mnogo jim štete počinili,
Pa jih gone od grada do grada,
I fataju što biežat nemože.
To je kralju mnogo dodijalo,
Pa on hoće da mir ugovori,
Carica je tomu privolila [3])
I s kraljem se lipo pomirila. [4])
1746. Sad obrnu Ljubibratić Jozo
Sad obrnu u 'nu Taliansku [5])

---

[1]) Dne 30. svibnja.

[2]) Dne 4. lipnja navali Nadaždi s Graničari na pruski logor i pohara ga.

[3]) Friderik II. ugovori dne 25. prosinca 1745. novi mir s Mariom Tereziom u Dresdi; kojemu se je i Saksonska priklopila; dočim je već 22. travnja po smrti otca Karla VII. († 20. siečnja) bavarski vladalac Maksimilijan Josip sa Austriom u Füsenu mir ugovorio. — Preostaše dakle još Španjolci i Francezi, radi čega se je već 1. siečnja 1746. Ljubibratić krenuo sa Gradišćani u Taliansku.

[4]) Reljkoviča bilježke od god. 1745. sliedeća zadržaju:

„Dne 1. ožujka ode u rat 600 ljudih, s kojim je četa na 120 momakah u travnju popunjena.

Dne 1. srpnja sliedilo je još 800 ljudih. (Dakle je četa iz 2000 ljudih sastojala).

Dne 30. svibnja pade kod Libave i Landshuta sa satnikom Ilićem	9 ljudih
Dne 4. lipnja kod Friedberga padoše satnik Ivanović i barjaktar Blažević sa	29 „
Od 4. lipnja do stražnjeg kolovoza	82 „
Dne 30. rujna kod Sora, padoše satnik Pustaić i barjaktari Živatović i Bogunović sa	54 „
Mjeseca prosinca	19 „
Ukupno	193 ljudih

Dne 4. lipnja izbavi vojnik Petar Pokaz mrtvog satnika Jovanovića tielo iz nepriateljskih rukuh.

[5]) Ljubibratić ode sa 1785 ljudih due 1. siečnja 1746. u Taliansku. Nu buduć je god. 1745. poginulo 193 čovjeka sa 6 častnikah, tako fali još

Digitized by Google

Gdi još nije mira ni pokoja,
Nit' Carici daju gospoditi.
Tud Španjolci tražiše gospodstvo,
Što tražiše, jadni nenajdoše,
Prvi biše general Nadaždi,
S' Graničari po izbor junaci,
Koj' je pobi kod lipe Veletre [1])
I prisili Gvastalu ostavit,
Gdje se j' Jozo lipo odlikovo,
Odlikovo silno jurišajuć.
Po tom stade u gradu Regiu,
Odkuda je u Parmu dospio. [2])
Kod Rivalte pobiše Španjolce,
Kod Rivalte i Monte Kiaro.
Još su više gradiški junaci,
Još su više slave postignuli,
Bijući se kod 'ne Piacence
Gdje j' i Jozo rane dopadnuo. [3])
Rodofredo zna takodjer kazat,
Kako su se tukli Gradiščani. [4])
Odtud idu do Genue grada [5])
A od Vara, u lipu Daufinu.
Na posliedku staše u Antibi,
Da s' odmore i božić proslave.
Tud je Jozo pregledao četu,
I vidio da mu mnogo fali,
Vidio je pa se razplakao,

---

16 momakah. Malo kasnije dodje iz domovine 215 ljudih i popuni četu na 2000 glavah koja je usljed Hildburgshausnove uredbe u 8 satnijah po 250 glavah razdjeljena.

[1]) Dne 17. ožujka kod Veletre i Campo-Santo.

[2]) Dne 20. travnja, odkud je noću Marquis de Castellau izmakao.

[3]) Dne 16. lipnja, gdje je Maillebois pobijen.

[4]) Dne 10. kolovoza morade Don Filip našim ostavit Piacencu i milansku pokrajinu.

[5]) General Brovue, koji je od bolestnog Lichtensteina upravu primio, dobi dne 5. rujna Genuu, te se požuri proti Varu; dopro u Daufinu i Provencu, zauze otoke St. Honorata i St. Margarete, grad Grace i napokon dne 27. prosinca Antibes.

Digitized by Google

Te je mira poželio starče. [1])
1747. Još ni Jozo jade utužio,
Nova njemu zapovid dolazi,
Da Genui on takim pohiti,
Koja se je s' nova pobunila.
Tud obsjede s' Nadaždiom grada,
Obsjeo je pa se j' razbolio.
Neboluje od stare starosti,
Već boluje s tuge i žalosti
Što j' toliko poginulo svita,
Od obisti i lude nesvisti.
K njem dolazi Jerolime sine,
Sa lijepom kitom od junakah,
Sa šest stotin mladih Gradiščanah,
Da zamjeni otca na bojišću.
Ode starac doma plakajući,
Osta sine s vojskom pivajući.
Sin je otca lipo zaminio, [2])

---

[1]) Relkovića bilježnik od g. 1746. veli:

Dne 1. siečnja 1746. odputi se Ljubibratić sa 1785 ljudih u Talijansku

Dne 27. ožujka pade kod Gvastale	18	ljudih
Dne 3. lipnja kod Rivalte	3	„
Dne 14. lipnja kod Monte-Ciaro	2	„
Dne 16. lipnja kod Piacence padoše satnici Kovačević i Radmanić sa	27	„
Dne 10. kolovoza kod Fidone	18	„
Dne 21. rujna kod Vara padoše satnici Bogdanović i Vuić zatim barjaktar Zjalić sa	13	„
Mjeseca studena i prosinca na razni mjesti	116	„
Ukupno	197	ljudih

Dne 16. lipnja odlikovao se kapral Adam Pinostić oslobodivši satnika Pavića i ustavši pet neprijateljah; a 21. rujna je Aleksa Tadić sam 7 neprijateljah oborio. — U Talianskoj je dakle ove godine gradiška četa 5 častnikah i 197 momakah, ukupno 202 glave izgubila. Tim načinom se je Ljubibratić dne 19. siečnja 1747. sa 1798 glavah obsjednuću Genue odpravio, odkud je 400 momakah sa koncem siečnja kući odpušteno, ostavši kod Genue 1398 ljudih, kojim je već u ožujku iz domovine 600 glavah u pomoć došlo sa Hieronimom Ljubibratićem popuniv četu na 1998 glavah.

[2]) Hieronim Ljubibratić postavši četnik, dodje koncem ožujka 1747 k Genui, primi od otca upravu i ostade kod obsjednuća do početka srpnja, kad

Digitized by Google

S Nadaždiom mudro vojevao.
Kod Egzile tamar počiniše,
I dušmansku vojsku poharaše.
Kampo-Fredo s nova obsjedoše
I u njemu zimu prezimiše. [1])
1748. S novim litom i novim prolićem,
Podiže se Jerolim s Nadaždom,
Obsjedoše i opet Genuu,
Da j' dobiju ili poharaju.
Istom što su s junaci spremili,
Da jurišem na grad udaraju,
Dospi njima od Carice pismo,
Nek se projdu boja i haranja, [2])
Kralji su se spremni pomiriti,
Pomiriti a i pobratiti.
Kad to čuo mladi Ljubibratić,
Skupio je svoju malu četu,
Pa se s četom kući odpravio.
Prid božić je u Gradišku došo [3])
Te je četu s nova prebrojio,
I s velikim jadom opazio,
Da se manje kroz sedam godinah,

---

se je sa Nadaždiom kod Exillesa obšancao, gdje je Belle-Isle život izgubio, ali su i gradišćani 71 čovjeka požalili, koje Relković nenavadja.

[1]) Relkovića bilježnik od g. 1747. veli:

Dne 1. veljače 1747. odputova četnik Ljubibratić u Taliansku i primi od otca upravu u ožujku.

Od travnja do konca lipnja padoše kod Genue . . . 37 ljudih
Dne 15. listopada kod Campo-Fredo pade satnik Monasterlić sa . . . . . 5 „
Ukupno 42 čovj.

Iz navedenih je viditi da su Gradišćani sa ona od Relkovića napomenuta 71 čovjeka u ovoj vojni 113 momakah i jednog častnika dakle 114 glavah izgubili, te da je za dojduću vojnu 1884 momka ostalo.

[2]) Dne 4. lipnja 1748. podiže se naša vojska pod upravom Brovne iz zimskih konakah, raztjera Franceze iz zauzetih mjestah, i obsjede Genuu. Malo za tim prestadoše neprijateljstva, što je i Marija Terezija već od 20. travnja ugovaravajućem u Ahenu miru pristupila: bez da su čete zauzeta mjesta sve do 18. listopada, kada je mir ugovoren, ostavile bile.

[3]) Dne 14. prosinca 1748. povrati se Ljubibratić sa 1884 glave jakom četom u Gradišku.

Digitized by Google

Da se manje od poldrug' hiljade,
Nije ljudih kući povratilo,
I rodjakah svojih zagrlilo. [1])
Mnogo pobre, mnogo izgubiše
Gradiščani u tieh ratovih;
Al' još više zadobiše slave,
Mnogo slave i vrle pohvale. [2])

XV.

Sedmogodišnji rat od god. 1756 do 1763. Ivo Miliević.

Knjigu piše Daun generale,
Knjigu piše, na knjigu se smije,
Ter je šalje Miliević Ivi:
»Davor Ivo, diko Gradiščanah,
»Ded ti kupi tvoje sokolove,
»I pohiti do mista Brandave, [3])
»Ond' ćeš naći nešto dušmaninah,
»Koji nami mnogo dodiaše.
»Ti Brandavu na juriš otimaj,
»Te što neće oružje položit,
»Sve ti sinko pod djordu okreći,
»Pa ti ruši kuće i ćuprije,

---

[1]) Ukupni stališ vojničtva kao i gubitak stoji:

God. 1742.	ode	1200	vojn.	—	Pade	častnikah	—	prosti 260	uk. 260.
God. 1743.	„	1200	„		„	„	1	„ 25	„ 26.
God. 1744.	„	2082	„		„	„	1	„ 334	„ 335.
God. 1745.	„	2000	„		„	„	6	„ 193	„ 199.
God. 1746.	„	2000	„		„	„	5	„ 197	„ 202.
God. 1747.	„	1998	„		„	„	1	„ 113	„ 114.
Ukupno		10.480	„		„	„	14	„ 1122	„ 1136

glavah neračunjajuć ovamo onih god. 1745. nestavših 16 momakah.

[2]) Fourier Lanie, koji je prineske za povjestnicu Gradiške pukovnije kupio, dobi ovu kao i još dvie pjesme, i to jednu o sedmogodišnjem pruskom, a drugu o devetogodišnjem francezkom ratu, koje mi je dao prepisati. Iste je pjesme i satnik Jozo Badalić posjedovao, bez da jih je Lanieu sobćio, dakle jih je on od njekog drugog dobiti morao; dočim je Badalić svoje iz starieh njegovog otca — takodjer satnik — pisamah sačuvao.

[3]) Pravo Brandeis.

Digitized by Google

»Silne šance, i jake obale,
»I otimaj tope i barjake.«
Kad je Ivo knjigu proučio,
Na put se je odmah odpravio.
Na Ivanje [1]) kod Brandave dospi,
I odma ju priče jurišati.
Jurišo je do crnoga mraka,
Dok je Ivo misto pridobio.
Mnogo robje tud je zarobio,
A i krvi sijaset prolio.
Pa on ruši kule i ćuprije,
Silne šance i jake obale,
I otimlje tope i barjake,
Pa se vraća svomu pobratimu:
»Pobratime Daun generale!
»Ja izvrših, kako si mi reko,
»Al' izgubih šetnaest junakah,
»Sve junakah jošte neženjenih,
»I med njimi Strikića Feldbabu,
»Koj' mi biše zenica u oku,
»Već ti hajde da je osvetimo,
»I dušmansku da krvcu lijemo.«
Kad to čuo Daun generâle,
Što bjesedi Milievć Ivo,
On se skače na noge junačke,
Pa on ide do grada Kolina. [2])
Tud se sriše do dvi silne vojske,
Jedna vojska Daun generala,
Druga vojska kralja od Prusie,
Koj' nam biše mnogo dodiao.
Tud zametnu Milievć Ivo,
Tud zametnu kreševo junačko,
Usta buka silenih lubardah,
Usta vriska konjah i junakah.
Tukoše se od jutra do podne,
A od podne, do mrkloga mraka.

[1]) Dne 6. svibnja 1757.
[2]) Dne 18. lipnja 1757.

Digitized by Google

Al' je Prusom loša srića bila,
Jer j' njihova izginula vojska.
Bježe mladi glavom bez obzira,
Da j' nestigne Milievié Ivo.
Kad je sutra danak osvanuo,
Kupi Ivo svoje vitezove,
Vitezove mlade Gradiščane
Pa on gleda koji junak fali.
Dvaest i tri dično pogiboše,
Triest i dva ranah dopadoše. [1])
Da je komu poslušati bilo,
Kako cvili duhovniče Ivo [2])
Kako cvili i suze proliva
Za tolikom pobienom braćom.
Bog ubio Pruse nevirnike
Koj' tolike ucviliše majke. [3])

---

[1]) Gubitak podpuno sa Relkovićevimi bilježkami sudara.

[2]) Ivo Milievié rodom iz Mašićah, posvetio se je u mladosti naukom, svršio bogosloviju. Nu burna vojna vremena učiniše, da je mirni duhovnički život sa vojničkim izmjenio. Ali kad je to bilo, nije znati, medjutim je ako ne o turskom, a ono o nasljednom ratu biti moralo, jer je sa uredjenjem pukovnije god. 1750. već satnik bio. Njegovo junačtvo, vještina i umjetnost pomogoše mu god. 1755. četnikom, zatim podpukovnikom, i napokom g. 1758. pukovnikom, sve izvan reda, postati, i u broj plemićah uvrstjen biti. Godine 1756. boravio je sa gradiškom četom u logoru kod Prerau-a, a sliedeće se je godine dne 6. svibnja osobito kod Brandeisa odlikovao. Kao drugi pukovnik imajući upravu pukovnije u domovini, mnogo je na poljepšanje i blagostanje doprineo. Po dokončanom sedmogodišnjem ratu, obitavao je kao drugi pukovnik u Mašići, gdje je dne 31. kolovoza 1766. umro. Njegovo junačko tielo krie prosti bezpismeni kamen. U ustiuh naroda dan danas kao duhovni vojnik živi.

[3]) Pjevao mi je ovu pjesmu Stanko Janković šicar iz Sičah.

Digitized by Google

XVI.

Junačtvo Gradiščanah.

Da je komu poslušati bilo,
Kako pjeva starče Radovane,
Kako pjeva i opjeva slavu,
Lipu slavu vjernih Gradiščanah.
Po najprije on spominje pobro,
Po najprije Milievič Ivu.
Mlad majoru kita od junakah,
Dosta ti je Prusom dodijao,
Kod Brandeise slavno jih pobio,
I množinu Prusah ufatio.
Njemu slična kazuju junaka,
Lijepoga Miloradovića,
Koji no je mudro vojevao,
A i Prusom mnogo naškodio.
Nije majka rodila junaka,
Što je majka Miloradovića.
Još nam kažu mlade kapetane,
Djakovića, a i Kulundžića,
Kavedžiu, i Filipovića,
Ljubibrat'ća, i Kovačevića,
Kojino su s' Prusi vojevali,
A i pruske odsjecali glave.
Još imade mladih barjaktarah,
Barjaktarah i silnih leutantah,
I feldbabah, i mladih kapralah,
Što su lipo mejdane dielili,
Na mejdanu glave odsjecali,
I pobjedno kući s' povraćali.
Mudrog vodju oni imadoše,

Digitized by Google

Ljubibratić mudra obrstara.
A nuz njega slavnoga Dimića,
I Sečujca mladjane majore,
Kojino su mudro upravljali,
Gradiščane lipo pridvodili,
S Gradiščani svuda vojevali,
I junačko ime proslavili.
Carica jih lipo nadarila,
Sa barunstvom, velikim gospostvom.
Jošte ima silenih junakah,
U Gradiški, i okol' Gradiške,
Kojino su s Prusi vojevali,
A i pruske odsjecali glave.
Ali tko će sve junake kazat,
Tko l' opjevat njihovo junačtvo. [1])

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu Ivan Vladić iz Drenovca.

Digitized by Google

XVII.

Sedmogodišnji rat.

1757. Pruski kralju neće da miruje,
Već on kupi silnu svoju vojsku,
Pa kod Pirne on logor udara, [1])
S drugom vojskom u Česku napada.
To j' dočula mudra Cesarica,
S vojskom ga je lipo dočekala.
Kod te vojske biše Gradiščani,
Sa majorom Milievič Ivom.
Lipo jih je Ivo razredio,
Kod Nahoda straže zauzeo. [2])
Tud su zimu stražeć prezimili,
I Šverina lipo ustidili,
Koji nesmi u Česku prodrti,
Bojeći se cesareve vojske.
S novim litom dojde nova pomoć,
Nova pomoć iz bile Gradiške, [3])
Te se sroči s Prusi nevirnici, [4])
Te se sroči ljuto okrvavi.

---

[1]) Friderik II. bez navjestjenja rata provali dne 29. kolovoza 1756. u Saksoniju i ulogori se kod Pirne; dočim je FM. Šverina proti Českoj odpravio.

[2]) Dne 5. kolovoza 1756. sa četnikom Milievićem odputi se i sa satnijom grenadierah pomnožana četa, bivši kao prva kolona smatrana. Čim je knez Picolomini viest o pruskom dolazku dobio, razredi vojsku tako, da su gradiščani med Braunauom i Nahodom u Brigadi g. Beka stali.

[3]) Vidi god. 1757. Postanak Granice odlazak kolonah str. 11.

[4]) Dne 18. travnja 1757. navali g. Winterfeld kod Gulden-Else na 200 dobro razredjenih Gradiščanah, koji su ga nesamo ustavili, već i natrag sa velikom štetom bacili, prem su i sami 4 častnika i 31 prostog požalili.

Digitized by Google

Kraljogoru po tom zauzeše, [1])
Kod Nahoda za tim s' postaviše. [2])
Odtud idu do Nimburga grada, [3])
Od Nimburga, do lipe Brandove. [4])
Tud pobiše Pruse nevirnike,
I njihovu uništiše vojsku.
Silno roblje tude zarobiše,
Pet barjakah lipo osvojiše.
Odtud idu do tog Podjebrada, [5])
I u Kolin i ravnu Časlavu. [6])
U Kutnoj se gori nastaniše, [7])
A i Pruse lipo dočekaše.
Pobiše jih i natrag baciše,
A i dosta roblja zarobiše.
U Planijan po tome dospiše, [8])
U Kocemic odtuda dojdoše,
Sa zorom su bitku zametnuli, [9])
I tukli se do crnoga mraka.
Kolinska je to junačka bitka,
Gdje su naši hrabro vojevali,
A i Pruse hametom pobili,
I za njimi u potjeru išli.
Kod Stranova Gradiščani staše,

---

[1]) Dne 20. travnja stajaše kod Königsgrätza.

[2]) Dne 23. travnja biše u Nahodu.

[3]) Dne 30. travnja.

[4]) Noću od 5. na 6. svibnja ode g. Bek iz Nimburga u Mahov, a odovuda u Brandeis, na koj je podpukovnik Milievič jurišem udario, podpukovnika barona Mardefelda sa 14 častnikah i 663 prosta uhvatio, zatim 500 konjah, 4 kola municije, 2 topa i 5 barjakah dobio. Gradiščani su u ovom boju 3 mrtva i 6 ranjenih brojili.

[5]) Dne 7. lipnja dojdoše Gradiščani u Pzecrov, dne 8. u Sacku, a dne 12. u Nimburg i Podiebrad.

[6]) Dne 13. dopre regimenta kroz Kolin u Časlavu.

[7]) Dne 15. prodjoše kroz Kuttenberg i kod Bikana i pobiše Pruse.

[8]) Dne 16. stadoše u Planianu, a dne 17. uznemirivaše nepriatelja iz Kotcemice.

[9]) Dne 18. lipnja izgubiše Gradiščani u Kolinskoj bitki 23 mrtva a 32 dopadoše ranah.

Digitized by Google

Kod Kamence opet se pobiše. [1])
Te hodajuć sad amo, sad tamo,
Kod Landshuta Pruse sukobiše. [2])
Pobiše jih, žalostna jim majka,
Pobiše jih s Kreucen generalom.
Još sretnije na Jaklićkom brdu,
Još sretnije naši vojevaše,
Prusku sinju raztiraše vojsku,
I njihovog ufatiše vodju. [3])
Odtud s kreću do Berlina grada,
I njega su hrabro osvojili, [4])
Al' kraljice dostić nemogoše.
Izmakla je, vesela joj majka.
Malo za tim Šveidnic obkoliše,
I jurišem na grad udariše,
Na Martinje grad su predobili,
Al' s' i sami mnogo izgubili. [5])

---

[1]) Gradišćani su za Prusi u potjeru iduć u Stranovu stali, po tom su dne 19. srpnja kod Kanice i Kreibitce neprijatelja pobili, prem su i sami 7 mrtvih i 13 ranjenih brojili.

[2]) Vojska je u Šleziju vodeće prolome zasjela. Jedna četa Gradiščanah pod upravom g. Janoša udari dne 14. kolovoza kod Landshuta na pruskog g. Kreutcena i raztjera njegovih pet četah. Tom prilikom požališe Gradiščani 10 mrtvih i 11 ranjenih.

[3]) Pruski kralj padši u logor kod Gerlice, naloži g. Vinteru da prolome med Neisom i Queisom zauzme. Proti ovom posla Herceg Karlo Nadaždia, kod koga se je i jedna četa Gradiščanah nalazila, i dne 7. rujna na tako zvanom Jakelsbergu dvie pruske čete napola ih razbila. G. Vinter bi smrtno ranjen i njegova vojska raztepena. U koliko su se junački Gradiščani borili, pokazuje njihov gubitak, koji je u 21 palih i 37 ranjenjih sastojao.

[4]) Herceg Karlo Lotharinski uvidiv zgodnu priliku, da želji zadovolji, posla iznenada njekoliko četah pod Hadikovom upravom, da Berlin jurišem uzmu. Dne 11. rujna odpravi se Hadik na put, a dne 16. zapoviedi Gradiščanom pod upravom njihovog pukovnika Rieda i sluinskim Grenadierom jurišati. Prem su pod Riedom tri konja ranjena to su ipak Berlin dobili, kojom su prilikom 3 Gradiščana pala, a 12 ranjeno. Pridobitje Berlina Hadik jedinim Gradiščanom pripisuje.

[5]) G. Nadaždi dobi nalog Šveidnicu dne 27. listopada obsjesti; kod koga su se sa povratkom od Berlina Gradiščani nalazili. Dne 29. navale Prusi s velikom silom iz grada, ali bez uspjeha. Kod te navale boriše se satnije Kulundžića, Accuguie, Djakovića i Leceniova. Ov stražniji pade sa

*

Digitized by Google

Kod Breslave opet se pobiše,
I svu prusku vojsku raztjeraše,
Silno roblje tude zarobiše,
I množinu vatrenih topovah. [1])
Malo za tim i Herceg Beverna,
U junačke dopade jim ruke. [2])
Kod Leuthena lipo se tukoše, [3])
A i mnogo, Pobre, izgubiše.
Više štete Breslava donese,
Gdi padoše do tri kumpanije,
U sužanjstvo i kletu robiju. [4]
Jer jim nesta praha i olova.
U Glacu se po tom uzimiše,
Polovinu kući odpraviše, [5])
Da jim nove dovedu pomoći,
Da uzmognu nastavit ratište.

---

dva tesača i 5 prostih, dočim je satnik Djaković i poručik Mihailović sa 84 prosta uhvaćen. Dne 11. studena bi jurišem Šveidnica uzeta, kojom je prilikom upravitelj grada Seeres, 3 generala i 5800 vojakah zasužnjeno, i naši uhvaćeni, oslobodjeni. Gradiščani požališe 10 mrtvih i 15 ranjenih.

[1]) Čim je Nadaždi Šveidnicu oboružao, odputi se proti Breslavi, gdje je Karlo Lotharinski g. Bevernu na suprot stajao. Dne 22. studena zametne se med njimi krvna bitka. u kojoj su Prusi hametom pobijeni sa gubitkom od 80 topovah. Gradiščani su u ovoj bitki brojili 7 mrtvih a ranah dopade satnik Kuluudžić sa 12 momakah. Ov gubitak nespominje Relković u svojih bilježkah.

[2]) Herceg od Beverne povuče se po toli silnom porazu za Breslavu, i bi dne 24. studena kad bi nesmotreno straže pregledao, od naših uhvaćen.

[3]) Friderik II. pobi dne 5. studena kod Rosbacha njemačko-carsku i francezku vojsku, a dne 5. prosinca kod Leuthenau austriansku, kojom su prilikom Gradiščani 35 mrtvih i 51 ranjenog požalili.

[4]) Buduć je bomba dne 16. prosinca u Breslavi nesretno u barutanu pala, bi g. Spreher prisiljen dne 19. kapitulirati. Od Gradiščanah biše u po- Djaković i Milievič. Nadporučici Čakarić sadi satnici grof Accugia, Osmunac i Dugoević; poručik Milievič; i barjaktar Holcer sa 337 momakah.

[5]) Prusi su u Šleskoj, a Austrianci u Českoj zimne konake zauzeli. Gradiščani držaše proti Glatcu i Habelšvertu straže i to samo 559 glavah jaki u pet satniah razdjeljeni vidi str. 11. Buduć pako da je ovogodišnja vojna sa 2089 Gradiščanah pričela tako sliedi, da je skupa sa ranjenimi u domovinu 1023 glave odpuščeno, dočim je 162 momka palo, 345 zarobljeno, a 559 na bojnom polju stražeć ostalo.

Digitized by Google

1758. 75. Tomu dugo nepostoja vrime,
S' novim litom, nove vojske stoje. [1])
Gradiščani u Konitcu staše, [2])
Ptin i Namjest odtud da čuvaju.
Kod Laskova, i kod Kraljodvora,
80. Prusom štete mnogo počiniše, [3])
A još više kod 'ne Ginterdorfe,
Gdje s' tukoše dva biela dana. [4])
Svu zairu Prusi izgubiše,
I topovah štogode imaše.
85. Odtud kreće s mladjani Laudone,
S' Gradiščani do bile Poidle, [5])
Gdje se opet s' Prusi udariše,
I mnogo jim štete prinesoše.
Kod Opotšne s' nova se tukoše,
90. Al' i sami mnogo štetovaše. [6])
Taki za tim kod 'nog Nedilišta,
Jurišom su na Pruse udrili, [7])
Kod Pasberga šance su branili, [8])

---

[1]) Gradiščani dobiše za g. 1758. četiri kolone, t. j. 2479 glavah u pomoć. Sravni god. 1758. str. 11.

[2]) Gradiščani su pod Laudonovom upravom već 15 travnja 1758. u Nahodu bili. Odtud su preko Reichenaua, Landskrone, u Hochstädt dne 7. svibnja došli i njekoliko neprijateljah uhvatili. Dne 8. stadoše u Conitcu, odkud su proti Ptinu i Namjestu slani, požalivši 3 mrtva i 9 ranjenih.

[3]) Pukovnik Ljubibratić navali noćju kod Laskova na Pruse i uhvati ih 200. Isto je tako i kod Königsgrätca mnogo im štete učinio.

[4]) Friderik II. posla vojsci, koja je Olomuc obsjednut držala, 4000 kolah zaire, što je Laudon prepriečio, pobivši dne 28. i 30. lipnja pratnju, i zadobivši 3800 kolah hrane. Ovdje su Gradiščani oba dana 5 mrtvih i 8 ranjenih brojili.

[5]) Friderik II. izgubi zairu, morade olomucko objednuće dići, kojega je Laudon zastopce sliedio došav 2. srpnja u Langendorf, 3 u Hochstädt, a 5 posla Gradiščana, koji su mu avantgardu činili, iz Mirana u Poidlo, gdje su Braunšveigovu pukovniju pobili, požalivši i sami 8 mrtvih.

[6]) Dalje napredujuć Laudon proti Leitomišlu, dne 16 srpnja pobi Pruse kod Opotšne, ali je i 30 Gradiščanah palo.

[7]) Dne 25. srpnja uzeše gradiščani jurišem Nedilište sa kvarom od 4 mrtva i 13 ranjenih.

[8]) Dne 31. srpnja branilo je 100 Gradiščanah kroz puna 4 sata šance kod Pasberga, gdje je 1 pao, a 4 dopadoše ranah.

Digitized by Google

Kod Thirgarta lipo vojevali, [1])
Iz Epala posla jih Laudone,
Da Kostelec Gradiščani brane. [2])
Malo za tim odu u Lausicu,
Da gledaju što se tamo radi.
Kod Kolberga nahrupe na Pruse,
I logor jim cio zatamane. [3])
Po tom stanu u gradu Zedlicu,
A odtuda dojdu u Hartavu,
Odkud su se s Prusi naganjali,
I mnogo jim štete doprineli. [4])
Kod Hofkirha hrabro su se tukli,
I Hofkirhu jurišem uzeli. [5])
Tud je pruska pobijena vojska,
Silna vojska, ni broja se nezna.
Bježi kralju glavom bez obzira,
Bježi kralju, vesela mu majka.
Za njim stupa sileni Laudone,
Za njim stupa i proganja vojsku.
Kad vidio od Prusije kralju,

---

[1]) Laudon stupajuć preko Welsdorfa, dospi u Horžičku, gdje je dne 4 kolovoza kod Thirgartena Pruse hametom pobio, ali su i Gradiščani 12 mrtvih i 23 ranjena brojili.

[2]) Dočim se je Laudon u Arnani dne 6. ulogorio, poslao je već 5. iz Epala Gradiščane u Wistkostelec.

[3]) Dne 7. kolovoza krenu Laudon u Lausicu, kojem su Gradiščani avantgardu činili. Dne 18. kolovoza nahrupe kod Kahlberga na pruski logor i utamane ga, uhvativ 100 vojnikah i svu prtljagu sa množinom konjah nu sami požališe 2 mrtva i 5 ranjenih. Ovom se je prilikom opetovano odlikovao nadporučik Miloradović.

[4]) Dne 2. rujna dodjoše Gradiščani u Zdelicu. Odovud se je Laudon med Šmifeld i Hartau povukao, jer je pruski kralj dne 16. svom silom na njega navaliti htjeo. Tom prilikom su gradiščani, koji su sva gibanja pokrivali, 3 mrtva i 11 ranjenih, a dne 27. rujna 1 mrtvog i 4 ranjena brojili.

[5]) Kod dalnjih gibanjah sročiše se vojske dne 14. listopada kod Hofkirche gdje su Prusi hametom poubijeni, ostavivši 101, top, 28 zastavah, prtljagu itd. našim. Gradiščani na Hofkirchu jurišajuć, koju su i dobili, izgubiše 13 mrtvih i 21 ranitog. Proganjajuć Laudon pruse, pobi je opet dne 29. listopada kod Pfaffendorfa, gdje je od Gradiščanah 1 pao, a 7 ranjeno.

Digitized by Google

Da ni mira od tih Graničarah,
Primirje je isko i dobio,
A vojske su na ziminu stale. [1])
1759. S novim litom, i novim' silami, [2])
Susriše se i opeta vojske.
Kod Neustadta Gradiščani staše, [3])
I često se s Prusi udaraše,
Kod Šaclara po tom se pobiše,
Prem i sami štete zadobiše. [4])
S Brodjani su odtud pohitili,
Kod Libave Pruse raztirali,
Kod Šenberge za tim jih pobiše,
A i lipo mejdan održaše. [5])
Odtud idu mladi Gradiščani,
Odtud idu u lipu Grusavu,
Gdje s' pobiše u jednoj dolini,
Granatiri lipi Gradiščani. [6])
Malo za tim Krkov generale,
Sa svom silom tuče na Gradišce,
Al' ni moči lasno pridobiti,
Tko j' naučan dobro vojevati. [7])

---

[1]) Dne 19. prosinca biše satnije četnikova, a i satnikah grofa Königsmarka grofa Gyeneša i prva izpražnjena sa 639 glavah, med kojimi se i 103 ranjena razumiju, kući odpravljene. Sliedi dakle, da je pred neprijateljem 2316 glavah ostalo, dočim je u ovogodišnjoj vojni 83 poginulo.

[2]) Za popunjenje vojne pukovnije odoše dvie kolone sravni g. 1759. im biše sa 1. svibnjom na bojnom polju 4635 Gradiščanah, koji su u dvie grenadierske i 18 pješačkih satnijah razdieljeni bili.

[3]) Gradiščani pod upravom Laudonovom dodjoše kroz Trautenau u Neustadt, gdje su se 7. i 10. svibnja tukli, i 10 mrtvi i 8 pohvatanih požalili.

[4]) Dne 29. lipnja pobiše kod Šaclara Pruse, prem su i sami 10 mrtvih i 40 uhvaćenih, med ovimi i poručika Oroza brojili.

[5]) Pod upravom g. Janoša činiše gradiščani i Brodjani FZM. Haršu avantgardu, te dne 12 srpnja kod Liebave, a dne 18. kod Šenberge hametom pobiše Pruse sa štetom od 12 mrtvih i 27 ranjenih.

[6]) Dne 20. srpnja dodjoše Gradiščani u Grassau, zatim iz Šamberga u Švarzwald. U tako zvanoj Ulersdorfskoj dolini raztjera podpukovnik Papila sa jednom satnijom gradiških grenadierah jednu neprijaseljsku četu, požalivši i sam 10 mrtvih i 17 ranjenih.

[7]) Dne 24. srpnja navali g. Krokov kod Dittersbacha na jednu gradišku četu, koja je sili ustupila izgubivši 5 mrtvih i 18 ranjenih.

Digitized by Google

To zna kazat i ta Konradsvalda,
Gdi s' boriše silno Gradiščani.
Prem su mnogo sami štetovali,
Još su više štete počinili. [1])
Odtud idu sad amo, sad tamo,
Da se s Prusi što brže sastanu.
Sastaše se, gdi su se sastali,
U ulerskoj dubokoj dolini, [2])
Gdi su mejdan slavno održali,
A i štete mnogo počinili.
Kod Šaclara opet se sročiše,
I krvavu bitku zametnuše,
Tud ostade mnoga kapa pusta,
Jer nij znati čiji mejdan biše. [3])
Al' drugčie vojuje Laudonu,
To zna kazat Kunersdorfa ravna,
I š njime su bili Gradiščani.
Vojevali mnogo štetovali,
Al' i mnogo slave zadobili;
I silene Pruse raztirali. [4])
Nije borbe gdi ni Gradiščanah,
Ni pobjede, gdi oni netuku.

---

[1]) Dne 27. srpnja jurišaše Gradiščani kod Konradswalda sa gubitkom od 21 mrtvog i 42 ranjena, te još isti dan dospišə u Dittersbach.

[2]) Dne 30. srpnja dodjoše Gradiščani proti Reimswaldu, a sliedeći dan staše u Friedlandu, odkud su kao avantgarda za neprijateljem stupali i dne 5. kolovoza u ulerskoj dolini pobili ga, sa štetom od 9 mrtvih i 17 ranjenih.

[3]) Dne 10 kolovoza stade g. Janoš sa graničari kod Šaclara, gdje ga dne 12 napade jaki neprijatelj, Čete su se tako borile, da je mejdan neodlučan ostao. S obe je strane znatna šteta bila. Što se Gradiščanah tiče ovi 175 momakah što padših, što ranjenih u uhvaćenih brojiše. Isto tako dopadoše sužanjstva podsatnik Tšerner, nadporučik Zasmuk i poručik Kasnić.

[4]) Laudon je dne 23. srpnja do Gerlice došao, dobiv zapovied, da se u dolnju Lužicu žuri i s ruskom vojskom združi. Š njim je i jedna četa Gradiščanah išla. Dne 12. kolovoza, zametne se kod Kunersdorfe krvna borba, u kojoj su Prusi hametom potučeni, izgubivši što pavših što ranjenih i uhvaćenih 18000 ljudih i 165 topovah. Gradiška je četa u ovoj borbi 31 mrtva i 51 ranjenog brojila. Laudon se je u povratku sa g. Draškovićem sastao, te tako se i gradiške čete izkupiše.

Digitized by Google

Lipo ih je Laudon nadario,
U zimne je konake pustio, [1])
'Da s' junaci od boja odmore,
I redove manjkave popune.
1760. Kad se j' vojska s nova popunila,
Digoše se mladi Gradiščani,
Digoše se, Landshutu uzeše, [2])
I Blasdorfu odma pohitiše,
Tud se sa Prusi strašno udariše,
I njihovu vojsku uništiše. [3])

---

[1]) Relković navadja u svojih bilježkah 98 mrtvih i 172 ranjena u ovoj vojni nu tri je bitke izpustio i to: od dne 7. i 10 svibnja, zatim od 29. lipnja i od 12. kolovoza kod Šaclara, kojih se naznačen gubitak u regimentskom arkivu nalazi. Uzporedivši navedena ako uzmemo, da je 12. kolovoza samo 10 palo, tako je pukovnija u ovoj vojni 118 mrtvih, 172 ranjena, i 222 uhvaćena, med timi četiri častnika, brojila. Ukupni bi dakle kvar u 512 glavah sastojao. Nu ako uzmemo, da su ranjeni sa pet satnjiah (sravni str. 12), kući odpravljeni, morali bi reći, da je 2079 momakah pred neprijateljem ostalo, a 2216 glavah kući otišlo, što mrtvih i uhvaćenih 340 glavah iznašaju. To je tim vjerojatnije, što su za god. 1760. samo dvie kolone došle' i to deseta neizviestna, koju na 305 glavah uzimamo, zatim jedanaesta sa 764 glave. To je ljudstvo već kod kuće u satnije četnika Sečujca, i satnika Bengauera, Kovačevića i Belegarde zatim u grenadiersku razdieljeno bilo. Sa došašćem navedenih kolonah bi sa 1. svibnjom gradiška pukovnija u 12 pješačkih i 1 grenadiersku satniju stavljena, koje su 3048 glavah brojile.

[2]) Već dne 14. ožujka 1760. diže Laudon ugovoreno primirje, bez da je što znatnoga učiniti mogao, moravši u Beč ići. Sa povratkom uvidi, da ruska pomoć prije kolovoza dospjeti nemože, da vrieme nedangubi, odredi Glac oteti. Usljed toga dodjoše Gradiščani u Janošovoj brigadi dne 31. svibnja u Prausnic, što je g. Foqueta prisilio Landshut ostaviti, u kojem su se naši spustili.

[3]) Dne 23. lipnja udare Prusi kod Blasdorfa na naše, nu budu hametom pobijeni. Odlikovali su se pukovnik Ljubibratić, četnik Sečujac i satnik Gyeneš, koj je i ranjen. U ovoj su bitki satnije podpukovnikova, četnika Leutnera, i satnikah Wachtenberga, Gyeneša, Spoljarevića, Ljubibratića, Böhra i izpraznjena 41 mrtvog i 8 ranjenih brojile. Adam Kokanović je jednog častnika uhvatio, i tri neprijatelja oborio, dočim je Andrija Dikomović dva topa oteo i dva neprijatelja oborio. Papila je sa graničarskom grenadierskom četom upravljao, koja je iz 1 ličke, 1 otočke, 1 ogulinske, 1 gradiške, i 2 petrovaradinske satnije sastojala. Bio je ovdje nesamo ranjen, nego si je i krst Marie Terezie zaslužio.

Digitized by Google

Po tom idu do jakoga Glaca,
I na juriš Glaca uzimaju. [1])
I Breslavu htješe jurišati,
Al' vrimena dosta neimaše.
Po tom idu do grada Lignica,
Sročiše se sa pruskiem kraljem,
Sročiše se, pa se i pobiše,
Bez pomoći i prave podpore. [2])
Odtuda se vojska pomicala,
Sad na ovu, sad na onu stranu,
Kod Kosela slabo se sročiše,
I napokon Urbanac uzeše. [3])
Tud su naši zimu zimovali,
Iz Gradiške pomoć očikali.
Kad je nova pomoć dopadnula, [4])
I Laudon vojsku uredio,
U Šleziju lipo s' podigao, [5])
Kod Valdberga Ruse pričekao,
Kod Strigave š njimi s' sjedinio,

[1]) Dne 26. srpnja. predvodio je četnik Sečujac na juriš gradiščane, predobivši šance kod Glaca, kojom su prilikom 5 mrtvih i 17 ranjenih brojili. Jedna četa dodje u Glac u posadu.

[2]) Dne 15. kolovoza pobi se Laudon kod Lignice sa pruskim kraljem, bez da je što znatnoga, lišen svake pomoći, učiniti mogao. Gradiščani izgubiše tud 11 mrtvih i 21 ranjen. Franjo Oroz se je osobito odlikovao uhvativši 6 Prusah i barjak.

[3]) Dne 26. listopada izgubiše Gradiščani kod Kosela 2 mrtva i 8 ranjenih, dočim je Petar Bošnjak dva častnika i 1 top uhvatio.

[4]) Dne 1. siečnja 1761. biše osam satnijah kući odpravljeno. Sravni str. 12. Buduć pako da su Gradiščani u g. 1760. vodjenoj vojni 59 mrtvih i 54 ranjena brojili, te jer je dne 9. ožujka 1760. otišavša dvanaesta kolona samo 851 glavu imala i jer je u ovogodišnjem ratu regimenta 8 pješačkih (à 244 glave) i dvie grenadierske (à 120) satnije podpune imala, tako sliedi, da je g. 1761. u ratu 2192 Gradiščana stajalo, dočim je skup sa ranjenimi kući 1658 glavah odpušteno, tim doznajemo da su preostavše u ratu satnije prije dolazka dvanaeste kolone 1341 glavah brojile.

[5]) Dne 23. travnja 1761. bijaše primirje dignuto, i Laudon se podiže u Šleziju združivši se dne 17. kolovoza med Jauerom i Striegavom sa ruskom vojskom. Njegova su gibanja od početka kolovoza Gradiščani pokrivali i 13 mrtvih i 16 ranjenih požalili.

Digitized by Google

Odbijajuć pruska napadanja.
Skupo vrime tude su trajali,
Jer se Rusi tući nisu htili.
To je Prusom baš po ćudi bilo,
Jer su silnu pomoć očikali.
To Lajudon gledat nemogaše,
Pa se dili od nehajnih Rusa,
I on ide do Šveidnice grada,
S jurišem je na grad udario, [1])
Jurišajuć grada zadobio,
I sa gradom nebrojeno blago.
Gradiščani tud se izkazaše
I mnogoga Prusa posikoše.
Laudon jih je lipo nadario,
Sa škudami i zimnim' konaci.
1762. Malo za tim opet se digoše, [2])
I Prusima na suprot stadoše.
Stojali su dva mjeseca dana,
Stojali su, pa su se gledali.
Napokon se s Rusi susritoše,

---

[1]) Ruski general Buturlin nehtjede u Laudonove osnove pristati povrati se već 6. rujna u Poljsku bez da je šta znatna učinio. Laudon, da ipak štogod ove godine učini, nehajuć mnogo za pruskog kralja, udari 1. listopada jurišem na Šveidnicu i ote ju. Gradiščani su izgubili 4 mrtva i 41 ranjenog nu zato su svojem vitežkom pukovniku Ljubibratiću i četniku Arseniji Sečujcu krst Marie Terezije zaslužili, a barjaktar Prodanović uhvati 10 prostih i 1 častnika. Laudon je svakom jurišajućem čovjeku 13 talirah poklonio. U šveidničkoj posadi ostadoše satnije Sečujceva. Kovačevića i Belegardiova. Laudon stade za tim kod Kuncendorfa, a 4. prosinca padoše vojske u zimne konake.

[2]) Gradiščani, koji su god. 1761. u ratu 2192 glave brojili požališe 17 mrtvih i 57 ranjenih, odpustivši kući sa koncem prosinca 1 grenadiersku i 3 pješačke satnije, koje su 751 glavu skupa sa ranjenimi brojile, jer je pred neprijateljem 1424 glave ostalo. Ovim u pomoć podje dne 6. veljače 1762 satnik Špoljarević sa trinaestom 253 glave jakom kolonom, a sa početkom travnja ode četrnaesta 883 glave brojeća kolona. Sa ove dvie kolone t. j. sa 1136 glavah bi vojujuća pukovnija na 2560 glavah dignuta i ujednu grenadiersku i 10 piešačkih satnijah razdieljena, došav u Brigadu g. Brentana, koj je već u svibnju kod su se Rusi sa Prusi sjedinili.

Digitized by Google

Susritoše, i ljuto pobiše. [1])
Tud je dosta krvi proliveno,
A i Prusi silom raztjerani,
Odtud idu lipom Rupersbahu,
I stadoše u vekelski logor. [2])
Iz logora izlaziše često,
Izlaziše, i tukoše Pruse. [3])
Kod Burkdorfa s nova se pobiše,
Al' i mnogo štete zadobiše. [4])
Kod Reichbaha bitku ponoviše, [5])
I do mrkle tukoše se noći.
Odtud idu do one Šencvalde,
Do Šenave, i do Ditersbaha
I Freiburga pozna Gradiščane,
I njihovo hrabro vojevanje. [6])

[1]) Dne 5. srpnja pobiše se kod Adelsbacha i požališe 5 mrtvih i 11 ranjenih.

[2]) Dne 8. srpnja doprše u Rupersbach, a dne 10. u logor kod Vekelsdorfa.

[3]) Pukovnik Riese sa 1 četom Gradiščanah, 1 četom Brodjanah i 300 konjanikah uznemirivaše Pruse čak do Golden-Else

[4]) G. Brentano stade kod Burkersdorfa, gdje triput veći neprijatelj dne 21. srpnja na njega navali, i presili ga mjesto ostaviti. Ovim su prilikom Gradiščani 8 mrtvih i 13 ranjenih brojili.

[5]) Dne 16. kolovoza sročiše se kod Reihenbacha, bez da je odlučeno, čiji je mejdan, U ovoj su bitki sudjelovale satnije: Leuthnerova, Kovačevića, Špoljarevića i dvie izpražnjene sa štetom od 5 mrtvih i 10 ranjenih. Dne 18. biše u Schönwaldu a 19. u Šenavi i Ditersbabu.

[6]) Jedan dio Gradiščanah sa četnikom Sečujcem bi u Saksónsku odpravljen, gdje se dne 16. listopada pobiše. Nu dne 29. listopada biše naši ostavljeni bez pomoći natrag potureni, došav na šleskoj granici u zimne konake, bez da se znade što su u te dvie bitke izgubili. Poznati ukupni gubitak sastoji u 18 mrtvih i 34 ranjenih.

Dne 26. srpnja 1762. ode petnaesta a za njom iz sve tri slavonske pukovnije složene šestnaesta i sedamnaesta kolona jakost kojiuh nije poznana ; Mi mimogred na 102 glave svaku domaću stavljamo, odkud bi sliedilo, da je sa ove tri kolone 603 glave otišlo, i da je odbivši 18 mrtvih i 34 ranjena, pukovnija sa koncem siečnja 1763. iz 3111 glavah sastojala, povrativši se po ugovorenom miru dne 1. svibnja 1763 u Novu Gradišku.

Gradiščani su u sedamnaest kolonah u sedmogodišnji rat 11146 glavah odpravili i 457 mrtvih i 518 ranjenih brojili, barem usljed Relkovićeva bilježnika, prem je toga i više moralo biti, jer nenaznačuje kod Freiburga gubitka.

Digitized by Google

Odtud staše na šleskoj granici
I tud zimu probaviše ljutu,
Dok se kralji mirom zabavljaše
I o miru mnogo govoriše.
A kad s' kralji lipo pomiriše
Razpustiše sve silene vojske.
Gradiščani stigoš' u Gradišku
Na Filipje u prolitnom danu,
Gdji j' dočeka caričina hvala
Za njihovo hrabro vojevanje. [1])

[1]) Ovu sam pjesmu dobio od fouriera Lanie, kako je već naznačeno, samo sam joj dodao razjasnenja, služeći se sa bilježkami regimentskog arkiva, kao i sa Relkovićevimi.

Digitized by Google

Pruski rat god. 1778. i 1779.

XVIII.

Salković dobiva otčevu sablju.

Viče vila s brda Motaice,
Prie zore u nedilju mladu.
Ona viče Salković Ivana,
Ter je njemu tiho bjesedila:
»Salkoviću, Bogom Pobratime!
»Ti se spremaj na Prusa na vojsku,
»Ti ćeš svoju ostaviti majku,
»Čim osvane Gergurevo rano.
»Evo tebi sablja demeškinja,
»Koja j' dosta odsicala glavah,
»Lipa j' sablja, a još lipši junak,
»Tvoj je babo š njome vojevao.
»Kad mi budeš na mejdanu s Prusi,
»Ti se sjećaj starca babe tvoga,
»I njegova silnoga junačtva.
»On je junak nad junake bio,
»Koj' bježati nije razumio:
»Ti ćeš Ivo savladati Pruse,
»Ako budeš babu naslidovo.«
Kad je Ivo vilu razumio,
Sablje se je junak dočepao,
Pa on ide s gospodom na sobet,
Gdi junaci rujno vino piju.
Kad s' junaci vina ponapili,
Progovara mladi oberštaru:
»Vjerna braćo, mladi kapetani!
»I vi drugi hrabri oficiri,
»Sve su sablje, kako vidim, lipe,

Digitized by Google

»Sve su lipe, sve su naoštrite,
»Al' ni nijedna, što je Salkovića,
»Salkovića, mlada kapetana.«
Pa bjesedi mladi Oberštaru,
Pa bjesedi Salkoviću Ivi:
»Oj Boga ti Salkoviću Ivo,
»Odkud tebi sablja-demeškinja?
Ili si ju za blago kupovo?
»Ili si ju u boju dobio?
»Il' ti ju je ljuba donijela,
»Donijela ljuba od miraza?
»Ili ti je od babe ostala?
»Il' ti ju je vila poklonila?«
Odgovara Salković Ivane
Odgovara mladom Oberštaru:
»Davor jesi, mladi Oberštaru,
»Niti sam ju za blago kupovo,
»Niti sam ju u boju dobio,
»Nit' mi ju je ljuba donijela,
»Već mi ju je babo ostavio,
»A vila mi danas izručila,
»Jer nam valja polazit na vojsku,
»Čim osvane novo Gergurevo.«
Svanu Gergur, vojska pomašira, [1])
Š njome ode Salkoviću Ivo.
Sretno Ivo, još sretniji bio,
Srećice se dosta nanosio. —
Sretan Ivo, sretno vojevao,
I sijaset Prusom dodiao.
Oj majoru Salkoviću Ivo!
Spomeni se tvojih Gradiščanah. [2])

XIX.

Salković u Treihermsdorfu dne 9. i 11. siečnja 1779.

Vino pije Salković Ivane,
Na kapiji kod Tremović [3]) grada,

[1]) Gradiščani u dvie čete razdieljeni odoše dne 12. ožujka 1778. iz Gradiške u Osiek, gdje su revisiu imali, a po tom put Češke otišli. Štop je borio 12, a satnije 2096 glavah.

[2]) Ovu mi je piesmu pjevao Martin Gergošević sliepac iz Banovacah.

[3]) Narod pjeva Iremović mjest. Treihermsdorf radi lašnjeg sloga.

Digitized by Google

Š njime pije dvista Gradiščanah,
Sve junakah jošte neženjenih.
Nad njima se svilni barjak vije,
Barjak vije s' kitom zahituje.
To mi gleda Salković Ivane,
To mi gleda pak bjesedi družbi:
»Braćo moja mladi Gradiščani,
Hajde da se vinca napijemo,
»Ni u moje, ni u vaše zdravlje,
»Ni u zdravlje naših generalah,
»Već u zdravlje onijeh junakah,
»Koj' u boju uzmicati neće,
»Eto na nas silna pruska vojska,
»A nas malo, jedan na trideset!

---

[1]) Pukovnija je na sliedeći način sklopljena bila, i to: prva četa sastojaše iz satnijah: Pukovnikove, zatim satnikah: Filipovića, Stupana, Simonovića, Sunstenaua i Kovačevića; a drugu su sačinjavale dvie gradiške, dve brodske i dvie petrovaradinske satnije. Gradiške su bile: četnikova i satnika Cendislavića; brodske Vincianova i Relkovića, a petrovaradinske, Milutinovića i Kleberova. — Osim navedenih osam satnijah odpravi gradiška pukovnija 685 topčijah pod upravom satnika Oesterreihera i jednu satniju strieljacah sa satnikom Ljubibratićem. Pukovnija je pod rukovodstvom FM. Laudona kod Gabela stajala, gdje je na nju princip Henrik idući iz Saksonije u Česku dne 31. srpnja 1778. sa svom silom udario, i od pukovnikove čete satnika Filipovića, nadporučika Kalabića i barjaktara Ferencija sa 109 ljudih uhvatio. Ovi su se sutradan s većinom u slobodu postavili i k četi došli. Dne 12l kolovoza udare Prusi sa velikom silom na četnika Miloradovića, bez da jim je pedalj zemlje ustupio, obalivši generala Krokova. Dva dana kasnije posla ga Laudon, da pruski logor kod Kohlberga uznemiruje, kojom je prilikom sam sedam ranah zadobio. Miloradovića se je junačtvo na toliko Laudonu dopalo, da ga je kroz svojeg tjelesnog ljekara liečiti dao, pokazavši tim u koliko ga štuje. — Pukovnija se je cielog listopada u Georgenthalu, odbijajuć neprijateljska napadanja bavila. Sa koncem listopada odieliše se brodska i petrovaradinska divisija, dočim je Miloradović na toliko ozdravio, da je već dne 22. studena kod Komeise a dae 26. blizu Weiskirha Pruse pobiti mogao. Ovom su se prilikom osobito strieljci tako odlikovali, da je cesar Josip jedanaestorici 44 dukata poklonio. Kvar da su njihova imena nepoznana. — Usljed dalnjih gibanjah zauze pukovnik Sečujac sa koncem prosinca u Moravskoj kod Višana zimne konake sa 1199 Gradiščanah, kojem je podpukovnik Toussaint 508 glavah jaku pomoć doveo. Tim je pukovnija 1707 glavah brojila, odkud sliedi 511 glavah jaki manjak.

Digitized by Google

»Tko 'e med vami, koji bi se bojo,
»Nek neprima čaše u desnicu,
»I nepije sa junaci vina;
»Već nek ide k babam u zapećak,
»Tko j' pak junak, koji bižat nezna,
»Taj nek pije s menom kupu vina,
»Po tomu ću junake poznati,
»Koji žele s menom vojevati.«
Kad to čuli Gradišci junaci,
Jednim glasom dvista zavikaše:
»Nek je proklet, tko pleća okrene,
»I ostavi Salković Ivana.«
Kad je Ivo družbu razumio,
Mudro ju je mladjan razredio,
Pa bjesedi Ivanović Teši:
»Čuješ Tešo, desno krilo moje!
»Teb' pridajem najskuplji amanet,
»Teb' pridajem naš svileni barjak,
»Da ga čuvaš ko svoju zenicu,

Dne 4. siečnja 1779. dobi poslanik Salković nalog sa 150 momakah i 50 slavonskih konjanikah (uslied narodne pjesme sami Gradiščani) u Freihermsdorfu stati. Dne 9. navali na Salkovića princip Braunšveig sa jeduom dragunskom i jednom kirasirskom pukovnijom, zatim sa Lasovi Bošnjaci, ali bez uspjeha, što se je mala posada hrabro branila i Prusom mnoge štete doprinela. Ovom su se prilikom osim Salkovića poručnik Tešo Ivanović i prosti Ivo Milovanović osobito odlikovali. U isto je vrieme neki freit rodom iz Doline sa 10 momakah proti 100 kirasirah vojevao. Dne 11. navali iznova Lasov sa 4 čete pješakah, i 19 švadronah, podpomagan od 4 topa i jedne Haugvice na Salkovića, koji je poslie dulje borbe morao selo ostaviti, da ga iz nova uzme i Pruse raztjera. Lasov opetovano višeput sa konjaničtvom navali, ali ga desetnik Anton Ogorelica iz puške obali, dočim je konjaničtvo suzbijeno. Medjutim se prusko raztepeno pješačtvo skupi i poslie tri sata juriš ponovi, ali još nesretnije; jer je u dobar čas Salkoviću pomoć došla. Naime podpukovnik Toussaint dodje sa 4 satnije Gradiščanah i 2 satnije Finkove pukovnije, te sa strane udari na neprijatelja i baci ga sa velikom štetom natrag. Za to junačtvo bi Salković od podsatnika četnikom kod Sikulske pukovnije naimenovan; dočim su freit Klobučar, zatim prosti: Marko Gergić, Kovačević, Milinković, Ivanišević, Katić, Mudrić, Bačić, i Vračić svaki po 4 dukata, a drugih 20 po dvie škude dobili. Malo za tim bi dne 13. svibnja 1789. mir u Tešenu ugovoren, uslied kojega su Gradiščani koncem svibnja put u domovinu poprimili.

Digitized by Google

»Da ga čuvaš, da ga neizgubiš.«
Istom Ivo u bjesedi bio,
Al' eto ti silna pruska vojska.
Ni tu Pobro, trijest na jednoga,
Već tu ide i sto na jednoga.
Al' to nije Ivu uplašilo,
Ni njegovih do dvista junakah.
Zametnu se kreševo ognjeno,
Usta praska pušak' i lubardah,
Usta zveka sabalj' i andžarah,
Usta vriska konjah i junakah.
Tukoše se od jutra do podne,
Još se nezna čiji mejdan biše.
Al' je Ivi dobra srića bila,
Dobi pomoć junak iznenada,
Te raztjera Pruse nevirnike,
I održa mejdan sa junaci.
Čim je Ivo Pruse raztjerao,
Četu svoju odmah je skupio,
Pa on stade brojiti junake,
Da on vidi koji junak fali.
Pofali mu do devet junakah,
Medju njima Škvorčević feldbaba.
Kad to vidi Salkoviću Ivo,
Suze roni, a sviti govori:
»Družbo moja, hrabri Gradiščani,
»Hajde da se Bogu pomolimo,
»Zadušnice za padše činimo,
»Zatim pako da jih sahranimo.«
Kad je Ivo karminu svršio,
Svoju družbu on je razpustio,
Da s' odmori i napije vina,
I bijelim da se hrani hljebom.
Ali tomu nebijaše dugo,
Treći danak u ranu zoricu,
Zove Ivo svoje vitezove:
Da se dižu na noge junačke.
Prus nevirni s mnogo većom silom,
Grad Tremović poče jurišati.

Digitized by Google

Susriše se dvi ognjene vojske,
Susriše se, oganj zametnuše.
Tud idoše jedan na trideset
A Salković i pedeset ruši.
Ali tko će sili odoliti,
Tko li vojsku toliku svladati?
Čime Prusi više jurišaju,
Tim se naši sve hrabrije brane.
Oni biju, naši odbijaju,
Oni ruše, a naši jih gnjave.
Ali šta će deset na hiljadu,
Šta l' Salković proti tolikima?
Skrajna nužda, još se naši brane,
Past' jim valja, ili pobjediti.
U toj nuždi Salkoviću viče:
»Nebojte se vjerna braćo moja,
»Eto nami dobra pomoć ide,
»Dobra pomoć, našeg Obrstlajnta,
»Naša braća, nama će pomoći,
»Naša krvca, ostavit nas neće.«
Još ni junak riči zgotovio,
Dobra pomoć priče jurišati.
Boj je novi, boj ognjene vatre,
Još se nezna, čij će mejdan biti.
To je Ivi i pomučno bilo,
Pa on viče svojim vitezovom:
»Braćo moja, sada il' nikada,
»Treba nami osvitlati lice.
»Zamnom samo jošte braćo malo,
»Prus već bježi nejmade mu stanka.«
Još ni Ivo govor dovršio,
Već je Prusom mnogo dodijao.
Prusi bježe glavom bez obzira,
Bez obzira, jer nejmaju mira.
Osta polje krvcom napojeno,
Napojeno s junaci pokrito.
Kad to vidi kapetanu [1]) Ivo.

[1]) Salković je bio Capenlieutenant.

Digitized by Google

Kalpak skida, a Boga naziva,
»Bože mili, na svemu ti hvala,
»Primi mojih petnaest junakah,
»A i prosti Prusom nevirnikom,
»Koj' junački pogubiše glave.«
Kad je Ivo molitvu svršio,
Svoju j' četu odma sakupio,
Pa je četi lipo bjesedio:
»Četo moja hrabri Gradiščani!
»Hvala vami na vašem junačtvu,
»Vi ste mene lipo poslušali,
»Predobismo nevirnika Prusa,
»I pobismo svu njegovu vojsku.
»Naš je mejdan, i naša je hvala,
»Budi Bogu svamogućem slava.«
Kad to čuli Gradišci junaci,
Što bjesedi Salković Ivane,
Jednim grlom svi mu podvikuju,
I časom mu vina nazdravljuju:
»Nije majka rodila junaka,
»Što je majka Salković majora.
»Ej majoru siti s' Gradiščanah,
»Gradiščanah, na glasu junakah,
»Koji s tobom puno vojevaše,
»A i krvce mnogo prolivaše,
»Nejma boja bez nas Gradiščanah,
»Nejma boja bez Salković Ive. [1])

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu Martin Grgašević sliepac iz Banovacah.

Digitized by Google

Turski rat god. 1788. i 1789.

XX.

Gradiški junaci.

Oj Brebiru na grani limuno,
Gdi je tvoja slava i hvalenje,
Gdi l' junaci koji te braniše,
I s tebom se toliko hvališe?
Ni to junak, koji bižat znade,
Već je junak kojega je mejdan.
Zar ni junak silni Gvozdanović,
Obrštaru na glasu junače [1])

[1]) Ahmed IV. sultan naviesti g. 1787. Katarini II. ruskoj carici rat, u koj se je i Josip II kao saveznik umiešao i kroz pukovnika Gvozdanovića dne 9. veljače 1788. brebirskomu upravitelju to naznačiti dao, prem je već od 10. studena 1787. gradiška pukovnija sliedeće razredjenje imala, i to: podpukovnikova divisija stajaše u Dubošcu; satnika Stupara satnija u Kobašu; drugog četnika u Svinjaru; prvog u Dolini; satnika Kokanovića u Mačkovcu, a ine dvie divisije u Novoj Gradiški. Noću 9. veljače 1788. bi kordon zauzet, a već dne 15. provališe Turci u Dubočac, da se sramotno povrnu. Ništa nisu sretniji u Mačkovcu dne 27. veljače zatim dne 12. ožujka u Orubici i Dolini bili; a dne 25. ožujka dodje iznova 1000 Turakah u Dubočac, koji su po dnevnoj borbi sa znatnom štetom suzbijeni. Istu još večer prebrodi satnik Brodanović sa 80 momakah Savu i ote 4 velike ladje. Turci, da zajam vrate, navale dne 29. svibnja kod čardaka Bresnice na trgovačke ladje, nu biše pobijeni, kao i dne 6. lipnja, kojom im je prilikom satnik Čivić dva privoza oteo. Medjutim je uslied nesretnoga Lasciova razredjenja i turskog u Banatu napredovanja, stari Laudon upravu u Hrvatskoj i Slavoniji primio, i već 26. kolovoza Dubicu oteo, te kod stare Gradiške logor podigao, da predobiće novoga olakša. Po padnuću istoga, naloži pukovniku Gvozdanoviću, da turski logor za Brebirom digne. Ovaj noću 2. rujna sa dvie kolone Savu prebrodi i jurišem poslje dulje borbe logor digne, kojom je prilikom paša Sarailia ranjen. Radi tog hrabrog čina biše Gradiščani službeno pohvaljeni dočim je Gvozdanović krst Marije Terezije dobio.

Digitized by Google

Nuz njega je Elinu majore, [1])
Nuz Elina, dva su kapetana,
Jedno ti je silni Brodanović, [2])
A drugo je junače Čiviću. [3])
Dva Leutanta njima su jednaka,
Oba mlada oba jogunasta.
Prvi ti je Leutante Mihiću, [4])
A drugi je hrabri Kovačević. [5])
Još Brebiru imadem junakah,
Koji s' tebi puno dodijali,
A to su ti Ilić i Djaković, [6])
Mlad Blažetić [7]) i Petagić Marko, [8])
I Radmanić sa zlatnom kolanjom,
Kù junaci samo kod nas nose, [9])
Koji tebi puno dodijaše,
I junake tvoje proganjaše,
Te Brebiru, te slavi junake,
A ne Turke, kí bježe kò bake. [10])

XXI.

Ista drugačije.

Oj Brebiru, nuz Savu limune,
Kamo tvoji sileni junaci,

Dne 7. rujna preplovi jedna gradiška četa Savu, da šance za obsjednuće Brebira kopa, nu morade se radi kišovita vremena natrag povrnuti, zauzmav dne 11. studena sliedećim načinom zimne konake, i to štop dodje u Sičice, satnije pukovnikove i satnika Sturma u Jablanac i Mlaku; podpukovnikova u Dubočac; prvog četnika u Dolnji Varoš; drugog u Živike; satnika Leukaufa u Orubicu; Kokanovića u Kobaš, Gerardova i Petauerova u Svinjar; Gotcova i Jovića u Verblje, a Zecova u dolinu. Osim toga su sve čardake dvie defensivne divisije oboružane držale.

[1]) Na brdu Kozari dne 28. kolovoza 1789.
[2]) Kod Dubošca 25. ožujka 1788. kako je spomenuto.
[3]) Na brdu Kozari dne 28. kolovoza 1789.
[4]) Kod Brebira 30. lipnja 1789.
[5]) Na brdu Kozari dne 28. kolovoza 1789.
[6]) Oba na istom brdu i isti dan.
[7]) Kod gradića Berkso 25. ožujka 1789.
[8]) Nuz Savu 12. siečnja 1789.
[9]) Na brdu Kozari 28. kolovoza 1789.
[10]) Pjevao mi je ovu pjesmu Stanko Janković.

Digitized by Google

Kam' junaci, kamo li jim slava,
Kamo li jim od mejdana hvala?
Gdi je silni Mehmed Asanagić,
Od Pridora gospodar i aga?
Pogubi ga Eline majoru,
Na vrh brda na vrh Kozarice.
A gdi j' aga janičarsko dite.
Od zasidah poznati junače?
Posiče ga Ivane Iliću,
U duzluku brda Kozarice.
Nuz njeg pade travnički spahija,
Baš od ruke Djaković Ivana.
Lipo jim je junačtvo platito,
Naplatito srebrenom kolanjom. [1])
Gdi je silni Čendić Buljumbaša,
Gdi ostade žalostna mu majka?
Njeg posiče Leutant Kovačević,
Sa dvadeset i više Turakah.
Selim Andrić stara poturica,
Pad' od ruke Mihića Leutanta.
A gdi j' silni Efendi Staniću,
Koji biše junak med hajduci?
Pokraj Save Petagić ga sruši,
Petagiću, vesela ti majka.
Duić ubi Mehmed Alagića,
A Gabriću silnog Hasan agu.
Gdi j' Muselim od Travnika grada,
Gdi l' ostade njegovo junačtvo?
U Dubošcu poginu junače,
Brodanović sastavi ga s' zemljom.
A gdi s' drugi toliki junaci,
Prihvaljeni od mejdana Turci?
Gradišci je hametom pobiše,
I svog cara lipo osvetiše. [2])

[1]) Stražmeštar iliti narednik Ilia Radmanić bi odlikovan zlatnom a stražmeštar Ivan Ilić i desetnik Ivan Djaković srebrenimi kolanjami, što su se na kozaričkom brdu dne 28. kolovoza 1789. osobitim junačtvom odlikovali.

[2]) Pjevao mi je ovu piesmu Martin Gergašević.

Digitized by Google

XXII.

Laudon kod Novoga i Brebira.

Knjigu piše Laud gjenerale,
Od Dubice grada bijeloga,
Pak ju šalje u Novo bijelo,
Baš na ruke Cerić kapetana.
U knjigi je njega pozdravljao,
Pozdravljao, ovak' govorio:
»Pošalji mi ključe od Novoga,
»Da netrošim praha i olova,
»I nerušim mista gospodskoga,
»Da netarem grada od kamena,
»I necvilim po gradu sirotah.«
Knjigu štije Cerić kapetanu,
Knjigu štije, drugu sitnu piše,
Ter u njojzi lipo odpisuje:
»Mala hvala Laud gjenerale,
»Što ti žališ praha i olova,
»I careva grada od kamena,
»I mojega mista gospodskoga,
»Pa i mojih po gradu sirotah,
»Dok je meni po Bosni gradovah,
»Sve od Nova, ter do Banjeluke,
»Nebojim se Laud gjenerala.«
Knjigu štije Laud gjenerale,
Knjigu štije, grohotom se smije:
»Gled Carića, novskog kapetana,
»Kako piše 'holo ponosito,
»Ponosito bez glave i repa.«
Pak sakupi svoju silnu vojsku,
Ter otide k brdu visokomu,
I pokopa šance i redute,
I navuče tope i kartače.
Kad to vidi Cerić kapetanu,
Knjigu piše paši travničkome:
»Gospodaru, pašo od Travnika!
»Ako veliš, da mi jesmo Turci,
»Kupi vojsku, pak hodi k Novomu,

Digitized by Google

»Kauri jesu Novo obkolili.«
Kad to čuo paša od Travnika,
Kupi vojsku štogod više može,
Pak ju vodi u pomoć k' Novomu.
Sinoć paša u Novo ulizo,
Jutros Laud kod njega osvanuo,
I prokopo šance i redute,
I navuko tope i kartače.
Knjigu piše Cerić kapetanu,
Ta na ruke Bega banjalučkog:
»Gospodine, banjalučki Beže!
»Ako veliš, da mi jesmo Turci,
»Kupi vojsku pa hodi k Novomu,
»Novo ti je sada u nevolji,
»I u Novom paša gospodine.«
Kupi vojsku banjalučki Beže,
Pak ju vodi k Novom bijelomu,
Na Savu se vodu nadvodio.
Kad to vidi Laud gjenerale,
On namisti tope i kartače,
I potuče konje i junake,
Sam uteče banjalučki Beže.
Sam uteče, vesela mu majka
Na svojemu dobromu konjiću:
Kad to vidi Laud generale,
On dozivlje Daut [1]) generala,
Pa je njemu ovak' bjesedio:
»Nut pogledaj moj vierni druže,
»Kako Beže niza Savu struže,
»Za njime se bila čalma vije.«
Tad pogleda Laud gjenerale,
Na junake koji biše pali,
On je gleda, a kroz plač govori:
»Oj Davori, zelene jabuke?
»Gdi li rasle, gdi li odpadoste?
»Mene moja nerodila majka,
»Nit' kraljica za diku držala,

[1]) Štij: Daun.

Digitized by Google

»Ako li vas junak neosvetim.«
Pak on kupi nove vitezove.
Š njimi bije on bijelo Novo,
Bijo ga je tri nedilje danah.
Kad nastala četvrta nedilja,
Ali viče Cerić iz Novoga:
»Gospodine Laud gjenerale!
»Ako ćeš nam tvrdu viru dati,
»Da Turakah nećeš pogubiti.
»Ja ću ti se jedan sat pridati.«
Al' govori Laud generale:
»Nebojte se Turci iz Novoga,
»Nij'dan junak poginuti neće.«
Kad to čuli Turci iz Novoga,
Pridade se Cerić kapetanu,
Sa posadom i bijelim Novom.
Težko tuže bule iz Novoga,
Kod Kolina Laud generala:
»Oj Laude, čestiti viteže!
»Podaj nami lahke pratioce,
»Nek nas prate u carevu zemlju.«
Laud biše srdca milostiva,
Milostiva i k tomu dobroga,
Dade bulam lahke pratioce,
Da je prate do Jajceta grada,
Turskom caru na gotovu hranu.
Za tim prati Turke iz Novoga,
Do Segeda grada bieloga,
U sužanjstvo našemu cesaru.
Malo tomu postojalo vrime,
Kupi Laud svoje sokolove,
Sokolove Davor graničare,
Pa on ide do Berbira grada.
Kad je došo do Berbira grada,
On prelazi Savu vodu hladnu. [1])

[1]) Vojna god. 1789. bijaše kao i prošaste godine raztrkana. Već dne 9. siečnja predje ledom 40 Turakah Savu i navali na 6 momakah jaku patrolu medju čardaci Strugom i Pretržom, koja se je viteški branila, dok

Digitized by Google

Pa bjesedi paši od Berbira:
»Dajder paša izruči mi grada,
»Da nemučim mojih sokolovah,
»Sokolovah davor Gradiščanah.«
Kad je paša reči razumio,
Što od njega generala išće,
Odgovara junak ponosito,
Odgovara Laud generalu:
»Nebudali Laud generale,
»Nego idi odkuda si došo,
»I nemuči tvojih sokolovah,
»Sokolovah davor Gradiščanah,
»Jer će ludo pogubiti glave,
»A Berbira neće pridobiti,

---

nedodje sa rečenih čardakah pomoć. Ovom je prilikom Nikola Čolić uhvaćen. Dne 12. navali 36 Turakah na jašećeg knjigonošu Matu Petagića med čardaci Ocikom i Jankovim polojem, bez da su mu šta učiniti mogli, braneći se proti sili junački. U dobar čas dospije pet momakah jaka patrola, koja mu se je pridružila i Turke raztjerati pomogla. Svi šest biše svaki po četiri dukata nadareni. — Malo za tim je četnik Elin od banjolučke strane Berbir pregledao, i sretno se sa dovoljnim izviešćem natrag povratio, dočim je pukovnik Kovačević sa 100 Gradiščanah gradić Berkso porušiti imao, što mu je dne 25. ožujka za rukom i pošlo. Ovom se je prilikom osobito desetnik Blažetić sa osam momakah odlikovao, prodrvši prvi u Berkso. On je radi toga sa 4 a momci svaki sa 2 dukata nadareni. Kod sličnog poduzeća bi dne 12. travnja freit Petar Vrabčević na brdu Kozari ranjen i uhvaćen. — Medjutim je Laudon vrhovnu upravu vojske dobio, te odlučio, imavši već Šabac, Novi i Dubicu, Berbir osvojiti. Toga radi dodje dne 17. lipnja u Okučane, a dne 19. u Staru Gradišku. Noću na 23. naprave Gradiščani preko Save most, da je već general Gvozdanović sa 270 gradiških strieljacah u Bosnu preći mogao, koji su šance kopajuće poslenike pokrivali. Dne 27. stane ciela gradiška pukovnija kod Verbaske izsjekavši svu šumu okolo Berbira. Turci noću na 30. pokušaju Gradiščane, ali bez uspjeha, dignuti kojom je prilikom nadporučik Mihić ranjen. Dne 3., 4., 6. i 9. srpnja jurišaše Turci opetovano iz grada, bez da jim je za rukom pošlo obšancanje pripriečiti, zato već dne 9. pred večer izmaknu iz grada na konjih i združe se sa u šumi stojećimi Turci. Naši u Berbiru nadju jednog spavajućeg Grka. Sutradan se digne sa gradiškom pukovnijom jedna četa Brodjanah da okolicu od neprijateljah očiste, dočim je Laudon dao Bezbir kroz gradiške zidare opravljati, i vojsku u pet odsjekah proti Beogradu odpraviti, Stražnjem odsjeku je sa satnikom Jovićem 230 gradiških strieljacah dodano, osim 125 u Zemun a 33 u Šabac odpravljenih, koji su šajke obo-

Digitized by Google

»Berbir straže Turci neženjeni,
»Koji bižat naučili nisu.«
Kad razumi Laud generale,
Kad razumi, što paša govori,
Odmah stade grada jurišati,
I sa šanci lipo obkoliti.
Obrstaru Kovačević Blažu,
Mnogo j' paši s Gradišci dodio,
Mnogo paši, a još više Turkom,
Kroz petnaest bielieh danakah.
Kad to vidi paša od Berbira,
Što se čini iz njegove vojske,
Sve je misli na jednu smislio,
Pa uteče i ostavi Berbir.
Pusti njega Laud generale,

---

ružali. Po Laudonovom odlazku, ode druga gradiška četa u Hrvatsku, a prva ostade u Staroj Gradiški da na onokrajna gibanja motri. Usljed toga predje podpukovnik Brodanović dne 24. kolovoza Savu i pope se na brdo Kozaru da kod Priedora skupljene Turke raztjera, koji su se sa njegovim dolazkom razbjegli. Nu kada bi se iz nova u manjih odjelih pričeli kupiti, priedje četnik Elin sa dvie satnije Savu i podje u višje odsjekah na brdo Kozaru. Jedan izmed tih odsjekah pod upravom satnika Čivića, kod koga se je i Elin bavio, bi u jednom prolomu od Turakah obkoljen. Krvna se borba zametne, u kojoj bi naši bili podlegli, da u dobar čas nedodje nadporučik Kovačević i sa svojim odsjekom Turke iza ledjah nenapade, koji su se sa velikom štetom natrag povukli i tako razbjegli, da više ništa nisu u ovoj okolici poduzimali. Ovom su se prilikom stražmeštri Ilia Radmanić i Ivan Ilić, zatim desetnik Ivan Djaković osobito odlikovali, oslobodivši ranjenog satnika Čivića iz turskih rukuh radi čega su prvi zlatnom a drugi dva srebrenimi kolanjami nadareni; dočim su, sliedeći po 4 dukata dobili, i to: Petar Orozović, Ivan Duić, Marko Čaldar i Blaž Gabrić. — Što se strieljacah tiče, koji su sa satnikom Jovićem kod Beograda vojevali, ti su se osobito dne 30. rujna jurišanjem tako odlikovali, da je prosti Adam Imbrišimović zlatnu, a desetnik Grga Bošnjaković srebrenu kolanju dobio. Istim su se junačtvom i dne 7. listopada odlikovali i Turke prisiliti pomogli, da su dne 8. listopada Beograd Laudonu predali Po dokončanoj vojni povratiše se kući da se na novi put spremaju. Naime Prusija stupi dne 31. siečnja 1790. u savez sa Turci, toga radi morade vojska u Moravsku. Jedna četa Gradiščanah pod upravom podpukovnika Brodanovića podje dne 13. ožujka 1790. tamo, ali je već 22. studena iste godine u Novu Gradišku dospila, što se je o pomirenju gororilo i zbilja bi dne 4. kolovoza 1791. sistovački mir ugovoren.

Digitized by Google

Pusti njega neka biži junak,
Koji se je toliko hvalio,
Da on bižat nije naučio. [1])

XXIII.

Gradiščani u devetogodišnjem ratu od god. 1792. do 1801.

Kupi vojsku mladi Cesarović,
Kupi vojsku po širokom carstvu.
On nekupi starce i krastavce,
Već on kupi momke neženjene.
Sakupio jednu silnu vojsku,
Silnu vojsku, diku od junakah,
Pa ju šalje proti nemirnikom,
Francezkiem mnogim buntovnikom,
Koji svoga zatvoriše kralja,
I kraljicu našu princezicu.
Tukoše se do devet godinah,
Tukoše se i krv prolivaše.
Gdigod se je krvca prolivala,
Tud Gradiščan pofalio nije.
Njeka mjesta kazat ću ti Pobro,
Gdje su s' naši borili junaci,
Gdje s' borili, krvcu prolivali,
Poslušaj me, redom ću ti kazat.
Oj Rimondu [2]) da bi te nebilo,
U teb' osta Iliću Ivane,
Koj' medalju na Kozari dobi,
Što je devet Turak' oborio.
Pogino je sa tri svoja druga,
Sa tri druga, žalostna jim majka.
1793. Kod Behinge poginu Jakiću,

[1]) Ovu mi je pjesmu pjevao sliepac Stefanović.

[2]) Prva četa dodje obsjednuću Thionville i stade kod Rihemonta. Kod neprijateljskog napada dne 29. rujna 1792. odlikovao se je strieljac Luka Škvorčević uhvativ tri neprijatelja, radi čega je srebrenu kolanju dobio. dočim je stražmeštar Ilić sa tri prosta poginuo. Dne 25. lipnja tukli su se kod Giveta, a 2. studena kod Stave, gdje si je bubnjar Mato Tomičić srebrenu kolanju zaslužio.

Digitized by Google

I kapralu Stojanović Mato,
I četiri na glasu junaka,
Koje naši prebolit nemogu. [1])
A kod Rota, da bi ga nebilo,
Pobiše se dvi silene vojske.
Tukoše se od jutra do podne,
A od podne, do mrkloga mraka.
Tud poginu Mato Kovačević,
Mladi leutant, lahka mu zemljica.
Za njim plače stara mila majka,
Mila majka i vierna ljuba.
Nuz njeg pade Elgerić feldbaba,
Mlado momče, jošte neženjeno.
Tude pade i više junakah,
Al' jih Pobro imenovat neznam. [2])
Malo tomu postäjalo vrime,
Opet su se vojske udarile.
Tuku naši, pucaju Francuzi,
Krv se lije naša i francuzka.
Oj Bercabro, [3]) da bi te nebilo;
Ti pozoba do dvaest junakah.
Linevaldo, da b' te Bog ubio,
Pogasnika jako si ranila,
I nuz njega mladoga Stibsića,

---

[1]) Treća je četa dne 19. srpnja 1793. kod Behinge vojevala, gdje se je pukovnik Kovačević osobito odlikovao. Kada bi pod njim konj ubijen bio, pješice je četu predvodio.

[2]) Dne 22. srpnja 1793. udari neprijatelj na treću kod Rota stojeću četu, bez da ju je s mjesta krenuti mogao, prem su i naši znatnu štetu imali. Najme poručik Mato Kovačević i stražmeštar Elger padoše sa 24 čovjeka, dočim su satnici Zeko i Ogorelica, zatim barjaktari Jozo baron Tkalčević i Berić sa 75 ljudih ranah dopali. Berić je sutradan umro. Isto je tako i druga četa brabra bila brojeći 32 mrtva i 51 ranjenog. Med stražnjimi se je satnik Jović nalazio.

[3]) Kod Siebeldinge ne daleko od Landave odlikovao se je dne 1. kolovoza 1793. desetnik Mato Blažetić treće čete, oslobodivši Bartola Pinojtića i uhvativši dva neprijatelja. Nu još hrabriji je bio Stjepan Knežević, koji je i srebrenu kolanju dobio. Druga i treća četa boriše se dne 19. 22. i 23. kolovoza kod Bergcaberne, koji su mjesto Francezi dne 27. ostaviti morali.

Digitized by Google

Al' junaci rane priboliše. [1])
Kod Arlona poginu Stipiću,
Mlad kapralu, sa osam junakah. [2])
A veisburžki još šanci govore,
Kako biše Francezi pobiti.
Tud je mnogog poželila majka,
Mnoga majka u crno zavita.
Tud ostade Kaimiću feldbaba,
I kapralu Pinojtiću Ivo.
Š njimi pade još devet junakah,
Sve junakah po izbor vojakah. [3])
Na Lučinje pade Ivaniću,
I š njim Pobro Ivo Mikešiću. [4])
1794 Kod Fleura grada nesretnoga,

---

[1]) Obe čete dodjoše iz Bergeabere u Linienwald, gdje su se držeć prve straže dne 6., 7., 19. i 20. rujna tukle. Ovdi je poginuo poručik Nikolić, a četnik Mesina bi ranjen.

[2]) Prva je četa mjesece rujan i listopad u Etalu kod Arlona provela, držeć prve straže.

[3]) Dne 13. listopada jurišaše druga i treća četa weisenburžku liniu, kojom se je prilikom desetnik Antun Mataković odlikovao.

[4]) Obe su čete dne 18. listopada kod Brumpta sretno vojevale, kojom su prilikom pukovnik Kovačević i vicefreit Petar Novoselac pohvalu zaslužili. Po prognanom neprijatelju zauzeše obe čete prve straže kod Brumpta sa svakdanjimi napadanji. Sa početkom studena dodjoše objednuću grada Fortlouisa, koj se je dne 14. studena predati morao, ali su i naši dosta stradali. Dne 19. studena boreći se dodjoše za Brumpt, a kasnije zauze druga četa kod Mercweilera, treća kod Urweilera prve straže sa svakdanjimi napadanji. U ovom položaju zaslužiše od druge čete stražmeštar Mato Zubić i desetnik Ivo Maudić zlatne kolanje, dočim je je stražmeštar Antun Oroz treće čete srebrenu dobio. — Poslje su obe čete kod Geisberga 22. prosinca vojevale i napokon prešav Reinu u Nekerau zimske konake zauzele. Gledeć na četvrtu četu ista se je već 7. i 8. kolovoza 1793. tukla, i od domaće divisije tri čovjeka izgubila. Zauzev kod Pont Berlaimonta prve straže sroči se dne 17. kolovoza sa neprijateljem, kojom prilikom od domaće divisije 2 padoše a 8 bi sa poručikom baronom Secan ranjeno. Ov je već dne 19. umro. Dne 15. i 16. listopada boriše se četa sa osobitom hrabrošću kod Wattignienesa. Domaća je divisia požalila 6 momakah. Hrabrost biaše sa 12 kolanjah nadarena, izmed kojih dobi petrovaradinska divisia 5, brodska 3, a gradiška 4, imenito pako stražmeštri Mic Filipović i Ivo Mužić, zatim desetnik Jozo Jaić i tesač Gjuro Murat.

Digitized by Google

Gdi je mnoga krvca prolivena,
Na mejdanu osta do trideset,
Do trideset mladih Gradiščanah [1])
A i Namur svoje žrtve ima,
Gdi ostade Neferović Mato,
Mlad kapralu, sa četiri pobre,
Koje majke više vidit neće. [2])
Kod Litika grada bijeloga,
Osta Pobro, do deset junakah,
Sve junakah po izbor momakah,
Kojim nije dodijala vojna.
Kroz nevjeru mladi poginuše,
Oj nevjero nigdi te nebilo. [3])
Šarler gradu, da bi te nebilo,
Na Vidovo, nevidio sunca,
Na Vidovo pozoba junake,
Sve junake koj' vojevat znadu.
Osam jih je tude poginulo,
Poginulo, žalostna jim majka. [4])

---

[1]) Prva je četa kod Fleurusa dne 26. lipnja vojevala. Ovdi je smrtno ranjenog strieljačkog satnika Vojvodića iz neprijateljskih rukuh strieljac Luka Škvorčević oslobodio, radi čega je, budući je već kolanju imao, od FZM. Koburga 10 dukatah dobio.

[2]) U Namuru su bili nadporučik Vojvodić i barjaktar Šljivarić sa 58 momakah prve čete, koja je okolo Namura neprijatelje dne 6., 7. i 8. srpnja odbijala. Dne 17. srpnja pade Namur u nepriateljske ruke, dakle i u njemu nahodeća se posada.

[3]) Povlačeći se austrianska vojska natrag, pobi se prva četa dne 19. srpnja kod Andene, a po tom zauze kod Lütiba straže, gdje je dne 28. i 29. srpnja hrabro od grada neprijatelje odbijala. Nu kada se nevjerni gradjani sa Francezi složiše, morade četa grad ostaviti. Taki je za tim neprijatelje preko Quarte poturila. Luka Škvorčević se je u svih tih bojevih znatno odlikovao, dočim je nesamo dva neprijateljska satnika ufatio, nego i ranjenog pukovnika Oesterreichera iz francezkih rukuh oslobodio. Uslied dalnjih gibanjah dodje četa dne 19. rujna u Baltice, a odovud na limburžku cestu, gdje se je dne 20. rujna pobila. Gibajuć se amo tamo pade napokon u zimne konake.

[4]) Treća četa ode dne 17. ožujka 1794. u Dolnju zemlju. Dne 3. lipnja bi Jourdan kod Charleroga treći put preko Sambre bačen, kojom prilikom od domaće divisije tri momka padoše. Dne 15. lipnja je četvrti put preko istog potoka poturen. Po ovoj bitki dospi četa u Fremont sudje

Digitized by Google

A na Kvarti vodici studenoj,
Da Bog dade, da bi presanula,
Ostadoše četiri junaka,
Sva četiri jošte neženjena. [1])
Manheim gradu višje j' pozobao,
Jer je devet naših pokopao,
Sve junakah jošte neženjenih,
Neženjenih i nezaručenih. [2])
1795. Posli toga na dan Vodokršća,
Pade opet trinajest junakah,
Med njimi je Živković feldbaba,
Mlad feldbaba, žalostna mu majka.
Jurišajuć glavu j' izgubio,

---

lujuć dne 26. lipnja u bitki kod Fleurusa, gdje je od domaće divisije 9 momakah palo, a 15 ranjeno. Uzmicajuć natrag, dospi dne 17. srpnja u Anduu, da Namuru pomoć donese, ali kasno, jer se je isti dan predao. U njem je već od prije podsatnik Šmit i nadporučik Kisling sa 32 momka treće čete u posadi bio, koji su u sužanjstvo dospili. Četa nemogav Namur osloboditi, povlačila se je sa inom vojskom tako dugo, dok nije u zimne konake pala. Gradiška divisia t. j. satnije pukovnikova i satnika Margaretića stadoše u Ukeratu.

[1]) Vidi 3. opazku, str. 176. Ovdi je Luka Škvorčević pukovn. Oesterreichera oslobodio, i jednoga satnika uhvatio, a drugoga je u Litihu zarobio.

[2]) Druga je četa g. 1794. stajala pod upravom principa Saksotežkog, i vojevala je med inimi dne 1. kolovoza kod Manheima, gdje se je desetnik Mato Remenar tako odlikovao, da je nesamo stražmeštrom postao, već je i srebrenu kolanju kao i prosti Nikola Gjukić dobio. Kasnije je ova četa kod Mainckog obsjednuća sudjelovala, dne 6. studena branila je šance kod Calbacha, dne 11. studena pomogla je Bretčenheim oteti, dne 18. studena tukla se je kod Weisenaua, dne 2. prosinca kod Colbaha a 22. prosinca kod Hartenberga.

Gledeć na četvrtu četu, tukla se je dne 18. ožujka 1794. kod Normala i Pontemarka, kojom se je prilikom David Kalaidžić odlikovao. Kod Noviena padoše dne 21. travnja 2 momka, dne 26. kod Landrecya 5, a 29. tri od domaće divisie. Kod dalnjih gibanjah pod upravom pukovnika Jelačića tukla se je četa kod Chambraya, zatim dne 22. svibnja kod Tournaya, gdje su od domaće divisie dva pala a 14 ranjeno, a dne 28. poginu barjaktar Lasović sa 2 momka. Sudjelovala je u bitki kod Fleurusa te opet prvašnje mjesto zauzela. Dne 15. srpnja bi satnik baron Sturm kod Lövana ranjen, dočim je četa do Mastriha doprla i prve straže zauzela. Odovud se natrag povlačeć stade dne 31. listopada u Leibesdorfu, a u prosincu biaše u Hedesdorfu.

Digitized by Google

Al' j' i Manheim slavno predobio.
I Mainc stari dvi žrtve pozoba,
Dvi su žrtve, al' su žalostive. [1])
1796. Šrijesheimu, da bi te nebilo,
100. Kamo naša četiri junaka,
Ti jih kriješ, al' jih sakrit nećeš,
Ti jih kriješ, a mi je žalimo. [2])

---

[1]) God. 1795. poduze prva četa već 23. travnja put u Švabah, Germsheim, i u Nekerau padši u logor kod Loraha. Prilazeći Reinu dne 22. listop. kod Diseldorfa odlikovaše se Luka Škvorčević i petrovaradinac Marko Brodanović dočim su kanal preplivali, neprijateljsku stražu razoružali i 4 momka uhvatili. Četa se je dne 29. listopada kod Mainca tukla, gdje su dva momka od domaće divisije pala, a dne 10. studena pade jedan. Dne 22. studena uze Wurmser Manheims, dne 8. prosinca pade kod Meisheima jedan, a 17. prosinca kod Niederhofenbacha opet jedan. Četa je zimovala u Odenbachu.

Druga je četa sa početkom vojne g. 1795. bila u Biberahu. Dne 23. rujna odlikovala se je kod Šriesheima, a sutradan kod Handschusheima, gdje se je gradiška divisia tako odlikovala, da je 6 momakah sa 24 dukata nadareno bilo. Isto tako se je odlikovala kod obsjednuća Manheima dne 18. listopada. — Medjutim su već dne 6. siečnja srebrene medalje zuslužili stražmeštar Marko Klaić, desetnik Damjan Branković, freit Partenija Popović, zatim prosti Ćiro Marić, Antun Vašara, i strieljački freit Jefto Milanović.

Treća četa stade kod Geinsheima, zatim kod Hochstadta, Jektinge i napokon kod Grencbacha na Rajni. Dne 17. listopada zauze prve straže kod Mansheima, a u studenu kod Ofenheima, napokon pade u zimne konake u Mansheimu.

Četvrta je četa do 26. travnja 1795. kod Thedešdorfa prve straže držala, u svibnju je bila u Raicenheimu, a dne 6. rujna tukla se je kod Mündelheima, dne 19. rujna kod Dietca, dne 8. i 9. studena kod Niedersflörsheima i Thalsheima. Ovdi je četnik Lukić ranjen, a 1 momak pao. Napokon vojevaše 6. prosinca kod Kreutzenaha. 8 kod Stauderheima, a 15. kod Schnepenbacha.

[2]) Druga četa pobi se dne 6. ožujka 1796. kod Schriesheima, kojom se je prilikom stražmeštar Marko Karaturović tim odlikovao, da je ranjenoga pukovnika Precherna iz nepriateljskih rukuh oslobodio, radi čega je nesamo zlatnu kolanju dobio, nego je i častnikom kod ličke pukovnije, naimenovan. Srebrne pako kolanje ovdje zaslužiše stražmeštar Jakob Milković i desetnik Mio Babić. Takim po ovoj bitki dodjoše druga i treća četa u jednu brigadu. Tukoše se dne 5. srpnja kod Rastadta 6. kod Mosbacha, a 9. kod Losenaua. Ovdi je od druge čete 30. momakah a od treće nadporučik Popović sa 63 momka uhvaćen. Strane su divisije još više štetovale. Pod upravom kneza Lihtensteina pobiše 1. kolovoza ne-

Digitized by Google

Kod Weclara šest ostade naših, [1])
A i Rastadt toliko j' pokopa, [2])
Kod Herkleime dva puta toliko, [3])
Malo manje kod Sulcbaha pade, [4])
Malo manje, al' je mnogo štete,
Deset jih je tude poginulo,
A to biše na glasu junaci,
Koji nisu plećah okretali.
Kod Neumarka sedam ostadoše, [5])
Kod Vircburga dvadeset i sedam [6])
Mnogo Pobre, mnogo s' krvi proli,
Mnogo krvi, al' više francezke.

---

prijatelja kod Aalena, gdje si je Martin Novoselac srebrenu medalju zaslužio. Dne 11. kolovoza vojevaše obe čete kod Hohlheima i Herkheima, druga požali 12, a treća 16 gradiškanacah, dne 23. kolovoza izgubi kod Neumarkta druga četa 3 momka, a treća 4, dočim 6 ranah dopade. Dne 3. rujna bi nepriatelj kod Vircburga pobijen. Ovdje su prve tri slavonske čete vojevale. Same gradiške divisije požališe 27 mrtvih. Proganjajuć neprijatelja dodjoše čete do Rajne, ovu dne 2. listopada kod Manheima preidu da neprijatelja uznemiruju, kojom se je prilikom stražmešťar Mato Remenar od druge čete odlikovao. Kasnije su tri prve slavonske čete most kod Stüninge obsjednut držale. Ovdje zaslužiše srebrne kolanje od druge čete Führ Stipo Jurišić i desetnik Ivo Lupoglavac dne 29. prosinca a od treće čete dne 3. siečuja 1797. desetnik Nikola Ilić, koj je jednoga satnika i 3 prosta uhvatio, prem je već ranjen bio. (Djed pisca ovieh dogadjajah).

[1]) Prva četa stajaše sa početkom vojne god. 1796. med Düsseldorfom i Koblencom. Dne 1. lipnja tukla se je kod Siegberga, dne 4. opet biaše u vatri, izgubiv kod prelaza Lahne 2 momka, a 15. lipnja baciše Franceze iz Veclara, kojom je prilikom domaća divisia 5 mrtvih požalila. Dne 10. srpnja bi kod Friedberga 6 uhvaćeno, a od 17. do 21. kolovoza tukoše se kod Sulcbaha, Amberga i Volferinga. U prvom mjestu izgubi divisia 9. mrtvih. Malo zatim dodje nadvojvoda Karlo ovoj vojsci u pomoć, pobije Jourdana dne 29. kolovoza kod Burg-Eberaha, i dne 3. rujna kod Würcburga, gdje je od domaće divisie 11 momakah palo. Proganjajuć Franceze poginu dne 16. rujna 1 momak kod Limburga, a kod Waldskirha od 19. do 20. listopada dva. Kasnije je ova četa most kod Hüninge obsjedala.

[2]) Dne 5. srpnja, vidi 2. opazku na str. 178.

[3]) Dne 11. kolovoza, vidi 2. opazku na str. 178.

[4]) Dne 17. kolovoza, vidi 1. opazku na str. 179.

[5]) Dne 23. kolovoza, vidi 1. opazku na str. 179.

[6]) Dne 3. rujna, vidi 2. opazku na str. 178.

*

Digitized by Google

Gisen misto Salkovića znade,
Salkovića na glasu junaka, [1])
Koji ga je hrabro obranio,
Obranio, u njem s' ostanio,
Da pokopa do deset junakah,
Koji tude slavno pogiboše.
Salković je ranah zadobio,
Al' ni svojih ipak ostavio,
Dok nesvlada Francuze hahare.
Nije majka rodila junaka,
Što je majka Salkovića Miju,
Salkovića roda plemenita,
Plemenita, ali gradiškoga.
Manheim [2]) opet svoje žrtve uze,
Pet vojakah, pet vrlih momakah,
Svak' je vridan stotinu Francuzah,
Jer s' junaci k'i straha neznaše.
Kod Hininge sedam je ostalo, [3])
Medju njimi Aladrović Ivo,
Mlad kapralu, kao vita jela,
Koj' je prvi Pobro jurišao.
Njega žali četa Gradiščanah,
Po najviše Angjelija ljuba.
A kod Kehla još jih više pade, [4])

---

[1]) Četvrta je četa god. 1796. u Grumbachu i Meisenheimu prve straže držala, odkud se je dne 10. lipnja povlačiti pričela. Tukući se dne 4. 9., 10. i 19. srpnja na raznih mjestih. Isto je tako bila u vatri dne 7. 17. i 20. kolovoza, požalivši 9 mrtvih. — Dne 1. rujna izgubi domaća divisija kod Bamberga jednog čovjeka, a kod Giesena dne 16. rujna jednog. Ovdi se je poručik Mijat Salković tim odlikovao, da je sa 50 dobrovoljacah na prevažnog neprijatelja navalio, i poslje dulje borbe njegovo mjesto zauzeo, prem je i sam rane dopao. Junačtvo mu bijaše sa nadporučničtvom izvan reda nadareno. Kasnije je četa kod Manheima stajala, bez da bi sa inimi slavenskimi četami Reinu prešla. Napokon dodje u Mundenheim. Radi hrabrog ponašanja u ovoj vojni biše gradiške divisie javno pohvaljene, i sliedeći na barjaktare uzvišeni kao: Ivo Matković, Filip Ferić, Luka Pavković, Relković, Sturlić, Mladjenović i kadeti Gašpar Djaković i Ivan Mihačević.

[2]) Dne 2. listopada vidi opazku na str. 178.

[3]) Kod obsjednuća mosta vidi opazku na str. 178.

[4]) Šesta, iz samih Gradiščanah, slavonska četa dospi preko Ulme due 1.

Digitized by Google

Pade Pobro, dvanaest junakah,
Sve junaci, na glasu vojaci,
Koje majke preboliti neće.
1797. U Kirhburgu četiri ostaše, [1])
Sva četiri mlada Gradiščana,
A Visbaden triest jih pokriva,
Koji s' braneć slavno poginuli.
1799. Belcer misto, da bi te nebilo,
U teb' mnogo imadosmo štete,
Mnogo štete, a više junačtva.
U teb' osta do sedam junakah,
I med njima hrabri Špoljarević,
Špoljarević kapetan na glasu,
I djetešce barjaktar Joviću,
Mlado momče jošte neljubljeno. [2])

---

studena 1796. u Philipsburg, gdje je prve straže i posadu zauzela. Odovud je stražmeštar Mato Didović sa 26 strieljacah objednuću Kehla poslan, gdje je već 3. siečnja 1797. kolanju zaslužio, dočim je desetnik Antun Mataković sa 14 strieljacah već 22. studena jednu neprijateljsku redutu porušio, i 8 neprijateljah uhvatio, radi čega je sa 8 dukatah nadaren bio. Kasnije je ova četa došla u Türmersheim, zatim u Travnju 1797. u Senkenheim, i napokon u Manheim.

Osma složena četa biaše kod Kehlskog obsjednuća, gdje je domaća divisia dne 8. prosinca 1. momka, 13. tri, 15. jednog, 2. siečnja 1797. dva; 4. i 5. po jednog izgubila. Dne 9. siečnja pade Kehln u naše ruke, a četa dodje u zimne konake.

Deseta četa dospi dne 9. studena u Oberdišingu, odkud je u Ingolstadt došla i novake u oružju vježbala.

[1]) Vojnu šestu pričeše god. 1797. prve četiri slavonske čete pod upravom generala Šimbšena, pobivši se sa neprijateljem dne 19. travnja med Kirchbergom i Limburgom. Isti dan napade nepriatelj kod Weiercela na freita prve čete Antuna Gjurića, koj se je sa svojih njekoliko ljudih tako hrabro branio, da ga mnogo prevažniji nepriatelj nije mogao uhvatiti. Toga radi je dobio srebrnu medalju. Kod dalnjeg povlačenja ostadoše 4 satnije treće čete dne 22. kod Wiesbadena da nepriatelja sustave. Nu ovaj sa svom moću navali na satnije i poslie kako bi sama gradiška divisia 16 mrtvih brojila, uhvatih jih. Taki po ovoj bitki dospi glas o učinjenom dne 18. travnja primirju, za kojim je dne 17. listop. 1797. sliedio u Campo Formio ugovoreni mir.

[2]) Po ugovorenom miru, i po uredjenju sa 1. studenom 1797. domaćih četah, dopre prva četa u Königsgrätzko okružje a poslie u Eger, odkud je u baburško, zatim u Virtenberžko došla. Druga četa dodje u Česku od-

Digitized by Google

155. A Ostrah nam devetnajest uze,
Oj Ostrahu, da bi te nebilo. [1])
Štokah isto toliko pozoba,
Oj Štokahu ti se nebilio. [2])
U teb' pade obrstleunt Nicati,
160. Oberstleuntu dika Gradiščanah.
Nuz njeg osta mladi barjaktaru,
Barjaktaru Amerić junače.
Gornja crkva još jih više broji,
Koji dično Pobro pogiboše. [3])

---

kuda je u baburski Freising dospila. Napokon treća četa biaše takodjer u Českoj, te sa početkom jedne vojne dospi u Diepoldhofen. — Massena bez navješćenja rata predje Reinu te iznenada dne 6. ožujka 1799. jurišem na Balcers i Luciensteig navali, gdje je jedan dio druge čete braneći jednu redutu uhvaćen, i to: satnici Reismüller, Mihaljević, i Ljubibratić, poručik Ferić, barjaktar Mihačević, sa 362 čovjeka, dočim su satnik Špoljarević i barjaktar baron Jović sa pet momakah pali. Ovu je nesreću druga dne 12. ožujka sliedila, jer su med Crnicom i Brukom uhvaćeni satnici Džidić i Taca, nadporučik Harambašić i poručik Knežević sa 294 čovjeka. Ostanci druge čete zauzeše prve straže, dobivši dne 16. srpnja sve uhvaćene natrag, iznim satnika Mihaljevića, koji je uslied dobivene rane u sužanjstvu umro.

[1]) Čim je Jourdan razumio, da Massena u Voralbergu sa uspjehom napreduje, poče i on napredovati, nu bi dne 21. ožujka kod Osteraha pobijen, gdje je treća četa hrabro sudjelovala požalivši 16 mrtvih, dočim su satnik Mihić nadporučici Mijo Kovačević i Momčilović sa 131 čovjekom ranah dopali, a satnici Iliašević i Rodicki sa 7 momakah uhvaćeni bili. — Malo za tim t. j. dne 25. pobi nadvojvoda Karlo Jourdana kod Stokaha kojom je prilikom treća četa opet mnogo štetovala. Padoše bo podpukovnik baron Nikati, i barjaktar Amerain sa 17 momakah, ranah se pako dopadoše nadporučici Martini i Iliašević, i poručik Čokeša sa 83 čovjeka, dočim su satnik Meržić i barjaktari Simonović i Dročić sa 20 momakah uhvaćeni bili. U oba ova boja tako se je nadporučik Mijo Salković odlikovao, da je prem ranjen izvan reda podsatnikom na bojnom polju imenovan. I desetnik Mato Blažetić zasluži pohvalu, što je mrtvog podpukovnika Nicatia iz neprijateljskih rukuh oslobodio. Nadvojvoda Karlo je dne 30. ožujka pismenom pohvalom treću četu usrećio.

[2]) Dne 25. ožujka 1799. vidi 1. opazku.

[3]) Čim je Jourdan dne 5. travnja 1799. preko Reine poturen, pohiti nadvojvoda Karlo u Šveicarsku, pobi se dne 19. travnja kod Oberkirha, gdje je od prve gradiške čete 17 momakah palo. Ovdi se je odlikovao Luka Svetac, dočim je stražmeštar Mio Dugoević kod sela Achern sa 25 gradiščanah jednu nepriateljsku satniju uhvatio. Isto se je tako dne 21. svibnja nadporučik Ivanović odlikovao. U bitkah kod Oberkirha i

Digitized by Google

165. Cirik misto zna junačtvo naše,
Zna junačtvo, al' i žrtve znade,
Tud pogibe šestnaest junakah,
Svi šestnaest jošte neženjeni. [1])
Openweier četiri nam krije,
170. Svi četiri hrabro pogiboše. [2])
Amsteg mjesto deset nam pozoba,
Deset Pobro, mladjanih junakah,
Med njima je leutant Vukasović,
Mlad oficir dika Gradiščanah.
175. Njega žali stara mila majka,
Stara majka, i mlada sestrica. [3])
Glarus mjesto tri nam Pobro krije,
Tri junaka, žalostna jim majka. [4])

Offenburga dne 26. lipnja, padoše 4 momka a 9 dopade ranah. U ovoj je bitki desetnik Ilia Sikić jednu nepriateljsku kolonu sa dva topa raztjerao. Prosti Ivan Stemen oslobodi jedan top, a dva dana kasnije t. j. 28. ote jurišem desetnik Gabro Remenar selo Rauchen, a desetnik Luka Ljubić Ulmu. Svi ovi šest imenovani biše srebrenimi medaljami nadareni. Dne 4. srpnja izgubi ova četa kod Appenweiera 4 mrtva i 31 ranjenog, dne 6. padoše 2.

Med četami u Šveicarsku odredjenimi biaše i naša treća, koja je kod Šafhauseua stala, i isti dne 12. travnja jurišem uzela, kojom se je prilikom liekar Wührer 1 kao vojnik odlikovao, da je častnikom naimenovan. Dne 14. bi neprijatelj iz Petershausa, a 17. iz Eglsau proćeran, a napokon dne 4. lipnja u boju kod Ciriha prisiljen Rainu preći. Ovdje su se od druge čete odlikovali stražmeštar Teodor Bogović, freit Stipo Brlić i prosti Stipo Bakić, uhvativši 30 Francezah sa jednim topom. Stražmeštar je srebrenom kolanjom nadaren bio, kao i treće čete desetnik Antun Trumbetaš, koj je jurišajuć na logor nepriateljskog četnika uhvatio, i ranjenog desetnika Šušnjara iz franeezkih rukuh oslobodio. Taki po ovoj bitki diže desetnik Brlić tri straže. — Druga i treća četa po tom zauzeše straže kod Amstega i Wassena, gdje su dne 14. i 15. od množine napadnute mnogo štetovale. Najme od druge čete padoše 4 a 95 bi uhvaćeno, od treće pako padoše 6, a 157 bi sa barjaktarom Ferićem uhvaćeno, dočim je poručika Vukašinovića nestalo.

[1]) Dne 4. lipnja 1799. vidi gornju opazku.

[2]) Dne 4. srpnja vidi gornju opazku.

[3]) Dne 15. kolovoza vidi gornju opazku.

[4]) Dne 25. rujna navale Francezi svom silom kod Ciriha na FMM. Hoce, koj je junačkom smrću poginuo. Od treće čete biše uhvaćeni nadporučnici: Kokanović i Martini, i poručik Felber sa 47 momakah; dočim je od nepriateljah obkoljenog četnika Gramonta desetnik Aleksa Germano-

Digitized by Google

1800. Kehl pokopa šest naših junakah,
180. Šest junakah, mladjanih vojakah. [1]
A Kirhberga petoricu dobi,
Pet junakah, na glasu momakah.
S njimi osta stari kapetanu,
Ogorlica, dika regimente. [2]
185. Kod Landshute do dva poginuše,
I feldbaba Iliaševiću, [3]
Dvaest pade kod Feldkirha grada, [4]
A trojica kod Amfinge bile.
Med njima je leutante Klaiću,

---

vić prem ranjen, oslobodio. Desetnik Nikola Mitrić je sa šakom ljudih nepriatelja u napredovanju smeo. Od druge čete dne 29. rujna kod Glarusa, padoše dva, dočim su poručik Diaković i barjaktar Pitšaft sa 19 momakah uhvaćeni bili.

[1]) Prva je četa stojala kod Kehla do mjeseca travnja 1800., gdje se je nekoliko putah sa neprijateljem tukla, i to tako: da si je desetnik Ivo Mitrović kolanju zaslužio. Već u ožujku god. 1800. pridruži se prvoj četi Svetićeva strieljačka satnija. Dne 25. travnja 1800. bi kod Kehla 6 ubijeno, a 39 ranjeno. Dne 3. svibnja tukoše se kod Eugena, gdje su Austrianci pobjedu održali, dne 6. kod Stokaha i Möskircha, dne 9. kod Biberaha, a dne 10. kod Meninge. Dne 15. svibnja kod Ulme zaslužiše srebrene kolanje stražmeštar Antun Iliašević, desetnik Ivo Petković i prosti Milan Bosanac. Dne 5. lipnja izgubi prva četa kod Kirchberga 5 mrtvih i 23 ranjena. Med stražnjimi se je nahodio satnik Ogorelica, koj je još isti dan u bolnici umro. Ovdje su zaslužili kolanje stražmeštri Tomo Gergić i Stipo Tomić, desetnik Petar Zečić freit Ivo Eraković i prosti Mato Crnac. Kasnije se je ova četa povlačeći preko Dunave tukla dne 15. lipn. kod Weiercela, zatim 23. lipn. i 7. srpnja kod Landshuta, gdje je stražmeštar Iliašević sa dva momka pao, dočim je 14. sa poručikom Vagnerom ranjeno. Ovdi su si stražmeštri Marko Matiašević i Ivo Čaldar zatim desetnici Stipo Jakić i Blaž Strinović i prosti Todor Jernjević srebrene medalje zaslužili. — Druga je četa stajala u Imenthalu, a treća kod Feldkirha, gdje se je dne 11. svibnja pobila i dosta štete imala. Medjutim je dne 15. srpnja primirje u Parsdorfu ugovoreno, bez da su se ipak vojujuće stranke pomiriti mogle, zato pograbiše već 11. studena 1800. iznova oružje. Prva i treća četa dodjoše pod upravu nadvojvode Ivana, a druga Belegardiu. Od treće nam je čete samo toliko poznano, da su kod Malansa dne 14. veljače 1800 stražmeštar Ivo Valešević i desetnik Filip Bistrić srebrene kolanje zaslužili.

[2]) Dne 5. lipnja 1800. vidi gornju opazku.

[3]) Dne 7. srpnja vidi gornju opazku.

[4]) Dne 11. svibnja vidi gornju opazku.

Digitized by Google

Mlad oficir, žalostna mu majka. [1])
Al' je l' misliš, pobratime mili,
Da sam tebi sve kazo junake,
Koj' u ratu pogubiše glave,
Vojujući za Franju Cesara?
Nisam pobro! vjera ti je moja,
Nisam pobro, ni polak jih kazo.
Ni'e bo moći sve se spomenuti,
Koj' padoše kroz devet godinah.
Dosta ti je, ako ti spomenem,
Da su naši svagdi vojevali,
Gdigod se je krv junačka lila,
I gdi s' mejdan junački dilio.
Ni'e ti boja bez nas Gradiščanah,
Gradiščanah na glasu junakah.
Mnogoga je požalila majka,
Mnogog majka, a mnogog babajko,
Mnogog seka, a mnogog i čedo,
Mnogog ljuba, mnogog zaručnica.
Njemačku smo krvju natopili,
Al' i mnogog Francuza ubili.
Znade Francez, što su Graničari,
Imenito što su Gradiščani.
Nij' junakah nada Graničare,
Graničare slavne Gradiščane. [2])

[1]) Već 1. prosinca 1800. sročiše se vojske kod Amfinge, gdje je nadporučik Marko Klaić sa 2 momka od treće čete pao, a 20 ranah dopade, sutradan poginuše opet dva momka, dočim se dne 3. prosinca u boju kod Hohenlinde u sužanjstvo pali satnici Mihić i Banica, i nadporučik Radinović sa 44 momka. — Od prve čete padoše kod Haga 4 čovjeka, osim toga se je tukla dne 14. kod Welsa, dne 20. kod Neumarka, dne 21. kod Linca, dne 22. opet kod Welsa a 24. opet kod Linca izgubivši 23 momka. — Gledeć na trću četu, tukla se je 7. prosinca dne 13. kod Salcburga, dne 16. kod Lambaha, dne 18. kod Lofera, dne 20. kod Kreminstra, a 21. malo dalje od ovog grada. Druga napokon četa koja je u Tirolu stajala povlačeći se natrag štetova dne 10. prosinca satnika Čidića, barjaktara Oluevića i dva prosta, koji su u sužanjstvo pali. Po ugovorenom u Lünevilli dne 9. veljače 1801. žudjenom miru povratiše se čete u domovinu.

[2]) Ovu sam pjesmu dobio od Fouriera Lanie, kako je već naznačeno. Podobro se sudara sa dnevnikom moga djeda Nikole Ilića koj posjedujem.

Digitized by Google

XXIV.

Junačtvo Gradiščanah u devetgodišnjem ratu.

Viče vila s brda Motaice,
Viče vila starca Milovana.
Što si sio starče Milovane,
Što si sio zlo vino popio:
Gdi su tvoje gusle javorove,
Gdi li tvoji dosadašnji hodi?
Te neideš od grada do grada,
I nepjevaš na glasu junakah.
Evo ti jih po imenu starče,
Pak jih pjevaj, da se naši slave.
Prvi ti je Petar Papazović,
Mlad feldbaba, vesela mu majka.
On je starče Obah [1]) predobio,
Zar nij' vridan da ga opjevamo.
Namur znade Mataković Antu, [2])
Dolnja zemlja mlada Pinojtića,
I nuz njega Fabijan Pokaza,
Junaci su da jim para nije. [3])
1793. Za njimi je Gerhard kapetanu,
Slavan junak, još slavnijeg roda.
On Francezah mnogo 'e pogubio,
I dušmansku krvcu prolivao,
Al' j' i njemu loša srića bila,

U ostalom razjasnujuć ovu pjesmu držao sam se regimentskog arkiva i naveo sam iz njega nesamo nagrade, nego i gubitak koji su po svuda sa pjesmom nesudara.

[1]) Gradiškoj divisiji prve čete služi na poštenje, da je radi hrabrosti i postojanosti pred neprijateljem sa bojnovojnim dopisom od 1. siečnja 1793. javno pohvaljena i sa mjesečnom plaćom nadarena, dočim je stražmeštar Petar Papazović prodrvši prvi u Obah srebrenu kolanju dobio. Osim toga se nalazi u arkivu dopis, kojim knez Hohenlohe kaže, da samo junačtvu prve čete zahvaliti može, da je krst Marie Terezie dobio.

[2]) Strieljački desetnik Antun Mataković ubi kod branjenja namurskog mosta više nepriateljah, a tri uhvati, čega radi je srebrenom kolanjom nadaren.

[3]) Strieljački desetnik Antun Pinojtić i prosti strieljac Fabian Pokaz osobito se dne 10. listopada 1792. pokrivajuć povratak vojske odlikovaše čzga radi srebrene kolanje dobiše.

Digitized by Google

Jer je junak i sam poginuo. [1])
Mlado momče Berić barjaktaru,
Nebiaše ništa manji junak.
On je starče kod Rota vojevo,
Vojevo je kó razjaren lave.
Dopao je jedne gorke rane,
Koja ga je u grob povalila. [2])
Sibeldinga znade Kneževića,
I kaprala Mataković Antu.
Oba starče na glasu s' junaci,
Oba starče, vjera ti je moja. [3])
Brumpt i Ulma Novoselca kažu,
Novoselca na glasu junaka. [4])
Vikonj znade Petra Šarčevića,
I silnoga Antun Galovića. [5])
A Mercveiler tri broji junaka,
Prvo ti je Zubiću feldbaba,
A drugo je Orozović Mato.
A treći je Mandiću Ivane,
To su starče dika Gradiščanah,
To s' junaci, vesela jim majka. [6])
A što misliš od Mužića Ive,
Od Mužića, i Filipovića. [7])
Dva feldbabe, dva stara junaka,
Koji s' turske odsicali glave.
1794. Njim' je jednak Škvorčeviću Luka,
Malo momče ali silovito,
Njega slavi mladi obrštaru,
I kapetan Vojvodić Marjanu,
Kojeno je iz robstva oteo,

[1]) Dne 8. svibnja 1793. pade strieljački satnik Gerhard kod Orhienesa sa dva Gradiščana, kojom se je prilikom Luka Škvorčević odlikovao, uhvativši tri neprijatelja.
[2]) Dne 22. srpnja 1793. sravni u prvašnjoj pjesmi 3. opazku.
[3]) Dne 1. kolovoza sravni u prvašnjoj pjesmi 4. opazku.
[4]) Dne 18. listopada sravni 8. opazku prve pjesme.
[5]) Oba su u vikonjskoj šumi, prvi kao desetnik a drugi kao freit kod strieljačke čete dne 23. svibnja srebrene kolanje zaslužili.
[6]) U studenu 1793. sravni 8 opazku prvašnje pjesme.
[7]) Dne 15. i 16. listopada kod Watigniesa. Sravni 8. opazku.

Digitized by Google

I Francezah silu pognjavio. [1])
Za njim ide kapral Remenaru,
Hrabro momče, al' je svoje glave,
On udara jedan na dvadeset,
Jedan tuče, a dvadeset bježe. [2])
Torna mjesto, da si neveselo,
U teb' osta sileni junače,
Silni junak, barjaktar Lasović [3])
Koj' je bio junak nad junake,
Njega žali cila regimenta,
A najviše stara mila majka.
Znaš Stipana kadeta Jovića,
Vlaovića, a i Pisonića. [4])
1795. Znaš feldbabu silnog Klaić Marka,
S Brankovićem, i sa Popovićem. [5])
Ote starče kod Mauheima šanac,
I tri topa sa dvanaest ljudih.
Mindelheima Tomića ti kaže,
Mlado momče ali jogunasto,
Koj' pogubi sam devet junakah,
Šanac braneć proti Francezima. [6])
Kod Talheime majora Lukića, [7])
On ranjena, oslobod' sužanjstva,
Prem je junak, žalostna mu majka,
I sam posli u sužanjstvo pao.
1796. Znaš feldbabu Milković Jakoba,
Kod Šrijesa koji ote barjak,
I ufati do devet Francuzah,
S barjaktarom mladim oficirom. [8])

---

[1]) Dne 26. lipnja 1794. kod Fleurusa, Sravni 1. opazku.
[2]) Dne 1. kolovoza 1794. kod Manheima. Sravni 4. opazku.
[3]) Dne 28. svibnja kod Tournaya. Sravni 4. opazku.
[4]) Sve tri su kod slavonskih katanah služili i kod Ogersheima se u kolovozu 1794. odlikovali, ufativši pomoćju desetnika Šumarskoga 6 neprijateljah. Antun Vlahović i Šumarski izgubiv konje i zabitke, tako su dugo pješice vojevali, dok si nisu od neprijateljah konje oteli.
[5]) Dne 6. siečnja 1795. Sravni 5. opazku, gornje pjesme.
[6]) Dne 6. rujna 1795. Sravni 5. opazku, gornje pjesme.
[7]) Dne 9. studena 1795. Sravni 5. opazku, gornje pjesme.
[8]) Dne 6. ožujka 1796. Sravni 6. opazku, gornje pjesme.

Digitized by Google

Njem je jednak Karature Marko,
Koj' izbavi svoga obrstara. [1])
Mlad Jurišić, s Ivom Lupoglavcem,
Kod Heninge dva topa osvoji.
Niko Ilić jednog kapetana,
I tri momka u roblje dovede. [2])
Znaš leutanta mlada Salkovića,
Njega Gisen još i danas hvali.
Nije čudo što je junak, starče!
Kad je junak junačkoga roda. [3])
Gdi s' feldbabe Ferić i Sturliću,
Koje Waldbah još i danas slavi.
Oba starče vojevaše slavno,
Oba slavno, i oba jednako.
Svak' ufati mlada oficira,
A Šturliću i dva tomu topa. [4])
A što misliš starče Milovane,
Od kadeta Djaković Gašpara,
I feldbabe Relković junaka,
Koji mnogu kod Herborna grada,
Koji mnogu zairu oteše,
I dva topa k tomu ufatiše. [5])
Ništa manji nebiše junaci,
Mihačević, i Luka Pavković,
Koji roblja dosta dovedoše,
A još više starče, potukoše, [6])
1797. Njim je jedńak Antune Gjuriću,
Kog junačtvo i dica poznadu. [7])
U Švajcarskoj starče Milovane,
Stekoše si ime od junakah,
1799. Šest kapralah, do šest Gradiščanah.

---

[1]) Isti dan kod Šriesheima. Sravni 6. opazku, na str. 188 gornje pjesme.
[2]) Dne 29. prosinca 1796. Sravni 6. opazku, na str. 188. gornje pjesme.
[3]) Dne 16. rujna 1796. Sravni 5. opazku gornje pjesme.
[4]) Dne 19. rujna kod Waldbaha sravni 5. opazku str. 180. prvašnje pjesme.
[5]) Dne 18. rujna 1796.
[6]) Sravni 1. opazku četvrte čete, na str. 180. u prvašnjoj pjesmi.
[7]) Dne 19. travnja 1797. kod Weiercela. Sravni 1. opazku na str. 181. u prvašnjoj pjesmi.

Digitized by Google

Prvi ti je Mato Obeliću, [1])
A drugi je Nikola Mitriću,
Treći biše mladi Rabaniću,
A četvrti iz Bebrine Crnac,
A peti je Lale Germanović,
A šesti je Trumbetaš Antune. [2])
Svi vojaci na glasu junaci.
Još spominjem Matošević Matu,
I njegova brajana Brlića,
Koj'h Knežević ništa se nestidi [3])
Ni Šumarski, niti Gelmanović.
Jer s' to starče na glasu junaci,
Koji ruse odsicaše glave.
A i roblje dovedoše mnogo,
Mnogo roblje i mnogo zaire. —
Znaš li starče Mihić kapetana,
Kapetana na glasu junaka,
Kod Ostraha koji nam pokaza,
Da je junak i junačkog roda. [4])
Kapral Stipo mladi Margetiću,
Lipo j' ime zaslužio starče,
Lipo ime, junak nad junake,
Jer se j' junak junački borio. —
A Blažetić još je bolji junak,
Bolji junak, a i bolje sriće. [5])

---

[1]) Dne 25. svibnja 1799, preplivaše slavonske katane kod Andelfinge potok Thur. Ovom je prilikom konjanički desetnik Obelić poručnika Hergljanovića i tri strieljca iz nepriateljskih rukuh oslobodio. Isto je tako konjanik Antun Pisonić jednog njemačko-banacke pukovnije vojnika oslobodio, dočim je već 22. svibnja konjanički desetnik Stanko Šumarski, prvi u Vinterthur prodro, i više neprijateljah ufatio.

[2]) Sravni opazku 3. str. 182. i 1. str. 184. prvašnje pjesme.

[3]) Konjanik Franjo Knežević oslobodi kod Frauendorfa u svibnju sa devet ranah ranjenog generala Piaczeka iz neprijateljskih rukub, radi čega je srebrenom kolanjom nadaren. — Konjanički desetnik Stanko Šumarski dne 22. svibnja 1799. prvi u Vinterthur prodre, i više neprijateljah ufati. Ov' se je i dne 10. prosinca 1800. kod Velš-Ensa svojom hrabrošću tako odlikovao, da mu je srebrena kolanja u dio pala.

[4]) Dne 21. ožujka 1799. Sravni 29. opazku str. 182. pjesma 23.

[5]) Dne 25. ožujka kod Stokaha. Sravni 1. opazku str. 182. pjesma 23.

Digitized by Google

Oberkirha još Sikića hvali.
I nuz njega Svetca i Hemena, [1])
Ahem misto slavi Dugojvića,
Sa dvadeset i pet Gradiščanah. [2])
Renhen selo Romaniću ote,
A Ljubić je Ulmu osvoijo [3])
Stara Ulma hvali Petkovića,
I feldbabu Iliaševića,
Koj' dva topa zadobiše starče,
I Francezah dvajest ufatiše [4])
A Landshuta spominje Čaldara,
Matjaića, a i Jakičića,
Jurjevića, i još Strinovića,
Koji mnogo izbaviše roblje. [5])
Još i više imade junakah,
Sve junakah, po izbor vojakah,
Koje nisam starče spomenuo,
Ali ću je spomenuti rode,
Spomenuti, i tebi kazati,
Čim opjevaš, koje ti naznačih. [6])

---

[1]) Dne 26. lipnja. sravni 3. opazku na str. 182. pjesma 23.
[2]) Dne 28. lipnja, sravni 3. opazku na str. 182. pjesma 23.
[3]) Sravni 3. opazku, na str. 182. pjesma 23.
[4]) Dne 15. svibnja 1800. sravni 2. opazku, na str. 184 pjesme 23.
[5]) Dne 15. svibnja 1800. sravni 2. opazku, na str. 184. gornje pjesme.
[6]) Ovu sam pjesmu izpisao iz rukopisa oriovačkog poštara Šljivarića.

Digitized by Google

Druga francezka vojna god. 1805.

Naprašitost novoimenovanog cara Napoleona pobudi god. 1805. novi rat. U isti odpravi gradiška pukovnija tri čete dne 26. kolovoza i to u Taliansku, gdje su već dne 14. listopada nepriateljstva počela. Dne 29. listop. sročiše se kod Chiavica del Christo sa nepriateljem, gdje su se i drugi dan s najvećom odvažnošću tukli, kojom su se prilikom poručnik Simonović i stražmeštar Jakob Knežević tako odlikovali, da su vojnim dopisom javno pohvaljeni bili; dočim su stražmeštar Stjepan Trešnjev, i desetnik Petar Ivanić srebrene kolanje dobili. Ova dva krvava, ali odvažna dana prisiliše nepriatelja natrag se povući. Prve dvie gradiške čete, koje su oba dana hrabro vojevale, izim znatne štete, požališe satnika Milašinovića, i nadporučnika Harambašića, koji su ranjeni u sužanjstvo pali. Dok su se čete borile, bi desetnik Marko Batinac sa jednim odjelom u Due Millare poslan, gdje se je osobitom hrabrošću odlikovao i pretežnog nepriatelja suzbio.

Nesretno vojevanje u Njemačkoj prisili nadvojvodu Karla natrag se povlačiti, kojom su prilikom Gradiščani povratak pokrivali i često se sa sliedećim nepriateljem sročili. Napokon dospi viest ob ugovorenom u Požunu dne 26. prosinca 1805. miru, uslied kojega su čete kući odpuščene. Gradiščani prispiše dne 29. siečnja 1806. u Novu-Gradišku. — Od ove vojne nisam čuo nikoga pjevati.

XXV.

Austrianski rat god. 1809.

Knjigu piše care gospodine,
U bijelom od starinah Beču,
Knjigu piše bratu Milutinu:
»Milutine! brate jedne majke,
»Kupi vojsku koliko ti drago,
»Sve po izbor silenih junakah,

Digitized by Google

»Po Hrvatskoj, ravnoj Slavoniji,
»Po Srijemu, i plodnom Banatu,
»Po Štajeru, i kranjskoj državi,
»Sokolovah do plava oblaka,
»Potomakah Kraljevića Marka.
»Pa ti leti kano lastavica,
»Priko selah i bilih varošah,
»I osveti drugog bratca svoga,
»I nevinu krvcu od junakah.
»Jošter bratco, oko tvoje baci,
»Na države i bile gradove,
»Koje meni djedi ostaviše,
»A sad tuže u ljutoj nevolji,
»U sužanjstvu francezkog dušmana.«
Kad prouči knjigu Milutine,
Zove k sebi do tri bratca svoja,
Bratca Ivu, Jozu, Ferdinanda,
Ter je vojsku š njima sakupio,
Sakupio i u red stavio,
Sve po izbor mladih vitezovah,
Vitezovah jošte neženjenih, [1])
Pa podviknu tanko glasovito,
Gjulaj, Hiler, vridna Belegarda,
Lihtensteina, slavnog Rosenberga,
Sve junake od davna poznate.
Vojevaše, krvcu prolivaše,
To svidoče nebrojena mista,
Gračać, Gospić i vatrena Lika,
K tom Regensberg, a i Ebersberga,
Zatim Aspern, i Vagram njemački,
Beč, Gjur i Rab, gradi velebiti.
Ali tko će sili odoliti,
Tko l' lakoma lava pridobiti,
Tko l' prevarit lisicu lukavu?

[1]) Cesar Franjo, nemogavši tolika Napoleonova pretjeranja i poniženja gledati, odredi sam bez svakog saveznika proti njemu, koj je bi reći sa cielom Europom u savezu stajao, rat voditi; toga radi nastupiše put gradiške dvie čete dne 25. veljače pod upravom pukovnika Gretha bivši već 10. travnja na potoku Ine kod Braunaue.

Digitized by Google

Jer kud okom samo pogledaše,
Lukavština tamo udaraše,
I junake bez broja haraše.
Te osvoji zemlje i gradove,
I opusti bogate države,
Sve do Beča, i okolo njega,
I Požuna mista bogatoga.
Kad to vidi Care gospodine,
Suze lijuć k sebi dozivaše
Lihtensteina davnoga junaka,
Na bojištu Markova nećaka,
Ter je Care njemu bjesedio:
»Ej viteže, moje desno krilo!
»Čini pravo, tako bio zdravo,
»Primir pravi, a o miru radi,
»Krvi više prolivati neću.
»Zgubio sam moje generale,
»Obrstare, mlade kapetane,
»Silne vojske, ni broja se nezna.«
Lihtensteinu ino nemogaše,
Neg' svom' Caru ovako govori:
»Utiši se svitla kruno moja,
»Utiši se i negoji jada,
»Ja ću poći lavu lukavomu,
»Lukavomu, caru francezkomu,
»Š njim ću činit da se mir uvede,
»Mir uvede krvca neproliva.«
Pa on ode Caru Bonaparti,
Pa je Caru ovak' bjesedio:
»Pozdravlja te Caru Bonaparta,
»Pozdravlja te moj mili Cesaru.
»Evo ima mnogo godinicah,
»Da se lije krvca od junakah,
»Da s' gradovi i varoši pale,
»Sela robe, ljudi ubijaju.
»Ustav' tope i silno oružje,
»Na koje se svi junaci tuže,
»Već je vrime da se pomirimo,
»Pomirimo, a i pobratimo.«

Digitized by Google

To je caru vrlo milo bilo,
Jer je isto odavna želio.
Na to Cari skupa viće čine,
Skupa čine, opasno načine,
Jer je lija risa privarila,
Risa silnog, ta Cesara Franju,
Al' se Franji ino nemogaše,
Jer on štedi krvcu od junakah.
Voli dati blago i bogatstvo,
I silene po carstvu gradove;
Nego da se krv nevina lije,
Krv nevina, virnih podajnikah.
Tad je care u Beč otišao,
I iz groba strica dozivao:
»Ded' ustani od mrtvila Jozo,
»Te pogledaj tuge nebrojene.
»Ja izgubih zemlje i gradove,
»Bile kule, bogate države,
»Oj nevjero nigdi te nebilo,
»Ti si uzrok ta svakoj nesreći.
»Gdi su sada sileni gradovi,
»A kamo li gizdavi dvorovi,
»A gdi su mi slavni generali,
»Obrstari, mladi kapetani,
»Gdi vitezi ognjeni zmajevi,
»Gdi li vojska ni broja se nezna?
»Al' i to bi jadan pregorio,
»I mojoj se tugi podvrgao,
»Al' nemogu mladih Gradiščanah,
»Potomakah Kraljevića Marka. [1])

[1]) Dobio sam ovu pjesmu od učitelja narodne učione Barića iz Kaniže, koj ju je od njekog sliepca prepisao.

Digitized by Google

XXVI.

Landshut i Ebersberg god. 1809.

Od kako je Gradiška postala,
Još ni bilo takovoga boja,
Ni toliko krvi prolivanja,
Što je bilo kod Lancuta grada,
Gdi pogibe mladjani Joviću,
S mnogo braće, žalostna jim majka [1])

[1]) Buduć da je baburska vojska u Landshutu bila, podigoše se Gradiščani iz Braunaue i padoše dne 15. travnja u logor ne daleko od Landshuta. Ovdje dopre glas, da su se Baburci on kraj potoka povukli i da most ruše, radi čega biše dvie satnije Gradiščanah tamo odpravljene, koje su napole porušeni most zauzele. Dne 16. dodje inih deset satnijah i zasjednu u kuće, da lašnje mogu na Baburce udarati, dočim je nadvojvoda Karlo zapovjedio oštećeni most popraviti, kojom su se prilikom Marenić i Spendić kao osobiti strieljci odlikovali, naznačujuć si nepriatelje, koje su ubiti naumili, i to toli vješto, da je Spendić na posliedku svojem drugu rekao: „Bogme! to je odviše što mi radimo. Ako dulje uztraje, prije će nam neprijateljah, nego li praha i olova manjkati.“ Čim je most dogotovljen, imadoše sreću satnije Miklića i Ivanovića u nazočnosti nadvojvode Karla preko mosta jurišem na Baburce udariti i suzbiti je. Ovom je prilikom nadporučik Jović pao. Sutra dan je dalje neprijatelj proganjan, kojom su prilikom satnije Papriča i Miklića susjedovale i nepriatelja do Siegenburga dotjerale. Dočim su ovdje naši napredovali, dospi viest, da na drugoj strani znatno gube, toga radi se poče i peta kolona natrag povlačiti, koje povratak Gradiščani štitiše, tukući se često sa nepriateljem imenito pako dne 20. kod Lautmansdorfa, zatim dojduću noć s takovim požrtvovanjem, da je napokon general Radecki zapovjedio, da se u Horenbach povuku, ali istom kad je corp Labru prešao. Sutradan t. j. 21. u rano jutro navali iznova nepriatelj na Gradiščane, bivši sa velikom štetom suzbijen. To upotrebe Gradiščani predju Labru i most zapale, te se u najboljem redu natrag do Altdorfa povlačiše. Ovdje iz nova neprijatelj navali, ali opet bez uspjeha, što je četnik Grožkovski sa dva Švadrona uadvojvode Karla uhlanah, koji su oba dana sa Gradiščani dobro i zlo dielili, pred njeg izašao i tako ga dugo zabavljao, dok se nisu naši Landshutu približili,

Digitized by Google

Al' još gorje krvi prolivanje,
Al' još gorje, Ebersberga znade [1])
Gdi s junaci klali i davili,
Da b' mislio, da je stražnji danak.

gdje je valjalo potok Iser preći. Tud se kod mosta iznova oštra bitka zametne, koju su Gradiščani tako dugo uzdržavali, dok sve čete nisu prešle, po tom i oni preidu vojujući kroz Landshut i stanu na bližnjih brežuljcih. Dalje se povlačeć pokrivaše neprestano Gradiščani povratak vojske, te stadoše dne 22. kod Nove Otinge na lievom bajeru potoka Ina. Dne 24. napadnu med Hofauom i Frauenhofom na njekoliko neprijateljskih četah, koje su tja do Ekelhofena progonili. Nu buduć je glavna vojska stradala, dobiše Gradiščani zapovied dne 25. natrag se povlačiti, došav za Braunau preko Ina, gdje su se sutradan pobili. Dne 28. tukli su se kod St. Martina, a 30. kod Rieda. — Od 16. do 30. travnja štetovaše Gradiščani 104 mrtva, 74 uhvaćena i 50 kojih je nestalo, sa 5 častnikah.

[1]) Dne 1. svibnja poslie kratkog boja kod Rieda, zapoviedi FZM. Hiller, da se vojska natrag povlači i kod Ebersberga potok Traun predje, da se tim lašnje sa glavnom vojskom sastane. Uslied toga doprše Gradiščani dne 3. u Mali München, gdje su sa velikim požrtvovanjem tako dugo napredujuće Franceze uzdržavali, dok vojska preko mosta nepredje. Čim je vojska na drugoj strani Traune bila, zapoviedi general Radecki, da se Gradiščani k mostu žure, koj sa topovi, prtljagom i koli nakrcan nadjoše. Medjutim dopru i Francezi te razviju takvu vatru, da su na šake došli. U toj zabuni klanja i mrcvarenja obkole neprijatelji führera Petra Popovića da barjak otmu. To opaziv desetnik Jovanić, priskoči i uzmav barjak skoči u Traunu, tud mu zaviče uhlanski desetnik Zuban, da se za konja drži, što je i učinio i sretno sa barjakom na drugi brieg izmakao. Oba su ova desetnika sa srebrenimi kolanjami nadareni bili. Zubanov primjer sliediše i drugi uhlani, te mnogi naši na drugi brieg preploviše. Veli se, da je sam Zubanov do sto momakah tim načinom oslobodio. Prem u neredu podje Gradiščanom stranom plivanjem, stranom preko mosta preći i novu borbu zametnuti, koju su kroz Ebersberg uzdržavali, i na podnožju brda istom prestali. Istom hrabrošću su se i Svetićevi strieljci borili i iz kućah mnogo štete nepriatelju počinili bivši skoro svi stranom pobijeni, stranom pofatani. Med stražnjimi se je nahodio njihov satnik Rakićević i poručik Prešić. Gradiščani su ov dan 546 glavah požalili, neračunjajuć lahho ranjene, koji su se spasiti mogli. Med ufaćenimi biše naoporučici: Dragoević, Ražokrak i Trešnjov, zatim barjaktari: Radinović, Kolenić, Začić, Smegal i Jurišić. Naši su ovdje mnogo štetovali, ma i francuzka šteta ništa manja nije bila. Kod daljeg povlačenja pobiše se Gradiščani kod Blindenmarka, zatim dne 6. kod Neumarka, kojom su se prilikom prosti Luka Štivinović i Martin Milašinović odlikovali prevezav cielu satniju preko potoka, dočim su Nikola Šaka i Nikola Teodorović srebrene kolanje zaslužili. Kod dalnjeg po-

Digitized by Google

Tukli su se od jutra do podne,
A od podne, do mrkloga mraka.
Lije krvca konjska i junačka,
Pade junak, do junaka mrtav.
15. Traun voda tjelesah je puna,

---

vlačenja stane jedna četa blizu Linca na lievoj obali Dunave, gdje se je dne 11. svibnja kod Melka pobila i jednu nepriateljsku satniju ufatila, a druga kod Stokeraua, odkud su na francezka gibanja pazile, često Dunavu prilazile, i neprijatelju štetu činile, imenito ufativ njekoliko ladjah sa vinom, koje je francezkoj vojsci voženo. Medjutim je nadvojvoda Karlo Napoleonu pokazao, da se i on predobiti može kod Asperna dne 21. i 22. svibnja. — Dne 7. lipnja satanu se obe čete u Stockerau, a dne 2. srpnja dobiju zapovied dalje se spremati. Sutradan pred večer opaze on kraj Dunave nepriatelja, zato se satnije Montiova, Rakiševića, Miklića, Šljivarića, Papušova, i izpraznjena na drugi bajer privezu i nepriatelja sa znatnom štetom raztjeraju. Ovom se je prilikom desetnik Ivo Ferković odlikovao ufativši štop jedne pješačke pukovnije i bandu. Dok su se ovdje Gradiščani bavili, pobiše se dne 5. srpnja vojske kod Wagrama i to za nas nesretno, što nije pomoć u vrieme došla. Dne 8. se krene pukovnija i činivši vojsci ariergardu, pobi se dne 9. kod Hollabruna, a sutradan odbiaše nepriatelja od Šöngraberna, kao što je tako dugo nepriatelja uzdržavala, dok vojska Taju nije prešla. Dne 11. braniše Gradiščani most na Taji blizu Znaima sa najvećim požrtvovanjem. Ovom prilikom je stražmeštar Ivo Ciprić sa pol satnije, oslobodio druge pol satnije sa nadporučikom Babićem, koga je nepriatelj već obkolio bio, radi čega je srebrenom medaljom nadaren kao i stražmeštri Mato Vašára i Pavao Mateljević, koji su se sa svojimi odjeli znatno odlikovali. Obe čete su se do mrklog mraka hrabro tukle i više putah na nepriatelja jurišale, tako, da jih je knez Lichtenstein, koj je njihovog jurišanja svjedok bio, javno pohvalio. Sa mrakom dodje viest o primirju. Ova dva dana naime 10. i 11. srpnja izgubiše Gradiščani što mrtvih što ranjenih 171 glavu, dočim je 145 ufaćeno. Med ranjenimi biše četnik Fak, satnik Bišof, nadporučik Mihačević i barjaktari: Škuljević, Posavac i Kirin. Kod jurišanja zaslužiše srebrene medalje stražmeštar Ivo Muibaga, i desetnici: Andro Milanković i Jozo Marjanac; dočim su freiti: Luka Jakovljević i Glišo Vrabčević svaki sa 5 for. nadareni bili. — Ovo je stražnja bitka u ovom ratu bila. — Gradiščani hodajuć po tom iz jednog mjesta u drugo, napokon se krenu u Ugarsku i stanu dne 19. kolovoza u Biśdorfu, a kasnije u Radošinu, odkud su se po ugovorenom dne 14. listopada u Beču žudjenom miru dne 18. u domovinu preko Nitre, Pakša, Muhača i Osieka krenuli i dne 20. siečnja 1810. u Novu Gradišku dospili.

Treća je četa takodjer u rujnu na bojno polje odazvana, nu došav do Nemesdeda povrati se natrag dne 7. studena i ostade u Osjeku do 30. siečnja 1810.

Digitized by Google

Manje naših, nego li dušmanskih.
Tude nebi ni'ednog Gradiščana,
Koj' junački nebi vojevao.
Ali tko će sili odoliti,
Gdi li s' jedan s dvadeset boriti?
Pade naših tude na stotine,
A Francezi i hiljade broje.
Mnoga majka kune Ebersberga,
Mnoga majka, naša, i francuzka.
Ebersbergo da bi te nebilo
Trajun vodo Bog daj presanula.
U tebi se ribe neplodile,
Ti nam poždre mnogoga junaka.
Tvoje vrilo daj Bog presanulo,
U teb' ladje nigda neplovile,
Kuda tečeš neka raste trava
Da se pasu ovce i jagnjići.
Plaču majke naše i francuzke
Manje naših, nego li francuzkih.
Ali ipak u nijednom boju
Od kako je Gradiška postala
Nepoginu toliko junakah,
Ebersberga koliko pojide.
Ebersbergo da bi te nebilo,
Vrati nama našu milu dicu
I pohvali Jovanić kaprala,
Koj' svetinju, barjak nam sačuva. [1])

Odlaz godine 1812.

Sa početkom rata medju Francezi i Rusi morade Austrija uslied obstojećih ugovorah Napoleonu pomoć dati, toga radi odpravi gradiška pukovnija jednu 1324 glave jaku četu pod upravom četnika Šimbšena dne 18. travnja 1812. u Erdelj. Na putu dobiv novu zapovijed, krenu u Galiciju, te zauze prve straže nuz Bug kod Kamionke. U ovoj okolici ostade četa sad ovdje sad ondje stražeć, do dne 6. veljače 1813.

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu Ivan Nedaća iz Kujnika.

Digitized by Google

Medjutim je požar Moskve od dne 18. do 26. rujna 1812. Napoleona u napredovanju smeo, a nastajuća ljuta zima, više nego li oružje, vojsku mu uništila.

Uslied tijeh pripećenjah dodje četa u Ravu dne 11. veljače; u travnju u Liubakov, dne 20. svibnja u Bochniu, odkud je u Česku došla, stavši dne 19. Lipnja u Novom Kostelcu, a dne 25. u Starom Kostelcu spremajući se za novi rat.

Najme, Napoleon je sve sile upotrebio, da novu vojsku podigne i proti Rusom i Prusom, koji su dne 28. veljače 1813. u Kališu novi savez sklopili, iznova vojuje, pobivši jih 2. 20. i 21. svibnja. Kasnije je ugovoreno primirje, koje je Cesar Franjo upotrebio, da vojujuće stranke pomiri sazvavši u Prag dotične. Nu kada Napoleon nebi htjeo od svojih prećeranih načelah odustati, naviesti mu i cesar Franjo dne 12. kolovoza rat.

Digitized by Google

Vojna godine 1813.

XXVII.

Podpukovnik Simbšen sa Gradiščani kod Lipske.

Oj Simbšenu! diko Gradiščanah,
Oj Simbšenu, i otac i majko!
Vod' nas u boj, vodi na Francuza,
Da vidimo čij će mejdan biti.
Tvoji djedi mejdane dieliše,
A i naši na mejdanu biše.
Pa i mi ć'mo mejdane dieliti,
Sam' daj praha i olova dosta.
Simbšen dili praha i olova,
Pa nas vodi do Lipsije grada [1])

[1]) Napoleon priče rat dne 19. kolovoza sa napadom u Česku kod Gobela. Gradiška četa digav se već prije iz Crnog Kastelca, dospi dne 22. kolovoza u Lauerstein i Längfeld, a 26. jurišaše Dresdu, kojom su se prilikom odlikovali stražmeštri Pavao Kecan i Mijo Strikić zatim kadet Imro Mikić i desetnik Nikola Tersteg. Prvi biaše sa 8 dukatah, a ini sa srebrenimi kolanjami nadareni. Sutradan je vatra ponovljena i sa najvećom žestinom uzdržavana. Pred večer istom zapoviedi Švarcenberg, da se naši natrag povuku. Šteta Gradiščanah sastojaše ova dva dana u 254 glave. Med ranjenimi biše satnik Rauković i nadporučik Momčilović. Ov stražnji je uslied dobivene rane drugi dan umro. U koliko se je četa hrabrošću odlikovala, pokazuje nesamo javna pohvala; nego i što je četnik Šimbšen izvan reda podpukovnikom postao, kao i poručik Prešić, koj je od šestog poručika nadporučikom naimenovan što je dva šanca jurišem uzeo, dočim je stražmeštar Luka Milatić zlatnu medalju dobie. — Dne 29. se je četa kod Dipoldiswalda tukla, gdje si je stražmeštar Mio Sturlić srebrenu kolanju zaslužio; dočim je dne 30. nepriatelj kod Kulme hametom pobijen, bez da su Gradiščani u toj bitki sudjelovali. Dne 4. rujna odoše u Johnsdorf, a dne 6. predjoše Elbu i stadoše kod Ausiga, dočim je Napoleon izprazno htjeo u Česku prodrti. Dne 16. se pobiju kod Nollendorfa i Höllendorfa, kojom je prilikom vodja Ilia Jozić srebrenu medalju zaslužio, a desetnik Basil Škorić pohvaljen bio. Dne

Digitized by Google

Pa govori tanko glasovito,
Glasovito ali ponosito:
»Gradiščani, moja dico draga!
»Vi s' hvalite da ste mejdanžije,
»I da st' djeca starih mejdanžiah,
»Kojino su na mejdanu bili,
»Vidit ćemo, jeste l' mejdanžije,
»Il' su bolji mladi Francuzlije.«

17. stadoše kod Sohra i slaše odjele tiam do Kinitca tukući se hrabro na oba mjesta. Kod stražnjeg mjesta zasluži već sa 8 dukatah nadareni stražmeštar Pavo Kezan srebrenu kolanju. Tukući se kod Troške, rastavi jih noć. Ova dva dana štetovaše Gradiščani 72 momka. Dne 19. stadoše kod Deutšbahna i ostaše do dne 27. rujna, odtud dopru u Sohr, a 1. listopada krenu proti Lipskoj kamo se je Napoleon povukao. Dne 16. stanu kod Šleisinga med Elstrom i Peusom gdje su strieljci takim započeli sa preko stojećim nepriateljem vatru, uzdržavajući ju cio dan. Sutradan je Napoleon tražio primirje ali ga nije dobio, dočim su naši na novu pomoć čekali, da bitku nastaviti mogu. I zbilja sa zorom 18. listopada priče iz nova vatra. Gradiščani su i ovom prilikom svoju prirodjenu hrabrost pokazali, što svjedoči podpukovniku Šimšenu podieljeni krst Marie Terezie. Stražmeštar Crljen vidivši šestu satniju bez častnikah, jer je jedini nadporučik Mirosavljević pao, obodri svoje i nesamo da je nepriatelja suzbio, nego još i mrtvo častnikovo tielo oslobodio. Ovdi je osim nadporučika od ove satnije 8 momakah palo a 17 ranjeno. Kolanjami su nadareni stražmeštar Petar Crljen, desetnik Orozović i strieljac Marko Kokić, dočim je desetnik Marjan Kamberović 8 dukatah dobio, što je 7 konjanikah ufatio. — Gradiščani su po toli sretnom ali krvavom boju nepriatelja uzastopce sliedili i to kroz Pegan, Frankendorf, Ernstrodu, Witcelrode, bivši dne 1. studena u Istergieselu, a dne dne 6. u Frankfurtu, gdje su saveznim vladarom špalir pravili. Odovud stupajuć dalje, jurišaše dne 9. studena Hohheim, gdje je njekoliko momakah ranjeno. U predobivenih šancih prenoćiv, zauzeše sutradan prve straže, dne 15. predju Main kod Flörsheina, te preko Darmstadta dospiju dne 18. u Heiligkreutz. Na dalnjem putu stanu 22. u Mannheimu, te od ovog grada do Angelhofena straže zauzmu. Već dne 24. studena krenu dalje preko Offenburga i stanu dne 5. prosinca nuz Rajnu. Odovud su Gradiščani pod upravom FML. Bubne u Šveic odredjeni putovati, bivši dne 23. u Solothurnu a 27. u Lauseni, odkud je pukovnik Simbšen sa jednim odsjekom u Valis poslan, kod kojeg su se od prve gradiške čete nadporučik Badalić i poručik Margetić sa 110 Gradiščanah nalazili, dočim je samo 799 glavah skupa sa odsjeku danimi, brojeća četa u St. Jean stražnjeg prosinca došla. U koliko su se Gradiščani u ovogodišnjoj vojni prirodjenom jim hrabrošću odlikovali, pokazuje osim već navedenih odlikovanjah i to, da je sedam satnikah četničku čast postiglo.

Digitized by Google

To govori, na mejdan jih vodi,
Gdi se kolju silni mejdanžije.
Tukoše se na polju lipskomu,
Tukoše se do tri bila dana,
I pobiše silne Francuzlije,
Francuzlije poznate delije.
Krv je tekla naša i francuzka,
Manje naše, nego li francuzke.
Tud pogibe dvaest Gradiščanah,
S obrsleuntom Mirosavljevićem,
Ran' dopade dvaputa toliko,
Sve po izbor mladih Gradiščanah. [1])
Kad to vidi Simbšen obrstaru,
Kako s' tuku Gradišci junaci,
Šešir skida te četi govori:
»Gradiščani moja dico draga!
»Nij' vas zahman Slavonka rodila,
»Slavonci su na glasu junaci,
»Nad junaci vi ste Gradiščani,
»Gradiščani, od davna poznani.

[1]) Ovu mi je pjesmu Žiga Terzić Vrličanin pjevao, nu od ovog stiha umiće strieljac Janković još sliedeće do 33 stiha, odkud se dalje s neznatnimi promjenami oba pjevača sudaraju. Umiće pako ovako:

Koji nisu kod majke ljubljeni
Ni s Francezom do sad vojevali.
Kad to vidi Šimšeju Josipe,
On je svoju sakupio četu,
Da on vidi koji junak fali,
Koji fali, koji li je ranit.
Kad je Simbšen četu prebrojio,
Gorko ti je junak zaplakao,
Pa bjesedi Gradiškim junakom:
„Djeco moja mladi Gradiščani,
„Valja nami braću osvetiti,
„Osvetiti s rodom pomiriti,
„Već vi hajdte zamnom unapreda,
„Do Liona, a i do Pariza,
„Da tiramo nesretnog Francuza
„Koj je mnogu ucvilio majku."
Što j' želio Simbšenu Josipe
Gradiščani to su učinili.
On je šnjima Reinu prebrodio,
I Franceza pred sobom gonio.
Kad francezka pobijena vojska.
I njihovo ukinulo carstvo,
Šešir skida Simbšen obrstaru,
Šešir skida i četi govori.

Digitized by Google

»Vi ste moje osvitlali lice,
»Jer ste mene lipo poslušali.«
Lipo njemu četa odgovara:
»Nebudali Simšej obrstaru,
»Mi ti nismo lica osvitlali,
»Tvoje j' lice svitlo od poroda.
»Neg ti naše osvitlo si lice,
»Mudro vodeć mudro upravljajuć.
»Tvoja j' slava, a naša je dika,
»Tvoja j' mudrost, a naša je hrabrost.
»Ti s' nam otac, a mi smo ti dica,
»Ti si vodja, a mi smo vojaci,
»Oj Simšeju diko Gradiščanah,
»Gdjegod bio, kudgod li hodio,
»Srećice se svuda nanosio,
»A i na nas nezaboravio.
»Dok Gradiške 'e, i u njoj junakah,
»Tvoje ime kod nas će živiti.
»Bog živio Simšej obrstara,
»Gradiškoga mudrog poglavara.
»Bog živio naše kapetane,
»Kapetane, i mlade leutante,
»Bog jim dao i sreću i zdravlje,
»A i nama da bolestni nismo.
»Tko zna bolje, rodilo mu polje,
»Tko zna višje, rodile mu višnje.
»Vami pjesma, meni čaša vina.«

XXVIII.

Pukovnik Milutinović s drugom četom god. 1813.

Što se ono po planini vija,
Il' je vila, il' je ljuta zmija?
Il' je kiša, ili su oblaci,
Il' je ono barjak od Gradiške?
Nit' je vila, nit' je ljuta zmija,
Nit' je kiša, niti su oblaci,
Već je barjak od Gradiške grada,
Prid barjakom Milutinoviću,

Digitized by Google

Silni junak roda gospodskoga,
Obrstaru hrabrih Gradiščanah. [1])
Njega slavi sva careva vojska,
Po najviše Gradišci junaci,
Koji šnjime dično vojevaše,
I francuzku potukoše vojsku,

[1]) Dne 5. srpnja 1813. ode druga gradiška četa pod upravom pukovnika Milutinovića preko Pakraca, Novigrada u Serdahelj. Po dne 11. kolovoza izjavljenom ratu, podiže se četa preko Saurića i Varašdina dospi dne 20. kolovoza u Sused, a 22. u Munkendorf. Odovud preko Ljubljane išav zauze četa kod Posendorfa dne 5. rujna straže. Na kada bi se dvie nepriateljske čete sliedeći dan do Weichselburga pomolile, izide jim pukovnik Milutinović sa Bedekovića satnijom i dva cuga konjanikah na susret, zabavljajući jih do mrklog mraka. Ali kada bi se čete u Ljubljanu povratile Milutinović na njih navali i kod Vodice (geweichter Brunn) jih hametom pobije i tako raztjera, da se njekoliko danah skupiti nisu mogle. Ovom su se prilikom javnu pohvalu zaslužili satnik Gjurgjević, nadporučik Babić, stražmeštar Obelić i desetnik Matok. Dne 9. rujna dodje četa u St. Martin gdje je od prevažnog neprijatelja napadnuta, nu Milutinovića odvažnost doprinese, da je sa velikom štetom suzbijen u Ljubljanu bježati morao. Dne 12. iznova se pokaže nepriatelj i to sa pet četah, dva švadrona i jednom bateriom. Milutinović sa svojom četom neobičan bježati, upusti se u boj, i na svieh stranah nepriatelja imenito kod Biele Crkve i Vodice sretno suzbije. Prem je ciela četa javno pohvaljena to su osobito sliedeći u pohvali imenovani i to satnici Nikšić i Martini zatim prosti Gjuro Gregorović, Blaž Petrović, Ivo Masož, Vaso Kević, Abramović i desetnik Čokerlić, dočim su kadet Smoljarević i stražmeštar Elger zlatne kolanje dobili. — Dne 16. bi odlučeno nepriatelja kod Weichselburga napasti, što je poslie dulje borbe teda negda Milutinoviću za rukom pošlo, poslie kako bi cielu noć preko brdinah putovao i sa ranim jutrom na mnogo jačjeg nepriatelja jurišati pričeo, sa osobitom hrabrošću gradiščani vojevali i napokon nepriatelja bacili, te još isti dan pred večer oteše St. Marcien. Ovom su se prilikom osobito odlikovali stražmeštri Luka Obelić, Gjuro Šeatović, i Pavo Matelješević, desetnici Ivan Perić, Gašpar Mihailović i Ivo Matok, freiti Ivo Berić i Andrija Kerlić, prosti Mato Vinković, Mato Mikšić, Šava Smiljanić, Abram Dobrić, Damjan Jovičić, Gjuro Gregorović, Blaž Petrović, Jozo Maćaš, i Vaso Kević dobivši svaki po 4 škude, dočim su sliedeći po šest škudah dobili kao: desetnik Mato Čokrlić, i prosti Andria Abramović i Andria Ciriaković. Kadet Smoljanović i stražmeštar Elger, koji su se već dne 12. odlikovali, odlikovaše se i u ovom boju, te biše skupa sa satnici Nikšićem i Martiniom javno pohvaljeni. Napokon kolanje si srebrene ovdje zaslužiše stražmeštar Linarta Katičić, desetnik Antun Orozović, freit Vaso Knežević, i prosti Antun Kovačević, a desetnik Sava Pavić dobi zlatnu. — Dne 17. navali nepriatelj na St. Mareien, ali bez

Digitized by Google

15. Kod Vodice, kod mista pohodna,
Po najprije on pobi Francuze.
Netuko je prahom i olovom,
Veće djordom u desnici ruci.
Drugo misto Marinje nazvano,
20. Još i danas obrstara slavi,
S odvažnošću gdje je pridobio
Silnu četu oholog Franceza.
Weichselburga, i bijela Crkva,
Gledale su njegovo junačtvo,
25. I njegovo mudro upravljanje,
I vojakah hrabro napadanje.

---

uspjeha, a dne 19. kada bi nepriatelj svom silom na generala Rebrovića kod Biele crkve i Soneka navalio, pohiti mu Milutinović u pomoć, nu budući je general već u povratku bio, tako mu je Milutinović ariergardu činio, i sve nepriateljske napade hrabro odbijao. Dne 25. podigoše se pukovnici Milutinović i Gjerački Starenberg te oteše Veliki Lasitz uhvativši 8 častnikah i 300 ljudih, odtud pojdu proti generalu Palombiniu i stanu kod Oblaka. Medjutim dospije general Čivić i napade na dvie nepriateljske čete kod Cirknice, koje su ga u nered postavile, to vidiv Milutinović sa tri satnije Gradiščanah navali na nepriatelja i tako ga natrag baci, da su Čivića čete dobile vremena skupiti se i u bojni red postaviti. Ovdje bi nadporučik Babić sa 10 momakah ranjen, a 3 padoše. Strieljac Ivo Tomić koj je ranjenog Babića iz nepriateljskih rukuh oslobodio dobi srebrenu kolanju, a prosti Mitrović tri dukata. Ova i ovim slična napredovanja prisiliše princa Eugena sa francezkimi četami natrag se povlačiti. Milutinović u avantgardi sliedio ga je zastopce i dodje dne 6. listopada u Goricu. Ovdje dospi viest, da je pukovnik Milutinović daleko izvan reda generalom postao, predavši mu general Nugent krst Marie Terezie sa pridavkom od Weichselburga. Lieп i krasan znak Gradiške hrabrosti. Dočim je Milutinović na svoje novo zvanje otišao, nastavi četa pod upravom satnika Martinia dne 23. listopada iz Gorice gdje je radi hrabrog ponašanja patrolu čineći prosti Filip Jakić desetnikom postao, put u Taliansku sliedeći nepriatelja. Dne 3. studena dospije četa u Trevisu, a odtud preko Padue putujući stade dne 15. kod Arcole, dne 20. u Casa delle Sette i Ponte Zerpan. Odovud dodje četa dne 7. prosinca u Boaru Palesinu, zatim u Rovigo pod upravom pukovnika Tacce, gdje se je dne 8. krvava bitka zametnula. Taca se je sa Gradiščani na toliko odlikovao, da je skupa sa četom javno pohvaljen bio, dočim su sliedeći srebrene kolanje dobili i to: stražmeštri Mio Tustanić, i Mato Tomić, desetnici: Mihailović, Luka Tomić, prosti: Sava Smiljanić i Mato Stoić. Šest dukatah pako dobi freit Marko Jurić a po četiri dukata dobiše desetnici Ivo Klarić, Stipo Veselićić, Toma Kovačević, i Ivo Klarić, zatim prosti: Mikešić i Stanko Ilić (otac spisatelja ovih

Digitized by Google

Ciela Kranjska, cesarova zemlja, [1])
Zna junačtvo našeg obrstara,
Jer je junak junačkoga roda,
Cielu zemlju hrabro j' osvojio,
Osvojio, caru poklonio,
I francezku porazio vojsku.
Ej! Francezu, gdi je tvoja hvala,
Kam' ti hvala, kamo li ti vojska?
Kam' države, koje si oteo,
I bezbožno silom osvojio?
Vojsku pobi hrabri obrštaru,
S Gradiščani na glasu junaci,
I države otete osvoji,

---

redakah) a po tri: Damjanković i Stoić. Osim spomenutih spominje generala Stahrenberga pohvalno izvješće i sliedeće, koji su se osobito odlikovali, kao: satnik Gjurgjević; poručik Kolaković; barjaktar Koić; kadet, Ivo Šimić; desetnici Mato Čokerlić, Ivo Matković (oba su već prije novcem nadareni bili) Luka Remenar, Stanko Ivanišević, Imro Papazović, Luka Tomić; Freiti: Simo Pokaz, Luka Ivanišević, Ivo Trnačić, Marjan Agatić, Mato Nikšić. Bubnjari: Jozo Kerekoviċ, Marin Čaldar, i Ivo Mihailović; prosti: Sava Smiljanić, Vasa Botar, Marjan Jozić, Lazo Trifunović, Jozo Abramović, Ivo Babić, Luka Junačić, Mio Savković, Mio Sabolović, Ivo Lončarević, Vinko Kuzlić, Mato Radosavljević, Gašo Relković, Ćiro Dabić, Vaso Knežević i strieljci Vuičević, i Mio Stanivuk. — Prem su se Gradiščani skupa sa pukovnikom Taccom toli odlikovali, to su u ovoj bitki 7 mrtvih, 47 ranjenih i 17. ufaćenih požalili. — Tacca još isti dan pred večer sa Badalićevom satniom pod upravom nadporučnika Mihačevića podje za nepriateljem, da ga još dalje poturi. Stražmeštar Marko Šegotić sa 7 momakah činjaše kod ovog poduzeća avantgardu i u mrkloj noći nabasa na nepriatelja te ga iznenada sa svojimi napade nebrineći se za množinu. Nepriatelj presenećen, priče bježati, poslie kako bi jim upravitelja Šegotić probo. Neračunajuć padše ufati Šegotić ovdje 40. nepriateljah, radi čega mu je u djeo pala zlatna kolanja, dočim su njegovi drugovi novcem nadareni. — Dne 12. prosinca digne se četa iz Boare, a 24. prosinca dobi pukovnik Tacco nalog Castagnovo oteti, gdje je stražmeštar Gjuro Šeatović zlatnu kolanju zazaslužio. I ovom su prilikom Gradiščani svoju običnu hrabrost razvili, i nepriatelju mnogo štete počinili. Dne 31. prosinca držeći prve straže, pobi se Badalića i izpraznjena satnija sa nepriateljem. Pukovnik Tacca, koj je kod Gradiščanah još o turskom ratu služiti pričeo, ostavi stražnji dan ove godine četu.

[1]) Gledeć na treću iliti reservnu četu, ova je dne 24. kolovoza 1813. u Jasenovac otišla, gdje se je bavila do 24. rujna, kada se je na put kre-

Digitized by Google

40. I povrati svojemu Cesaru.
Još ni bilo takva obrštara.
Što j' obrstar Milutinoviću,
Nit' junakah medju Graničari,
Što su bili njegovi vojaci. [1])

---

nula, doprv dne 9. listopada u Weichselburg i stiže drugu četu dne 24. u Gorici. Odovud je preko Godroippa, i Pordenove u Paduu prispjela, odkud je dne 15. studena k mletačkom obsjednuću odpravljena.

[1]) Pjevao mi je ovu pjesmu sliepac Martin Gergašević iz Banovacah.

Digitized by Google

Vojna godine 1814.

Prva četa.

Dne 1. siečnja 1814. dodje četa u Genf, odkud je proti Lionu put poprimila. Na putu je satnija Paprićeva k Maconu odpravljena. Četnik Vracfeld dodje sa četom u Villars, a dne 18. stupaše proti Lionu, u kojem se je iz okolice oboružan narod skupio, F. M. L. Bubna preslab, morade se natrag vratiti, te tako četa stade kod Villarsa i Macona. Dne 22. biše kod stražnjeg mjesta satnije Paprića i Mirčetića napadnute, bez da ih je neprijatelj krenuti mogao, zato navali na barjaktara Čambasa, koj je kod S. Jean de Thurigniera sa 18 momakah stajao. Ovi stranom biše pobijeni, a stranom uhvaćeni, barjaktara pako Čambasa baciše živa u krušnu peć, gdje je nemilom smrću izgorio. Sutradan t. j. 23. navali iznova neprijatelj sa velikom silom. Satnik Paprić sa njekoliko momakah pade, a nadporučnik Mirčetić bude uhvaćen. Četnik S. Quentin koj je Macon imao braniti, uvidi, da se održati nemože, povuče se natrag tim dakle i gradiška divisija, i to sa petom satnijom nadporučnik Ivo Mihaljević, a sa šestom, koja je veoma mnogo štetovala, stražmeštri Petar Crljen i Nikola Ilić što je bez častnikah ostala. Dne 18. pobi se druga satnija kod Bourg en laud, gdje je poručnik Berić ranjen, a 33 momka biše stranom ranjeni, stranom uhvaćeni. Buduć da je neprijatelj sa svom silom naprvo stupao, poturi naše straže dne 28. veljače do Louis le Sounier-a, kojom je prilikom poručnik Augustinović sa 160 momakah od 1000 neprijateljah obkoljen u sužanstvo pao. Četa se povuče do Toulouse sa velikom štetom, jer je samo ovaj dan 294 momka požalila. Med ranjenimi se je nahodio poručnik Kovačević. Ovdje su zaslužili srebrene kolanje desetnik Petar Mikšić i freit Jozo Marjanac. Medjutim je knez Schwarzenberg, pod upravom Hesko-Koburžkog principa pomoć znatnu F. M. L. Bubni poslati zapoviedio, koja je već 1. ožujka prispiela. Uslied te znatne pomoći, dojdoše Gradiščani kod Poligny u vatru dne 4. ožujka, koja je toli žestoka bila, da je nepriatelj

Digitized by Google

treću satniju i jedan švadron Lichtensteinovih katanah obkolio bio. To opaziv nadporučnik Blažeković sa svojim odjelom, udari jurišem na neprijatelja i uhvaćene oslobodi med njimi satnika Gaši, dočim su satnik Blažević i poručuik Blažević (otac i sin) tom prilikom ranah dopali. Sutra dan t. j. 5. ožujka navali iznova neprijatelj na na naše, ali bez uspieha, osim što su pukovnik Wieland i poručnik Luka Kovačević ranjeni. Ova dva dana požali četa 6 mrtvih, 16 ranjenih i 32 uhvaćena. Dne 6. buduć se je neprijatelj proti Lionu povukao, sliediše ga Gradiščani, našav u Montmorot-u ufaćene ranjene drugove, te napokon dospiju dne 21. u Lion. Odovud bi sljedeći dan nadporučnik Mihačević sa trećom divisiom proti Trevače-u poslan, gdje ga oružani seljaci dočekaše. Nu stražmeštar Crljen, koj je avantgardu vodio, tako sretno na nje udari, da su oružje položili, dočim je divisija u selu 10 častnikah i 40 vojakah uhvatila. Isti dan morade četa nepriatelja dalje progoniti došav dne 31. ožujka u Chambery. Ovdje dobi novu zapovjed, da se u Taliansku povrati i sa pukovnikom Šimšenom sastane.

Pukovnik Simšen, koj je prošaste godine sa 600 momakah poslan put preko Simplona i st. Bernharda zauzeti, toli je marljiv bio, da mu je za rukom pošlo seljake na svoju stranu dobiti, kojih je pomoću dne 1. i 2. siečnja 1814. navaljujući iz Talianske neprijatelje suzbio. Isto tako je sretno dne 28. veljače neprijatelja odbio, radi čega mu je sardinski kralj dne 6. lipnja u Turinu krst Mauricie i Lazara vlastoručno podielio. Vojujući spomenutim načinom Simšen, podje za rukom satniku Badaliću pet štopskih častnikah i dva brdska topa u Systenu uhvatiti. Ove stražnje je car Franjo pukovniji (vidi Befehls-Protokoll dto. 2. März 1816) poklonio te su u Novoj Gradiški pred Velikom stražom stajali do god. 1873 kad su na svietsku izložbu odveženi, bolje, da jih Gradiška više nevidi, ako prem su domaća zasluga i carski dar. — Dne 25. ožujka opazi stražmeštar Marko Radinović kod Domo d'Ossolo da su četiri neprijateljska konjanika strieljačkog poručnika Wegmayera obkolili, te na njih navali i poručnika oslobodi, radi čega je srebrenu kolanju dobio. Ovdje su takodjer isti dan srebrene kolanje zaslužili desetnici Malenica i Stanimirović i strieljac Marjan Kovačević, dočim je prosti Jakob Mazalica sa 4 dukata nadaren. Isti dan nahrupi neprijatelj na desetnika Andriju Kirina, koj je s nekoliko momakah stražu držao. Kirin učiniv, kao da bi se htjeo sa svojimi predati, približi se nepriatelju i iznenada toli sretno na njeg udari,

Digitized by Google

da je više palo; dočim je jednog častnika i 24 čovjeka zarobio. Povraćajuć se s ufaćenimi k četi, opazi novu neprijateljsku patrolu. Bržje uhvaćene u blizu nahodeći se štagalj zatvori, i na dohodeće navali, koji se skoro razbjegnu, a on sa uhvaćenimi sretno k četi dospije. Ta mu je odvažnost srebrenu kolanju priskrbila.

Buduć da je četnik Wratzfeld u Genf ići morao, to je u manjkanju starijeh častnikah upravu čete nadporučniku Mihačeviću izručio, koja je samo iz 300 momakah sastojala. Dne 22. travnja sastade se pukovnik Simšen sa toli oslabljenom četom, koju je priko Simplona u Taliansku dne 8. svibnja priveo, gdje je u Aroni i okolici od dne 16. svibnja do dne 8. lipnja ostala, koj dan se je u domovinu povratila, bivši dne 18. u Veroni, dne 11. srpnja u Ljubljani, a dne 29. srpnja u Gradiški.

Druga četa.

Sa početkom god. 1814. stajaše druga četa nuz kanal Castagnaro od Crocette da Villa bona sa štopom u Baruchetti, gdje je dne 3. siečnja general grof Stahrenberg četi javno valovao, da njezinoj hrabrosti samo krst Marie Teresie zahvaljuje, koja je u ovoj vojni trima generalima pripomogla isto odlikovanje dobiti. Doista liepo svjedočanstvo hrabrosti i postojanosti.

Četa je dne 1. veljače prošla proti Mantui zauzmavši već dne 7. straže. Kod obsjednuća mantuanskog napade dne 5. ožujka 1000 neprijateljah na šestu satniju, s kojom je nadporučnik Kojkić upravljao. Prije nego mu je upravitelj čete satnik Gjurgjević u pomoć došao, prem već obkoljen, probije si put i stavi se u slobodu. Ovom se je prilikom osobito stražmeštar Mihić odlikovao, dočim su barjaktari Karaturović i Smoljanović ranjeni. Pri odlazku u pomoć predade satnik Gjurgjević pobočniku Tomi Grgiću zastavu, da ju sa sedam ljudih čuva. Istom što je četa otišla, pokaza se znatan broj neprijateljah kod Polleta, nu u isto doba dospije stražmeštar Šegotić sa šest momakah, koga je služba u Ponte Passauo vodila, te se sa pobočnikom dogovori, da ovaj sa zastavom za četom žuri, a on će dotle neprijatelja uzdržati, što mu je podpuno za rukom i pošlo. Dne 10. sroči se opet četa sa neprijateljem, koj se je poslje kratke borbe natrag povukao, da je četa mogla u Ponte Passano, Bonferari, Pradelli i Ostiglii prve straže postaviti. Sa početkom travnja prestadoše neprijateljstva, što je princ Eugenio

Digitized by Google

začuo, da je Pariz u rukuh saveznikah i da je Napoleon prestolja dne 2. travnja lišen. Druga je četa vraćajućeg se neprijatelja sliedila, došav 28. travnja u Parmu, 30. u Piacenzu, a dne 19. svibnja u Alessandriu. Odovud se sutradan u Piacenzu povrati, odkud je put u domovinu nastupila bivši dne 7. lipnja u Padui, 25. u Ljubljani, 2. srpnja u Zagrebu, a dne 12. srpnja u Novoj-Gradiški. Putujući u domovinu bi satnik Gjurgjević daleko izvan reda radi osobite hrabrosti četnikom naimenovan.

Treća četa.

Sa početkom god. 1814. stajaše treća iliti reservna četa u Gambarari i okolici kod mletačkog obsjednuća. Kod jurišanja na fort St. Anna odlikovaše se desetnici Majstorović i Spendić zatim freit Spendić tako, da je svaki sa 8 dukatah nadaren, dočim su freiti Čabrajac, Vukasović, Vučković i bubnjar Kotur desetnicima, a prosti Parac, Lovreković, Popović i Laloš freitima postali. Sretno ovo poduzeće prisili neprijatelja sutra dan fort Cavanellu ostaviti. Dne 30. ožujka vojevahu naši kod Brondole, gdje se je osobitom hrabrošću odlikovao satnik Radoslav Karojlović, koj je kod Chioggie i Carande već prije svoju umjetnost liepo razvio bio. — Uslied dne 16. travnja podpisanih pogodbah imadjaše princ Eugenio sve tvrdjave našim izručiti. Tim načinom dodje četa u Palestrinu, i napokon dne 30. travnja u Mletke. Dne 7. svibnja u Chioggiu, Brondollo, Palestrinu i Malamocu, odkud je dne 7. lipnja put u domovinu nastupila došav dne 11. srpnja u Novu-Gradišku.

Digitized by Google

Vojna godine 1815.

Prva četa.

Napoleon, koj se je priestolja odrekao i na Elbi prebivao, izmakne dne 26. veljače 1815. bivši već dne 1. ožujka u Cames-u, gdje je radostno dočekan, dospiv dne 20. ožujka u Pariz, dočim je Ljudevit XVIII. bježati morao. U Beču skupljeni vladari to čuju, i vojske svoje takim proti Napoleonu odprave. Uslied toga krene gradiška prva četa pod upravom četnika Vukasovića dne 9. trav. iz Gradiške preko Darovara, Baboče, Graca, kroz Babursku. Dospije dne 25. svibnja u Basel prvom corpsu. Sljedeći dan čineći avantgardu, preide Reinu.

Dok se je Napoleon dne 15. lipnja sa Blücherom, a dne 16. sa Velingtonom sretno tukao, da već sliedeći dan u boju kod Vaterloo sve izgubi i u Pariz u najvećem zdvojenju bježi, dotle se je i na ovoj strani vojska pričela razvijati. Gradiščani, koji su Reinu prešli sukobe dne 26. lipnja neprijatelja kod Burgfelde i bace ga natrag. Ovdje je nadporučnik Branković sa njekoliko momakah ranjen, a jedan pade. Dne 29. bi neprijatelj med Dannemaire-om i Befort-om iznova napadnut i prognan, kojom si je prilikom stražmeštar Živković zlatnu kolanju, a prosti Ćiro Popić srebrenu zaslužio, dočim su desetnici Marjan Kamberović i Mato Mataković po 8 dukatah, zatim desetnik Filip Jakić, freit Adam Junašević, prosti Jakob Mazalica i strieljac Mitar Jagličić po četiri dukata dobili. Neprijatelj sa pojačenom silom kušaše dne 1. i 4. srpnja našu vojsku natrag suzbiti bez da mu je to za rukom pošlo. U strašnjoj bitki zasluži desetnik Ivo Perić srebrenu kolanju. Četa je ova tri dana mnogo štetovala. Prvi bo dan biše četnik Vukasović, poručnik Voita i barjaktar Smoljanović sa njekoliko ljudih ranjeni, dočim su dva pala; drugi dan pade 10 momakah a ranah dopadoše satnik Radičević i barjaktar Kezerić, napokon treći dan pade samo jedan momak kao i dne 9. srpnja.

Digitized by Google

Buduć je grof Coloredo sa francezkim generalom Lecourbe dne 11. srpnja primirje ugovorio, tako je četa neprijatelja bez napadanja u zastopce sljedila bivši od 3. do 12. rujna u St. Germain Lavall, a od 13. do 22. u Roanni, gdje su prispili Svetićevi strieljci i to 116 momakah sa satnikom Mulaićem, nadporučnikom Prešićem i poručnikom Koićem. Upravu je ovieh strieljacah kao i do sada satnik Nikšić primio. Iz Roanne dodje četa dne 23. u Dijon, gdje je dne 5. listopada ciela vojska u nazočnosti cara Franje manevrirala, kojoj je prilikom radi izkazane pred neprijateljem hrabrosti stražmeštar Ivo Sturlić barjaktarom naimenovan.

Medjutim je stódnevna Napoleonova vlada dovršena i on htjevši u Ameriku izmaći, uhvaćen, i na otok Helenu odpravljen. Usljed toga i u Parizu dne 2. listopada ugovorenog a 20. studena 1815. potvrdjenog mira, dobi četa zapovjed, da se u domovinu povrati bivši već 18. listopada u Mosbahu, 23. u Šaffhausenu, a 18. prosinca u Pakracu, gdje je proti vlastitoj domovini kordon zauzela, što se je u gradiškoj pukovniji kuga pojavila, dospiv istom dne 3. siečnja 1816. po uklonjenoj pogibelji u Novu-Gradišku.

Druga četa.

Prem je Joakim Murat uslied sa Austrijom dne 11. siečnja 1814. učinjenog ugovora kao napuljski kralj stranu Napoleonovu ostavio, to se je ipak god. 1815. proti saveznikom podigao, radi čega dobi druga gradiška četa zapovied da se u rat sprema. Nu prije nego bi iz domovine otišla, satre general Frimont Murata, te tako četa mjesto da u rat ide, ode dne 1. srpnja 1815. u Pakrac pod upravom četnika Lenga, da porodivšu se med podajnici proti spahiji bunu uguše, odkud se je dne 6. srpnja 1815. u Novu-Gradišku povrnula.

Odlaz u Talijansku god. 1821.

Uslied u Španjolskoj porodivše se god. 1820. bune, pojaviše se sliedeće godine novi pokreti u Napulju. Saveznici u Ljubljani skupljeni, odrede oružanom rukom buntovnike ukrotiti. Toga radi nastupi gradiška prva četa dne 1. travnja 1821. pod upravom četnika Khevenhüllera put u Taliansku, imavši sreću u Ljubljani od Cesara Franje i ruskog Cara Aleksandra pregledana biti. Odavle dospiv preko Udine i Trevise dne 7. svibnja u Veronu, zauze unu-

Digitized by Google

tarnju službu. Nu buduć je već dne 24. ožujka general Frimont u Napulj dopro i buntovnike raztjerao, tako se četa već dne 18. svibnja u domovinu povrati, dospiv preko Gorice, Ljubljane, Karlovca i Zagreba dne 24. lipnja 1821. u Novu-Gradišku.

Odlaz u Kranjsku od god. 1831. do 1835.

U Parizu god. 1830. proizvedeni pokret, dade povod nemirom god. 1831. u Talijanskoj, toga radi ode prva gradiška četa dne 29. veljače, a druga dne 10. svibnja 1831. put Talijanske. Nu buduć je generalu Frimontu i ovaj put za rukom pošlo nemirnike ukrotiti, tako ostadoše čete u Kranjskoj imenito u Ljubljani, Cjelovcu i okolici čineći posadu. God. 1835. dne 10. ožujka krenu obe čete i to prva iz Ljubljane a druga iz Cjelovca, put u domovinu. Ona je došla 25. a ova 30. ožujka 1835. u Novu-Gradišku.

Digitized by Google

Rat u Talijanskoj god. 1848. i 1849.

XXIX.

Odlaz Gradiščanah u Talijansku.

Na hiljadu i osam stotinah,
Četrdeset i osme godine,
U početku baš nove godine,
Uzbuni se ravna Italija,
Nehtjev služit caru Ferdinandu,
Hotiv imat za kralja Alberta,
Baš Alberta sardinskoga kralja,
Koj je svoju sakupio vojsku,
Da iztjera starca Radeckija,
Iz te zemlje ravne Italije.
Kad to čuo starac Radeckije
Napiso je listak sitne knjige,
Pa ju šalje cesar-Ferdinandu,
Ferdinandu dobrom vladatelju.
U knjizi je ovak' govorio,
I ponizno Cesara molio:
»Svitla kruno! od Beča Cesare,
»Rade ti je u velikoj tugi,
»Jer s' pobuni ravna Italija,
»Proti tebi Care gospodine,
»Ako hoćeš, da ti ju umirim,
»Šalji meni dobru vojnu pomoć.«
Kad je Care knjigu proučio,
I dočuo što mu Rade želi,
Na sve strane sitne knjige šalje,
Na sve strane zapoviedi daje,
Da se vojska k Radeckiu kreće,
Da se kreće, da vojuje š njime.

Digitized by Google

Dodje knjiga i nam Gradiščanom,
Baš na ruke Gramont obrstara.
Obrstara, od starin' barona,
Koj u brzo lipu četu skupi,
Lipu četu, mladjanih junakah,
Pa je četi ovak' bjesedio:
»Djeco moja, potomstvo junakah!
»Car vas zove na to bojno polje,
»Gdje s' junačka prolijeva krvca,
»Za svog cara i za domovinu.
»Vi ste djeco, roda vitežkoga,
»Vitežkoga, a i slavonskoga.
»Kad budete vi u boju bili,
»Sjetite se da ste svi Slavonci,
»Svi Slavonci, na mejdanu momci,
»Koj' dušmanu ustupit neznadu.
»Sjetite se, da ste Gradiščani,
»Slavnog roda junački sinovi.
»Otci su vam slave vjence vili,
»A vi djeco sad je pomladite.
»Kudgod išli, zdravo mi hodili,
»Gdjegod s' tukli, svagdi predobili.
»Sreća svuda neka vas sprovodi,
»A sretniji kući s' povratili,
»Gdje će njekog majka dočekati,
»Njekog majka, a njekog babajko,
»Njekog seka, njekog vjerna ljuba,
»Njekog bratac, a njekog i djeca,
»Svi će vam se djeco radovati,
»Ak' s' budete vi dobro vladali,
»S vašim ćete hrabrim ponašanjem,
»Vi plačućih suze osušiti.«
Kad je Gramont rječi dovršio,
Preda četu svòm Rampu majoru,
Koj' sa četom pod barjak se stavi,
Te zakletvu iznova ponovi,
Da će vjerno svi služiti caru,
Vjerno caru, vjerno domovini.
Po tom četa na put se j' krenula,

Digitized by Google

Proti ravnoj zemlji Italiji.
Ode Rampu sa silnim' junaci,
Ode š njime sve gradiško cviće.
Cviće pjeva, roditelji plaču,
Jer neznadu hoće l' vidit djecu.
Nij' u četi ni jednoga momka,
Za kim nebi tkogode plakao.
Jedne plaču ostarjele majke,
Vijajuć se djeci okol' vrata,
Druge opet babajke svjetuju,
Suznim okom rukujuć se s djecom.
Seke braću grle i cjeluju,
I pute jim suzam natapaju.
Bratac bratca još donikle prati,
Da sam' dulje sa bratcom ostane.
Za njekimi i dječica cvile,
Da bi s' dobro kamen omekšao,
Jer ostaje sirodčad bez otca,
A sirotu svatko poteptava.
Jedne ljube, druge vjerni drugi
Oplakujuć, tužno jadikuju,
Suzami jim pute natopile,
Svojim vjernim sretan put želile.
Nebi oka koje neprosuzi,
A ni srdca, koje neuzdanu.
Već je četa podaleko bila,
A još se je majkin glas orio,
Još orio, još sreću želio.
Da bi diete sretno putovalo. [1])

[1]) Od god. 1821. tinjaše u Talianskoj duh nezadovoljnosti i nemira, koje se je imenito od god. 1846. sve to više dizati počeo. F. M. Radecki, koj je od god. 1831. u Talianskoj upravu vodio, dobro je sva gibanja motrio, te kada bi revolucionarna hidra koncem godine 1847. nebojazno glavu pričela dizati, zaiska pomoć, jer su već dne 3. siečnja 1848. pojedini vojnici u Milanu napadani bili. Uslied toga dobi i gradiška prva četa nalog u Taliansku pohititi, kamo se je dne 12. siečnja 1848. pod upravom četnika Rampa krenula i to preko Zagreba i Ljubljane došav 5. veljače u Trst, 8. u Mletke, dne 9. u Veronu, a 10. u Peschieru, gdje ostade do konca veljače. Dne 1. ožujka preko Lonate i Brescie stade 10. u Galarati, 21. u Tradati, a 22. dodje u Milan.

Digitized by Google

Kad je četa podaleko bila,
Govori joj mladi Ramp majoru:
»Braćo moja, mladjani junaci,
»Od sad sam vam i otac i majka,
»A vi meni braća u nevolji.
»Jedan drugog ostavit nećemo
»Ni u dobru ni u težkoj tugi.
»Dielit ćemo dobro i zlo skupa,
»Sad je vrieme na rod zaboravit,
»Dok dušmana nesmlatimo huda.«
Kad je Rampu rieči dovršio,
S četom se je dalje odputio.
Sretno j' došo u tu Talijansku,
Sretno j' došo, još bolje vojevo.
On je junak od riječi bio,
Za sve se je otčinski brinuo,
Njega slave hrabri Gradiščani,
A majke mu lipo zahvaljuju,
Što s' brinuo za mladu dječicu,
I u ratno, i u mirno vrieme.

XXX.

Talijanska vojna 1848.

Vojsku kupi Sardinije kralju,
Vojsku kupi, i u rat se sprema,
Da on Mletke i Milan dobije,
I u Mletcih silene galije.
Kad je kralju vojsku sakupio,
Napiso je listak sitne knjige,
Te ju slao starcu Radeckomu,
U knjizi je 'holo govorio,
Govorio, mnogo s' ponosio:
»Oj starino Feldmaršalu Rade!
»Zlo si sjeo u Milanu momu,
»Zlo si sjeo, gorje ostario.
»Nije za te Milan od mermera,
»A ni Mletci morjem obkoljeni,
»Ni galije silne mornarije,

Digitized by Google

»A još manje vlada u Milanu.
»To je meni Rade povjereno,
»To su moji od sada gradovi;
»Zato bježi, kuda ti je drago,
»Ako ludo poginut neželiš.
»U mene je vojska nebrojena,
»Sve junaci po izbor vojaci,
»Kanit će te starče uhvatiti,
»Uhvatiti i meni podati.«
Kad je Rade knjigu proučio,
Drugom mu je lipo govorio:
»Svitla kruno Sardinije kralju!
»Dodji samo čekat će te Rade,
»Ne u sobi, veće na mejdanu,
»Na mejdanu, na krvnom pazaru,
»Nije Rade učio bježati,
»Već j' učio hrabro vojevati.«
Malo tomu postojalo vrime,
Al' s' pobuni ciela Italija,
Prot' svom caru dobrom Ferdinandu,
Nehtjevši ga za cara spoznati.
U Milanu prva buknu vatra,
Prva vatra poradi pušenja,
Koja j' svitu otvorila oči,
Naznačivši nemirnikah svrhu [1])
Posle toga, u oči Josiplja,
Poče buna u svoj Italiji. [2])
Sve se diže proti carskoj vojsci,
Sve se diže proti Radeckomu.
Kad to vidi starina maršalu,
Daj' ni moći sili odoliti,
Ak' u hrpu neskupi junake,
I sa cielom neudari vojskom;
Zato pozva sve u hrpu čete,
Da s' sastanu u gradu Milanu,
Gdje j' prolivo do pet danah krvcu.

[1]) Dne 3. siečnja 1848. kako je kod prvašnje pjesme napomenuto.
[2]) Nemirnici dobiv viest o bečkom dne 13. 14. i 15. ožujka razuzdanom pokretu, podigoše dne 17. u Mletcih, a dne 18. u Milanu i okolici bunu.

Digitized by Google

Do pet danah i gladan i žedan. [1])
Koji odkud dopadoše k Radi,
A Gradišci iz te Galarate.
Pa se krenu Rade iz Milana, [2])
U Veronu, da ustroji vojsku,
Medjutim je Sardinije kralju,
Sa cielom požurio vojskom,
Da Radine satare junake,
I osvoji stari grad Veronu.
Kad to čuo Feldmaršalu Rade,
Pričeka ga kod Gojita grada,
Gdje se skoro vojske sastadoše,
I krvavu vatru zametnuše. [3])
Naši biju jedan na stotinu,
Ali sili odolit nemogu.
Naših pade podosta junakah,
Al' Sardinah ni broja se nezna.
Sutradan su hrabri Gradiščani,
Kod Pocole prelaze branili,
Odkuda su u Veronu došli,
Gdje je Rade vojsku sakupio,
Lipu vojsku, po izbor junake,
Po najviše mlade Graničare.
Kad se j' vojska malo odmorila,
I bijelim hljebom nahranila,
Dozivo je starac feldmaršalu,
Dozivo je Wohlgemuta mlada,

---

[1]) Neprestano je borba u Milanu od dne 18. do 22. ožujka trajala.

[2]) Dne 22. ožujka skupiše se sve čete kod Milana, i u sat po pol noći krenu put Verone. Gradiščani dospiše uslied tog povlačenja dne 24. u Lodi, 26. u Cremonu, 31. u Legrolu, a 4. svibnja u Goitu, gde nuz Minčio prve straže zauzeše.

[3]) Medjutim je sardinski kralj Karlo Alberto bez običnog naviešćenja rata dne 25. ožuj. vojsku podigao i proti Radeckomu navalio. Dne 8. travnja udari na naše poslie kako bi četnik Ramp nalog dobio tri satnije u Pozzoli ostaviti, a sa druge tri u Marengo iči. Poslie četir-satne vatre naši sili ustupiti moraše. Sutradan iznova navali neprijatelj i na tri mjesta poslje dulje borbe prodre preko Minčia. To je prinudilo generala Wohlgemuta u Veronu se povući kamo su Gradiščani dne 12. travnja dospili i tuj opočinuli.

Digitized by Google

Pa je njemu ovak' bjesedio:
»Wohlgemute, desno krilo moje,
»Der ti podji do Pastrenge grada,
»I razvidi što se tamo radi,
»Sam' mi čuvaj mojieh junakah,
»Po najviše mladih Gradiščanah,
»Nemoj ludo krvce prolivati,
»Nije krvca, kó što no j' vodica.«
Kad to čuo mladi Wohlgemute,
S brigadom se u Pastrengu diže,
Gdje se skoro dvi sročiše vojske.
Piemontu loša sreća bila,
Do dva put bo uzmicat morade.
Ništ' sretniji drugi dan nebiše,
Jer ga naši iznova suzbiše.
To je kralju i pomučno bilo,
Pa on skupi svukoliku vojsku,
I prisili Wohlgemuta mlada,
Da se natrag preko Eče vrati,
Tud j' Gradiške dosta krvce teklo,
Al' i medalj' mnogo zaslužilo,
Što junačtvo pokazuje naše. [1])
Poslie Pobro vorpošte držasmo,
Dok najposlie k Mantui dopasmo.
Tude jedan konak učinismo,
K Montenari tada se krenusmo.
Tud se krvna zametnula bitka,
Krv se j' lila od podne do mraka.

[1]) Dne 25. ode Brigada iz Verone u Pastrengo, gdje ju neprijatelj dne 28. napade, bivši sa štetom bačen. Ništa sretniji nebijaše sa drugim napadom pred večer, kao ni sutradan. Ovdje padoše dva, a dva jako ranjena dospiše neprijatelju u ruke; dočim su devetorica slabijih ranah dopali. — Dne 30. udari neprijatelj sa svom silom na Pastrengu i naše dvie brigade prisili poslje dulje borbe Ečú preići. Gradiščani požališe ov' dan 27 ranjenih, dočim si kolanje drugog reda zaslužiše desetnik Lovro Jurišić, kadet Ferdo Mihić, i prosti Arsenia Radosavljević i Mato Kriodić. Dne 1. svibnja skupi se sva vojska okolo Verone, a Gradiščani stadoše u Fonte-Balcone sa prvimi stražami u ečkih nizinah. Dne 9. dodjoše u Veronu i zauzeše unutarnju službu, bez da su u boju kod S. Lucie dne 6. svibnja sudjelovali.

Digitized by Google

Talijani biše potučeni,
Al' i naših mnogo Pobre pade.
Tud pogibe leutantu Popović,
Još sa devet hrabrieh momakah.
Ran' dopade Frome kapetanu,
Obrleutant mladjani Heinrihu,
Sa šestdeset i sedam momakah,
Sve momakah, po izbor junakah. [1])
Kad je danak sutra osvanuo,
Klam-Galas je svoje pokupio,
Pa pohiti brzo u poćeru,
U poćeru do Goite grada,
Gdje j' Sardine iznova suzbio,
I na pošte kod Minćia stao.
Kod Gojte nam nitko neostade,
No šest ipak dopadoše ranah,
I sa krvcom Gojtu natopiše. [2])

---

[1]) Kod napredovanja vojske dne 28. dodjoše Gradiščani u brigadi Gm. Clam-Gallas-a u Mantuu, a dne 29. stupaše proti Montenari, gdje su se od 12 do 5 satih tukli i neprijatelja sa velikom štetom bacili, prem je i četa u pjesmi navedenu štetu imala. Junačtvo jim bi sa kolanjama nadareno i to kolanje srebrne prvog reda dobiše stražmeštri Ivo Fersteg, Stanko Gospočić i Franjo Erdegata, strieljac Jozo Raić, prosti Janko Smolčić i Luka Crnadak, kolanju pako drugog reda dobi prosti Luka Karaturović, dočim su po 4 dukata dobili desetnici: Jozo Jurišić i Todor Borčić, a po dva dukata prosti: Stipo Grgurević, Luka Oroz, Zaharia Merzić i Mato Karaturović.

[2]) Dne 30. svibnja pohiti Clam-Gallas za neprijateljem do Goite, gdje ga je poslje pol dana napao, dočim je od Gradiščanah 1 desetnik i pet momakah ranjeno. Dne 31. zauze četa kod Cagliaro do Minčia prve straže. Dne 4. lipnja iduć iz Goite u Mantuu činjaše ariergardu, a dne 9. stade kod Vincence, koju je sutradan jurišem naša vojska uzela, gdje je naših 9. ranjeno. Odovud dodje četa dne 13. u Veronu, te zauze u okolici Rovige do konca lipnja prve straže. Od 1. do 14. srpnja stajaše ciela Galasova brigada u St. Lucii, a od 15. do 20. u Veroni, odkuda je dne 20. četa u Roveggio došla jurišajuć dne 23. med Villa-Frankom i Somma-Campagnom briežuljke. Po prognancm neprijatelju stade četa u logor kod Compite. Sutradan zauze Galasova brigada St. Zeno, Gazdoni i Feniletto. Dne 25. zametne Wohlgemut bitku kod Valeggie, kojom su prilikom Gradiščani Monte-Mamour i seló Feniletto jurišem oteli. Ovdje od Gradiščanah pade jedan a 29. bi ranjeno. U koliko su se Gradiščani u ovoj bitki odlikovali, pokazuju podieljene ko-

Digitized by Google

Malo posli krenuše Mantui,
A odtuda bogatoj Vincenci,
Gdje jih sedam dopadoše ranah.
Poslie toga boja krvavoga,
Pozva Rade svu vojsku Veroni,
Da s' odmori i da se nahrani,
I da s' spravlja na nove pobjede. —
Malo tomu postajalo vrieme,
Posla Rade Klam-Galasa Franki,
Gdje j' s Strasoldom Tal'jane pobio,
I njihova mjesta zauzeo.
Na Jakoblje opet je skobiše,
Kod Valegjie ipak ih pobiše,
Tud od naših jedan mrtav pade,
A dvadeset devet ran' dopade. [1])
Mnogo više bi jih nadareno,
Nadareno ili pohvaljeno:
Jer bo su se Gradišci borili,
Kao mrki u gorici vuci.
Klam-Galas jih odovuda vodi,
U poćeru za sardinskim kraljem.
Kad su došli do Kastegne [2]) grada,
Tud se j' strašna zametnula bitka,
Krv se lila naša i sardinska,
Viš' sardinske, nego li je naše.
Al' gdje ć' sova nadvladati orla,
Gdje l' Talijan hrabra graničara.
Bježe tužni, žalostna jim majka,
Bježe tužni, glavom bez obzira,

---

lanje i to srebrne prvog reda dobiše: stražmeštri Ivan Šušnjar, Marko Lasović, Pantelia Harambašić, Atanas Mitrović, desetnik Andro Rožić, freit Mato Mužaković i prosti Andria Šipoš; kolanje drugog reda stražmeštri Andria Savanović i Adam Koporčić; desetnici: Ćiro Alavuković, Petar Kaimić, Mojo Kerlić, Martin Čipor, Iguja Ferić i Todor Borčić; freit: Franjo Ciprianović; strieljac: Mato Klarić; prosti: Ćiro Milinović, Vaso Radaković, Grga Sinjaković, Ivo Jurišić, Karlo Grganić, Antun Blažeković, Gjuro Blažević i Mato Bogatić. Med pohvaljenimi se nalaze nadporučnik Mihić i liekar Reitmeier.

[1]) Med timi biaše i moj brat Andria Kupnik.

[2]) Štij: Castegnedo.

Digitized by Google

Da se skriju u gradu Milanu,
Da se skriju i uteku smrti.
Al' s' i naši dosta štetovali,
I junačke te krvce prolili.
Tud bi ranjen Čolić kapetanu,
Oberleutant silni Švarcenbruner,
S dvajest i pet na glasu momakah,
A dva Pobro slavno pogiboše.
Svi se momci junački boriše,
Svi boriše, mejdan održaše,
I svi biše lipo pohvaljeni,
S medaljami mnogi nadareni. [1])
Kad to vidi Sardinije kralju
Da je njegva izginula vojska
I da će ga ufatiti Rade
U Milanu, u oholom gradu,
Zaboravi što je prije piso
Što je piso, kako l' je pritio.
On je htio Radu uhvatiti
Al' je Rade njega uhvatio,
On mislio u Milanu vladat
Al' to neda feldmaršalu Rade.
Na to s' kralju ino nemogaše

[1]) Po bitki kod Valeggie sutradan t. j. 26., dodje četa u Belino, 27. u Cavriani, dne 29. pride Oglio, a dne 30. u St. Martino, 31. u Farfengo, a 1. kolovoza preide Adu i stade kod Camairage. Dne 2. dodje u Lodi, a dne 4. stupaše proti Milanu, gdje se je kod Castegnede tukla. Neprijatelj na svih stranah pobijen, povuče se pred večer u Milan. Gradiščani pokazaše i ovdje svoju prirodjenu hrabrost prem mnogo štetovaše, kao što pjesma naznačuje. Za osobito ponašanje u ovom boju dobiše kolanje prvog reda; führer: Tomo Gjurić i desetnici: Antun Mitrović i Pavo Milković, kolanje pako drugog reda, desetnici: Andria Čaić, Karla Rokonić, Ivo Jurišić, Stipo Čupić, Franjo Barić i Nikola Orešić; freiti: Luka Kramarić, Stipo Balunović, Stanko Radinović, Gjuro Škvorac, Blaž Bosanac; strieljci: Antun Pesić, Blaž Matošić, Luka Čović, Dimitria Spaić: prosti: Tomo Dukić, Martin Palković, Mio Tustanić, Pavo Sinovčević, Marko Ivanišević, Gašo Dugalić, Simo Živaljević, Jozo Vilić, Stipo Bošnjaković, Ivo Jurović, Antun Ranisavljević, Teodor Šeatović, Stanko Serbljanin, Pavo Iliašević, Timotia Tatomirović, Petar Kovačević, Jakob Srdjenović i Ivo Voikić. — Po razbijenom neprijatelju stade Klam kod Kalvairate.

Digitized by Google

Već on šalje do dva generala [1])
Da umole Radeckia starca
Da ga pusti preko Ticinia
Sa ostanci od hvaljene vojske.
Starac Rade srdca milostiva
Sve dozvoli što je kralj iskao,
Sve dozvoli pod jednim uvjetom,
Pod uvjetom da se sviet umiri,
Da s' umiri, da s' nelije krvca.
To je kralju težko dočekao
Te s' odputi na Priobraženje,
Odputi se iz Milana grada
U tu zemlju Piemont nazvanu
S malo vojske, a ništa ufanja
Da će ikad Milan više vidit.
Isti dan je starac Radeckie
U Milanu poleg običaja
Gospodovo, zapovjedi davo,
Zapovjedi davo, sve ljubio
Sve ljubio, sve zaboravio
Što sgrješiše kleti nemirnici. —

---

[1]) Generali Rozzi i Lazzari dodjoše noću po boju k Radeckiu moliti ugovor, uslied kojega bi Milan ostavili. Dne 5. sa izlazkom sunca dodjoše milaneski poslanici Radeckia moliti da stvar uskori, jer Piemontezi u Milanu plienjaše. Bi dakle ugovoreno, da dne 6. kolovoza Piemontezi Milan u pol dana ostave i dne 7. Tićino preidu, što je i učinjeno, dočim je Fm. Radecki u Milan došao. Po odlazku piemontezke vojske dodje Klam-Galas sa brigadom u Milan i stade kod Porta Romana. Od 14. kolov. do 6. listopada ostade gradiška četa u kasarni Colegium Longone. Medjutim je dne 10. rujna radi sretno preobladanog neprijatelja Bogu zahvaljeno i gore imenovanim kolanje dieljene. Ovom su prilikom sljedeći častnici nesamo javno pohvaljeni; nego i sa zaslužnim krstom nadareni kao: četnik Rump, satnik Čolić i nadporučnici: Ostoić, Rehmann, Vukašinović, Mihić i Čurčić. Napokon je stražmeštar Ivo Šušnjar ruski sv. Gjurgja red petog odjela dobio. Dne 6. listop. ode četa iz Milana u Paviu, a 10. u Belgiojoso, odkuda je dne 11. studena u Milan došla. Dne 16. dodje u Como, a 24. u Camerlate gdje je do 28. prosinca ostala da opet u Como, a 11. siečnja 1849. opet u Camerlate, a 8. veljače u Milan dodje.

Digitized by Google

XXXI.

Vojna u Ugarskoj god. 1848.

Rugao se magjarski Batjanu,
Rugao se Jelačiću Banu:
»Čudna Bana, ličkoga kozara«
Doskoči mu Jelačiću Bane:
»Oj Batjanu magjarski krmaru!
»Krmke paseš, a nisu ni tvoji«
Pa ga Bane ni gledati neće,
Već on ide Beču bijelomu,
Da umiri one nesretnike,
Kojino su Cesara izdali. [1])

[1]) Strmoglavljenje Ludviga Filipa francezkog kralja sa priestolja dne 24. veljače 1848. ohrabri nemirnike po cieloj Europi. Bečlije se dne 13. ožujka, a dne 14. Magjari u Požunu skupljeni podignu. Medjutim biaše pukovnik Jelačić za bana odabran i od Cesara Ferdinanda dne 28. ožujka za takova potvrdjen. To i privrženost Hrvatah i Slavonacah prama carskom domu, ponajviše uvriedi Magjare, koji su sve moguće načine poprimili, da bana uklone, što jim za rukom nepodje. Napokon kada bi ban i Batjani izprazno o pomirenju u Beču viećali, pričeše se obe stranke za boj spremati. Već prije je dobila druga gradiška četa zapovjed za odlaz. Dne 15. svibnja 1848. krene iz Gradiške i dopre dne 21. u Zagreb, bivši u okolici nastanjena, odkud je dne 4. srpnja opet u Zagreb došla, da se istom dne 6. rujna put Magjarske krene, prešav dne 11. Dravu. Putujuć preko Lettenja, i Kaniže, dospi četa dne 19. rujna u Mazali, gdje su htjeli Magjari, da se nadvojvoda palatin koj je jezerom doplovio, sa banom o pomirenju divani. Nu kada nebi htjeli Magjari nadvojvodu iz ladje pustiti, da na kopno izide, častnici nedopustiše banu u ladju ići, što su se obe stranke izdaje bojale. Tim načinom nijedna stranka nepostigav svrhe, odputi se Ban preko Öreg-a, Sömös-a, Kiliti, gdje su tri honveda razoružali, koji su pričeli most rušiti, i dodje dne 26. u Bjelu-Stolicu, gdje bi se sa Rothovim corpsom sastati imao. Nu kada ovaj nebi došao, diže se ban dne 29. iz Biele-Stolice proti Veleuci gdje je magjarski general Moga bitku zametnuo, koja je od 10 satih prie pol dana do tri po pol dana trajala, bez da su se stranke nadjačale, Ban bo niti je konjanikah ni topovah imao. Ovdje je pod četnikom Urm-om konj ubijen, a jedan momak pade i dva biše ranjena. Po bitki bi trodnevno primirje ugovoreno, u koje je ban tim lašnje privoljio, jer se je još jednako Rothu nadao. Nu kada bi se Moga u Martonvasar povukao, neostane banu ino, nego u Beč preko Biele-Stolice, Moora, Pardorfa žuriti, stigav dne 17. listop. u Zvölfaxing, gdje su Gradiščani do 25. ostali.

Digitized by Google

Kad je Bane Beča umirio, [1])
Kod Mansverte Magjare j' pobio,
Gdi ostade dika oficirah,
Mlad Salković, žalostna mu majka,
S jedanaest mladih Gradiščanah,
Koj' se kući više nevratiše. [2])
Tada veli Cesar Ferdinandu:
»Ja vam više carevati neću,
»Jer na svitu postade nepravda.«
Pa govori Caru Ferdinande,
Pa govori stričeviću Jozi:
»Stričeviću mladjani Josipe,
»Evo t' kruna, evo ti i carstvo,
»Pa ti vladaj s našom didovinom. [3])
Kad to čuo Franceško Josipe,

---

[1]) Medjutim je knez Windišgrätz došav iz Češke i već 20. listopada kod Beča bio, izprazno opominjuć Bečlije na mir, uslied toga udari dne 28. jurišem na Beč, koj' je i predobio. Gradiščani su kroz predgradje Jägerzeil zvano prodrli. Buduć pako da su ugarski nemirnici prešav granicu htjeli Bečlijam pomoći, to jim nekoliko četah na susriet bi poslano.

[2]) Dne 29. listop. krene gradiška četa put Mansverta, kamo je pred večer i stigla. Sutradan sa zorom pojavi se neprijatelj i zametne krvno kreševo, koje su Gradiščani proti pet puta većem neprijatelju tako dugo uzdržavali dok su praha i olova imali. Kad jim je toga nestalo, povukoše se u najboljem redu u Kaiserebersdorf, bez da jih je neprijatelj sljediti smio. Ovom prilikom se odlikovaše nadporučnik Špilauer, poručnik Smedeš i liekar Rittler sa 55 momakah, koji su javno pohvaljeni Osim u pjesmi naznačenoga gubitka brojaše četa 28. ranjenih. Četa ostade u logoru kod tako zvanog Neugebäude do 7. studena kada je u Semeringu ukonačena, pričmav dne 13. buntovnike razoružavat. Dne 22. poprimi prve straže u Bruku nuz Leitu sa svakdanjim puškarenjem sve do 4. prosinca. Po tom hodajuć amo tamo dospi dne 30. prosinca do Moora gdje je neprijatelj čekao. Bitka se zametne i poslje dulje borbe bude neprijatelj u bjeg spravljen. Ovdje je četnik Udjubinac svojim mudrim i razboritim upravljanjem zaslužio zaslužni krst, dočim su sliedeći kolanjami nadareni i to sa kolanjami prvog reda desetnik: Tanasia Jovanović, sa kolanjom drugog reda: stražmeštar Nikola Kocian, kadet Ivan Zjalić, desetnik Luka Zdelarović, freit Jozo Šušnjar, prosti Petar Simičić, Luka Valan, Despot Sibinčić i Jefto Šeatović. Šteta je pako samo iz dva ranjena sastojala.

[3]) Dne 2. prosinca 1848. odreče se Cesar Ferdinand vlade izručivši ju vitežkomu cesaru Franji Josipu.

Digitized by Google

On dozivlje Jelačića Bana,
Pa je njemu tiho govorio:
»Oj Boga ti Jelačiću Bane!
»Umisi se u zemlju Ugarsku,
»Umisi se s tvojom silnom vojskom. [1])
»Al' nesici, niti pali Bane,
»Nemoj Bane, ako Boga znadeš,
»Već osvoji Košutovu vojsku,
»I raztjeraj nevjerne vojake.
»Što zarobiš Jelačiću Bane,
»Što zarobiš Radeckiu šalji.
»Mudar Rade, mudro će jih učit,
»Kako treba svoga cara štovat.«

[1]) Pokret u Ugarskoj iziskavaše da su treća četa pod upravom satnika Milenkovića, a četvrta pod satnika Carena upravom dne 29. kolovoza 1848. k Dravi otišle. Ove je sliedila peta četa dne 13. rujna sa iz mira uzetim četnikom Kušmiš-om. Stražeći ove čete nuz Dravu pod upravom generala Rotha, koj je 8000 glavah predvoditi imao, dobiše zapovjed da se dne 29. kod Biele-Stolice sa Banom sastati imadu. Uslied toga preide Roth dne 20. rujna kod St. Martona Dravu držeći s jedne strane svaki drugi dan bezpotrebni odmor, a s druge nebrinući se ni za hranu ni za plaću vojnikah. Komu je put poznat od Pečuha do Bjele-Stolice, taj se mora čudit, da Rothov corps neprespi u naznačeno vrieme k Banu. Bilo tomu kako mu drago, to je stalno, da su ove čete tamo amo vodane, samo da neprijatelj vremena dobije skupiti se. Dapače što je nečuveno, barut pratiše bolestnici, koji su za četami skoro dvie milje ostrag bili, što je naravno za posliedicu imalo, da je sve neprijatelju u ruke palo. Nu neka dnevnik govori: Dne 20. rujna prešav Dravu doprše u Oroslo. 21. odmor, 22. do St. Kiralj, 23. odmor, 24. u Pečuh gdje 100 carskih konjah i kasu nadjoše što je nemirnikom povraćeno prem ljudstvo od dne 19. nije plaće dobilo; dne 25. kada bi kiša okolo pol dana prestala doprše u Szeg i Hertelent, 26. odmor, 27. u Dombovar. Ovdje dopre glas, da su u Sasu nemirnici barut ufatili. Takim bi poručnik Balnožan sa jednim strieljcem tamo odpravljen, koji naravno nebiv Samson natrag bez baruta dne 28. dodje. G. Filipović, koj je već na putu iz Dombovara bio, povrati se natrag i posla treću našu četu u Sas, ali kasno, jer je barut već u Muhač odpravljen bio. Dne 29. dospiše u Erteni, Kočolo i Konji, 30. u Tomasy a 1. listopada u Ozoru, 2. odmor, 3. Kaloš. Odovud bi četvrta četa još u večer u Šoponj odpravljena, a 4. dodje u Tac. Tud navali neprijatelj okolo 4 sata, bivši hametom pobijen, zato samo sa topovi priče proti našim udarati, koji se sa puškami nisu braniti mogli. Poslje kako bi dakle 10 naših palo a 5 ranjeno, nedobiv pomoći, čete upravitelj satnik Srdjenović zapoviedi

Digitized by Google

Kad je Bane Cara razumio,
On s' umisi u zemlju ugarsku,
I osvoji bjeloga Budima,
I zarobi tri hiljade vojske,
Pa bjesedi Jelačiću Bane:
»Magjarijo djeco moja draga!
»Jeste l' gladni hljeba bijeloga,
»Jeste l' žedni vina rumenoga?«
Nahrani je, napoji je Bane,
Pa jih posla starcu Radeckomu,
Da jih starac mudro podučava,
Kako treba svoga cara štovat. [1])

---

natrag se povlačiti, što je već selo u plamenu bilo, bez da ga je neprijatelj smio progoniti. Pred večer došav u Šoponju nadje ine čete, gdje u oružju prenoćiše. Dne 5. u jutro posla Roth generala Filipovića u Bjelu-Slolicu da zamoli slobodan povrat, prem nikoga za ledji nije imao. Kroz to je opet jedan dan izgubljen, bez da su častnici o tom svem šta znali. Istom kada se je g. Filipović povratio, biše svi častnici k gen. Rothu pozvani, gdje jim sobći: da Pertzel kapitulaciju, na koju još nitko nije mislio, samo pod uvjetom prima, da ljudstvo oružje položi, a častnici da u sužanjstvo pripadu. Častnici su proti tomu bili, izjavivši se, dapače i poručiv Pertzelu, da će si put oružanom rukom prokrčiti, prem je već treća brodska četa kod Abbe oružje položila, te izkaše, da se takim povrate, bez da je to do istom pred večer dozvoljeno. Sa mrklom noću krenu se dakle gladne i žedne čete na put, bivši uznemirene kroz pucanje iz Zičiova grada, što jih je prisililo stati i dan čekati. Sa zorom se preko Kaloša podignu i dospiju dne 6. u Ozoru, gdje dva momka od glada umrše. Cio dan probavivši u Ozori, sutra dan t. j. 7. listopada čekaše čete na zapovied odlaza do osam satih izprazno, prem bi cielu štaciju već preići mogle, da su se poleg vojničkog običaja rano krenule. Okolo osam satih se pokaže sa svieh stranah neprijatelj, med kojim se je mnogo odpadnute carske vojske nalazilo. General Roth poslje kratkog viećanja sa Pertzelom, zapoviedi ljudstvu oružje položiti, koje je od gladi trapljeno, bezhasnovitim i štentajućim hodanjem duhom klonulo i zapovjed izpunilo. Ljudstvo bi kući odpušteno, a 94 častnika u sužanjstvo odvedena. Iz navedenih je viditi, da ove čete nisu tolike izpravne odmore držale, i da su usljed vojničkih prepisah vodjene, sjegurno bi se sa Banom u žudjeno vrieme sastale bile. U ostalom isto ovo ljudstvo, osvietla si lice kod osječkog i petrovaradinskog obsjednuća, pokazav kao i kod Taca, što bi moglo bilo učiniti, da nije kao muha bez glave tumaralo. —

[1]) Druga četa krenuv dne 1. siečnja 1849. iz Bodaika pobi se dne 3. kod Kis-Tetena, gdje je jedan pao, a dva ranjena, dočim si je stražmeštar

Digitized by Google

Malo tomu postajalo vrime,
Stiže knjiga od Osika grada.
Knjigu štije Jelačiću Bane,
Knjigu štije, po nosu se bije:
»Oj Osiče, al' Bana posiče,
»Oj Joviću, živ te Bog ubio,
»Što mi izda biloga Osika,
»Baš u ruke magjarskog Batjana.«
Za tim malo postajalo vrime,
Piše knjigu jedan od Gradiške,
Obrstaru hrabri Vandernülu,
Baš na ruke Jelačića Bana.
U knjizi ga j' lipo pozdravljao,
I ovako Banu govorio:
»Diko naša Jelačiću Bane!
»T' netuguj za bjelim Osikom,

Antun Čaić srebrnu kolanju zaslužio. Dne 5. stade četa u Pešti, odovud dodje preko Čegleda dne 28. u Solnok gdje je prve straže držala do 25. veljače, a sutradan ode u Čegled ostavši tud do 4. ožujka. Odovud došav opet u Solnok, zatim Abony, Tapia-Bičku, pobi se dne 7. travn. kod Izaseka, a sutradan dospi u Peštu. Medjutim je dobio Ban nalog da za obrambu dolnjih pokrajinah južnu vojsku sklopi. Usljed toga krenu i druga četa put Osieka dne 24. travnja, kamo je dne 19. svibnja dospila i takim dalje u Sriem parobrodom odpravljena. Preploviv dne 26. svibnja kod Slankamena Dunavu, padne dne 28. kod Vilova u logor, dočim je Ban dne 4. lipnja kod Slankamena Dunav preplovio. Pertzel koj je u Novom-Sadu konačio, navali dne 7. na naše kod Kača, nu bi sa znatnom štetom natrag bačen. Dne 10. lipnja uzme Ban Novi-Sad, koj su topovi iz petrovaradinske tvrdjave upalili. Došav četa u Feldvar, pobi se dne 25. lipnja kod Ó-Beće, gdje si je nadporučnik Spilauer zaslužni krst svojom hrabrošću zaslužio, dočim je neprijatelj preko Tise bačen bio. Dne 6. srpnja zauze četa prve straže u St. Tomašu a dne 14. srpnja navali do 18.000 neprijateljah kod Hegyes-a na Bana, koj je samo 8000 momakah brojio. Po krvnoj borbi morade se ban natrag u Sriem povući, bez da ga je neprijatelj smio progoniti, kojem je ova bitka mnogo više štete, nego li hasne doniela. Usljed tog povratka dospiv gradiška četa u Karlovce, odputi se obsjednuću Petrovaradinskom, gdje je već dne 18. srpnja straže zauzela i to na Karagaču, zatim na Vezircu. Poslje kako bi Görgey dne 13. kolovoza 1849. kod Vilagoša oružje položio, krenu četa 1. rujna u Osiek, gdje je posadu držala do 7. rujna 1850. kada su se tri satnije kući povratile, dočim su ine tri još dalje u posadi ostale. Kod petrovaradinskog obsjednuća dobi četnik Mirković radi svoga vještog i razboritog upravljanja zaslužni krst.

Digitized by Google

»Osik sam ti na juriš oteo,
»S Gradiščani po izbor junaci. [1])
»Protiro sam magjarskog Batjana,
»I njegovu ufatio vojsku.
»Od'vud idem k Petrovaradinu,
»Da i njega predobijem Bane.«
Kad je Bane knjigu proučio,
Gradišce je lipo pohvalio,
Pa on stupa dalje u Ugarsku,
U Ugarsku do Solnoka grada,
Od Solnoka vrati se u Peštu,
A iz Pešte, u bijeli Osik.
Dok je Bane u Osiku bio, [2])
Dotle j' Percel na naše udrio,
On udari, neudaro više,
On udari u pol tavne noći,
Na Gradišce slabo obšancane.
Tud' s' tukoše, jedan proti deset,
Jedan pada, osam sobom ruši,
Osam ruši, a devetog guši.
Tude pade mladi kapetanu,
Kapetanu gizdavi Čoliću,
Nuz njeg pade sedamdeset osam,

[1]) Povrativši se ljudstvo od Ozore, bi iznova u čete razdieljeno i to treća četa nastupi put u Trst dne 14. studena 1848. Iz Trsta dodje u Polu, odkuda je dne 23. siečnja 1850. u Gradišku prispjela. Buduć pako da je general Jović već dne 15. listopada 1848. Magjarom Osjek predao, tako je četvrta četa dne 24. siečnja 1849. kod Vuke stala, a dne 29. je gornju varoš pod upravom pukovnika Vandernüla, koj si ovdje zaslužni krst pribavi jurišem uzela prem je 6 mrtvih i 21 ranjenog požalila, dočim je grad obsjednut. Neprijatelj vidivši da se održati neće moći, predade se dne 12. veljače, a Gradiščani primiše u tvrdjavi dne 14. posadu. Gradiška se je četa kao kod jurišanja, kako i kod obsjednuća osobitom hrabrošću izkazala, pokazavši da bi i kod Ozore tako vojevati bila mogla. Stražmeštar Ostoja Grbić zasluži ovom prilikom srebrnu kolanju. — Dne 24. veljače ostavi četvrta četa Osjek i dopre do Muhača, nu odavle se povrati petrovaradinskom obsjednuću, što je već dne 15. listopada 1848. general Blagoević Magjarom tvrdjavu izručio bio. Dospiv u Kamenicu, zauze četa dne 4. ožujka svoje mjesto na Karagaču.

[2]) Već je navedeno u 1. opazki, str. 230 i 231.

Digitized by Google

90. Sve po izbor mladih Gradiščanah.
Sažgan biše Andraši leutantu,
Sa stražmeštrom Crncem iz Bebrine.
Ran' dopade kapetan Čoliću,
Hrabri Crljen, i leutant Gagiću,
95. S' sedamdeset i četiri momka, [1])
Koj' junački ganjaše Magjare.
Prem Gradišci tolik' izgiboše, [2])
I silenu tud proliše krvcu,
Ipak više tud Magjarah pade,
100. Mnogo pade, još viš' ran' dopade. [3])
Kad j' to čuo Jelačiću Bane,
Da j' toliko zginulo junakah,
Dopro junak do biloga Kača,
I raztjera Percelovu vojsku. [4])
105. Pa se diže k Petrovaradinu,
I Sad-Novi u pepel obrati, [5])
I osveti padše Gradiščane,
Kojino su slavno poginuli.
Kod Obeča i krvnog Hegješa, [6])
110. Tukoše se poslje Gradiščani;

[1]) Četvrta četa bi iz petrovaradinske tvrdjave dne 15. travnja zatim 5. i 27. svibnja napadana, nu svaki put je hrabro Magjare suzbila. Noću na dne 4. lipnja navali Percel sa osam četah i 4 baterie po osam topovah opet na Gradiščane. Ovi hrabro prvi juriš odbiju, nu kada bi neprijatelj po drugi put svom silom navalio, moradoše se naši sili ustupiti. Medjutim dodje pomoć i neprijatelj bi po drugi put sa znatnom štetom iz šanacah bačen. Kod prvog napada biše nadporučnik Andraši i stražmeštar Crnac ranjeni i u šator postavljeni, gdje jih je kod drugog napada neprijatelj našao i spalio. Inu štetu ćete naznačuje pjesma dobro. — Ovi su isti ljudi bili i kod Ozore. — Četa prem tolikim gubitkom oslabljena, zadržala je svoje mjesto sve do padnuća Petrovaradina dne 7. rujna. Dne 11. odpratiše pet satnijah honvede u Beč, Ljubljanu i Cjelovac, dočim je jedna satnija kući otišla.

[2]) Pisac ovieh redakah biaše takodjer u toj krvnoj bitki.

[3]) Magjarski minister Vuković javi dne 5. lipnja Košutu, da je 345 ranjenih u bolnicu donešeno, neračunajuć padše.

[4 5 6]) Vidi 1. opazku, str. 230 i 231., gdje je sve napomenuto. — Poručnik Antun Živuska baveći se u Budimu, zaslužio je dne 20. svibnja 1849. zaslužni krst. Isto je tako stražmeštar Alojzia Marjanac služeći kod banderijalskih konjanikah svojim odvažnim ponašanjem srebrnu kolanju prvog reda zaslužio.

Digitized by Google

Pa odoše k Petrovaradinu,
Nebi li ga mladi predobili.
A kad su ga mladi predobili,
Vratiše se svojoj postojbini,
Vratiše se lipo pjevajući;
»Bog živio Jelačića Bana.
»Bog ubio magjarskog Batjana,
»A Košuta i djavli odnjeli.«

Prva četa od god. 1849. do 1852.

Sardinska vlada htjevši još jedan put sreću oružja kušati, izjavi dne 12. ožujka 1849. za ništetne dne 9. kolovoza 1848. učinjene ugovore, te se lati iznova oružja. Uslied toga podje i gradiška četa put Piemonta krenuv dne 18. ožujka iz Milana preko Serbole i Monticella dospiv dne 27. u Corfienzu, gdje dobi viest, da je nepriatelj kod Borgo San Siro, kod Gambole, Mortare i dne 20. ožujka kod Novare hametom pobijen i da primirje moli, koje je dne 26. ožujka i ugovoreno. Toga radi povrnu se četa opet u Milan, gdje je od dne 30. ožujka do 29. travnja ostala, došav dne 4. svibnja u Parmu, gdje su radi osobito urednog ponašanja čete četnik Rebrača krst sv. Gjurgja prvoga reda, a satnik Gaśpar Crnčić krst drugog reda dobili. Četnik je iz iste svrhe već prie i zaslužni krst dobio. Iz Parme dodje četa dne 2. rujna u Cassal-Magiore, a dne 14. prosinca zauze kordon u Pizzigethoni i Sarčini. Odovud ode sa koncem lipnja 1850. u Malpersu, a po tom od 29. srpnja do 25. rujna u Milan, zatim u Monzu. God. 1851. dodje u Paduu, zatim u Chioggiu, odkud je dne 7. travnja 1852. u Novu Gradišku prispjela.

Peta četa god. 1849.

Ova je, došav iz Nove-Gradiške, po Banovu odlazku iz Osieka u osječkoj tvrdjavi službu primila. Nu kada bi Ban po drugi put iz Sriema u Titel prešao, dobi i ova četa zapovied dne 12. kolovoza 1849. Osiek ostaviti. Došav do Čerevića prebrodi Dunav i dne 15. stade u logor kod Piroša, nu već 19. kolov. prejde natrag u Čerević i tude ostade. Dne 7. rujna stade kod Novog-Sada, odkud su dvie satnije ufaćene u Optuj odpraćene, dočim su ine četiri u Fu-

Digitized by Google

toku stale. Nu i ove pridoše dne 9. rujna u Čerević i nastupiše put u Novu-Gradišku, kamo su dne 21. rujna 1849. i prispjele.

Odlaz druge čete.

Dne 9. studena 1850. nastupiše tri kod kuće baveće se satnije druge čete, put u Osiek, gdje su se sa inima trima u Osieku bavećimi sastale i put Pruske poprimile. Došav ladjom do Požuna, dospi zapovjed od 11. prosinca 1850: da se kući povrate.

God. 1852. dne 15. travnja krenu ova četa u Talijansku ostavši u Mletcih do dne 5. listopada, kada je u Paduu premješćena. Odovud se dne 24. lipnja 1853. krenu u Conegliano, a dne 27. srpnja nastupi put u Udinu, gdje je od 1. do stražnjeg kolovoza logorila, a dne 1. rujna put u domovinu poprimila, prispjevši dne 15. rujna 1853. u Novu-Gradišku. Pisac ovieh bio je s ovom četom kao vojni svećenik.

Odlaz prve čete u Hrvatsku god. 1853.

Dne 7. Veljače 1853. krenu prva četa put Hrvatske, da bran i Crnu Goru proti Turčinu. Nu došav do Topuske, dobi zapovjed, da se natrag vrati. Dospiv dakle dne 15. ožujka u Novu-Gradišku, gdje je do 15. travnja 1853. ostala i onda istom raspušćena bila.

Dne 6. prosinca 1853. zauze prva četa u tvrdjavah Gradiškoj i Brodu službu, koju je do 6. listop. 1856. obnašala.

Odlaz druge čete u Erdelj god. 1854.

Druga četa ode dne 24. svibnja 1854. iz Nove-Gradiške u Brod, a odtud parobrodom do Oršave, odkud došav dne 2. srpnja u Sepsi-Szent-György, ostade do 23, istog mjeseca. Odavle dodje u Udvarhely i ostade od 1. do 22. rujna, zatim stade u Repsu do 30. listop., a 19. studena dodje u Fogoraš, gdje do 6. lipnja 1855. ostade. Dne 7. lipnja preko Repsa i Sibinja doprè u Oršovu, a odovud dne 8. kolovoza u Staru-Gradišku, a sutradan u Novu.

Digitized by Google

Talijansko-francezka vojna godine 1859.

Sinoć kasno u tavno sumračje
Raznesoše zapovjed telali,
Baš da sutra sa bijelim danom,
Valja nami revis'ju pasirat,
I ostavit srodne prijedjele,
Te Gradiške lipe pukovnije,
Bez da znamo na kù ćemo stranu,
Na kù stranu i proti komu li. —
Nu ni j' hasna dugo mudrovati,
Što li pitat kuda i kamoli,
Neg' se spremat kamo Car zahtjeva,
Kam' zahtjeva i u nas se uzda.
Svjetla kruno Cesare Josipe
Pozna dobro vridne Gradiščane
Koj' su lili a i lit' će krvcu
Bez oteza za njegovo carstvo.
Dokle bo je njemu Graničarah
Netreba se Cesare bojati,
Neprijatelj, da će mu dodijat,
Il poharat njegove države;
Sam' nek dade dobrano oružje,
Nuz oružje našince vojvode,
Koji s nami vikli i obikli,
A i znadu, što su Graničari
S dobrim' vodjam', to je svitu znano,
Nij' Graničar nigda uzmicao.
Jer j' Graničar alem kamen dragi,
Koj svom caru nigd' nevjeran nebi,
Nit mu dužni kad uskrati posluh.
Nu što nam je sva ta divaniti,

Digitized by Google

Kad nam valja do Podvinja ići, [1])
Dokle su nas sprovodili naši.
I tu smo se lipo rastavili.
Na Ambroza dospismo u Osik, (20. trav.)
A odtuda Dunavom u Peštu, (23. trav.)
Te iz Pešte do ravnoga Beča, (25. trav.)
Kam' sustiže i druga nam četa. (28. trav.)
Po malome ovdjeka odmorku,
Krenusmo se preko Nabrezine, (29. trav.)
Kodroipe (7. svib.) tiam do Trevise (23. svib.)
Odtud dalje pasmo u Bresciji, (15. svib.)
I napokon vidiv Aggazzano, (21. svib.)
Da s' vratimo opeta Trebiji. (23. svib.)
Prva četa od'vud ode sama,
U grad stari slavnu Piacencu, (23. svib.)
A druga je u istoje doba,
Gossalengu pohodila ravnu,
Da s' sastanu u tom Codagniju, (25. svib.)
I odtuda u Cremonu dodju. (26. svib.)
Odtuda je ta cjela brigada,
Prik Ciognala i prieko Bozzole (27. svib.)
Kod Borg'forte prieko Pada prišla. (28. svib.)
Odtud naše čete odpraviše
U Succaro, Pos'pra i Buss'tasso
Gdje s' junaci malo odmorismo.
Po tom prieko Carpje [2]) u Modenu, (4. lip.)
Dospiše nam obe naše čete.
Od'vud s' krenu druga naša četa,
Zauzeti u Reggiu straže,
Nu malo je tomu postajalo,
Četa dodje opet u Modenu, (7. lipnja)
Iz Modene pohiti brigada, (11. lip.)
Prieko Casa nova u Ceresu. (14. lip.)

---

[1]) Dne 16. travnja 1859. imala je prva četa u Oriovcu pregled a po tom krenula do Podvinja. Sutradan je druga četa pregledana i za prvom odpravljena.

[2]) Ovdje je 3. lipnja podpukovnik Franz primio od pukovnika Polovine upravu brigade, da ju sljedeći dan u Modeni generalu Jablonskom predade.

Digitized by Google

Odovuda u tu Massimbonu (20. lip.)
Poprimivši prve bojne straže.
U Goittu iste nastupiše, (20. lip.)
U Gvidizoli zatim produžiše. (23. lip.)
Na Ivanje sa izlazkom sunca (24. lip.)
Pričeše se prve straže tući,
Zametnuvši oganj siloviti,
Med dvi silne ognjevite vojske,
Gradiščanom tud' zapade mjesto:
Prvoj četi kod Robecc (o) i Mod'le;
Drugoj četi na lijevom krilu.
Da vojuje i da mu pomaže.
Borba traja punih osam satih,
Punih osam, da bi jih nebilo,
Gradiščani do trijeh juriša,
Od Tibalda i Confina zbiše,
A dva puta Robecco uzeše
I sijaset krvi prolivaše,
Prem i oni mnogo pretrpiše
Požalivši deset mrtvih glavah.
Ran' dopade častnik Mihoković [1])
S osamdeset i četiri momka.
Krv je lila naša i francezka
Talijanske ni broja se nezna.
Nu nij' žao krvi prolivene,
Neg' je žao da smo pobjedjeni,
A tom s' krivi neznali vojvode,
Koj'm o ratu ni ponjaća nije,
Po nesretnoj toj s' krvavoj bitki,
Povukoše naši Gradiščani
Prot' Goitu tukuć i braneći
Zasjedavši silene redute.
I Magenso obe naše čete
Imadoše junački braniti. (26. lip.)
Odtud odu u ravnu Nogaru, (28. lip.)

[1]) Neki satnik od generalskog štopa bez znanja upravitelja uze petu divisiju, koja je kasnije sebi ostavljena, tako razpršena, da je 230 momakah po boju manjkalo, koji su se kasnije skupili.

Digitized by Google

U Lognano, (29. lip.) i svetoga Vida. (30. lip.)
A iz Vida u tu Aberedu. (4. srpnja)
U Bon'vigu da preuzmu straže. (5. srpnja)
Za tim opet u Albijed (o) dodju, (9. srp.)
Gdje jim dospi spoznanje junačtva, [1])
I da j' Francu pukovnikom posto, (10. srpnja)
Koj je š njimi mudro upravljao. [2])
Kad je sutra osvanuo danak, (11. srpnja)
Nov' pukovnik vodi Gradiščane,
Pune slave i vojnih lovorah,
U to mjesto zvano Orgiano.
Tud dospiše radostne nam vjesti,
Da s' krećemo u milu Gradišku,
U Gradišku gnjizdo sokolovah,
Da s' hvalimo našim vojevanjem.
I tješimo padnuvših rodjake,
I molimo za njihove duše,
Da slavimo Francu pukovnika,
Koj je s nami od mladosti bio,
Od mladosti s Gradišci vojevo,

[1]) Usljed odluke od 21. srpnja 1859. B. 163. biše urešeni redom gvozdene krune trećeg reda, pukovnik Fridrich Franc, naporučnik Franjo Mihalić i poručnik Ferdo Mihoković. Zlatni zaslužni krst dobi nadliekar Dragutin Schön, a vojne zaslužne krstove satnici: Adam Mihailinić, Villim Müller i Kosta Ivanović; dočim su pohvaljeni bili satnici Stažić i Iliašević i nadporučnik Fridrich Kutšenreiter što su se osobitim junačtvom dne 24. lipnja u solferinskoj bitki odlikovali. Dalje zaslužili su u boju kod Guidizzello, Für. Kurjaković prvog reda, a freit Gjuro Mitrović i Ivo Soltoković drugog reda kolanje; dočim su bili javno pohvaljeni: Četni trumbetaš Vinko Solić, kaprali Pavo Jurčević, Pavo Čabrajac, Nikola Lončar, Gjuro Bulatović, Stipo Benić, i Stipo Pavošević; führer Ilia Galović; freiti: Tomo Balać, Gjuro Grbić, Ivo Kaurinović; prosti: Mijo Gradžaković, Imro Matuc, Luka Grabanović, Stanko Miljatović, Todor Mrzić, Zaharia Pralica, Sofronia Milanović, Josip Lazić, Ostoja Gojić, Simo Vučković, Antun Crljen, Ivo Petošević, Stipo Radisavljević, Jakob Franjčević, Nikola Bašić, Stipo Štivić, Mijo Turković, Antun Babić, Nikola Vukašin, Jozo Janković, Jozo Topalović, Mio Matković, Marko Mikić i Ivo Lukšić; zatim: stražmeštri: Petar Zdelarić, Nikola Kovačević; führeri: Grušić, Sava Starčević i Ilia Galović; tesač Jozo Milinković i. t. d.

[2]) Franz je izvan reda postao dne 5. srpnja drugim pukovnikom usljed svojih vojnih zaslugah.

Digitized by Google

I Gradišce mudro predvodio.
Njem je slava, a nama je dika,
Njem je slava, častnikom pohvala,
Prem da nismo, kako zaslužismo,
Ni častnici, ni mi nadareni
Al' i tko bi svima ugodio,
Tko li svima pravo učinio,
Dosta tomu, mi pojdosmo kući,
Po Ilinju doprv do Cologne (21. srpnja.)
Iz Mletakah doprsmo u Riku (30. srpnja.)
Te ondale kroz Delnice brdske, (31. srp.)
I Vrbovsku (3 kolo) i lipi Karlovac, (5. kolov.)
Priko Siska, Kutine i Novske,
Dospijemo u Novu-Gradišku, (18. kolov.)
Gdje dočeka i milo i drago,
Te nas slavi i lipo nam hvali,
Što smo cara vjerno poslužili,
A svi Bogu dobrome hvalimo,
Da smo zdravi s' kući povratili,
Da možemo s našimi živiti,
I za padše Bogu se moliti. [1])

Odlaz u Polu god. 1861.

Dne 1. travnja skupi se prva četa u Novskoj, sutradan je revisiju imala, otišav 3. do Kutine dočim je druga četa pregledana da prvu u zastopce sliedi, pod upravom pukovnika Salkovića. — Dne 5. dospiše obe čete u Sisak. Dne 7. Lekenik, 8. Goricu, 9. Stupnik, 10. Samobor, kamo je dne 11. i druga četa dospila. Odovud uputiše se dalje dne 12. preko Munkendorfa, 13. Landstrase, 14. Neustadla i 18. Ljubljane, gdje je čete F. M. L. Maroičić pregledao. Dne 19. ode prva četa vlakom u Trst, a dne 20. travnja u Polu, gdje jih je Gm. Skudier primio i po pregledu po tvrdji razdielio. Dne 22. travnja dospi i druga četa bivši isto tako kao i prva razdieljena.

[1]) Ovu kao i stražnju pjesmu dobio sam od mojeg bratučeda Katona Ilića sad profesora u Zagrebu, koj jih, deseći se kod kuće u Oriovcu izpisao, ali od koga neznam.

Digitized by Google

U Poli je F. Z. M. Benedek pukovniju 23. svibnja sa pohvalom pregledao, a 8. listopada je u Rieku odplovila. Dne 10. podjoše čete preko Lokve, Skrada, Moravice, Severina, Vukove Gorice, dne 16. u Karlovac. Dne 18. ode druga četa u Jastrebarsko a prva dospi u Karlovac, te tako idoše jedna za drugom preko Stupnika, Velike-Gorice i dne 23. list. dospiše u Sisak. Odovuda po dnevnom odmoru putovaše preko Osjekova i Kutine u Novsku, gdje je druga četa dne 27. list. revisiju imala i kući odpuštena, a prva je četa sutradan pregledana kroz GM. Bitermana. Za kratko boravljenje u Poli sljedila je pukovniju vrhovna pohvala.

Digitized by Google

Rat talijanski god. 1866.

Uzburkano nebo i podnebje,
Križaju se munje sa gromovi.
Huka stoji visokijeh gorah
A doline goram odjekuju;
Jer složili s' orli i gavrani
Da sokolu odsijeku krila.
To nebili orli i gavrani,
Da sokolu odsijeku krila,
Već to bila dva nemirna kralja,
Da navale na našeg cesara.
Jedno ti je kralju od Prusije,
A drugo je kralju Italije.
Oba smožna, oba grabežljiva,
Oba b' s' radi s nami obogatit;
Zato ti je pobratime dragi
Uzburkano nebo i podnebje,
Zat' križaju s' munje sa gromovi,
Huka stoji visokijeh gorah,
A doline goram odjekuju;
Jer se u rat kreću graničari
Po imence i mi Gradiščani.
Sa tri čete nije Pobro šala,
Mi dospismo u tvrdu Pesk'jeru, [1])
U kojoj su i otci nam bili.

---

[1]) Dne 23. svibnja 1866. tri čete i deseta divisija skupiše se u Novoj Gradiški i biše u 20. satnijah razdieljene. Sutra dan držaše GM. From revisiju a pukovnik Pesić oprostiv se sa pukovnijom, ode u Rieku, poslje kako bi upravu podpukovniku Ballaču predao bio. Prvom je četom upravljao četnik Taš, drugom satnik Lužinski, trećom četnik Grabrić, a sa divisijom satnik Konst. Ivanović. — Ciela pukovnija sa podpukovnikom Balačem krenu se 5. svibnja u Staru Gradišku te odtud dne 6. paro-

Digitized by Google

Tud ostasmo punih šest mjesecih,
Straže stražeć i dane brojeći,
Bez da smo se što još nigda nebi
S Talijani ogledati mogli;
Iznim samo Grabrića majora,
I to sa tri naše kumpagnije, [1])
Pomagajuć licem na Ivanje,
Pijemontsku razpršiti vojsku,
Kod Kustoce kod krvnoga grada,
Gdje su s' njekoč i otci nam tukli.
La Ca znade pravo govoriti,
Gdje smo prve izbacili puške,
A još bolje Salionza krvna,
Koju no smo jurišem uzeli
A i deset glavah uhvatili,
I Sorio potok prebrodili.
Tud pokaza Rašković Antune,
Što umije na mejdanu momče;
Nehtijući pobre mirovati,
Dok nesruši kletog Talijana,
Koj' probode jednog od naših
Prem ako je za pardon molio.
Još je bolji Imbrišime Marko,

---

brodom u Sisak. Odovud ode Ivanović sa divisiom u Karlovac i Cetin, a pukovnija vlakom u Zagreb, da po objedu nastavi put u Ljubljanu. Dne 10. ode dalje pukovnija vlakom u Veronu a odtud u Peskieru, gdje službu poprimi.

[1]) U boju dne 24. lipnja sudjelovale su 11., 12. i 17. satnija pod upravom četnika Grabrića sa častnici i to: kod 11. satnije satnik Blažeković, nadporučnik Pavo Vuičić i poručnik Gjuro Marković; kod 12. satnije satnik Rakasović i poručnik Sporer, a kod 17. satnije Ivan Ivanović, nadporučnik Andria Ferić i poručnik Stipo Masić. Ovim su se pridružili kao dobrovoljci: pukovnik Ballač sa svojim pobočnikom nadporučnikom Milanovićem, četni pobočnik poručnik Piškur, zatim već sad četnik Lužinski. Grabrićevo poduzeće podpomagahu naši iz dva gradića i to iz Monte Croce prva i druga satnija pod upravom podpukovnika Taša sa častnici: satnik Musulin, nadporučnik Nikola Ivanović, poručnik četni pobočnik Gjuro Ranisavljević i poručnici Mioković, Komlienović, Vilim Lužinski i nadliečnik Dr. Taler. U gradiću pako br. 6. bišе pomagači pod upravom satnika Ivana Drakulića: nadporučnik Wiesner, poručnici, Vodogazac, Emil, Ernej i Marko Musulinović.

*

Digitized by Google

Još je bolji on šicaru bio,
Srušio je vodju talijanskog
I s tim njegov odjel razpršio. [1]
Njim s' jednaki Pandaković Mato,
Filip Crljen i Marko Janković,
Kojino su svagdje prvi bili,
A i mladu momčad slobodili
Nešto pjesmom, a nešto junačtvom
Ponajviše svojim djelovanjem.
Jošte kažu Hranjeca feldbabu
I hornistu Pandurić Antuna,
Za tim proste Mijata Kereka,
Mličevića i Radičevića
A i mladog Levačić Antuna,
Koji no su medalje dobili
A sve ljudstvo lipo pohvaljeno
Sa svojime Bartolom majorom.
Sretni Grabrić, sretne majke sinak,
Sve junake iz krvnoga boja
Sve junake on zdrave izvede,
Sve izvede nikog neostavi. [2]
Desna ruka u tom poduzeću
Biše njemu Lužinski majoru
I satnici i ini častnici,
K'o i oni iz gradića Croce,
Koji naša gibanja motriše
I topovi svuda pomogoše.
Slava svima našim častnicima
Ponajviše Grabriću majoru [3]

[1]) Vidivši freit Antun Rašković da je njekog liniaša Talijan probo, nehtje mirovati dok ga neobali, isto je tako i führer Imbrišimović upravitelja jedne čete obalio, radi čega su oba kao i freit Mato Gigić prvog reda medalje dobili, a s medaljami drugog reda biše nadareni: stražmeštar Vinko Hranjec, četni hornist Antun Pandurić i freiti: Mio Kereković, Adam Miličević, Dujan Radičević i Mato Levačić. Pohvaljeni biše: für. Filip Crljen i freiti Marko Janković i Mato Pandaković što su pjevajući i ohrabrujući mladu momčad neprestano med prvimi bili.

[2]) Jedini für. Simo Zdelarović dvanaeste satnije umre treći dan po bitki uslied topovskog huka.

[3]) Grabrić je nadaren sa zaslužnim krstom sa vojnim odlikovanjem, a po-

Digitized by Google

Koji znade za nas se brinuti,
Koji znade gdje cipela žulja.
On je vojak od svoga postanka
On nam biše i otac i majka. [1])
Još se više čuditi moramo,
Da svi nismo kod Custoce bili,
Da svi nismo mejdane djelili.
I gradiške krvce prolivali,
Nij' bo boja gdje krvi nelismo,
Do ovoga, nečuvene stvari.

Zaključak.

Nj. veličanstvo povodom uvedenja ug. zak. članka 40. 41. i 42. od god. 1868. o vojnoj sili, zatim o domobranstvu i zemaljskoj obrani i obsegu hrvatsko slavonske vojne krajine izdalo je sliedeći

Manifest

Našim krajišnikom 1. 2. 3. 4. 7. 8. 9. 10. i 11. krajiške pješačke pukovnije. Reforme koje smo odredili našimi zakoni i naredbami od 8. lipnja 1871, 19. lipnja 1872. i 15. lipnja 1873. za pripravu razvojačenja vašega zemljišta, već su u toliko provedene, da je već moguće i vas u pogledu vojene dužnosti izjednačiti s ostalim pučanstvom zemaljah moje ugarske krune. Uslied toga odredjujemo, da se 1. listopada 1873. u nerazvojačenom još dielu naše hrvatsko-slavonske vojne krajine propisi za c. kr. vojnu krajinu stave izvan krieposti, te da na njihovo mjesto stupe u život zak. članci 40. 41. i 42. od god. 1868. o vojenoj sili, o domobranstvu i o zemaljskoj obrani.

---

hvaljeni biše: podpukovnik Taš, četnik Lužinski, satnici: Drakulić, Rakasović i Blažeković, zatim: nadporučnik Andria Ferić, pukovnički liečnik Franjo Vogl, nadliekari Divišeg i Verner i podliekar Kirchner.

[1]) Babač je uslied dobivene rane poslje tri dana umro, dočim je njegov pobočnik nadporučnik Milanović uhvaćen. Red željezne krune trećeg reda bi Balaču dosudjen.

Digitized by Google

S gore navedenim rokom biti će dakle još postojeće hrvatsko slavonske krajiške pješačke pukovnije br. 1 do 4, i br 8 do 11, kao takove razpuštene. Vaš car i kralj zahvaljuje vam za dosad uvjek izkazanu vjernost i odanost priestolju i domovini, izričuć ujedno osvjedočenje, da ćete ju i u novih odnošajih nepromjenljivu sačuvati.

Schönbrunn, 8. kolovoza 1873.

Franjo Josip v. r.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Natezane krave str. 77

Ćesćin 57

Židovi u Slavonii 60

Stegnik (Mladić) 55

Zvonjenje na dolazke 55

Svrake i vepci 53

Pesi krompiri 52

Kordun 49

Nagjale 37

Digitized by Google

Digitized by Google

891.8308 O69l
556 008 710 303

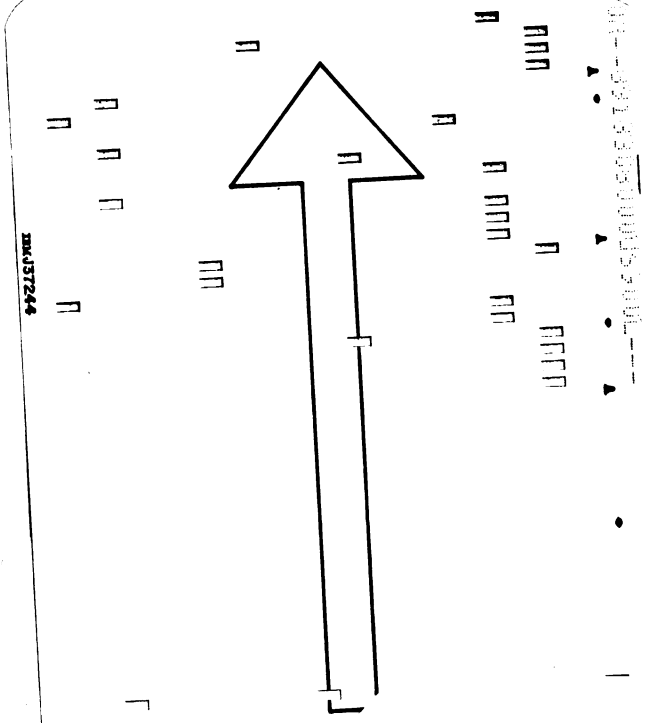

891.8308
069l

850308

Digitized by Google